HISTORIA FRVMENTORVM, LEGVMINVM, PALVSTRIVM ET AQVATILIVM HERBARVM, AC EORVM, QVAE EO PERTINENT:

REMBERTO DODONAEO MECHLINIENſI Medico auctore.

ADDITAE SVNT IMAGINES VIVAE, *exactiſsimæ, iam recens non abſque haud vulgari diligentia & fide artificioſiſsimè expreſſæ, quarum pleræque nouæ, & hactenus non editæ.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
M. D. LXIX.

CVM PRIVILEGIO.

IO. BAP. ZAPATA.

12 1. I 5

REVERENDO ET AMPLISS. DOMINO D. VIGLIO ZVICHEMO, S. BAVONIS GANDAVENSIS PRAEPOSITO, SVMMI SENATVS BELGICI PRAESIDI, ET ORDINIS AVREI VELLERIS CANCELLARIO,

Remb. Dodonæus medicus
S. D. P.

TRIA SVNT, REVERENDE & ampliſſime Præſul, in quibus, & per quæ medendi ars conſtat: Morbus, Ægrotus, & Medicus, non modò artis, ſed & naturæ miniſter: veluti Hippocrates Cous medicorum omniũ, omnium & medicorum & philoſophorum ſententia & iudicio princeps, ſexto Epidemiorum libro ſcriptum reliquit. Oppugnant ſe mutuo, & inter ſe certát, medicus & morbus. Medicus etenim laborat conaturque vt ægrotantem ſeruet, atque à morbo liberum faciat.

ciat. Morbus verò in perniciem & cladem vergit ægrotantis. Ægrotus eſt, in quo certamen peragitur, qui ſi morbo quoque reluctetur, & medico audiens imperata fecerit exequaturq́;, & ab inutilibus, parum conuenientibus ac noxiis abſtinuerit: hoc eſt, ſi ſe oportuna facientem prębuerit, inq́; nullo deliquerit, ſocius ac collega efficitur medico: morbo autem hoſtis. Duobus verò ſimul certantibus, ægrè inualeſcere morbus poteſt, & futuræ aduerſus morbum victoriæ maxima ſpes eſt. Quemadmodum econtrà deſperandum, ſi ægrotus quæ morbus dictat & appetit, exequens, medico aduerſetur, atque ab eo deſciſcens vtilia oportunaque neglexerit. A morbi namq; partibus ſtans, vires eius non parum auget, & ſeipſum in periculum ac vitæ ſuę diſcrimen adducit: ſibi in primis, deinde & medico, quem deſerit, iniuriam faciens. Medicus autem, qui certamen cum morbo init, tribus vtitur inſtrumentis, quibus morbos ipſos aggreditur, ac ſuperare nititur: victus videlicet ratione, medicamentis, aut manu. Præter enim hæc tria, nulla ei alia ſunt veræ & legitimæ curationis inſtrumenta. Quæcunq; enim ſunt appellata morborũ

medica

medica remedia aut præſidia, ad aliquod horũ trium referuntur; vel enim ad victus rationem pertinent: aut ex numero ſunt medicamentorũ: vel manus aliquod opus. Atque hinc etiam θεραπευτικὴ, totius artis medicæ pars poſtrema, in tres partes diſtributa eſt: in διαιτητικὴν, φαρμακευτικὴν καὶ χειρουργικήν. Cheirurgice, artifice manu & opere aliquo externo, ſanitati cõſulit: Pharmaceutice, medicamentis, quorum non vnum, ſed varia ſunt genera, morborũ violentiæ reſiſtit. Diætetice autem, idonea, bene conſtituta ac ſalubri victus ratione, omnibus corporis morbis & malis affectionibus ſuccurrere docet. Inter has potior & præſtantior diætetice eſt, vtpote, quæ ſæpe ſola ad morborum curationem ſufficiat, & ſine qua vel cheirurgice, vel pharmaceutice commodè conſiſtere non valent. Neutra enim harum ad ſcopum & finem ſuum, facilè aut feliciter peruenire poteſt, abſque benè & ſalubriter conſtituta victus ratione. Nam vtcunque ſuo loco luxata, fracta, diſtorta, reſtituta ſint: vſtiones, ſectiones rectè ceſſerint: deligaturæ optimæ, tamen niſi proba victus ratio acceſſerit, ſæpe non modò non prodeſt artifex manus, ſed

etiam non rarò in diſcrimen æger adducitur, vel in peius delabitur. Medicamenta etiam quantumuis efficacia, eam tamen, quam pollicentur opem præſtare non poſſunt, ſi victus ratione aut non adiuuentur, aut conturbentur; ſicuti Galenus ad Pamphilianum libro de Theriaca ſcribit: vt ſanè vel his de cauſis, diætetice reliquis duabus θεραπευτικῆς partibus ſit præferenda, & victus ratio alijs inſtrumentis, quibus in morborum oppugnatione medicus vtitur, longè potior ſit habenda. Iam eſt & diætetice tutiſſima, ſecuriſſima, ac iucundiſſima medendi via, quam medicus, ſi quando morbi violentia, magnitudo, aut conditio patitur, reliquis remediis anteferre debet. Eſt etenim & huius officij tùtò & iucundè curare. Iucundius autẽ & tùtius non poteſt, quàm per victus rationem, quæ omnis periculi exors eſt, nihilq́ue ingrati ſecum adfert. Facit præterea diætetice, non ſolùm ad morborũ tutas, iucundaſq; curationes, ſed ad ὑγιεινὴν & ſanitatis conſeruationem, vnica & ſola plurimum poteſt. Nec enim corporis aut humorum temperiem ſolam meliorem reddit, ſed & eorũdem in æquabilitate ſua naturali temperiem conſeruat.

Quæ

Quæ certè quanta diætetices inter omnes medicinæ partes præſtantia ſit, ſatis oſtendunt, & nullo modo audiendos eos eſſe demonſtrant, qui tam ſecurá, tutam, gratamque curandi viam negligunt, ac in ſolis aliquot pharmacis, nec ſatis tutis, nec ſępenumerò iucundis, ſed crebrò ingratis, periculoq́; frequentiſſimè non carentibus, curationis omnem ſpem temerè collocant: in paucis aliquot remediorum ac compoſitionum formulis (quæ ſecreta ipſi ſua appellant, veriùs impoſturas dixerint) totius artis ſummam comprehēſam perperam exiſtimantes. Cuiuſmodi ſunt plerique indocti, & quotquot ſe ab Aſclepiadarum rationali ſecta ſeparantes, ſola fallacia experimenta ſequūtur. Qui quum nullam aut exiguam artis cognitionem habeant, veræ methodi imperiti, ſubinde literaturæ omnis rudes, vel etiam prorſus ἀναφαλϐῆτοι, ſeſe tamen pro medicis venditare, miſeroſq́; homines in periculum adducere non pudeſiunt, artis huius profeſſionem & impunè quidem facientes. Artis dico, tam magnæ, tam multarum, propemodumq́; infinitarum rerum cognitionem requirentis, vt ad integram & vniuerſam cognoſcen-

dam, hominis vnius vita non ſufficiat; tantum abeſt vt paucis aliquot remediis comprehendi queat. Sed hæc eſt artis medicæ fatalis quædam conditio, vt perpetuò ſub ea lateant homines φιλαργύροι, & impoſtores audaciſſimi, qui non artis cognitionem affectent, ſed ex artis vmbra ac titulo ſolum lucrum & vnicũ turpem quæſtum venentur. Tales Hippocrates perſonatos medicos appellat, ſimillimoſq; iis ait, qui in Tragœdiis introducũtur: quemadmodũ enim hi figuram, habitũ, ac perſonam eorũ quos referũt habent; illi autẽ, ipſi verè non ſunt; ſic & iſti, fama quidem, titulò ac nomine, re autem & opere minimè ſunt medici. Complures verò huiuſcemodi in omnibus vrbibus, & ciuitatibus, necnon in omnibus propemodum vicis reperiri, nec nouum nec admirandum eſt, quando nec illæ antiquiſſimæ Hippocratis & Galeni ætates, nec vllum poſterius ſeculum à talibus Harpyiis fuerit vacuum, & in hac artium ſola, quod Plinius ſcribit, eueniat, vt cuicunque medicum ſe profeſſo credatur. Verùm hæc parerga. Ad diæteticen redeo, omniũ partium medicinæ ſecuriſsimam, ac ægrotantibus iucundiſſimam, cuius inuentionem

tanti

tanti diuinus Hippocrates fecit, vt eum qui primus ægrotátium victum à ſanorum diſcreuit, & in morbis ſalubrem victus rationis modum oſtendit, non minus de humano genere meritum exiſtimet, quàm illum, qui agreſtem, ſordidum ac ferinum quondam hominibus victum, in elegantiorem, ac eum, quo nunc vtimur, commutauit. Non minoribus certè iſte honoribus dignus eſt, quàm Ceres, quę frumenti vſum hominibus monſtraſſe fertur, prius quernis glandibus veſci ſolitis, cui ea de cauſa diuinos honores gentilis antiquitas inſtituit. Neque enim ad alimentum ſubminiſtrandum ſolùm, verùm & ad ſanitatem & ſalutem reperta eſt. Victum ſiquidem & viuendi modum, ex quibus morbi & dolores fiunt, in ſalubriores permutare docet. Quod longè maius eſt, quàm ſanis meliorem ac humanæ naturæ conuenientiorem victum commonſtraſſe. Paulò autem prolixiùs de hac medicinæ parte egimus, quòd plurima & quę pręcipua in acutiſſimis & grauiſſimis morbis diætetices inſtrumenta ſunt, liber contineat, quem ad te, ampliſſime Præſul, damus. Pręter alia ſiquidem (quæ qua occaſione acceſſerint,

in præfatione ad lectores ſcripſimus) frumentorum & eorum, quæ ex his præparantur ac confiunt, hiſtorias continet. Quorum vſus non modò in ſecunda valetudine, verùm & in aduerſa eſt pręcipuus quidē ac ſaluberrimus. Reperiūtur ſanè multa & pleraque etiam delicatiora, necnon ſumptuoſiora alimenta, vel ab animalibus deſumpta, vel ex fruticibus arboribúsue decerpta, vel ab aliis herbis collecta: at nulla ęquè hominū vitæ ac ſaluti vtilia aut neceſſaria, vti frumentacea. Reliquis ſiquidē alimētis, nec ſemper, nec perpetuò egemus, & aliquo tēpore carere nō ſolū poſſumus, verùm & ab iis abſtinere ſubinde expedit: abſque frumentaceis autem hominis vita vix ſuſtineri poteſt. Panis etenim eſt, qui cor & corpus hominis confirmat. Frumētacea etiam vt plurimum ſunt, quibus in acutiſſimis & grauiſſimis morbis ægrotantium & vita ſuſtinetur, robur ſeruatur, mala intemperies commutatur, morbi oppugnantur depelluntúrque, atque ſanitas reuocatur. veluti ex veterum medicorum ſcriptis, ſatis euidens. Hippocrates ſiquidem in iis libris, quos de ratione victus in morbis acutis reliquit, ptiſanam in ardentioribus febribus,

&c aliis

& aliis morbis acutis commendat, atq; reliquis omnibus eduliis præfert: tantuſque eſt in eius laudibus, vt plerique libri titulum commutantes eum, De ptiſana, appellarint. Alij veteres, Galenus, Archigenes, Oribaſius, Aëtius, Aretæus, Paulus, nõ modò ptiſana, ſed & chondro, alica, trago, & ſubinde farre cùm in his, tum in aliis morbis vtuntur, rebus ex frumentis factitiis. Quorum pleraque, quibus ignorantiæ tenebris immerſa, & paucis noſtræ ætatis medicis cognita fuerint, quales item circa nõnulla frumentorum aut leguminum errores temporum infelicitate irrepſerint, non fuerit operæ precium hîc referre. Nobis certè curæ fuit, hiſtorias omnium eorum quæ hoc libro deſcribuntur, qua potuimus diligentia proſequi, & obſcura quidem luce donare; erroribus verò implicata, ab iis vindicare. Quid autem præſtiterimus; eos malumus, qui hæc lecturi ſunt, iudicare, quàm temerè multa de noſtris lucubrationibus polliceri: affirmare tamen poſſumus, paradoxa pleraque, & à communi medicantium & aliorum opinione, à nobis ſcripta eſſe: ſed veterum auctorum teſtimoniis ſic comprobata & defenſa, vt nullum de

his

his dubitandi doctis locum ſuperfuturum credamus. Hunc autem qualemcunque ocij & ſtudiorum noſtrorum tenuem fructum, & gratum tibi, reuerende Præſul, & acceptum futurum omnino cõfido. Poſteaquàm enim me iamdudum, & ab eo tempore, quo vir clariſſimus ac vndequaque doctiſſimus D. Ioachimus Hopperus, Regis conſiliarius, cognatus meus, me tibi inſinuaret, ac in amicitiam tuam perduceret, ſingulari ſemper beneuolentia proſequutus fueris, noſtram quoque hanc frumentorum, leguminum, paluſtrium & aquatilium herbarum hiſtoriam, fauore ſuo ac patrocinio apud te non carituram, ſperare debeo, quam non alio ſtudio, niſi vt meæ erga tuam reuerentiam obſeruantiæ ſymbolum eſſet, tibi nuncupare conſilij noſtri fuit. Probante verò & hoc conſilium noſtrum eodem D. Hoppero, ſumma tibi amicitia, omnibuſque adeo officiis coniuncto, maiori etiam cum confidentia, hanc ipſam hiſtoriam ſub clariſſimi ac ampliſſimi nominis tui patrocinio in lucem emitto. Bene vale, Præſul ampliſſime. Idibus Nouembris, An. M. D. LXV.

Remb.

REMB. DODONÆI AD LECTORES PRAEFATIO.

DE STIRPIVM HISTORIA cõmentarios, quos vulgari lingua paſſus ſum ſemel atque iterum in vulgus venire, eos Latinè me daturum & promiſi & iam dudum exhibere cogitaui. Sed me hoc cogitantem multa ſæpe remorata ſunt, inter quę nõ poſtrema eſt ſed pręcipua, artis ipſius medicæ exercitatio, ſiue vti vocant πρᾶξις. Quæ ſubinde ita totũ requirit, occupat & detinet hominẽ; vt parum ocij, temporiſque exiguum, ad alia ſtudia relinquat. Acceſſit & hæſitatio quædam de ipſo ſcribendi ordine ac methodo, quæ & nonnullam quoque tarditatem & cunctationem attulit. Nec etenim ſatis penes me ſtatuere potueram, quam potiſsimùm ex duabus viam ſequerer, aut methodum amplecterer: commentarer ne videlicet in ſtirpium hiſtorias, quæ apud Dioſcoridẽ extant, vt aliquando me pollicitum memini: vel potius propoſitam & inceptam rationem ſeruarem, ac nouam veluti ab integro hiſtoriam contexerem. Et ſubinde quidem in Dioſcoridem commentationes magis placebant, vtpote quæ auctoritatis nõ parum ab ipſo Dioſcoridis opere, cui fuiſſent iungendæ, videbantur accepturæ, & ſtudioſis ea de cauſa gratiores futuræ, quàm ſeorſim conſcriptæ hiſtoriæ. Dioſcorides ſiquidem omnium perfectiſsimè, vt de eo Galenus teſtatum reliquit, de materia medica tractatũ confecit, nec vllum, qui in ea quaſi harena deſudarunt,

parem aut ſecundum habet. In eadem etiam opinione omnis poſt Galenum poſteritas fuit, quæ ſemper plurimum Dioſcoridi detuliſſe comperitur. Sed tamen quum multæ ſtirpes in poſteritatis cognitionem venerint, quas prior & Dioſcoridis ætas ignorauit: non paucæ etiam apud Theophraſtum, Plinium, ac ſubinde apud alios auctores reperiantur, à Dioſcoride præteritæ ac omiſſæ, quæ ſenſim innoteſcere cœperunt: melius ac vtilius videbatur, noſtram qualemcunque methodum, noſtrumque ordinem ac inſtitutum proſequi, quàm in Dioſcoridē commentarios cōſcriptos dare. Neque enim tam commodè aut oportunè recentiores illæ aut poſteriores ſtirpes, vel à Dioſcoride prętéritæ, commentariis inſeri potuiſſent, quàm in noſtra hiſtoria ſuo ordine deſcribi. Sunt & iam à Dioſcoride non paucæ deſcriptæ noſtro ſeculo incognitæ, de quibus commentari nō admodum refert, quādo earum amplior, aut dilucidior, vel formæ deſcriptio, vel virium explicatio exhiberi aut proponi nequeat; ac de iis præterea adferri queat nihil, quàm apud veteres ſcriptū reperitur. Omitto apud Dioſcoridem nō pauca eſſe loca corrupta, ac variis modis deprauata: quædam obſcura: multarum ſtirpium deſcriptiones vel omiſſas, vel mutilas & imperfectas: quarundam verò acceſsione ſuperfluorum aliundè tranſlatorum permixtione confuſas. Iam & comparationes ſtirpium vel partium earum ad alias aliarúmue partes, ſæpe minùs proprias, veluti tuſsilaginis & cynocrambes foliorum, cum hederæ foliis comparatio, acanthi cum lactucę, cannabis cum fraxini, quinquefolij ad mē-
thiam,

tham, hyoſcyami cum ſimilacis, item & centaurij magni ac androſæmi capitulorum, cum papaueris capitibus, & ſi quæ aliæ diſsimilium, non appoſitæ, impropriæ vel ineptę comparationes tales ſunt. Quæ omnia corrigere, emendare, reſtituere, dilucidè explicare, aut notare, ocij quidem non exiguum, laboris verò plurimum requirerent, fructum tamen non admodum magnum ſtudioſis allatura. Quorſum enim opus his corrigendis, reſtituendis, annotandis tempus laboremque impendere, quibus præteritis ac diſsimulatis, ſingulorum hiſtoriæ plenè deſcribi poſſunt? In commentariis certè hæc diſsimulari non poſſent, qui obſcura explicari, mutila ac imperfecta ſuppleri, minus rectè aut propriè ſcripta emendari, errores corrigi, ac in acceſſoria, ſuperflua, confuſáque ſeueram animaduerſionem omnino requirunt: ſi modò veri commentarij & non inconditi centones futuri ſunt. In noua autem hiſtoria hæc leuiter attigiſſe, aut obiter notaſſe abundè, & pluſquam ſatis fuerit. Relictis igitur & poſthabitis tandem in ſtirpium hiſtorias, quæ apud Dioſcoridem extant commentariis (in quibus tamẽ aliquouſque progreſſus fueram) ad priorem methodum & à nobis attentatam rationem, his de cauſis, me conuerti: ſingularumq́; ſtirpium nouam, integram, plenam & perfectam, qua potui breuitate, hiſtoriam meditari cępi, omiſſis ac ſuccisis ſuperfluis, ac iis quæ ad ſingularum hiſtoriam videbantur, non neceſſariò requiri, vel ſine diſcrimine omitti poſſe, exiſtimãs me ita commodiùs, faciliùs, citiùs conatibus noſtris colophonem ſupremamq́; manum (quod diu in noſtris vo-

tis

tis fuit) impoſiturum. Nam huiuſmodi ſuccinctæ & quodammodo in epitomen contractæ hiſtoriæ, minus ocij, minuſque laboris requirunt, quàm abſoluti, & quales animo conceperamus commentarij, qui breues eſſe, propter eas quas ſcripſimus cauſas, non potuiſſent. Verumtamen & ne ſic quidem voti compotem fieri datum fuit. Pluribus ſiquidem impendētibus, tam paucas omnino horas negociis ſuccidere licuit, vt multis menſibus non alia hiſtoriarum pars, quàm quæ modò in lucem datur, à nobis conſcribi potuerit, ita certè vt niſi plus ocij ſtudiis noſtris alicundè acceſſerit, non tam citò, quàm vel nos optaremus, vel vos fortaſſe benigni lectores cuperetis, extrema ſupremaque illa manus operi noſtro imponi poterit. Conabor tamen nihilominus idipſum ſucciſiuis horis, Deo annuente, valetudine permittente, & vita comite, ad abſolutionem finemque perducere, etſi non integrum opus ſimul, particulatim ſaltē, quod proximum eſt, idipſum edere. Quod & cum minori laborum tædio à nobis fiet, & ſtudioſis ſimplicium, ſpero non ingratum futurum. Fruentur enim interea operis aliqua parte; & minus ipſis moleſta & noſtra cunctatio, & abſoluti operis expectatio ea de cauſa, futura eſt. Placuit certè hoc conſilium noſtrum, multis haud vulgaris eruditionis viris, cùm quos Belgium fouet ac habet non paucis, tùm & exteris quibuſdam: inter quos & ſunt viri doctiſſimi Ioannes Buſchius in Academia Ingolſtadienſi, medicinę profeſſor publicus, & Laurentius Hiel Saxoniæ ducis medicus, qui viſa hac noſtri operis parte, ad eius editionem me plurimum adhortati

hortati ſunt. Damus itaque nunc, candidi lectores, hanc vnam noſtrorum de ſtirpium hiſtoria librorũ partem, & eam quidem quartam, ſed multis modis, ſupra in vulgari lingua editionẽ, & mutatam & auctam. In qua frumentorum leguminũq;, quæ vno nomine Latinis quidem fruges & Cerealia ſemina, Græcis σιτήρα καὶ δημητρία σπέρματα appellantur, complexi ſumus hiſtorias, & eorum quæ eò pertinere, necnon ſtirpium earũ, quę ipſis coniungi poſſe videbantur. Pertinent verò ad frugum harũ hiſtoriã, omnia ex frumentis factitia, vt far, chondrus, alica, tragus, amylum, ptiſana, polenta, maza, βύνη, zythum, & ſi quę ſunt alia eiuſcemodi. Faciũt eodem & alia multa ſemina à Theophraſto lib. octauo inter fruges, & tertio quidem loco, repoſita, quæ & à Galeno primo De facultatibus alimentorum libro, inter ἐδώδιμα ſiue edulia enumerantur, cuiuſmodi ſunt ſeſami, eryſimi, lini, cannabis, fenogræci, & aliorum ſimilium, veluti & fegopyri, quibus vel prior ętas in cibis vſa eſt, vel noſtra hæc vtitur. Iam & frugum vitia, tam ex ipſis frugibus degenerantibus, & per cæli aut ſoli inclemẽtiam in peius mutatis enata, quàm etiam inter eas exeuntia ipſis moleſta, frugibus etiam oportunè ſuccedunt: commodè ſaltem omitti, aut ab iis ſeiungi non poſſunt. Cum quibus non inconcinnè nec præter inſtitutum aruorum quoque ac pratorum peſtes ac vitia, in hanc operis partem admittuntur. Additæ ſunt paluſtrium multarũ & aquatilium herbarũ deſcriptiones, quia nulli noſtri operis parti commodius quàm huic coniungantur. Paluſtrium etenim plurimæ iumentorũ aliorumq;

pabula quadrupedum ſunt, veluti & multarum frugũ vitia, & ipſæ quoque nõ rarò fruges. Aquatiles autẽ paucas quidem, aut nullas, animalia hæc paſcuntur, ſed natalium locorum vicinitas ac affinitas, eas in paluſtrium conſortium traxit. Deſcriptæ autem ſunt paluſtres non omnes, ſed quæ huic parti congruere magis viſæ ſunt; non paucas ſiquidem de induſtria & data etiam opera omiſimus, quæ videlicet aptiùs aliis locis inſeri poſſunt, vt ſunt Polygonon fœmina, hippuris, ſcordiũ, ophioglosſum, orchies, bellis, & menthæ, marrubij, ranunculi, chelidonij, cotyledonis, tithymali, & aliarum ſpecies paluſtres, ſuis aut aliis generibus iungendæ. Sunt verò & inter paluſtres minimè tales, veluti trifolia quædam, quæ vel propter nominis communionem, vel terna cohærentia folia, ab aliis paluſtribus trifoliis diuelli non potuerunt. Et propter has maximè rationes horum omnium hiſtorias in vnam hãc, vt diximus, partem contraximus. Quam quum typis ſuis excudendam recepiſſet Chriſtophorus Plantinus elegans in primis ac diligens Typographus, ne qua in parte, diligẽtia eius deeſſe videretur, icones etiam nouas eſſe cupiuit, & recenter ex viuarum plantarum imitatione delineatas. Quod vti mihi diſplicere non potuit, ſed gratiſſimum fuit; ita etiam hac in parte, quam potui ſollicitudinem adhibui, procurauique, vt earum, quæ colligi potuerunt, aut ab amicis conquiri, optima fide imagines, quàm fieri poſſet artificioſiſsimè depingerentur. Vulgatiſsimas pleraſq; cuiuis non incognitas, aut aliâs inutiles omiſimus. Anblatum ex Valerij Cordi libris mutuati ſumus,

Paucu-

Pauculas quas inclinante anno, tales quales optabamus, conquirere nõ licuit, vel reperire negatum fuit: maluimus non depingi, quàm ex aliis imaginibus non optimis peiores exhibere. Neque enim dubium eſt, quin nonnullarum ſtirpium circunferantur imagines, vel perperam depictæ, vel corruptæ; quædam etiam, quas ementitas, & ad Dioſcoridis, vel alterius deſcriptiones confictas, non temerè ſuſpicari licet. De iis autem, quæ huic hiſtoriæ additæ ſunt, affirmare poſſumus, eas ex viuarum herbarum imitatione depictas. Quali autem artificio vſus ſit pictor his exprimendis; qui icones cum viuis plantis conferre volet, facilè perceperit: nobis certè veris ac viuis proximè redditæ ac expreſſæ videntur. Valete, & præſentibus candidè fruimini, interea dum florum ac odoratarum, coronariarum, & vmbelliferarum herbarum hiſtoriam paramus. Mechliniæ, Nonis Nouembribus. Anno M. D. LXV.

REM-

REMBERTI DODONÆI MECHLINIENSIS MEDICI hiſtoria frumentorum, leguminum, paluſtrium, & aquatilium herbarum, ac eorum, quæ cò pertinent.

DE TRITICO. CAP. I.

TRITICVM FOLIO EXIT SECA-
lis minori, in herba, quod autumno ſatum, per 1.
*hyemem eſt, inde emollito cælo culmis aſſurgit
plurimis, geniculatis, hordei altioribus, quorũ
tertio aut quarto geniculo ſpica gignitur, vt plurimum mutica; interdum tamen ariſtis nonnullis breuibus cincta, grana proferens, colore flaua, è glumis ac folliculis ſuis facilè concidentia, quæ & exiguo aut nullo negocio in area exteruntur. radicibus firmatur multis ac tenuibus.*

TRIMESTRE *quod vere ſeritur, paucis radicibus* 3.
*paucisq́; culmis conſiſtit; ſurſum enim continuo nititur
& celeriter confirmatur, vt Theophraſtus ſcribit; eius vſus, Columella ait, agricolis gratiſſimus: vbi enim propter aquas aliamúe cauſam matura ſatio eſt omiſſa, præſidium ab hoc petitur.*

PROVENIT *triticum in omnibus ferè culti orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipſis natalibus locis ſortita, quæ & colore, & magnitudine, & ſpecie, & proprietate inter ſe differunt; teſtis Theophraſtus.*

SERI *triticum læto pinguiq́; ſolo poſtulat, eoq́; magis aprico & ſicco quàm riguo. Nã in ſicco, vti Columella refert, melius coaleſcit; in humido verò & vliginoſo degenerat, ac poſt tertiam ſationem in ſiliginem, hoc eſt leuius &*

candidius triticum, conuertitũr; quæ rurſus in præſtantius triticum ſiue robum, biennio tranſit, ſi in conueniens ſolum tranſlata, grauiſſima eius grana ferantur: auctor Plinius.

APPELLANT *Belgæ hoc frumenti genus vulgari lingua* tertwe, *Germani* weyſſen, *Galli* bled ou fourment, *Itali* grano, *Græcis* πυρὸς, *Latinis triticum eſt. Significat autem triticum generaliter quidem omne frumentum, quod ex ſpicis tritum ac trituratione repurgatum eſt, in quo ſignificato Iuriſconſultus nonnunquam hac voce vtitur, vt ff. de verb. obliga. propriè tamen idem cum eo quod Græcis* πυρὸς *eſt.*

1\. IN *tritici verò genere durum, ſolidum'q̃, & quod rutilo colore non ſolum extrinſecus ſplendet, verùm etiam diffiſum eundem interius refert, Columellæ Robus appellatur. Pondere hoc (quo maximè omne frumentum diſcernitur) & nitore præſtat.*

Robus.

2\. ALIVD *genus mollius, leuius, interiori medulla laxius, candidum'q̃, quale quod laudatiſſimum in Belgio prouenit, Siligo à veteribus appellatur. Hanc Plinius propter candorem, ac in mandendo ſuauitatem commendat, ac tritici etiam delitias nuncupauit. Siliginem (inquit) propriè dixerim tritici delitias: candor eſt, ſine virtute & ſine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italia ſunt & Galliæ Comatæ: lib. xviij. cap. viij. Columella, eius quidem ſpeciem in pane præcipuam concedit, ſed tamen quia pondere deficit, tritici vitium eſſe cenſet. Quod extrinſecus (inquit) albidum, intus etiam conſpicitur candidum, leue ac vanum intelligi debet: nec nos tanquam optabilis agricolis, fallat ſiligo. Nam hoc tritici vitiũ eſt, & quãuis candore præſtet, pondere tamen vincitur.*

Siligo.

3\. QVOD *vere ſeritur, Galli, Ruellio auctore, martium vocant; noſtri* Somertertwe/ *Græcis* τρίμηνος πυρὸς καὶ σι-

καὶ σητάνιας, Latinis trimeſtre triticum ac ſetanium. Trime-non autem ſiue trimeſtre dicitur, quòd tertio à ſatione menſe, Italiæ matureſcat. A tritico ac ſiligine potiſſimum, cui candor leuitateq́; ſimile eſt, eiusq́; idcirco genus quoddam, ſolo ſationis tempore differt. Quod ſi enim maturius ſereretur, commodius proueniret. Neque enim vllum natura trimeſtre triticum: quippe idem ſatum autumno melius reſpondet: Columella. Setanium.

TRITICVM autem, vt inquit Galenus, frequentiſſimè ac ſumma cum vtilitate ab hominibus vſurpatur. Inter ea plurimum habent alimenti, quæ denſa ſunt, totámque ſubſtantiam habent adeò compactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimum nutriunt; quæ verò iis ſunt contraria, quæq́; dentibus facilè franguntur, fractáque rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum.

VT medicamentum verò foris impoſitum, primi eſt ordinis excalefacientium, non tamen nec reſiccare, nec humectare manifeſtè poteſt. Habet etiam quiddam lentoris obſtruentíſque naturæ.

TRITICA, Dioſcorides ait, cruda in cibis teretes lumbricos gignunt: canũ morſibus proſunt manſa & impoſita.

FARINA cum hyoſcyami ſucco imponitur aduerſus neruorum rheumatiſmos: item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulſo tollit. Setaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino impoſita prodeſt: eadem ſi decocta in glutini modum delingatur, cruentis excreationibus ſuccurrit: contra tuſſim & exaſperatas arterias, cum mentha & butyro decocta efficax eſt.

TRITICI γύρυς ſi ex aqua mulſa aut hydrelæo decoquatur, omnem diſcutit inflammationem.

FVRFVRES *autem in acri aceto decocti lepras remouent, & incipientibus omnibus inflammationibus commodè imponuntur: cum rutæ verò decocto cocti turgentes mammas ſedãt, viperarum ictibus auxiliantur, & torminoſis proſunt.*

SILIGINIS *grana, Plinius lib.* XXII. *combuſta & trita in vino amineo, oculis illita, epiphoras ſedant. Tritici verò combuſta, ijs quæ frigus vſſerit; præſentaneo ſunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur. Furfures tonſillis faucibúſque gargarizatione proſunt.*

DE TRITICO TYPHINO CAP. II.

REPERITVR *verò & aliud frumenti quoddam genus, grano & culmis triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores; ſpicam verò ariſtis longis & duris hordei ſimilitudine munitam; granum autem durum, denſum, colore fuluum, tritico minus, quódque facilè è glumis ſuis exteritur.*

NASCITVR *in quibuſdam Hiſpaniæ, ac inſularum fortunatarum agris: Phalaridis enim ſemini quod illinc aduehitur, permixtum reperitur: vnde collectum atque in hortis ſatum, ea qua depictum eſt, forma prodijt.*

SVSPICARI *quis poſſet, ſemen hoc typham eſſe, cuius Theophraſtus & Galenus meminerunt. Sed quum typhæ granum, multiplici folliculo incluſum, difficulter deglubatur, huius autem facilè, typha propriè eſſe non poteſt: licet tamen ex typha natum, & degeneratum eſſe poſſit; nam quod ad reliquas notas attinet, ei ſimillimum eſt. Inter ea enim quæ tritico ac zeæ ſimilia, leuiſſimum eſt, tenui ac ſimplici culmo aſſurgit, vt de typha Theophraſtus ſcri-*

ſcribit. Semen eius paruum quoque eſt, & exile, denſum item & coactum, atque colore quàm triticum magis ruffo, vt Galenus de typha ſcriptum prodidit. Iam & ſpica ariſtas habet longas ac duras, quales typhæ eſſe ex veterum plerisque locis manifeſtum eſt.

QVÆ *omnia tam magnam huius frugis cum typha ſimilitudinem oſtendunt, vt planè non aliud quàm ex typha triticum ac typhinũ quoddã triticũ eſſe videatur. Nam & typha, auctore Theophraſto, in triticũ trãſit, ſi piſta ac purgata, ſeratur. Rationi autẽ conſentaneũ videtur triticum ex typha natum ſimilitudinis plurimum cum ea retinere, non ſecus ac triticum ex Zea genitum, quod culmo ſpicáque Zeam refert.*

Triticum Romanum.

HVIC *non admodum diſſimile videtur, quod Hieronymus Tragus* welſch weyſſen, *hoc eſt, triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius ſpica ariſtas habet longas & aſperas; eſt tamen culmis, ſpicis, atque granis maius, ſpicas etenim habet pleniores, rotundioresq́; quàm triticum; ſemen verò pulcherrimum atque triticeo ſimile, vti Tragus refert. Seritur frequentius in Alſatia, rarius in alijs Germaniæ regionibus, idq́; locis potiſſimum montoſis, præſertim vbi apri fruges depaſcuntur, nã ab hoc vno ferè abſtinent, quòd durioribus eius ariſtis offendantur.*

DE PANE EX TRITICO CAP. III.

PANIS *nomen à Pano dici Varro putat: Meſſapij redundantiam & ſaturitatem* πανίαν *(teſtis Athenæus) appellant; vnde Latini nomen panis, Ruellius ait, deflexerunt. Conficitur autem panis ex omni quidem frumento, ſed ex tritico longè præſtantiſſimus. Veluti etenim triticum reliquis omnibus frugibus præſtat, ita & ex tritico panis, reliquo-*

liquorum omnium frumentorum panificia antecellit.

S V N T *huius panis aliquot genera, quæ à triticeæ farinæ partibus, primaria differentiæ nomina acceperunt.*

M O L I T I *ſiquidem tritici, partes quædam tenuiores ſunt ac puriores, aliæ craßiores impurioréſq;, quas inter ſe commixtas ac confuſas, tota farina continet.*

P V R I S S I M A, *mollißima, nec nō tenuißima ea eſt, quæ ab omnibus furfuribus exactißimè repurgata. Dicitur hæc Latinis flos & ſiligo, tranſlato à candidiore ac leuiore* Flos. Siligo. *tritico nomine, quod propriè, vt diximus, ſiligo nuncupatur. Græci voce à Latinis mutuata hanc partem* σιλίγνιν *appellant, proprio, vti Galenus ait, nomine deſtituti.* σεμίδαλις *inquit Græcum nomen & antiquum;* σιλίγνις *verò neque Græcum, neque ipſam, aliter poßum exprimere: lib. primo de aliment. facul. Alij tenuißimam hanc partem,* γύρυν, *ac* παιπάλην *appellari exiſtimant. Heſychius tamen* γυρύτην ἄρτον, αὐτόπυρον *interpretatur, &* παιπάλην, *hordei milijq; non farinæ tenuißimum; ſed* ἄλευρον λεπτὸν, *hoc eſt, farinam tenuem.*

P L I N I V S *purißimam tritici farinam Latinè etiam pollinem nominat, ſic tamen vt inter eum & florem, diſcriminis nonnihil faciat. Flos ſiquidem purißima ei eſt farina ſiliginis, ſiue candidioris tritici: pollen verò tritici alterius.* Pollen. *Pollinem (ait) appellant in tritico, quod florem in ſiligine. Verùm in hoc ſignificato pollinis nomen à Cornelio Celſo non vſurpatur, qui per pollinem impuriorem ac furfuraceam farinæ partem intelligit, vtpote ex quo panes fiunt cibarij autopyris impuriores infirmioréſque, veluti hæc ipſius verba lib. II. cap. X V I I I. euidenter cōmonſtrant. Ex tritico firmißima ſiligo: ſimila deinde: cui nihil ademptum eſt (quod* αὐτόπυρον *Græci vocāt) infirmior eſt: ex polline infirmißimus cibarius panis. Quæ Cor. Celſi*

verba

verba,cum ijs conueniunt, quæ à Paulo Aegineta hunc in modum ſcripta ſunt, lib. I. cap. LXXVIII: πρoφιμώτατος δὲ τῶν ἄρτων ὁ σιλιγνίτης, ἐφεξῆς δ' ὁ σεμιδαλίτης, καὶ τρίτος ὁ συγκόμιςος, ὁ δὲ ῥυπαρὸς ἄρτος ἧττον μὲν τρέφει.

Marcelli error.

QVOD cùm Marcellus Vergilius obſeruauerit, ac in commentarijs quos in Dioſcoridem edidit, ſcriptum reliquerit, admirari animo ſubit, qua ratione vel argumento inductus pollinem exiſtimare potuerit, tenuiſsimum pulverem magis eſſe quàm farinam, qualis circa molas plerumque, & loca in quibus panis pinſitur, parietibus hærens inuenitur. Nam ſi panis ex polline, cibarius, ac ῥυπάρῳ Græcorum reſpondet, (vt ordo ipſe oſtendit) pollen Cor. Celſo non puluis vel farina tenuiſsima, ſed aliud nihil eſſe poteſt, quàm ſordidior farinæ pars, furfurum multum habẽs, ex qua puriſsima molliſsimaq́; farina excuſſa eſt. Ex polline ſiquidem cibarium panem, poſt αὐτοπύρους Celſus collocat, eodem videlicet loco, quo apud Græcos ῥύπαρος.

Similago.

POST florem ſiue ſiliginem, ſimilago, quæ & ſimila eſt, à Græcis σεμίδαλις dicta, & tenuis quædam farinæ pars, ſed ſiligine impurior, vtpote ex qua non omnes excuſsi ſunt furfures, ſed craſsiores tantùm repurgati: medium videlicet quoddam genus inter florem & farinã confuſaneã. Laudauit hanc Martialis in Xenijs hoc diſticho:

Nec dotes poteris ſimilæ numerare nec vſus,
Piſtori toties cùm ſit & apta coquo.

EX craſsioribus verò moliti tritici partibus, vnà quidem impurior, quædam & furfuracea farina eſt, ex qua flos ſiue ſiligo, hoc eſt, tenuiſsima farinæ pars excuſſa eſt: altera verò, craſsiorum partium furfures ſunt. Priorẽ Cor. Celſus, vt diximus, pollinem appellat: vnde & excuſsoria per quæ floris fit ſecretio, pollinaria Plinio dicuntur. Poſteriorem veteres Canicas, Græci πίτυρα nominant; Palladio cretu-

cretura eſt: plerię; vtriculos & exta tritici dici volunt: alij Græcè κυρίβια appellant, quæ tamen Galenus hordei purgamẽta interpretatur, in expoſitione linguarũ Hippocratis.

IN *horum omnium medio farina eſt, omnes frumenti partes in ſe continens, cui nihil vel floris vel furfurum deceſſit, Latinè farinam dixeris confuſaneam, Græci communi nomine, ἄλευρον nuncupant.*

EX *hac panis coctus* αὐτόπυρος *nominatur &* συγκόμιστος, *quaſi confuſaneus, quoniam caſtratus non ſit, ſed ſimul omnia ferat, item &* ἀλευρίτης, ξηροπυρίτης, πύρινος, *ac teſte Heſychio,* γυρύτης. αὐτόπυρος ἄρτος.

SED *ex puriſsima, molliſsima nitidiſsimáque farina Siligineus ac* σιλιγνίτης *dicitur.* Siligineus panis.

EX *ſimilagine verò ſimilagineus &* σεμιδαλίτης. Similagineus panis.

QVI *autem ex polline ſiue furfuracea farina, coactus eſt,* ῥύπαρος *nuncupatur, ac Latinè cibarius, gregarius, ac ſordidus, pauperum ac ſeruorum olim cibus:* Cibarius panis.

Sed tener & niueus molliq; ſiligine factus
Seruatur domino. *Iuuenalis Sat. 5.*

PACVVIVS *ſordidum panem canicaceum, Feſtus Pompeius aceroſum nominat. Ex horum genere* πιτυρίας, *hoc eſt, furfuraceus, qui furfuris plurimum recipit.* Furfuraceus panis.

PARANTVR *porrò omnes panes, aut cum ſale & fermento, aut abſque his: item aut in clibano furnoúe coquuntur, aut in craticula, aut ſub cineribus, vel alio modo.*

QVI *fermentũ, ac ſalẽ accepit,* ζυμίτης *& fermẽtatus; abſq; fermento verò factus* ἄζυμος, *non fermentatus, & à Nicandro Colophonio* δάρατος *appellatur; teſtis Athenæus.* ζυμίτης ἄρτος. Azymus panis.

Κλιβανίτης ἢ κριβανίτης *ac furnaceus, dicitur in furno coctus, idem Varroni teſtuaceus; nam* κλίβανον *teſtum nominat. Ex horum genere* ἰπνίται *quoque ſunt, in minoribus furnis cocti.* Furnaceus.

Εσχα-

Eſcharites. ἐπανθρακίς.

Ἐσχαρίτης ſuper craticulam torretur. Huic ſimiles ſunt, ſuper cineres calidos, ἐπανθρακὶς Athenæo dicti, aut foci pauimentum aſſati. Eſcharitem, Athenæus ait, paſſo olim intingi ſolitum, ac ſub finem menſæ inferri, multis rebus iucundis ac mollibus ita miſtum, vt multam habeat ob delitias, ad vinum paſſum proportionem, ſic vt ebrios quaſi reſipiſcere faciat ac rurſus eſurire eos, qui antea ſatis conſederant.

Subcineritius.

Ἐγκρυφίας, ſiue ἔγκρυπτος, Latinè ſubcineritius dicitur, qui cineribus obductus coquitur, qualis Iudæis olim familiaris.

Biſcoctus.

Est & διπυρίτης ſiue δίεφθος, biſcoctus, qui ignem ac coctionem bis expertus eſt.

Inter panes autem (vt Galenus in libr. de alimentorum facultatibus ſcribit) ſiligineus plurimum alimenti præſtat: poſt ipſum autem ſimilagineus: tertio loco medius, qui & συγκομιστὸς καὶ αὐτόπυρος: quartum poſt hunc eſt ῥυπαρῶν ſiue ſordidorum genus, in quibus πιτυρίας, hoc eſt, furfuraceus; poſtremus eſt, minimúmque omnium nutrit, & omnium maximè per aluum ſecedit.

Concoctu autem inter panes, ſunt facillimi, qui plurimum ſunt fermentati, & probiſsimè ſubacti, quiq́; in clibano igne moderato cocti ſunt.

At qui ſuper craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum aſſantur, praui omnes ſunt, vt qui inæqualiter ſe habeant; nam partes ipſorum extimæ ſupra modum ſunt coctæ, interiores autem crudæ.

Cæterum ijs, quos ſubcineritios nuncupant, propterea quòd cineribus tecti decoquantur, cineres ipſi prauitatem quandã aſpergunt; quapropter omnium panum (ſi ipſis cætera omnia pariter adfuerint) quod ad aſſandi ſaltem modum attinet, propemodum ſunt deterrimi.

PANIS *cum melicrato coctus, (Dioſcorides ait) & crudus inflammationes omnes impoſitus mitigat. Nam emollit & quadamtenus refrigerat, præſertim herbis ſuccíſue quibuſdam permiſtis. Vetus panis, ac aridus, cùm per ſeipſum, tum quibuſdam admixtus, citam aluum cohibet. Recens autem muria maceratus & impoſitus, vetuſtas impetigines ſanat.*

QVOD *ex pane fit cataplaſma, vt Galen. libr. de facul. ſimplic. medicament. tradit, vim habet magis digerentem, quàm quod ex tritico: nimirum quum ſalem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum etenim vim habet attrahendi, digerendiq́ ea quæ in alto reſident.*

DE ZEA. CAP. IIII.

ZEA, *ſiue, vt vulgò ſpelta, culmis ſpicáque tritico ſimilis; culmis enim aſſurgit numeroſis, geniculatis, hordei altioribus, ſpicam profert inconditam, vt plurimùm abſq; ariſtis. grana multiplici folliculo, à quo non facilè deglubuntur, incluſa, geminis vtriculis duo ſimul iunguntur, quæ repurgata & è glumis extrita, tritici granum referunt. Radix ei quoque, vt tritici, multiplex.*

NASCITVR *qualicunque ſolo etiam humidiori, quoniam folliculum, ait Columella, quo continetur, firmum, ac durabilem, aduerſus longioris temporis humorem habet; læto tamen pinguiq́ melius proficit.*

MVTATVR *atque in triticum tranſit, ſi piſta atque purgata feratur, idq́ue non protinus, ſed anno tertio; vt Theophraſtus tradit.*

SPELTA, *vt diximus, vulgò nominatur, Germanis* Speltz *nonnullis verò* Dinkel *noſtris* ſpelte, *Gallis* eſpeautre, *Italorũ pleriſq,* pirra farra, *Hetruſcis* biada, *Inſubribus* alga, *quaſi alica. A Græcis* ζέα *&* ζεία *nũcupatur.*

Zeæ

ZEÆ autem genera Dioſcorides duo facit, vnam ἁπλῆν ſiue ſimplicem; alteram δίκοκκον, quæ in duobus putaminibus grana bina coniuncta fert. Eſt autem ſpelta Dioſcoridis quidem dicoccos, quæ eadem eſt cum Theophraſti ac Galeni Zea.

ANTIQVISSIMI ac priſci Latinorum, Zeam ſiue ſpeltam, far nuncupauere, vt locupletiſſimus teſtis eſt Dionyſius Halicarnaſſæus. Nominabant (inquit) priſci Romani ſacras nuptias, vocabulo ſuo φαῤῥακία, quia coniuges veſcerentur eodẽ farre, quod nos Græci ζέαν dicimus. idem affirmat Aſclepiades apud Galenum, κατὰ τόπους lib. 9, ita ſcribens: φάρους ὃ καλοῦσι ζέαν.

Adoreum. APPELLATVR verò far iſtud Latinis quoq; ador, adoreũ & ſemen adoreum, ác à poſterioribus propter frugis præſtantiã, peculiari nomine, ſemẽ. Hôc populũ Romanum tantùm, è frumento CCC. annis vſum, Verrius tradit.

GENERA huius Columella quatuor ſcribit: far Cluſinum candoris nitidi: far quod vocatur venniculum rutilum, atque alterum candidum, ſed vtrumque maioris ponderis, quàm cluſinum: ſemen trimeſtre quod dicitur halicaſtrum, idq; pondere & bonitate præcipuum.

Ex his cum halicaſtro conuenire ſpeltà poſſet, ſi trimeſtris eſſet, ac vere ſereretur; verùm quum autumno ſeratur, venniculo albo magis ſimilis eſſe videtur. Nam veluti venniculum, ſic & ſpelta, pondere præſtat ac candida eſt.

NVTRIT Zea hordeo, vt Dioſc. tradit, potentius, εὔστομος, hoc eſt, ori grata eſt. (Galenus εὐστόμαχος, hoc eſt, ventriculum iuuat, legit) panificia ex eo confecta minus quàm ex tritico nutriunt.

GALENVS Zeam vniuerſa ſua facultate, in medio quodammodo tritici & hordei eſſe, in lib. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſcribit.

DE

DE FRVMENTO MONOCOCCO.

CAP. V.

QVOD *Germani* einkorn/ *hoc eſt, monococcon, ſiue vnius grani appellant, ad Zeam recentiores quoque referunt, breuioribus eſt & tenuioribus quàm zea culmis. ſpicæ in ordines quoſdam veluti hordei digeſtæ ſunt, ac ariſtas habent aſperas, ſemina parua ſunt, Zeæ granis minora, ſingulis ſingula vtriculis contenta, à quibus non in area, ſed in mola, ac quo zea modo, repurgantur. Culmus autem id, glumis, ariſtis, ſeminéque nigri ex rubore coloris eſſe, Tragus tradit. In Belgij tamen hortis ſatum, tritico aut hordeo colore ſatis ſimile enatum.*

NASCITVR *aſperis & montoſis pleriſque Germaniæ locis. Autumno cum reliquis frugibus ſeritur, ſeriùs tamen ac ſubinde Septembri demum menſe matureſcit.*

Dinkel *ac* Dinckelkorn *à quibuſdam etiam appellatur, ab alijs,* Sant Peters korn *id eſt D. Petri frumentū, à nonnullis* Blickē/*agro VVormatienſi* Einkorn, *quod monococcon ſonat.*

NOSTRI *temporis ſcriptores, vti iam diximus, ad Zeam referunt, ac ἁπλῆν ſiue ſimplicem Zeam Dioſcoridis eſſe volunt, & nec temerè quidem. Poteſt verò idem, & Mneſithei zea eſſe, quam ipſe typha ſua deteriorem facit. Typha nimirum, quæ Theophraſto Zea eſt; Zeam autem, traſlatis & tranſpoſitis vocabulis, aliud omnino genus nominans, quod communi Græcorum Zea, à Theophraſto ac alijs deſcripta, longè ſit deterius. Nam ſimplex Dioſcoridis Zea, cum Mneſithei zea conuenire videtur, & non alia de cauſa zeæ generi adſcripta, quàm quòd aliud eius nomen ignoraretur; à Mneſitheo autem zea nominaretur. Simplicis ſiquidem Zeæ Theophraſtus, Diocles, & alij plerique Dioſcoride vetuſtiores non meminerunt.* Zea Mneſithei.

MNESITHEI *autem hanc zeam, Galenus nec temerè nec abſque ratione conuenire cum eo frumento ſuſpicatur, quod Macedoniæ ac Thraciæ incolæ brizam appellãt; frumentũ typhæ Græcorũ, quæ in Aſia naſcitur, non ariſta modò, ſed & tota planta ſimillimũ; ex quo panis fit, ater, grauis odoris, ac membranoſam ſubſtantiam habens: cum qua monococcon iſtud nõ exiguam quoque ſimilitudinem, ac affinitatem habet. Panis etenim, qui ex monococco conficitur, ex rubore nigricat, ſordidus atque ingrati ſaporis, Trago teſte, eſt; veluti ex briza factus.* Briza.

CONVENIRE *præterea monococcon iſtud videtur, cum ea farris, ac frumenti barbati, ſiue, vt vulgò Galli nominare conſueuere, ꝑladi apud Ruellium ſpecie, quod rubrum agricolæ appellãt frumentum; partim etiam locar, quaſi loculare, quòd pluribus tunicis perinde quaſi loculus inuolutum condatur; partim item pullare, quia ex rubro in pullum degeneret colorem. Serunt id Galli, ait Ruellius, concauis tractibus, qui facilè ſentiunt rubiginem. Nam iſtud, vt volunt, nec pruinas, nec rubiginem horret: in perflatis & excelſis, etſi bene conualeſcat, ſationem tamen inibi damnant.* Frumentum loculare.

SIMILITVDINEM *quoque nonnullam, fortaſſis & monococcon cum farre venniculo rutilo habet: verùm in tanta Columellæ breuitate, ſimile aut idem ſit, nec ne, quis diuinauerit? Multa ſiquidem ſunt frumentorum genera, ſuis regionibus peculiaria, quæ licet aliarum regionum ſeminibus ſimilia videantur, in aliquo tamen ſubinde differunt, idq'ue partim loci natura: partim cultus, atque humanæ induſtriæ occaſione; quæ ambo ad mutationem & ſeminum, & herbarum, plurimùm poſſunt.* Far venniculum rutilum.

Ex *monococco autem panis confectus, ater eſt & hominibus ingratus, vti Tragus ait.*

DE AMYLEO FRVMENTO. CAP. VI.

ZEÆ *generibus non perperam quoque accedit, amyleum Germanis dictum frumentum, æſtiuum ſiue trimeſtre genus, quod culmo ac grano triticum proximè refert; cæterum ſpicam habet, ariſtis quibuſdam hordei ferè ſimilitudine cinctam, ac in duos verſus digeſtam. Semen folliculis includitur, & non ſecus ac Zea, repurgari poſtulat. Scritur vere.*

GERMANI, *quia ex eo amylũ cõficiunt,* Amelkorn *appellant, Latinè Amyleum frumentum dixerimus. Exiſtimant Tragus & Fuchſius trimeſtre triticum eſſe, ſed cùm granum habeat glumis conditum, ex tritici generibus eſſe nequit. Inter farra citius reponendum fuerit, inter quæ halicaſtrum forte erit. Hoc enim, teſte Columella, vere ſeritur, & trimeſtre eam ob cauſam cognominatur.* Far halicaſtrum.

DE ORIZA GERMANICA. CAP. VII.

AD *Zeam quoque referre conſentaneum videtur, Orizam Germanicam à Trago nuncupatam. Frumentum eſt culmis geniculatis, ſpicis, ariſtis aſperis, atque acutis, hordeo ſimile, ſingulis tamen maioribus, & grano candidiore, quod vtriculis etiã continetur, ac hordei, aut zeæ modo deglubitur. Ex æſtiuarũ ſiue trimeſtrium frugum numero eſt.*

APVD *Mediomatrices, cum alijs trimeſtribus ſeminibus lætiſſimis agris ſeritur.*

No-

NOMEN *huic Oriʒæ Germanicæ à vulgari nomenclatura Hieronymus Tragus inuenit, qui & ipſam farris ſpeciem, ac tragum cerealem eſſe exiſtimat, in quo veritatem, nobis haud videtur aſſequutus. Nam tragus ille chondro aſſimilis, ex olyra aut conſimili aliquo, res factitia eſt, vt Galenus teſtatur, tantum abeſt, vt frumentum aliquod naturale ſit.*

CÆTERVM *olyræ magis ſimilis oriʒa hæc Germanica eſt, quæ à Dioſcoride zeæ generi adſcribitur; aut Plinij ſantalo, farris Gallici ſpecie, nitidiſſimi grani, illic brance, ait Plinius, vocāt: aut certè farri cluſino, quod fortè idē cū Plinij ſantalo eſt. vtrunq; enim candidū, & cluſinum, à Cluſio dici potuit, oppido trāſpadanæ Italiæ, quæ aliâs togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quò minùs hæc oriza, vel cluſinū, vel olyra ſit, ſola vtiq; erit vernalis ſatio. Nā olyra & cluſinum far, ex hybernis ſementibus ſunt. Adeò certi, de pleriſque frumentaceis, definiri nihil poteſt: cùm propter veterum ipſorum breuitatem; tum frumentorum appellationes aut diuerſas, aut ſæpenumerò confuſas, eandem rem alijs aliter ſubinde appellantibus.* Santalum. Plinij. Far cluſinum.

RVELLIVS *farris Gallici, ſiue frumenti barbati genus quoddam eſſe ait, cuius granum candidius, ac ſpica minoribus ariſtis circumuallatur, quàm locularis, quod, inquit, cluſinum putatur; iſtud autem an ſimile ſit, vel idem cum oriʒa Germanica, expendendum eſt.*

VTILIS *autem oriza Germanica, ad multa culinæ opera; cibis admixta ori grata eſt: cum lacte oriʒæ modò decocta, probè alit.*

DE ZEOPYRO CAP. VIII.

ANNVMERATVR *prætereà & Ʒeis, quod Germani* Kern *appellant. naſcitur hoc, inquit Tragus, eodem*

quo ſpelta modo, niſi quod ſemen huius non perinde ac Zea ſiue ſpelta glumis ac ſolliculis inuoluatur, ſed in area facilè exteratur, veluti triticum, cui ſubluteo colore ſimile eſt. Seritur pleriſque Germaniæ locis, ad piſtrinarum & culinarum opera, in quibus hordei vſum præbet.

Ζεόπυρον quoddam eſſe videtur, vtriuſque enim ſimilitudinem ac naturam habet, ζείας videlicet ac πυροῦ ſiue tritici. Cum chondro aut alica rebus factitijs (quod Tragus ſuſpicatur) nullatenus conuenit.

ZEOPYRON ſiquidem, vt Galenus in lib. de alimentorum facultatibus ſcribit, vtriuſque naturam refert: ac ſicuti nomen ex zea & pyro compoſitum, ita ſubſtantia eius inter vtrumque media quodammodo eſt, veluti ſi ex vtroque eſſet commixta.

DE OLYRA AC TYPHA, EX THEOphraſto, Galeno, & alijs. CAP. IX.

OLYRAM ac typham Mneſitheus idem frumentum, vtroque nominè appellatum exiſtimauit, ſed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophraſto accedens: qui olyram à typha diſtinguunt. Olyram Dioſcorides zeæ generi aſſcribit.

THEOPHRASTVS olyram ac typham inter ea quæ maturè ſeruntur, ac tritico ſimilia ſunt, enumerat; & olyram quidem ait, Zea ac bromo molliorem atque infirmiorem, typham verò omnium leuiſſimam, nam ſimplici culmo aſſurgit, & ſolo tenui contenta eſt; nec, vti Zea, pingue lætúmque deſiderat. Vtramque præterea ſcribit multiplici folliculo includi: ac typham vti zeam in triticum mutari ſolere, ſi piſta ſeratur, idq́ non protinus, ſed tertio anno.

PLINIVS *olyram Latinus arincam dici affirmat. Ex arinca, inquit, dulciſsimus panis: ipſa ſpiſsior quàm far, & maior ſpica, eadē ponderoſior, rarò modius grani non* XVI. *libras implet: exteritur in Gallia difficulter, ob id iumentis dari, ab Homero dicta; hæc eſt enim quam* ὄλυραν *vocant.*

RECENTIORES *typham, cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius typhæ, quæ in paludibus enaſcitur, de qua infra ſuo loco.*

TYPHÆ *ſemen, Galenus ait, corticem extrinſecus veluti olyra ac hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in hordeis quidem ac olyris eſt albus, in triticis verò ſubflauus: typhæ autem vel triticis ſunt flauiores. Quin & harum corpus coactum eſt, ac denſum, quod fortaſsis ad ſeminis paruitatem nonnihil adfert momenti. Eſt enim id tritico longè exilius, quamquàm non deſint, qui ipſum quoque in tritici numero ponant; velintq́; id ſemen eſſe, cuius Homerus meminit, quum Hectorem equos ſuos alloquentem facit, his verbis:*

Ὑμῖν μὲν προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν:

Hoc eſt, *Triticum enim vobis primum prædulce ferebam. Aiunt enim typham paruū triticum eſſe, eamq́; equos ſine noxa mandere, verum autem triticum non abſq; noxa. Nec abſurdè certè typham quis exile triticum vocauerit, quum ei, & colore, & denſitate, & caliditate ſit aſsimilis. Vtrumque autem ſemen olyræ videlicet ac typhæ in Aſia eſt frequens, & potiſsimùm in regione, quæ eſt ſupra Pergamum, adeò vt ruſtici ipſi panibus ex ijs factis ſemper vtantur, propterea quòd triticum omne in oppida comportent. Olyrini ſanè, ſi modò ex bona olyra fiant, poſt triticeos ſaltem ſunt præſtantiſsimi: ſecundi autem ab his ſunt typhini. Quòd ſi olyrini ex vitioſo ſemine ſunt facti, typhini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatiſ-*

ſima typha facti, olyrinis longè ſunt præſtantiores; aſſeruati verò deteriores ſeipſis euadunt. Cùm enim maſſa eorum ſit tenax ac ductilis, denſatur maiorem in modum; & maximè cùm negligenter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuſcemodi, poſt vnum aut duos dies, ac multò magis ſequentes aliquot, comederit, putaturus ſit lutum ventriculo ſuo ineſſe. At calidus adhuc quum eſt, ab ipſis etiam vrbanis expetitur, ipſumq́; cum caſeo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὀξυγαλάκτινον appellant. Porrò hunc quoque tenerum eſſe oportet, & ipſum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certè hunc in modum eſt paratus, non ruſticis modò, ſed vrbanis quoque hominibus in delicijs habetur. Qui verò trium, quatuórue dierum eſt vel ipſis ruſticis manditur inſuauius: præterea concoctu eſt difficilior, ac tardius per aluum ſubducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametſi ab hordeaceo, quod ad deiectionem attinet, multum relinquitur; non tamen in eo adeò, vt miliaceus, eſt vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus eſt, nutrit, vt penè triticeo ſyncomiſto par ſit. Congeritur autem in panes typhæ ſemen repurgatum, omnique vſu accõmodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à ruſticis ἀπότηγμον, hepſemate, quod alij σίρεον nominant, iniecto: nonnunquam etiam cum ſale eſitatur.

E T *de Zea atque ei ſimilibus hactenus: nunc ex his factitia ſequuntur, quæ apud veteres in vſu eſſe ſolent, vt ſunt: far, chondrus, halica, tragus, & ſimilia.*

DE FARRE FACTITIO. CAP. X.

F A R *aliâs naturale frumentum, quod Græcis, vti oſtendimus, ζέα ϗ ζειά appellatur; aliâs res factitia ar-*

tisq́;

tiſq; & non natura opus, de illo ſuperioribus capitibus, de factitio verò nunc acturi.

FVISSE *autem iſtud apud veteres illos Romanos, quos pulte farracea, non pane, longo tempore vixiſſe Plinius ſcribit, ex farre frumento factum, nomen ipſum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quod inde tranſlatum eſt, ad cuiuſuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes far confici tradit, repurgatum, atque in partes confractum. Nam & far hordei, Palladius vino conſperſum, phaſianorum pullis primis diebus dari præcipit: & Plinius in Aegypto ex olyra far confici ſcriptum reliquit.*

MODVM *autem conficiendi farris, Archigenes apud Aetium Sermone* IX. *oſtendit*· Σῖτον, *id eſt, frumentum, ait modico tempore aqua madefacito, indéque extractum ac in pilam coniectum, veluti ptiſanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit, tollito atque in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, craſſiſſimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & ſiccum aſſeruato.*

PORRO *factitium iſtud far, præſertim ex Zea ſiue farre frumento, plerique noſtræ ætatis idem cum chondro aut alica eſſe exiſtimant, ſimilitudine quadam eorum inducti. Chondro etenim ſimile eſt, non tamen idcirco idem, veluti ipſe Archigenes oſtendit, quando far chondri modo coqui ſcribit.*

DIFFERENTIAM *horum præparationis modus efficit. Chondrus ſiquidem gypſo harena addita (vt paulò poſt dicetur) purgatur: Far abſque his cum aqua ſola. Differt etiam ab halica; Far etenim antiquum, quo Romanorum vetuſtiſſimi vixerunt; halica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompei nondum cognita, cui non*

C 5 *ſolùm*

ſolùm aqua, ſed & creta candorem teneritudinemq́ʒ confert. Differentiam præterea horum etiam oſtendit Trallianus lib. & cap. VIII. vtriuſque vti diuerſis vtens, & eorum inter ſe comparationem faciens.

QVOD autem Germani ac finitimi Friſij, Hollandi, Batauiq́ʒ ex hordeo & auena conficiunt, farri ſimillimum eſt, ac eius quoddã genus, Germani Grupē, Hollandi goꝛt appellant, & ex hordeo quidem gerſtene grupen / gerſten goꝛt / ex auena verò haberen grupen / haueren goꝛt.

CÆTERVM far quod ex zea factum eſt, facultate chondro aut halicæ quodammodo ſimile eſt, nutrit ea de cauſa valenter, ſed tardiùs deſcendit, ægriúſque concoquitur. Vſus tempore, vt Archigenes tradit, chondri modo coquitur, & à ſanis in cibo ſumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiſcetur. Ex hordeo autem vel auena far leuius eſt, minusq́ʒ alimenti adfert.

Far cluſinum. EST & far apud Aetium cognomento cluſinum, non naturale aliquod far; verùm puls quædam farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib. XIII.

Imbue plebeias Cluſinis pultibus ollas;
Vt ſatur in vacuis, dulcia muſta bibas.

DE CHONDRO ET HALICA.
CAP. XI.

CHONDRVS & ἄλιξ ex factitiarum ſimiliter rerum numero ſunt. Fit autem vtraque ex Zea, & chondrus quidem ex zea dicocco, Dioſcoride auctore. Theophraſtus & ex hordeo ſylueſtri bonum fieri chondrum tradit. Galenus chondrum ex tritici genere eſſe ait, quod nihil aliud ſonat, quàm ex triticeo genere ipſum confici,

ſici, non quòd tritici aut alterius frumenti aliquod genus ſit, veluti nonnulli perperam ſibi perſuaſerunt. Non enim frumenti aliquod genus, ſed res planè, vti diximus, factitia.

G A L E N I *& aliorum Græcorum medicorum interpretes* χόνδρον, *Latinè halicam ſiue alicam, interpretantur, chondrum omnino idem cum halica eſſe putantes; quæ in re, non parum à veritate receſſerunt. Chondrus ſiquidem & halica differunt, veluti abunde vnus pro multis, Paulus Aegineta non vno oſtendit loco: aut videlicet de vtriſque ſeorſim agens, & ſuas cuique vires ac facultates tribuens, vt libr.* I. *cap.* LXXVIII: *aut vnam alterius loco ſubſtituẽs, veluti cap.* XIX. XXXIX. *&* LXII. *libri tertij.*

D I F F E R V N T *autem hæc inter ſe, non quidem toto genere, ſed quodammodo, veluti genus & ſpecies, aut potiùs vt vnius generis duæ ſpecies. Nam halica ſiue alica, Latinis ac Plinio generalius eſt nomen, Græcorum cùm* χόνδρον, *tum* ἄλικα *ipſis peculiariter nominatam, ſub ſe continens.*

E S T *enim vna halica ex Zea, quæ ſemen appellatur, propria quidem ac genuina, quæ à Plinio, lib.* XXII. *res Romana eſſe fertur, Magni Pompei tempore nondum in vſu. Hæc à Paulo Aegineta Græcè* ἄλιξ *dicitur, & à* χόνδρῳ *ipſo præparationis modo differt; non enim gypſo & arena veluti hic repurgatur, ſed creta candorem perfectionemq́; ſuam aſſequitur.*

E S T *verò & altera halica, ex zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorum chondro ſimillima: gypſo ſiquidem & harena, veluti chondrus perficitur: licèt tamen halica quidem ex degenerante; chondrus verò ex dicocco zea, fiat. Nam præparandi ratio apud vtraſque nationes conſimilis, eandẽ eſſe rem prorſus oſtendit, quemadmo-*

admodum & ea diſſimilis res diuerſas. Non enim tam ſpecies frumenti, quàm præparandi conficiendiq́ ritus ac modus conſiderandus. Frumenti enim aliqua diuerſitas, ſpeciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex Zea & hordeo far: ex Zea & hordeo ſylueſtri chrondus: ex hordeo & tritico ptiſana confici poſſunt.

Q V A *autem ratione chondrus conficiatur ac præparetur, in libris de agriculatura, ſiue* τῶν γεωπονικῶν, *Conſtantino Imp. dicatis à Caſſiano Baſſo, docetur his verbis.*

Z E A *tunditur & in feruentem aquam inijcitur, ac premitur; deinde gypſum album tuſum cribratum, & harenæ albiſſimæ ac ſubtiliſſimæ ad gypſum pars quarta paulatim admiſcetur, donec Zea probè repurgetur. Præparetur autem in canicularibus diebus, ne aceſcat. Poſtquam verò rurſus totus perpurgatus fuerit, per cribrum denſius excutiatur. Optimus eſt chondrus, qui primùm excuſſus eſt: ſecundum locum habet, qui ſuccedit: deterior autem tertius eſt.*

H A L I C A R V M *verò præparationem Plinius lib.* X V I I I. *tradit. Halica fit, inquit, ex zea, quam ſemen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum eſt pilo vinctorum pœnali opera, primori ineſt pyxis ferrea, excuſſis inde tunicis, iterum iiſdem armamentis nudata conciditur medulla, ita fiunt halicæ tria genera, minimum, ac ſecundarium; grandiſſimum verò* ἀφαίρημα *appellant: nondum habent cãdorem ſuum, quo præcellunt, iam tamen Alexandriæ præferuntur. Poſteà, mirum dictu, admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, coloremq́ & teneritatem adfert.*

D E I N D E *paulò infra: Halica adulterina fit maximè quidem ex zea, quæ in Africa degenerat. Pinſunt cum harena,*

rena, & ſic quoq; difficulter conterunt vtriculos, ſitq; dimidij modij menſura, poſteaq; gypſi quarta pars inſpergitur, atque vt cohæſit farinario cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſsima eſt: rurſus quæ tranſit, arctiori cernitur, & ſecundaria vocatur: item cribraria, quæ ſimili modo, in tertio remanſit cribro anguſtiſsimo, & harenas tantùm tranſmittente.

E T *hactenus quidem Baßi, & Plinij verba: ex quibus manifeſtum eſt, ἄλικα à chondro differre, & chondrum cum ſecunda Plinij halica conuenire; vtramque item rem factitiam eſſe, & non peculiaria frumentorum genera.*

C ÆTERVM *chõdrus, vti Paulus libro primo tradit, egregiè nutrit & glutinoſos parit humores; verùm puls ex eo confecta nocet, quoniam quàmprimùm craſſeſcens incocta permanet. Probatur magis χύλος ipſius ex integro chondro bene decocto, expreſſus ptiſanæ ſimilis.*

Ἄλιξ *in cæteris chondro quidem reſpondet, ſed aluum magis adſtringit.*

G ALENVS *chondrum valenter nutrire, ac ſuccum lentum habere affirmat: ſiue in aqua duntaxat coctus, cum mulſo, vino dulci, adſtringentiue: ſiue cum oleo ſaleq; frixus ſumatur. Atque eo modo, inquit, chondrum medici ptiſanæ fuiſſe confectionem dictitant; quidam autem ex χονδροπτισάνης ægrotum fuiſſe cibatum.* χονδροπτισάνη.

V ETERVM *verò nonnulli, vt Diocles & Philotimus πτισάνην πυρίνην, chondrum hoc modo apparatum appellant. Et vno quidem horum modorum, eo videlicet qui prior eſt, halicam etiam coqui ac edi apud Romanos ſolitam, Martialis in Xenijs hoc diſticho oſtendit:*

Nos halicam, mulſum poterit tibi mittere diues,
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

DE

TRAGVS *chondri, vt Dioſcorides ait, ſimilitudinem ac figuram gerit, res quoq; factitia. Fieri eum, Galenus in lib. de alimentorum facultatibus, ex nobiliſsima olyra ait, quum, vt decet, fuerit excorticata: in commentarijs verò lib. primi de ratione victus in morbis acutis* ἐκ τῶν ζειῶν, *hoc eſt, ex zeis, quarum vtique olyra ſpecies eſt. Caſsianus Baſſus tragum ex frumento confici Alexandrino. Plinius lib.* XVIII. *ex tritici ſemine in Campania duntaxat & Aegypto fieri tradit. In Aegypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, olyra facilis fertilisq;: eiuſdẽ lib. ca.* X.

A *chondro & halica & materia, ſed potiſsimum ipſa præparatione differt: chondrum ſiquidem, gypſum & harena perficiunt: halicam creta emundat; tragus ſola aqua maceratus excorticatur.*

EIVS *conficiendi modum Baſſus tertio de agricultura lib. ſic docet. Frumentum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticaturq;, & in ſole calido ſiccatur; deinde idem rurſus fit, donec ei pellicula & quicquid fibroſum eſt, in frumento delabatur. Appellatur autem tragus iſte, ſubinde cognomento frumentaceus, ad diſcrimen eiuſdem nominis, & animalis, & herbæ, non quòd naturale aliquod frumenti genus ſit. Nam vt veterum auctorum teſtimonijs abundè conſtat, res factitia eſt.*

ORIBASIVS *ad Eúporiſtum lib.* III. *tragum farrim appellat groſſam, eum farris quandam ſpeciem eſſe innuens: quod non abſurdum, aut à veritate alienum videtur; farri enim tragus aſsimilis eſt, non in alio ab eo differens, quàm quòd non vt illud mola confringatur, ſed integer repurgatus aſſeruetur; vt ex vtriuſque præparandi formula ſatis patet; quam ob cauſam tragus farris groſſa non impropriè nominatur.*

TRA-

TRAGO *autem, Galeno auctore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde ea effuſa* ἕψημα, *aut vinum dulce, aut mulſum infundentes, ſuperinij-ciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minus quàm Zea, Dioſcorides ait, nutrit.*

DE AMYLO. CAP. XIII.

AMYLVM *ex ſiligine fit, vt Cato ſcribit; item & ex Zea: optimum verò ex ſetanio, auctore Dioſcoride. Fit etiã in Germania hac ætate, ex eo quod* Amelkorn, *id eſt, amyleum frumentum nuncupatur, quod veluti zea quadam trimeſtris ac halicaſtrum (vti ſcripſimus) eſt.*

RATIONEM *conficiendi paucis complexus eſt Cato cap.* LXXXVII. *Dioſcorides latiùs his verbis tradidit. Purgatum trimeſtre triticum madeſcit quinquies die, & ſi fieri poteſt nocte. quum emolliri cœperit, effundatur ſenſim ſine agitatione aqua, quo minus quod vtile eſt vnà effluat. Vbi molliſſimum factum fuerit, effuſa aqua pedibus calcare oportet, deinde affuſa aqua iterum calcare, tum enatantes ibi furfures, cribro excipiendi, reliquumq́; per colum traiectũ, cõfeſtim in tegulis nouis ſub ardentiſſimo ſole ſiccandũ. Nam ſi vel modicè humidum manſerit, acorem contrahit.*

AMYLVM *autem ex eo nomen habet, quòd abſq; mola, Græcis* μύλη *dicta, fiat. Officinæ corrupta voce amydum appellant, Germani* Ammel/Kraftmeel; *Brabanti* Ameldonck/ *& quòd glutine inde facto, mulierum pepla inalbentur, ac durentur,* ſtijffel.

TRITICO, *inquit Galenus, cùm frigidius, tũ ſiccius eſt: læuigandi exaſperatas partes vim obtinet. Dioſcorides ſanguinis reiectiones potu cohibere, contraq́; oculorũ fluxio-*

fluxiones, cœlotetas, puſtuláſque efficax eſſe addit, quod verò ex Zea fit, nullius in medecina vſus eſſe, ad alia tamen conueniens.

GALENVS, *lib.* VII. κατὰ τόπους *amyli loco, ſiligine, id eſt, puriſſima tritici farina vtitur.*

DE ATHERA ET ΚΟΛΛΑ, SIVE GLVTINE. CAP. XIIII.

ATHERA *ſorbitio eſt, inquit Dioſcorides,* ὥσπερ πολτάριον ὑγρὸν, *id eſt, veluti pulticula liquida. Fit ex Zea tenuiſſimè molita. Apud Belgas non ex zea tantùm, ſed ex quauis etiam puriori farina coquitur; veluti ſecalis, hordei, frequentiſſimè autem tritici, cum tenui cereuiſia vel alio l[illegible]uore permixta.*

ES[illegible] [illegible]*atem edulium quod citò concoquitur, faciléque nutrit,* [illegible] *antibus idcirco & ſenibus conueniens, interiora tam* [illegible] *iſcera nonnihil obſtruens. Datur capite dolentibus, ex tenuiſſima ſecalis, vel hordei farina; dolorem enim ſopit, & ſomnum clementer conciliat.*

Κόλλα. ATHERA *craſſius & ſolidius eſt gluten, Græcis* κόλλα, *ex ſimilagine & farina tritici, quo chartæ glutinantur. Quod propter eam quam habet obſtruendi vim, ſanguinis excreationibus prodeſt.*

Πολτός. Puls. IN *vtriuſque medio* πολτός, *ſiue puls, eſt ſolidior quidem ac ſpiſſior atherâ; liquidior verò glutine, & minùs glutine, plus autem quàm athera viſcera obſtruens.*

ATHERÆ, *aut potius pultis genus eſt, edulium, quod Galenus ex multa tritici farina lacti permixta fieri ſcribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuerſa inferior Germania frequentiſſimè vtitur. Cibus boni ſucci & multi alimenti, ſed eos qui ipſo aſſiduè vtuntur, offendens. Nam in*

hepa-

hepate obſtructiones parit, & calculos in renibus gignit, auctore Galeno.

DE ROGGA SIVE SECALI. CAP. XV.

SECALE *folio quum primùm prodit, rubeſcit; indè vt reliqua frumenta viret. numeroſis culmis aſſurgit, tritici tenuioribus, longioribus, quatuor, vt plurimùm, genicula habentibus. ſpica in ordines & verſus digeſta, breuibus, non acutis ſed innocentioribus ariſtis cingitur, quæ quum floret, erecta eſt; ſemine verò prægnans, procumbit ac deorſum dependet. Granum oblongum, nigricans, gràcile, ac nudum; quod è glumis facile concidit, ac ſæpenumerò ſponte exilit. radices multæ, tenues, fibroſæ.*

NASCITVR *cum in Germania ac apud alias nationes plurimas, præſertim Septentrioni ſubiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam ſterilibus quàm lætis, veluti in Brabantiæ Campania, quæ hoc frumentum, licèt arida ac ſterilis, feliciter progignit. Qualicunque enim ſolo prouenit, quantumuis rigenti, gracili, aut arido; fæcundiori tamen ac lætiori melius præſtantiusq́.*

SERITVR *autumno, quod & lætius; item & vere, æſtiuum, altero gracilius, paucioribus culmis, ſpica breuiori ac tenuiori, granoq́ leuiori. Germani* rocken/ *Belgæ* rogge *appellant: Hiſpani* centeno, *Itali* ſegala, *Galli* ſeigle, *veteris latinæ nomenclaturæ veſtigia retinentes.*

PLINIO *ſecale eſt, de quo lib.* XVIII. *cap.* XVI. *ſic ſcribit: Rarum dictu, eſſe aliquid cui proſit negligentia; id autem, quod ſecale & farrago dicitur, occari tantùm deſiderat. Secale Taurini ſub alpibus aſiam vocant, deterrimum (ſed veriùs aterrimũ) & tantùm ad arcendam famem vtile, fæcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte,* Plinij locus emendatus.

ſed pondere præcipuum, & tamẽ ſic quoque ingratiſſimum ventri eſt, naſcitur qualicumque ſolo cum centeſimo grano, ipſumq́ pro letamine eſt.

Q V Æ *Plinij verba frumentum* rocken *ac* rogge *dictum, cum ſecali conuenire ſatis commonſtrant. Dicitur autem id, vt Plinius tradit, etiam farrago; verùm non ſecus, quàm far, hordeum, auena, triticúmue, ſubinde farragines nominantur, quando videlicet iumentorum, pecudumq́ pabulo cedunt.*

F A R R A G O *ſiquidem, quam Græci γράστιν appellant, generale nomen eſt, ad omnem viridem ſegetum herbam, quæ pabuli cauſa ſeratur. Seritur ea, ex recrementis farris prædenſa, admixta aliquando & vicia: eadem in Africa fit, ex hordeo: Plinius. Atque inde farrago, quod far ſit ferro cæſum: aut quod primùm in farracea ſegete ſeri cœptum, Varrone auctore, dicitur.* Farrago.

E x *hordeo farraginem facere docet Columella: Farraginem, ait, in reſtibili ſtercoratiſſimo loco, & altero ſulco ſerere conuenit. Ea fit optima cùm Cantherini hordei decem modijs iugerum obſeritur, circa æquinoctium autumnale, ſed impendentibus pluuijs, vt conſita rigataq́ imbribus, celeriter prodeat, & cõfirmetur ante hyemis violentiã. Nam frigoribus quũ alta pabula defecerint, ea bubus ceterisq́ pecudibus, optimè deſecta præbetur: & ſi depaſcere ſæpius voles, vſq; in menſem Maiũ ſufficit. Quod ſi etiã ſemen ex ea voles percipere, à calendis Martijs pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda eſt, vt ſit idonea frugibus. Similis ſatio auenæ, quæ autumno ſata, partim caditur in fœnum, vel pabulum, dum adhuc viret: partim ſemini cuſtoditur.*

I A M *& ex tritico farraginem fieri Plinius quoque teſtatur. Et in tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli eſt,*

quadrupedum cauſa ſati: vt farrago. Abſyrtus etiam πυρίνην χάσιν, id eſt, triticeam farraginem, equulis maximè probat: ea ſi non adſit, κριθίνην, quam Eumelus ijs refert, poſt trimatum dari ſolitam. Hoc modo & ſecale farraginis genus eſt, quando videlicet pecudum iumentorumq́ per hyemem pabulum efficitur.

RECENTIORES *roggam ſiliginem ferè interpretantur, quæ in re quantum hallucinentur, ſatis ex ijs, quæ capite De tritico, ſcripſimus, apertum eſt. Nam ſiligo candidius ac leuius triticum eſt, ac tritici, vt inquit Plinius, delitiæ, ex qua lautiſſimus panis & piſtrinarum opera laudatiſſima fiunt, at ſecale nigrum eſt, & ex eo panis ater, pauperum, non lautiorum, menſis ac cibis dicatus.*

IN *non diſſimilem errorem lapſi videntur, qui* rocken *cum olyra conuenire autumant: olyra ſiquidem candida eſt, ac vtriculis multis continetur; ſecale verò præter quod nigrum eſt, glumis nullis implicatur. Ruellij coniectura plus veriſimilitudinis habet, qui ſecale à briza non longè diſſidere credi ſcribit, atque inde putari nomen bizi panis in Galliæ vulgus manaſſe. Panis ſiquidem ex ſecali fit granis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex ſecali panem, extrita litera* r, pain biz *Galli nuncupant; ſic vt ab inuicem non diſſidere exiſtimari poſſint, niſi ſecalis granum nudum foret, brizæ verò glumis implicitum, quòd hæc inter ſe differre manifeſtè oſtendit.*

Briza. QVOD *verò brizæ ſemen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet quòd eam typhæ perſimilem Galenus ſcribat, quæ multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranoſam ſubſtantiam panis ex ea factus habeat, ex ipſorum nempe folliculorum admixtione, contra planè quàm ſecalinus, qui triticeo ſyncomiſto mēbranas ac fur-*

furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur.

PORRO *ſecale proximum inter frumenta à tritico triticeiq; ſeminibus locum habet. Panis ex eo factus, lentoris atque obſtruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac vẽtriculo grauis eſt, præſertim ſi furfurum expers fuerit. Nam confuſaneus, qui ſimul omnia recipit, ac ex tota farina concinnatus eſt, ſi probè coctus bèneq; fermentatus fuerit, minus lentus eſt, non admodum ægrè conficitur, citòq; deſcendit, nondum tamen triticeo ſyncomiſto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum eſt. Alimentum autem corpori ſolidum, ac firmum præſtat, nec mali ſucci, ſi ex bono frumento coctus fuerit; ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos ſuccos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis* ſcorbuck *aut* ſcoorbuyck/*dictum. Admiſcetur huic non rarò triticum, vt leuiorem gratioreq; panem efficiat, qui ſecalino puro minus grauis ac lentus eſt, & teneritudinem ſuam triticeo diutius retinet.*

SECALE *autem vt medicamentum, tritico in calefaciendo ac digerendo potentius eſt.*

PANIS *ex hoc aut fermentum, promptius ac citius abſceſſus maturant & rumpunt, quàm ex tritico facta.*

FARINA *confuſanea, diuturniores capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata.*

DE HORDEO CAP. XVI.

CVLMO *hordeum eſt, quàm triticum breuiori fragilioriq;, pluribus articulis geniculato, folio in ſtipula latiori, ſcabrioriq; ſpica longarum, aſperarum, mordaciumq; ariſtarum vallo munitur, ac in verſus ſtriata, ordinibus cõſtat, ſubinde binis, aliâs ternis quaternisue, vt plurimum,*

vti Theophraſtus ait, ſenis, ſed, vt Tragus, etiam octonis. Spiſſior autem poſituq́ arctior eſt, qua pluribus conſtruitur. Granum tenui oblonga palea includitur, radices ſubſunt frequentes tenuesq́.

HORDEVM *autem (vt Plinius inquit) frugum omnium molliſſimum, atque ex omni frumento minus calamitoſum, quodq́ celerrimè reddit fertiliſſimúmque. Seritur (auctore Columella) ſoluta ſiccáque terra, & vel praualida vel exili.*

NASCITVR *paſſim, ac vniuerſæ familiare Europæ eſt: cùm autumno, tum frequentius Martio, Aprili, Maioq́ menſibus ſeritur.*

GRÆCIS κριθὴ *dicitur, Germani* gerſte/ *Belgæ* gerſte/ *Itali* orzo, *Galli* orge *nũcupãt. In huius genere, quod pluribus verſibus ſpicatur,* πολυστιχὸν *recentiores appellant, ac Germani* grosz gerſten. *Quod ſex verſuum* ἑξάστιχον: *Cantherinum hoc Columellæ eſt. Aliud duorum verſuum* δίστιχον, *à Columella Galaticũ, à Germanis* kleiner gerſte/ klein gerſt/ *id eſt, exiguum ac paruum hordeum nominatur. Quod magnum & plenum, ſpicámque gerit erectam,* ἀχιλλαῖς κριθὴ, *ab Hippocrate vocatur, ærugini id obnoxium eſt: quod verò incuruatur,* ἐστεόκριθος; *ab ærugine hoc minus infeſtatur.*

AD *hordei genus & reducendum, inquit Ruellius, putauerim, trimeſtre illud hordeum, quod Gallice* ſecourgeon *dicitur, quòd rebus ad egeſtatem adductis, quum annona premit penuria, plebem alat, & à famis noxa vindicet. Seritur & in Gallia, quod mundum hordeum vocant, Ruellio eodem teſte: huius granum nudum eſt, ac ſponte gluma concidit, cætera hordeo ſimile,* Γυμνόκριθον *ac nudum hordeum, tale à Galeno, in lib. de aliment. facult. appellatur.*

Secourgeon.

γυμνόκριθον.

CÆTERVN *hordeum, vt Galenus in lib. de aliment. facultat. non eandem cum tritico facultatem habet. Siquidem triticum palam calefacit: hordeum verò non modo non calefacit, ſed quoquo modo ea vtare, ſiue panes ex eo feceris, vim quandam refrigerandi habere cernitur. Diſſidet præterea à tritico ſucci ſpecie, quam vtrumque ipſorum gignere conſueuit. Siquidem triticum craſſum & lentum eſt: hordeum autem tenuem, & nonnihil deterſorium ſuccum in nobis gignit.*

PANES *hordeacei triticeis multò minus alunt, qui tamen ex præſtantiſſimo hordeo conficiuntur, minus à triticeis in eo ſuperantur: qui verò ex laxo & leui, panibus furfuraceis reſpondent. Panes autem ex hordeo eiuſmodi citiſſimè per aluum ſubducuntur, quod reliquis non minimùm accidit, ſi triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò triticeis, verùm etiam olyrinis, & multò magis typhinis, friabiliores, nihil in ſe lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perſpicuum eſt, quod exiguum corpori præbent alimentum, & potiſſimùm ſi facti ex peiore hordeo fuerint, ex quo Hippocrates ne ptiſanam quidem fieri voluit: neque enim dum coquitur, ſuccum copioſum ex ſeipſo emittit.*

LAVDATISSIMVM *autem hordeum quod candidum, vbi pinſitum eſt, apparet, nonnihilq; denſitatis ac ponderis (quantum hordeo datum eſt) habet. Porrò quod totum plenum eſt, & circumſcriptionem externam habet tenſam, melius eo eſt, quod gracile eſt, ac rugoſum.*

HORDEVM *primi eſt ordinis in exiccando & refrigerando, ait Galenus in lib. de facultat. ſimplic. habet etiam pauxillum abſterſionis, paulò etiã plus deſiccat, quàm farina fabacea, cui non inſunt cortices.*

HORDEVM, *Dioſcorides inquit, abſtergit, vrinam cit, inflationem parit, ſtomacho aduerſatur, œdemata con-*

coquit.

coquit. Farina hordeacea in mulſa aqua cum ficu decocta, inflammationes & œdemata diſcutit: duritias, cum pice reſina & fimo columbarum concoquit: cum meliloto autem & papaueris calice, dolores finit, qui latus excruciant: aduerſus inteſtinorum inflationes, cum lini ſemine, fœnograeco & ruta impoſita iuuat: ſtrumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: cum myrto verò aut lentiſco, aut malicorio, aut ſylueſtribus pyris, aut rubo, alui profluuia ſiſtit: podagricis inflammationibus cum cotoneis aut aceto prodeſt: decocta in acri aceto, modo quo ὠμὴ λύσις, & calida impoſita, lepris medetur.

Est *autem ὠμὴ λύσις, Pelagonio auctore, miſtrura æqualis, fænigraeci, ſeminis lini, & farina hordeaceæ.* ὠμὴ λύσις.

Cremor *verò farinæ hordei ex aqua, aut cum pice & oleo decoctus, puri mouendo eſt: cum aceto ſubactus, itidem & cum pice, contra articulorum fluxiones prodeſt.*

Habet *præterea & hordeum multiplicem vſum, nam ex eo ptiſana, polenta, maza, maltum & ceruiſia conficiuntur, de quibus deinceps.*

DE PTISANA. CAP. XVII.

Ptisana *ἀπὸ τοῦ πτίσσειν dicitur, & nomen quidem commune omnium frumentorum à corticibus ſuis, διὰ τοῦ πτίσσειν, purgatorum, eſſe poteſt, ſed propriè tamen & peculiariter non aliam, quàm hordeaceam ptiſanam ſignificat, quæ ſimpliciter ac citra adiectionem πτισάνη nuncupatur. Nam ſi hoc modo, frumentorum aliorum quorundam ſemina mundata, alicubi (quod tamen rariſſimum) ptiſanæ nominentur, frumenti appellatio coniungitur. Ita Hippocrates lib. περὶ παθῶν, & Dioſcor. περὶ κριθῶν cap. πτισάνην πυρίνην, & ex oriza ptiſanam Plinius dixit: ad*

bordeaceæ nempe ptiſanæ differentiam, propriè & ſimpliciter ptiſanæ nominatæ.

E S T *autem ptiſana hæc aliud nihil, quàm hordei granum à membranis & corticibus ſuis mundatum & excorticatum.* Πτίσσειν, *id eſt, macerare, tundendoq́; expurgare hoc oportet, ac in ſole ſiccare, deinde rurſus* πτίσσειν, *rurſusq́; ad ſolem ſiccare. Quod autem tenue ex eo decuſſum eſt, ipſi inſpergendum; hoc enim ipſam conſeruat, vti Didymus in geoponicis.*

H V M E C T A T *autem & refrigerat ptiſana, eduliúq́; eſt (Hippocrates ait* περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων*) in acutis morbis, reliquis omnibus frumentaceis præferendum. Nam viſcoſitas eius leuis, continua, iucunda, lubrica & mediocriter humida: ſitim minimè infert, & ſi quid ablui eget, probè abluit: non adſtringit: non malè turbat: nec in ventre intumeſcit, quum ſaltem, vt decet (Galenus addit) fuerit parata: hoc eſt, quando in coctione, quàm plurimùm intumuerit, poſteà igne lento, per multum ocium in chylum fuerit redacta, acetum tunc ei admiſcetur, quum planè intumuerit: vbi verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus, ſalem tenuem iniicere oportet. Oleum autem ſi initio ſtatim adieceris, coctioni nihil nocueris, aliud tamen nihil miſcendum, niſi velis anethi aut porri quippiam, idq́; initio ſtatim admiſcere: hæc Galenus.*

N O S T R O *tempore raró aut nunquam, horum aliquod additur, ſed ſacharũ ferè, & aqua è roſis albis ſtillatitia ei admiſcentur; & ſubinde amygdala aliquot amara, vt palato gratior fiat: aut ſeminũ melonum vel cucumeris nõnihil, præſertim quando impenſius refrigerandũ, aut ſomnus ea conciliandus eſt. Admiſcetur ei & nonnunquã amygdalarũ dulciũ* χυλὸς, *ſiue ſuccus, (officinæ lac amygdalinum vocãt) præſertim quum aluũ liquidiorem cohibere vtile eſt.*

F I T

FIT *item ex ptiſana potus, quem officinæ ptiſanam nominant, quum tamen nec ptiſana, nec ptiſanæ* χύλ❀- *ſiue cremor ſit, ſed eius tantùm tenuius, decoctum, ipſius ſubſtantiæ parum aut nihil retinens, quod ferè non ex ſola ptiſana, ſiue hordeo mundato, ſed & ex glycyrrhiza, & vuis paſſis additis, decoquitur. Qua ratione parata potio vtilis eſt ijs qui inflammatione pulmonis, partiúmque reſpirationi deſeruientium, vel renum veſicæq; exulceratione aut inflammatione laborant.*

PLVS *alimenti (inquit Dioſcorides) ptiſana ob cremorem in decoctione redditum præbet, quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atque arteriæ aſperitates, exulcerationéſque pollet.*

DE POLENTA CAP. XVIII.

POLENTA *hordei frixi farina eſt, quam Græci propriè* ἄλφιτον *nominant: quanquam ſubinde* τοῦ ἀλφίτου *nomen, de omni alia præſertim rudiori farina, ſed impropriè, dicatur.*

PLVRIBVS *hæc, Plinius ait, fit modis: Græci perfuſum aqua hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius toſtum, rurſus exigua aqua aſpergant, ſiccentq; prius quàm molant: alij verò virentibus ſpicis decuſſum hordeum, recens purgant, madidúmque in pila tundunt, atque in cordibus eluunt, ac ſiccatum ſole rurſus tundunt, & purgatum molunt.*

GALENVS *ex recenti hordeo mediocriter frixo, laudatiſſimam fieri ait, atq; ex hac mazas præparari; deficiẽte autem recenti hordeo, nonnunquam & ex alijs ipſam confici, omnẽq; rectè factam boni eſſe odoris, eam verò ſuaueolen-*

lentiſſimam, quæ ex optimo & recenti hordeo, quod ariſtam nondum habet ſiccam, eſt confecta.

Exigvvm autem corpori, vt Galenus quoque tradit, polenta alimentum dat, & priuatis quidem ac ab omni exercitatione abſtinentibus ſatis multum; ijs verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm ſatis eſt.

Desiccat verò multò magis quàm hordeum: aluum etiam (Dioſcorides ait) cohibet, & inflammationes mitigat.

DE MAZA. CAP. XIX.

Maza ex polenta humido aliquo permixta & ſubacta conficitur. Et aliqua quidem, cum ſola aqua ſubigitur; aliæ verò, aut cum vino, aut cum oleo, aut cum melle, aut cum aliquot horum permixtis.

Cvm aqua autem eam ſubigi, præter quod ex libro Hippocratis de dieta ſecundo ſatis euidens ſit, teſtis quoque eſt Xenophon ſexto παιδίας Cyri, vbi hic concione conuocata, milites ſuos ad aquæ potionem adhortatur, & à conſuetis non admodum receſſuros oſtendit. καὶ γὰρ ὅσις, φησὶ, ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένην ἀεί τὴν μᾶζαν ἐσθίει. καὶ ὅσις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, id eſt: Etenim qui polenta victitat, mazam aqua permixtam edit; & qui pane vtitur, panem aqua ſubactum.

Svbigi verò mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de internis affectionibus apparet, vbi in hepatico morbo, cui ſuffocatio accedit, & ſimiliter in coxendicum dolore, eam, quæ vino dulci ſubacta eſt, non edendam conſulit.

Idèm mazam oleo & melle quàm maximè ſubactã, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit.

He-

HESYCHIVS verò μάζαν interpretatur, polentam aqua & oleo permixtam.

ET à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex alphitis, maζam veteres vocarunt, ipſamq́; præparare μάττειν dicebant, poſteà verò neceſſarium victum, ob intemperantiam varietate diſtinguentes, ſtudioſeq́; paulatim immutantes nomen ipſum maza in μάττυαν commutarũt, ita appellantes omnem cibum magnificum; ματτυάζειν verò ipſos cibos præparare dixerunt. Atque inde fortaſſe, quæ ex amygdalis & ſacharo placentæ conficiuntur, in officinis maſſepanes, hac ætate adhuc nominantur. Maſſepanes.

PORRÒ maza, vt Galenus ait, panibus hordeaceis ægrius concoquitur, magisq́; ventriculum flatu implet, in quo etiam ſi diutius manſerit, turbationem excitat. Citius autem ſubducitur, ſi cõmixta diutius fuerit ac ſubacta. Quòd ſi mel quoque addatur, citiùs etiam ob id, ventrem ad excretionem incitabit.

DE CRIMNO. CAP. XX.

CRIMNON, inquit Galenus in commentarijs libri ſecundi prædictionum Hippocratis, craſſior polentæ pars appellatur, quæ grandiuſcula effracto inuehitur hordeo, refugiens videlicet molæ exactiorem confractionem. Dioſcorides, quem Galenus etiam in lib. de facultat. ſimplic. ſequitur, non polentæ modo, ſed & tritici, ζeæ, ac olyræ ſiue antea toſtorum, ſiue non toſtorum craſſiorem farinam κρίμνον appellat, crimni nomen ad rudiorem craſſioremq́; farinam, cuiuſuis frumenti transferens.

SOLO molæ diſcrimine ac trituræ modo à farina ſiue ἀλεύρῳ differt. Ἄλευρον enim dicitur quando granum ἄλευρον.

in tenuiſſimas partes quàm exactiſſimè contritum eſt; κρίμνον verò rudior farina, quæ fragmenta maiuſcula ipſorum granorum continet.

Πόλτον, *id eſt, pultem ex eo faciunt, inquit Dioſcorides, quæ abundè alit, facilè conficitur, & aluum vehementius aſtringit, ſi Zea ex qua fit, prius torreatur.*

DE MALTO SIVE BYNE. CAP. XXI.

MALTVM *à recentioribus nuncupatum, ex hordeo quoque fit. Nam ipſum hordei granum eſt, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emiſit, ac poſtremò cum ipſis germinibus ſiue enatis ligulis, toſtum ac reſiccatum eſt.*

NOSTRI mout/ *Germani* maltz/ *recentiores maltum voce à Germanis mutuata appellant. Aetius Græcus medicus, hordeum hoc modo præparatum* βύνην *nominat.*

Βύνη.

AD *beræ ſiue ceruiſiæ decoctionem conficitur, & laudatiſſimum quidem Martio & Aprili menſibus.*

QVALITATEM *habet ſiccam quidem hordei intenſiorem, frigidam verò multò remiſſiorem: nam* ἐμπύρευμα *quod illi ab aſſatione diutinaq́ꝫ toſtione inhæret, ſiccitatem eius intendit, ac frigidam non ſolùm remittit, ſed & qualitatem quandam calidam ei imprimit.*

GALENVS *lib. de aliment. facult. hordeum ait, quoquo modo quis eo vtatur, ſiue ptiſanam coxerit, ſiue polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere, verùm id de malto non videtur intelligendum, quod partim ipſa germinatione, partim diuturniore toſtione, magis à natura ſua receſſit, quàm polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo hordeo, vel in aqua macerato tantùm, vt diximus, conficitur.*

AB-

Abstergit præterea & maltum hordeo potentius; minus lentoris habet, cùm quia farinæ minùs, ſiliquarum verò plus habeat, quàm crudum hordeum; tum ab inhærente illi empyreumate, quod abſterſionem coniunctam habet. Ventris torminibus alijsq; ſimilibus ex frigida cauſa doloribus, maltum ſubuenit, toſtum feruensq; in ſacculo appoſitum.

Cataplasma ex bynes farina tumoribus hydropicorum vtiliter, Aëtio teſte, imponitur.

DE BERA SIVE CERVISIA. CAP. XXII.

Bera ex malto, & lupuli ſalictarij floribus modô, proportioneq; certis, aquæ dulci permixtis, coquitur: & ſimpliciſſima quidẽ ac propriĳſſima talis eſt. Proxima, quæ triticum, zeam, aliáſue fruges, vnà cum malto hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges, herbas, ſemina, flores, aromata, aut alia huiuſmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, à frugum natura aliena permixta habent, compoſitæ quædam beræ, ſiue ceruiſiæ ſunt ac medicatæ, ab hordeacea triticeáue bera & ſapore & qualitate diſſidentes.

Nominant autem huiuſmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes, tum Britanni reliquæq; Septentrioni ſubiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, Bier ſiue Beer/ Latina autem paſſim ceruiſiam. Veteres verò ex hordeo potum varijs nominibus appellarunt: & οἶνον quidem κρίθινον, id eſt, vinum hordeaceum omnem ex hordeo compoſitum Græci. Eundem Ariſtoteles, Athenæo teſte, πῖνον dixit: alij βρῦτον: veluti Sophocles in Triptolemo, & Hecatæus in Europæ periodo, vbi Pæonas, βρῦτον ait bibere,

bibere, ex hordeo; παραβίην verò ex milio & conyza. Hellanicus tamē non ſolùm ex hordeo, ſed & ex radicibus fieri βρύτον aſſerit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti Thraces ex hordeo.

Æ G Y P T I I *hordeaceam potionem, ζύθον ſiue ζῦθον, Theophraſtus ait, appellant. Idem teſtatur Plinius lib.* X X I I. *Ex frugibus, inquit, potus, zythum in Aegypto, celia & ceria in Hiſpania, ceruiſia & plura genera in Gallia, alijsq; prouincijs. Quos lib.* X I I I I. *nominibus quidem alijs, ſed ratione eadem confici tradit.*

D I O D O R V S *Siculus, zythum non in Aegypto ſolùm, ſed & in Galatia quoq; fieri affirmat. Tanta eſt (inquit de Galatia ſcribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum, producat; quare coacti homines potum ſibi ex hordeo componunt, quem appellant zythum.*

D I O S C O R I D E S *vnum hordeacei potus genus zythum: alterum curmi nominat.*

S I M E O N *Zethij ex poſterioris ætatis Græcis, huiuſmodi potionē Arabico nomine φούκαν vocat, alij φοκάδιον, ſiue φουκάδιον: Arabibus tamen, phoucas non ex hordeo tantùm potus eſt, ſed etiam, veluti Rhaſis ſcriptum reliquit, ex pane heueri, hoc eſt, ſimilagineo, mentha, ac apio compoſitus: ac, vt Hali Abbas teſtatur, quædam etiam phoucas, ex pigmentis, aut ex malorum punicorum ſucco conficitur.*

H Æ C *autem omnia ſiue ſimilia ſint genera, diuerſis appellata nominibus, ſiue proprietate aliqua diſcrepantia, cum bera ſiue ceruiſia noſtra in eo conuenire poſſunt, quod ex hordeo, ac frugibus componantur, præparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea fortaſſe differunt. Nam ſi zythum, vt Galenus ait, lib. de facultat. ſimplic. medicament. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat*

aqua

ſiat aqua madefactis, donec reſoluantur in liquorem vino ſimilem, veluti Hermolaus Barbarus in corollarijs ſcribit: ac acre maliq́ʒ ſucci ſit: renes & neruos tentet, quæ à Dioſcoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum bera ſiue ceruiſia noſtra nequaquam conuenire poteſt. Nam bera ex fruge non ſit putreſcente, multò minus ex ea in liquorem reſoluta, ſed ex hordeaceo malto, vt diximus, coquitur, ab omni putredine aſſeruato. Eſt & bera per ſe ſuauis, dulcis, ac boni omnino ſucci. Quæ certè berã a zytho, cũ conficiẽdi modo, tũ facultate diſſidere oſtdẽũt. Sin autẽ zythũ non eo, quo Galenus, aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, ſed ex hordeo ac tritico fiat leuiter tantum putrefactis, ac à natura ſua commutatis, vt Theophraſtus ſcribit, zythum & bera ſimillima ſunt. Nam hordeum in maltum tranſiens, leuiter quodammodo computreſcit & à natura ſua recedit. Verùm tunc Galenus, Dioſcorides, & qui deinceps eorum ſententiam ac doctrinam inſequuti ſunt, minus rectè zythi facultates cognouiſſe videbuntur. Propter leuem hanc etenim putrefactionem ſiue mutationem, hordeum, aut ex eo potus, mali ſucci ſtatim fieri non poteſt, non minus quàm polenta, quæ ex non recenti hordeo, ſed ex maturo & ſicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tunc leuiter quodammodo hordeum computreſcit, humoremq́ʒ alienum imbibit, veluti dum maltum futurum eſt. Polentam tamen hanc ob cauſam, neque Galenus ipſe, neque veterum quiſquam, mali ſucci fore aſſeruit, ſed contra omnem boni odoris, ſuaueolentemq́ʒ eſſe, ſicuti & maltum ritè confectum eſt.

ZYTVM *autem, ſiue ζῦθος, ex hordeo & tritico cõfici leuiter putrefactis, Theophraſtus lib. de cauſis ſexto, vbi de ſaporibus agit, his verbis tradidit. Nonnullos verò, ait, naturam cõmutantes & leuiter putrefacientes, in ſuccos*

cogimus,ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex hordeo ac tritico conficiunt,quod in Aegypto ζῦθος *appellatur.*

CÆTERVM *vt ad temperiem beræ veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum,ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus,ſunt, aqua,maltū hordeaceum, ſubinde triticum aut zea,& lupuli ſalictarij flores. Aqua quidem ſimplex cuiuſmodi ad beræ decoctionem ſumitur, frigida eſt & humida: maltum cum exigua caliditate reſiccat & abſtergit: triticum ac Zea temperatè calida ſiccáque ſunt: lupuli flores ſecundo ordine calefaciunt, reſiccantq́, caput tentant,vrinas mouent, abſtergendi quoque, ac aperiendi potentia præditi. Faciunt hi ad beræ cum ſaporem, tum diuturnitatem; fruges verò alimenti materiam ſubminiſtrant.*

EX *horum autem varia & inæquali miſtura, diuerſa berarum genera, diſsimilibus qualitatibus prædita, fiunt. Tenues quædam, potentes aliæ, rubicundæ ſiue nigræ hæ, candidæ illæ,amaræ pleræque,dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimum admiſerunt, potentiores ſunt: quæ minus tenuiores: minimum tenuiſsimæ. Ex hordeaceo malto, diutius toſto,rubicundæ; & præſertim, ſi diuturnior decoctio acceſſerit: præcipua autem parte ex Zea ac tritico confectæ candidæ ſunt, ſeneſcentesq́ tenue & aquoſum vinum ſubſtantiæ tenuitate quodammodo referunt: amariores caputq́ citius tētantes, lupuli flores copioſius incocti efficiunt; dulciores eorum parſimonia. fruges enim ex ſe dulcedinem conferunt.*

INTER *has tenuiſsima, frigida quidem eſt & humida ſuperante in ea aquæ qualitate ac ſubſtantia, non tamen alicuius caliditatis expers.*

POTENTIORES *caloris plus habent, cuius etiam vi atque potentia,in vaſa conditæ non ſecus ac muſtum fluctuant*

ctuant ac efferueſcunt, minus tamen quàm mediocre vinum calidæ, à quo non ſolum temperamenti caliditate, ſed & tenuitate ſubſtantiæ ſuperantur. Calefactio *ſiquidem beræ clemens mitiſque eſt.*

ALIMENTVM *autem præſtant illæ quidem exiguum, aut nullum, hæ verò copioſius; copioſiſsimum craſſæ & rubicundæ: omnes probi ſucci, ſi ex bonis frugibus & bene decoctæ fuerint.* Craſſiores *circa præcordia aliquantiſper hærent, tardeq́ deſcendunt: candidæ, tenuiores & citius digeruntur: amaræ, abſterſione aluum leniunt: mediæ, medio ſe modo habent.*

COMPOSITÆ *beræ; quæ videlicet præter fruges ac lupulum, & alias quaſdam herbas, vel flores, ſemina, fructus, aromata, ſimiliave recipiunt, pro qualitate eorum quæ admiſcentur, varias qualitates ac facultates obtinent, ſubinde etiam noxias.*

RECENS *bera quæ nondum ſubſedit, non ſecus ac muſtum, vitia cõplura gignit: inflationem parit, aluum conturbat, calculum procreat, ac vrinæ ſæpenumero ſtillicidium excitat: foris tamen admota, neruoſarum partium dolores ſopit, ſi dulci calenteq́ ea foueantur: præſtat ad hoc recentiſsima, & cui nondum lupulus incoctus eſt, ac inter omnes potentior.*

ACIDA *neruos & renes tentat, ventriculum conturbat, ac vitioſum in corpore ſuccum gignit.*

ACETVM *quod ex bera conficitur, vini aceto minus acre, minuſq́ potens eſt, nec partium adeò tenuium.*

DE MILIO. CAP. XXIII.

MILIVM *multiplici fruticat culmo, geniculato. folia habet ampla, harundinacea. ſummo caule, non ſpicam ſed effuſam promit iubam, ſiue φόβην, deorſum reflexam, flaui vt plurimùm coloris, ſubinde nigricantem, in qua ſemen gignitur paruum, durum, ſplendensq́ȝ, paucis tenuibus tunicis conueſtitum, à quibus facillimè excidit. radice nititur numeroſa, altaqȝ.*

LEVEM *ſolutamq́ȝ humum deſiderat, nec in ſabuloſo ſolùm, ſed & in arenoſo quoque prouenit, modo vel humido cælo, vel riguo ſolo: nam ſiccum cretoſumq́ȝ reformidat, Columella ait. Milio Plinius Campaniam præcipuè gaudere tradit. Ante ver commodè ſeri non poteſt; teporibus maximè lætatur.*

MILIVM, *Theophraſtus ait, ſiccitate ſua diuturnum eſſe, plus centum annis ſeruari poſſe, ſi quò ventus & aër non perueniunt, vt auctor quoque eſt Varro, condatur.*

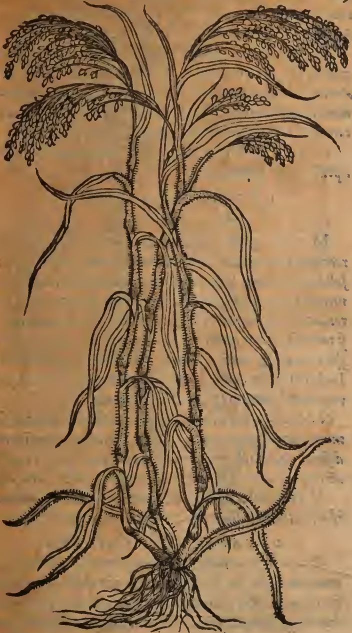
GRÆCIS *κέγχρ⊙-, nonnullis κεγχρὺς dicitur, Hippocrati paſpale, vt Hermolaus ait, Germanis* hirʒ. *Gallis* millet, *noſtris* hirs *&* milie.

MILII *grana ac palea, vt Hippocrates ait, ſiccant & vẽtrem ſiſtunt, & cum ficubus, fortibus doloribus conferunt. Ipſum autem milium coctum alit, non tamen aluo ſecedit.*

PRIMO *ordine, Galenus ait, refrigerat, exſiccat verò tertio, aut certè ſecundo intenſo, paululum etiam habet tenuitatis.*

PANIS *qui ex milio fit, exigui eſt alimenti: frigidus, præaridus, & friabilis; nihil enim in ſe habet, neq; lentoris, neque pinguedinis: iure ergo aluum humentem deſiccat, veluti & panicum, quo tamen ad omnia eſt præſtantius, ſuauiusqȝ editur, facilius concoquitur, ventrem minus ſiſtit,*

magis

magis nutrit: foris impoſitum in ſacculis, idoneum eſt fomentum, ijs quæ citra morſum exſiccari poſtulant.

TORRETVR, *auctore Dioſcoride, feruensq́ in ſacco ponitur, vt torminibus reliquisq́ doloribus, ſi foueatur auxilio ſit: neque aliud, teſte Plinio, vtilius, quoniam leuiſſimum molliſſimumq́ eſt, & caloris capaciſſimum. Itaque talis vſus eius eſt, ad omnia quibus calor profuturus eſt.*

FARINA *eius cum pice liquida, ſerpentum & multipedæ plagis imponitur.*

DE LACHRYMA IOBI.
CAP. XXIIII.

MILII *generi aſſcribitur & quam lachrymam Iobi recentiores nominant, arũdinaceæ quoque naturæ φύτον: folia habet longa, lata, & arundinacea; culmos craſſos, geniculatos; ex quorũ ſuperioribus geniculis duo, tres, aut plures, exeũt pediculi, & in ſingulis ſemina ſingula, dura, quaſi rotunda, ochris maiora, à quibus dependent quædã veluti ſpicæ inanes & muticæ: radices in fibras multas diuidũtur.*
IN *hortis Italiæ, Galliæ, ac ſubinde etiam Belgij ſeritur; peregrinum ſiquidem eſt, & aliunde illatum.*

NONNVLLI *lithoſpermi ſpeciem faciunt, propter ſeminis duritiẽ, toto tamen genere à Dioſcoridis lithoſpermo differt. Itali* lachrymam Iobi *appellant: poſſet fortaſſe nõ ineptè arundo lithoſpermos nuncupari, vt Geſnerus ait.*

VSVM *habet nullum, niſi quòd mulierculæ, ſeminibus iſtis filo traiectis, ſphærulas precatorias inde conficiant.*

DE PANICO. CAP. XXV.

PANICVM *milij ſimilitudine culmis prodit compluribus, intus farctis, multis articulis geniculatis, ac ſenſim extenuatus: folia ei arundinacea ſunt, multò quàm tritici latiora: ſpicam ſiue paniculam fert oblongam, craſſam, prædenſam,*

denſam, ex multis coaceruatam & compactam granis rotundis, duris, ſplendentibus, folliculis quibuſdam intectis, colore ſubluteis, milio ſimilibus, ſed minoribus. Radice nititur fibroſa & valida.

SERITVR *ſimili, quo milium, ſolo: calidis & ſiccis regionibus libentius naſcitur: ex vernalium frugum numero eſt, quæ teporibus gaudent: nimia aquatione folium dimittit, vti & milium: ſed validius, ait Theophraſtus, milium, dulcius panicum ac infirmius: conſummatur celerrimè, & reſeruari egregiè poteſt.*

GRÆCIS ἔλυμος *dicitur, nonnullis* μελίνη, *aut* μελίνος. *Diocles medicus mel frugum appellauit. Germani* Heydelpfenich/ *aut* pfenich; *Galli* panic; *Latini à panicula, nomen panico dedere. Ruellius panicum ab Italis* melicam *nuncupari refert, Matthiolus autem melicam ſorghum nominat.*

ERRANDI *occaſionem præbuiſſe videtur Ruellio, nominis melicæ cum* μελίνης, *ſiue* μελίνου, *vicinitas; quæ fecit vt panicum & ſorghum inter ſe confuderit, & melicæ deſcriptionem cum panici miſcuerit.*

PANICVM *autem facultate pauci nutrimenti eſt, & exſiccatoria, auctore Galeno: ſiſtit quoq; ventris fluxus ceu milium, in lacte caprino decoctũ (addit Plinius) & bis die hauſtũ. Si verò foris illinatur, exſiccat atque refrigerat.*

PANIS, *qui ex panico fit, vt & is, qui ex milio, exigui eſt alimenti, frigidus, præaridus, friabilis, nihil in ſe habens neque lentoris, neque pinguedinis; quare & aluum humentem deſiccat.*

DE PANICO INDICO.

PRÆTER *iſtud autem Panicum & aliud quoddam peregrinum reperitur, Panicum dictum Indicum. Culmos id promit craſſos* VIII *aut* IX *pedes altos, crebro*

geniculatos: folia è ſingulis nodis arundinacea, magna, longa, lata: ſpicas verò, ſiue verius paniculas, craſſas, denſè compactas, aliquantulum hirſutas; breuiores quidem quàm legitimi Panici, ſed tamen craßiores; quæ non è ſummo tantum culmorum, ſed & ex ſinubus foliorum, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes exeunt. ſemen oblongum, capillaceis glumis implicatur. radices, vti ſimilium, validæ ſunt ac fibroſæ.

S V B *finem æſtatis, etiam ſi calida ferueńſq; fuerit, maturitatem ſemen in Belgio vix conſequitur: in calidioribus regionibus melius proficit.*

P A N I C I *ſpeciem eſſe, ipſa denſè compacta panicula oſtendit.*

DE MELICA SIVE SORGHO. CAP. XXVI.

M E L I C A *tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgit culmis, arundinaceis, prœaltis, ſeptem, octo, ſubinde decem, pedum altitudine vel ampliori, nouem articulis vt plurimum geniculatis, medulla candida farctis; folijs è ſingulis geniculis cubito longioribus, trium quatuórue digitorum latitudine: iuba dodrantali aut longiori, milij craßiore, erecta, non dependente: grano multò quàm milij maiore, ac lentis ferè magnitudine, aliâs in ruffo, aliâs plenius nigricante: radicibus nititur fibroſis, multis ac validis. Tota planta arundinem refert: culmi & ſpica, ſemine maturescente rubeſcunt.*

S O L V M *amat pingue & humidum, ex æſtiuis ſementibus eſt: autumno matureſcit: gignitur in Italia, Hiſpania, ac alijs calidioribus regionibus.*

A B *Inſubribus* melegua, & melega, *Latinè melica, in Hetruria* ſaggina, *alijs Italiæ locis* ſorgho; *Germanis*

nis ſoꝛgſamen, *hoc eſt Belgis* ſoꝛgſaet, *Luſitanis* miliũ ſaburrum *appellatur: nonnulli panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, idipſum videlicet ex panici genere eſſe exiſtimantes; quorũ certè opinio probabilior eſt, quàm eorum, qui illud inter farris genera reponunt. Cum farre ſiquidem ſimilitudinem nullam, cum panico verò aliquam habere poteſt.*

CONVENIRE *& cum eo milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum, nigrum colore, amplum grano, harundineum culmo, adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugum fertiliſſimum, vt Plinius tradit.*

MELICÆ *autem huic, & ſimilis alia quædam Melica candida reperitur, quæ harundinaceis folijs, prææaltis & geniculatis culmis, effuſa iuba Sorghum quoque refert; ſed ſemen eius rotundius & candidum eſt. Bellonius hanc Melicæ ſpeciem in Cilicia ac Epyro ſeri, & illic à ſe repertam ſcribit: ibiq́ panes ex ea coqui. Ab Arabibus Hareoman eodem teſte appellatur.*

CÆTERVM *Melicæ ſemen panico ſapore & temperamento ſimile eſt. cogitur ſubinde à ruſticis in panes, ſed friabiles, & parum alimenti ſubminiſtrantes: frequentius & vt plurimùm, gallinacei generis ac columbarum ſaginæ ſeruit.*

DE ORIZA, EX THEOPHRASTO & alijs. CAP. XXVII.

ORIZA *lolio aſpectu ſimilis eſt, vti Theophraſtus refert, non ſpicam, ſed veluti iubam effundit milij aut panici modo: folia ei, Plinius ait, carnoſa, ac porro ſimilia; ſed latiora. flos purpureus: radix gemmeæ rotunditatis.*

ARI-

ARISTOBVLVS *apud Strabonem, orizam tradit in aquis concluſam ſtare, areolis quibuſdam factis: eamq́ eſſe altitudine cubitorum quatuor. multiplicem ſpicam habere: copioſumq́ fructũ adferre: meti circa Pleiadum occaſum, atque vt Zeam repurgari: naſci in Bactriano agro, & in Babylonio, & in Suſio, & in inferiori Syria.*

HAC *autem ætate non in ijs ſolùm regionibus, ſed & in alijs plurimis prouincijs, veluti in fortunatis inſulis & Hiſpania prouenit, vnde in Belgium, piſta ac ptiſana modo repurgata adfertur.*

NASCITVR *paluſtribus ac riguis.*

VERE *ſeritur, & in India quidem auctore Eratoſthene, quum æſtiuis imbribus madet.*

GRAECI ὄρυζαν, *&* *vt Theophraſtus* ὄρυζον *appellãt, Latini Græcam vocem retinent, Galli* riz, *Germani* Riſz *&* Rijs/ *nominant.*

SEMINE *hoc, inquit Galenus, omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo, quo chondrum coquentes: difficilius tamen quàm chondrus conficitur, & minus alit. Belgæ orizam cum lacte coquunt, edulium parantes, quod mediocriter cum aluum adſtringit, tum nutrit.*

DE FRVMENTO TVRCICO. CAP. XXVIII.

TVRCICO *frumento culmus eſt arundinaceus, ſolidus, fungoſa medulla refertus, multis articulis geniculatus, quinum ſenúmue pedum proceritate, inferiore parte craſſus, ac ſubinde purpureus, ſuperiori paulatim extenuatus: folia lata, longa, venoſa, arũdinacea: ſpicæ ſummo caule dodrantales, iubæ ferè modo multiplices, muticæ, procumbentes, vacuæ, nullum ſemen gignentes, inſtar tamen ſecalis floreſcentes, flore aut candido, aut luteo, aut purpureo, prout videlicet fructus coloratus erit. Fructum ferunt prægran-*

grandes veluti ſpicæ, quæ ex culmi geniculis, atque ab vno culmo tres quatuórue, alterno exeunt ordine, multis fóliaceis ac membranoſis tunicis, veluti vagina quadam, obuolutæ, è qua longi tenuesq́; capilli prominent, ſinguli ſingulis granis adhærentes. Semina magna ſunt, eruiliæ magnitudine, quæ mediaſtino hærent anguloſa, ſuperficie verò rotunda: colore aliâs candida, aliâs lutea, purpurea, aut rubra; ſapore dulcia ac ſuauia: quæ in ordines ac verſus octo aut decem digeſta arctiſſimè coniuncta, naſcuntur. Radicibus nititur hoc frumentum multis, fibroſis ac firmis.

SERITVR *in hortis, idq́; Martio aut Aprili: fructus autumno matureſcit. Ex Aſia, quæ Turcorum Imperatori paret, inuectum creditur, atque inde Turcico frumento nomen. Germani* Turkiſch korn / *Belgæ* Torx coren/ *Galli* blé de Turquie *appellant. Non tamen ex Aſia aut oriente, ſed ab occidente, & ex fortunatis aliiſq́; Americæ vicinis inſulis, atque ex ipſius Americæ nonnullis prouinciis allatum: vbi & ſeritur: & Maizium ſiue Maizum nuncupatur; multòq́; procerius adoleſcit; præſertim quod candidi eſt grani. Id etenim reliqua altitudine ferè excedit.*

Bactrianum triticum. VALERIVS *Cordus triticum nominat Bactrianum, ſed ratione aut occaſione non optima: nam præter quod cum tritico noſtro ſimilitudinem nullam habeat, cum eo etiam, quod à Plinio in Bactris naſci proditur, nequaquam conuenit. Scribit enim in Bactris Plinius grana tantæ magnitudinis fieri, vt ſingula ſpicas noſtras æquent, à qua magnitudine Turcici frumenti granum longiſſimè abeſt.*

Βόσμορος. EXTAT *etiam apud Strabonem, lib.* XV. *Boſmori mentio, qui Eratoſthene teſte, in Bactriano quoque ac Babylonio agro, iiſdem quibus oriza locis naſcitur. Eſt hoc frumenti genus, quod in veneratione eſſe, Oneſicritus tradit, triti-*

tritico minus: inter amnes prouenit, excuſſumq; areis protinus torretur. Iureiurando etenim adiguntur meſſores, non aſportaturos ſe inde, priuſquàm coxerint, ne ſemen in alias terras exportari poßit. Huic Boſmoro frumentum iſtud etiam parùm ſimile, quum ſemen eius triticeo dißimile & maius ſit.

QVAM *ob cauſam, quum duo hæc apud veteres ſolùm reperiantur, quæ Bactriani tritici nomine appellari poſſe videntur, atque his ipſis frumentum Turcicum diſsimile ſit, non triticum Bactrianum, ſed nouo tritici Turcici nomine potiùs nuncupandum, donec vetus eius nomen Oedipus aliquis demonſtrarit, qui à veteribus alicubi deſcriptum, aut cognitum fuiſſe, perſuadere queat.*

CÆTERVM *in nutriendo frumentum iſtud Turcicum, triticeis omnibus, ipſoq; non ſolùm ſecali, ſed & hordeo longè eſt inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus eſt, abſque furfuribus concinnatus, ſed durus ac ſiccus, veluti biſcoctus, nihilq; lentoris habens. Concoctu eas ob cauſas difficilis, corporiq; nullum aut omnino exiguum alimentum præbens: tarde deſcendens, ac aluum conſtringens, veluti ex milio, aut panico factus.*

DE PHALARIDE CAP. XXIX.

PHALARIS *culmos tres, aut quatuor promit, cubitales, geniculatos, Zeæ aut tritici culmis minores: folia item ſimilia, ſed minora quoque: ſpicas breues turbinatas, exiguis ſquamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli, à breuibus ſtaminibus dependent. ſemen deinde inter eas gignitur, ſplendidum candidumq;, vti milium, maius oblongum, lini ſemini forma ac magnitudine, aut, vt Plinius ait, ſeſamæ ſimile.*

PEREGRINVM *hoc ſemen Belgio eſt; infertur autem ex Hiſpania ac fortunatis inſulis. Seritur vere; ſub finem æſtatis hic matureſcit.*

GRÆCIS *pariter ac Latinis* φαλαρὶς *dicitur, Galeno* φαληρὶς: *noſtri* Canarie ſaet/ *hoc eſt, Canarienſe ſemen appellant, à fortunatis nimirum inſulis, quarum vna Ptolomæo Canaria nominatur.*

SVCCVS *& ſemen ad veſicæ cruciatus vtiliter bibi, Galenus ait, creduntur. Pharmacopœi plerique, deficiente milio, eo in fomentis non infeliciter ſubinde vtuntur. In ſiccis ſiquidem fomentis, milij vſum habet, ac eius ſuccedaneum eſt.*

DE AVENA. CAP. XXX.

CVLMO *geniculato, folioq́ triticum ac zeam auena imitatur. in cacumine veluti iubam emittit, ex qua paruulæ veluti bipedes locuſtæ dependent, in quibus ſemen oblongum, ſuperiori parte, exiguis capillis hirſutum, ac glumis inuolutum, conditur. Radicibus nititur copioſis, à quibus plurimus diſpargitur culmis. Loca amat rigua. vere ſata. ſub finem æſtatis matureſcit.*

A *Græcis* βρῶμος ἢ βρόμος *dicitur, Germanis* haberu/ *Brabantis* hauere/ *Gallis* auoine.

EST *verò &* βρῶμος *cognomento* πόα, *ex frugum vitijs, de qua infrà.*

IAM *& auena quædam eſt, cuius ſemen nudum nullis glumis implicatur, aliâs vulgari auenæ per omnia ſimilis: nudam auenam quis nuncupauerit.* Auena nuda.

AVENA *autem, vt Galenus ait, iumentorum eſt alimentum, non hominum: niſi vtique aliquando extrema fame, ad panes ex ea conficiendos compellantur. Panis*

qui ex ea fit eſt inſuauis, non tamen aluum aut ſiſtit aut proritat; ſed, quod ad illud ſaltem pertinet, medium locum obtinet.

V T *medicamentum verò ſimilem hordeo vim habet. nam cataplaſmatis modo impoſita deſiccat, & mediocriter ac ſine morſu degerit: temperiem autem habet paulò frigidiorem; nonnihil etiam aſtrictionis obtinet, vt ad ventris profluuia iuuet.*

P V L T E *huius, Dioſcoride auctore, aluus ſiſtitur, & prodeſt eius in ſorbitione tuſſientibus ſuccus.*

A V E N Æ *farinam, in aceto coctam, tollere nauos, Plinius præterea tradit.*

DE FEGOPYRO. CAP. XXXI.

I N *frumentaceorum numero fegopyrum quoque eſſe videtur; ſubinde enim cogente neceſſitate, panis ex eo, aut cum eo conficitur: habet id culmos rotundos, leues, ſtriatos, rubicundos: in plures alas diuiſos; folia hederæ molliora minoraq́ꝫ, ſemydæ proxima: flores paruos, cãdidos, racemoſos, ſemina ſordido colore nigricantia, triangularia, ſmilacis nigræ (malocociſſum veteres nominant) ſimilia, ſed paululum maiora: radicibus nititur paruis, ac fibroſis.*

N A S C I T V R *qualicunque ſolo, neque vllum quantumuis aridum, macrumq́ꝫ reſpuit; gaudet imbribus; citò prouenit, celeriter matureſcit.*

S E R I T V R *Martio aut Aprili; ac non rarò autumno, pabuli cauſa. Pleriſque Germaniæ locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare, Italiæ etiam non incognitum.*

T R I D E N T I N A *rura* formẽtone, *Foroiulienſia* ſaracino, *vt teſtis Matthiolus, nominãt: Germani ſuperiores* heydenkorn / *inferiores* bockweydt *aut* bueckẽweydt/

quæ hirci aut fagi triticum ſonant, Græcè τραγόπυρον aut φηγόπυρον, Latinè fagotriticum dixeris à ſeminis figura, quod faginam glandem, forma triquetra & colore ſordido, quodammodo refert, licèt quantitate multò minùs.

APVD *veteres nullum nomen habet: nam ocymum quidem non eſt, ſiue illud Dioſcoridis, ſiue alterum Varronis & Columellæ. Ocimum ſiquidem Dioſcoridis, aut vt plerique oζimon, herba eſt odorata, quam noſtra ætas baſilicum nominat.*

ET *Varronis ac aliorum rei ruſticæ Latinorum ſcriptorum ocymum, non alicuius herbæ genus, ſed pabuli nomen eſt, ex ſegetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro lib.* II. *cap.* XXXI. *de ocymo ſcribens, teſtatur. Id genus pabuli ſunt, inquit, ſegetes virides ſectæ antequam ſiliquas ferant. Item & Plinius lib.* XVIII. *cap.* XVI. *Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod Cato ocymum vocat, quo ciebant (exemplaria pleraque minus bene, ſiſtebant, habent) aluum bubus, id erat è pabulis, ſegete viridi diſſecta antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, viciæ duos, tantũdem & eruiliæ in iugero autumno miſceri & ſeri ſolitos, melius & auena græca, cui non cadit ſemen admixta: hoc vocitatum ocymum, boumq́; cauſa ſeri ſolitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait.* Ocymum. Plinij locus emendatus.

EX *quibus ſanè euidentiſſimum eſt, fegopyron propriè ocymum non eſſe; ſed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vſitatam, vel neglectam.*

CÆTERVM *fegopyron tritico quidem, ſecali ac hordeo minus nutrit, plus tamen quàm milium aut panicũ.*

PVLMENTARIA *ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò deſcendunt alimen-*

tumq́ corpori adſerunt, exiguum quidem, non tamen malum aut vitioſum.

PANIS *qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuria, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus eſt, citiusq́ deſcendit, ac flatulenti plus obtinet, quàm ex ſecali coctus.*

HERBAM *viridem priuſquam ſemen maturuerit, boues iumentaq́ paſcuntur. Semine gallinaceum genus paſtum citiſsimè pingueſcit.*

DE BONA SIVE FASELO MAIORE. CAP. XXXII.

MAIOR *bœna culmo ſiue ſcapo exit quadrangulari, glabro, inani, nullis geniculis interſepto, longo & erecto; qui vbi quidem denſe ſeritur, pedamentis aut adminiculis quibus ſuſtentetur non eget: vbi verò ſeorſim, facilè in terram collabitur. folia ex interuallis promit oblonga, ex pluribus vni coſtæ ſiue pediculo adnatis compoſita, quorum ſingularia ſubpinguia ſunt, venoſa, glabra, rotundis longiora: flores ſpicati ſunt, forma oblongi, colore aut candidi liturìs nigris conſpicui, aut ex purpura nigreſcentes: hos ſuccedunt ſiliquæ longæ, craſſæ, carnoſæ, inferiori parte tenuiores, interius quodam veluti candido tomento aut mollibus floccis lanoſæ & hirſutæ, quæ ante maturitatem virent, poſt verò ſicciores factæ, nigræ ſunt ac duriuſculæ, veluti & geniſtæ ſiliquæ, longiores tamen maioreſq́; in quibus fructus tres, quatuor, aut quinque, rarò plures, oblongi, lati, compreſsi, humani ferè vnguis ſimilitudine; magni & ſemidrachmæ ſæpenumerò pondo, vt plurimùm candidi, ſubinde ex rubicundo colore purpuraſcentes; qui ſuperiori ſua parte oblongum nigrum veluti vmbilicum habent. Putamen*

men huius denſum eſt, interior pars reſiccata dura ſolidaq́; in duas partes facilè finditur, & ab vno latere germinationis principium euidens habet; veluti & ochri, piſa, ciceres, & plura alia legumina. Radices huius longæ ſunt, ac multis fibris firmantur.

SERITVR *bωna hæc in agris ac hortis. floret Aprili ac Maio menſibus, & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit.*

GERMANI boonen/ *Galli* febues, *Itali* fauam, *quaſi fabam, vulgarem appellationem ſequuti, nominant: Hanc etenim veterum Græcorum* κύαμον, *ac Latinorum fabam eſſe, nõ ſolùm officinæ, ſed omnes paſſim crediderunt; qua in re quantum à veritate abſint, ea vel liquidò oſtendunt, quæ de fabæ forma & magnitudine, apud veteres ſparſim reperiuntur, quæ parum admodũ aut omnino nihil, cum bωna, præſertim eius fructu, conueniunt. Nam fabæ quidem fructus rotundus eſt, & paruus; bωnæ verò longus, latus, & fabæ comparatione magnus.*

ROTVNDAM *autem eſſe fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum, ad eam collationes oſtendunt. Theophraſtus, terebinthi ſemen, magnitudine fabæ eſſe ſcribit: ſimiliter & loti rotundum fructum, quem Dioſcorides pipere maiorem facit: tiliæ item fructum, & acinos vitis ideæ (paſſulas corinthiacas nominant) quos hederæ acinis ſimiles etiam perhibet: taxi denique fructum, fabæ minorẽ affirmat. Dioſcor. xyridis rotundũ ſemen fabæ ſimile aſſerit. Plinius Tithymali paralij fructũ, magnitudine fabæ eſſe ait. Galenus lib.* XI. *de ſimplic. medicament. facul. oniſcos qui ſub hydrijs naſcuntur, etiã* κυάμους, *hoc eſt, fabas appellari refert: quod vbi ſeſe in globum cõuoluerint, eſculentis fabis ſunt perſimiles: Libro verò de alimẽt. facult. cap. de Aphace & vicia, Horũ ſeminum, inquit, figura non*

eſt ro-

eſt rotunda, veluti fabarũ. Cornelius Celſus, acrochordones thymos, epinyctidas rotunda & exigua tubercula fabis ſimilia facit.

QVÆ *omnes ſimitudines & comparationes, non ſolùm fabæ rotunditatem, ſed & paruam eam eſſe, euidenter commonſtrant. Omnia enim ipſis comparata non ſolum rotunda, ſed & exigua quoque ſunt.*

PARVITATEM *porrò earum, præter illa, & hoc ſimiliter confirmat, quòd Dioſcorides Aegyptiam fabam, vulgarem Græcorum magnitudine ſuperare tradat: quæ tamen & ipſa parua eſt, bωnaq; longè minor. Pendet enim Aegyptia faba, auctore Galeno, ſemiobolum tantum: bωna verò ſemidrachmam (vti ſcripſimus) id eſt, obolos integros tres, ſæpe complet. Idẽ oſtendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiũtur & alia, veluti apud Galenũ & alios eius ætatis ſcriptores, huiuſcemodi capituli alicuius titulus: Si calculus aut faba aut conſimile quippiam in auditorium meatum illapſum fuerit. Item quod Lucianus in* ἐνυπνίῳ *Mycillum adducat obijcientem gallo, quòd fabas ſublegiſſet: ac in Icaromenippo formicam fingat fabæ tunicam apportantem: & alia ſimilia, paſſim occurrentia: ſicuti & quod Ariſtoteles libro de animalium hiſtoria ſexto, pullorum gallinaceorum oculos, decimo ab incubitu die, fabis maiores eſſe ſcribit, qui tamen in excluſis, non admodum magni ſunt. Decimo iam die, inquit, pullus totus perſpicuus eſt, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore eſt: oculi capite grandiores hærent, quippe qui fabis maiores per id tempus emineant.*

E X *quibus omnibus euidentiſſimũ manifeſtiſſimumq;, veras fabas rotundas ac paruas eſſe; multoq; ipſis bωnis minores, quæ omnibus ijs quæ fabis comparantur, longè ſunt maiores, & ea de cauſſa, à fabis differentes. Vt interim prætereà-*

tereamus, fabam ſubſtantiam habere, vti Galenus ait, raram & laxam: bωnam verò reſiccatam cornu modo ſolidam. iam & fabam, eodem auctore, minus alere, quàm ciceres; bωnam autem ciceribus gratiorem, ac alimentum corpori humano copioſius præſtare: & ſi quæ alia ſunt eiuſmodi argumenta, quæ fabarum & bωnarum diſsimilitudinem aliquo modo oſtendunt.

BΩNA *igitur non faba, ſed omnino alterius nominis legumen. Quum autem apud veteres nullum aliud reperiatur quod bωnæ ſimilius eſſe queat, quàm faſelus, bωnam eandem cum faſelo eſſe conſequi videtur: quem Græcorum complurimi* φασήλον, *Dioſcorides* φασίολον, *Simeon Sethi* φασούλον *nominauit.*

HABET *enim in primis bωna, fructum dolichis formæ ſimilem, at maiorem, quæ maior eſt, cuiuſmodi faſeli eſſe dolichus innuit, diminutiua voce, à ſimilitudine faſeli,* φασέολος *nuncupatus.*

IAM *& bωna alta proceraq́; eſt, qualem faſelum eſſe Columella teſtatur lib. x.*

Et grauis at triplici conſurgit longa faſelus.

VVLGAREM *item olim per Italiam fuiſſe faſelum, ex libris Columellæ, Palladij, Virgilij notiſsimum eſt, ſationis enim eius & tempus & modus in his docetur: bωna verò hac ætate nihil familiarius.*

HIS *accedit quod minoris bωnæ fructus, ſparti fruticis, ſiue ſpartij, lobum magnitudine ac forma, & non raro colore, proximè referat: at ſpartij* λοβοὺς ὥσπερ φασήλους ἢ φασιόλους, *Dioſcorides tradit, id eſt, lobos veluti phaſiolos.*

Spartum frutex.

EST *autem ſpartum non quæ geniſta appellatur, ſiue illa Italica dicta, aut alia quæuis, ſed alia ſtirps, Hiſpaniæ familiaris, geniſtæ quidem Italicæ virgarum multitudine ac tenuitate quadamtenus ſimilis, nullis aut omni-*

no

no pauciſſimis ac minimis foliolis, quæ non ſiliquas veluti geniſta, aut legumen aliquod, ſed lobos paruos, hoc eſt, exigua vndequaque concluſa capitula, in rotunditate oblonga & ſubcandida fert, bωnis minoribus magnitudine formáque æqualia, & candidis earum, colore quoque ſimilia, in quibus ſemen vnum aut alterum, conditur nigrum, aliquantulum compreſſum, aphaces, à nobis deſcriptæ, fructum ſatis referens.

E ST *verò & aliud ſpartũ, quod à Plinio lib.* X I X. *cap.* I I. *deſcribitur, herba ſpontè naſcens, iuncusq; propriè aridi ſoli, Carthaginiẽſis Hiſpaniæ mõtes operiens, ex qua ſtrata ruſticis, calciamina paſtorúmque veſtes, Plinij ætate, nunc & corbes, in quibus vuæ paſſæ & ficus aridæ conduntur, nec non alia texuntur: ſtirps certè nec alteri ſparto (quod ad differentiam huius ſpartum frutex appoſitè nominatur) multò minus geniſtæ ſimilis.* Spartum herba.

P H A S I O L I *autem, quibus ſpartij fruticis lobi à Dioſcoride ſimiles perhibentur, ijdem ſunt cum phaſelis, à Galeno in lib. de aliment. facult. appellatis. Differentem etenim* φασίολον, *à ſmilace hortenſi, qui aliàs* δόλιχος, *Dioſcorides facit: tertium autem ſimilis nomenclaturæ legumen, nuſquam deſcriptum reperitur, quam ob rationem, quadriſyllabus* φασίολος *per* ἰῶτα *ſecunda ſyllaba, à triſyllabo* φασήλῳ *per* ἦτα *differre nequit.*

D V O R V M *præterea bωna eſt generum, candida videlicet & rubicunda, duplex quoque* φασόυλος *apud Simeonem Sethij: vnus candidus, rubẽs alter.* φασόυλον *autem nuncupat, quem alij* φασήλον.

R E P E R I V N T V R *poſtremo in bωna facultates eæ, quas* φασιόλῳ *Dioſcorides tribuit: nam recens bωna nondumq; matura eſitata, & inflatiomem parit, & tam ægrè difficulterq; concoquitur, vt ſæpe vnà cum excrementis alui,*

non

non permutata deſcendat, aluũ quoq; commouet ac nõ rarò cit; quæ Dioſcorides phaſiolo tribuit. Phaſioli, inquit, inflãt, flatus mouẽt, ægrè concoquuntur, virides cibo aluum emolliunt, ad vomitiones autem idonei.

QVÆ *omnia pariter ac ſimul, tam manifeſtè innuunt, oſtendunt atq; demonſtrant, bωnam Germanicè dictam, veterum Græcorum & Latinorum φασήλον, ac Dioſcoridis φασίολον eſſe, vt dubitandi nullus locus ſupereſſe videatur: nihil enim de phaſelo alicubi occurrit, quod non cum bωna conueniat.*

EST *autem bωna, ſiue faſelus, quod ad facultates eius attinet, in alimentorum numero non poſtremo loco, arida vt cætera legumina, decocta & in cibis aſſumpta: nam recens quidem, inflat, & flatus, veluti mox ſcripſimus, gignit. At reſiccata & arida, probèq; deinde cocta, minus aut parum admodum flatulenta eſt, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: deſcendit autem cum putaminibus quidem, necomnino facilè nec omnino tardè; abſque his autem aluum conſtringit, & potentius quidem, quæ rubra eſt.*

FARINA *bωnarum, cataplaſmatis præſertim reſiccantibus, deficiente fabarum eius loco, hac ætate admiſcetur, & non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parum à medio receſſit, ita ad multa vtilis eſt. Talia ſiquidem medicamenta, auctore Galeno, multis alijs miſcentur, ceu materia quædam. Abſtergendi autem facultatem fabaceæ farinæ, bωnarum non habet.*

GALENVS *lib. I. de aliment. facult. Phaſelus, ait, medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ ſuccum bonũ & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia: tardè & celeriter trãſeuntia: flatulenta & flatus expertia: parũ & multum nutrientia. Nullam enim effectricem*

habet

habet qualitatem inſtar quorundam, quæ acres, aut auſteros, aut acerbos, aut ſalſos, aut amaros, aut dulces habent ſapores.

DE BΩNA SIVE FASELO MINORI. CAP. XXXIII.

MINOR *bωna caule, folijs, floribus, ac ſiliquis, maiori ſimilis eſt, ſingulis tamen minoribus, & folijs pluribus multòq; crebrioribus; ex quorum alis, flores in ſingulis paruis pediculis, vt plurimum ſeni, ſpicatim digeſti prodeunt, quos totidem ferè ſuccedunt ſiliquæ, toroſiores minoresq; quàm alterius: fructus quoque minor eſt, verùm non omnino latus neque compreſſus, ſed teretis quodammodo figuræ, ac in rotunditate oblongus; colore aliâs ſubalbicans aut ſubflauus, aliâs niger, qui & vmbilicum ſuperiori parte paruum ac nigrum habet. Putamen huius duriuſculum quoque eſt; interior autem medulla minus denſa aut dura, ſed rarior & laxior. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem bωnam non ſolùm multitudine foliorum, ſed & florum, ſiliquarumq; numero ſuperat.*

SERITVR *in agris, & frequentius apud Zelandos, equorum iumentorúmque pabulo. Medium quoddam genus eſt, inter maiorem, ac ſylueſtrem rotundam bωnam: maioribus ſiquidem, minor & rotundior; ſylueſtribus verò maior ac longior.*

BRABANTI *vnà cum Flandris, Hollandis, Zelandis, ac alijs finitimis, vulgo* peerts boonen/ *hoc eſt, bωnam equinam, &* cleyn boonkens/ *id eſt, paruas bωnas, appellant; plerique etiam* zeeuſche boonkens/ *ſiue Zelandicas bωnas.*

EST

Est vero hæc bωna, & phaſelus ſiue phaſiolus quidam, & potiſsimum ille quem Dioſcorides videtur ſolùm nouiſſe; ille certè, cum cuius fructu ſparti lobum comparauit, qui huic fructui, & forma, & magnitudine tam ſimilis eſt, vt ſublato eo, quo ſtirpi adhæret, ac adnaſcitur pediculo, nihil aliud, quàm huiuſcemodi parua bωna, primo aſpectu videatur.

Cæterum facultate ac temperamento, hæc bωna non admodum diſsimilis maiori eſt; non tamen, tam hominum cibo, quàm equorum ſaginæ ſeruit ac vtilis eſt. In cataplaſmatis farina huius idem quod maioris poteſt.

DE SYLVESTRI BΩNA SIVE FASELO. CAP. XXXIIII.

Sylvestris ſiue nigra bωna, caule quoque eſt angulari, inani, nullis geniculis interſepto, & quidem vbi ſuæ ſpontis eſt, vt fertur, breuiori ac erecto, in horto autem noſtræ inferioris Germaniæ, lõgioris, ac niſi adminiculis fulciatur, caduco: folijs quoque bωnæ ſimilibus, ſed in claniculas deſinentibus, quibus propè aſsiſtentia apprehendit, ac complectitur. Flos bωnarũ forma, colore ex purpura, niger ſiue puniceus, ſiliquæ conſimiles, per maturitatem quoq; nigreſcentes, ac interiore ſui parte albos molleſq́; floccos continentes, in quibus ſemina, tria, quatuor, aut quinq; rotunda, eruiliæ forma & magnitudine, ſubinde paulò maiora, colore nigra, paruum candidum vmbilicum habentia; quorum ſeptem, octo, aut ſubinde nouem ſemidrachmam pendent. Subſtantia horum ſeminum rarior eſt, ac minus dura ſolidáue, quàm bωnarum maiorum: dum autem manduntur, fœtorem veluti quendam in ore ingratum excitant.

In Narbonẽſi Gallia ac Aquitania pleriſq; locis ſua ſponte exit: apud Belgas rarum eſt legumẽ, neq; alibi quàm vbi

ſatum

G

ſatum eſt, prouenit. Siccitatibus hic gaudet: imbribus at humido cæli ſtatu offenditur, ac æruginoſum efficitur, maxi mè cũ in flore eſt: paucis à ſatione diebus exit, citòq; attollitur.

NOSTRI wilde boonkens & ſwerte boõkens, *hoc eſt, ſylueſtrem & nigram bonam appellant, à ſimilitudine videlicet & caulis, & foliorũ, & ſiliquarũ cum bona.*

GRÆCORVM κύαμον, *& Latinorum fabam forſitã quis dixerit. Quæ enim de faba ſparſim apud Theophraſtum aut alios veteres reperiũtur, multa cum hac bona cõueniunt, vt ex his, quæ ſequẽti capite de faba collegimus, ſatis manifeſtum eſt. An autem propter hanc ſimilitudinem, pro vera faba haberi debeat, conſiderandum relinquimus. Porro vſum bona hac nigra nullum apud nos habet, cùm, vt diximus, rara ſit, & in paucorum hortis, quos varietas & ſtudium herbarum delectat, tantùm feratur.*

DE FABA, EX THEOPHRASTO & alijs CAP. XXXV.

FABA *inter legumina ſola potiſſimum, inquit Theophraſtus, caule conſtat erecto quadrangulo, ac, vt Plinius tradit, vnico, eoq; geniculato (alias ἀγονατώδη, hoc eſt, abſq; geniculis) & inani, quamobrẽ calamus appellatus eſt: folijs exit rotundis, multis. floret diutiſſimè, diebus quadraginta, & particulatim quidem, alio atque alio flore ſubinde prodeunte. fructus paruus, rotũdus, & numeroſus, (inuentus eſt enim, teſte Plinio, ſcapus cẽtũ fabis onuſtus) ſiliquæ adhæret, germinationis principium euidens oſtendit: putamen eius craſſum: interior ſubſtantia rara laxaq;: in colore & ſapore differentiam obtinet, candidior autem dulcior; eſt & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. de medicamentis ſecun-*

ſecundum loca, Aſclepiadis pharmaco admiſcetur, ἄλευρον ἐρεγμίνον τοῦ μέλανος, hoc eſt, nigræ fabæ lomentum ſiue farina. Radice nititur faba parua, non numeroſa.

S O L V M *amat leue, terramq́; ſolutam. Columella tamen fabæ, ait, pinguiſſimus locus vel ſtercoratus deſtinatur; & ſi veruactum erit, in valle ſitum, quod à ſuperiore parte ſuccum accipit. Aquas fluentes his magis prodeſſe quàm cæleſtes affirmat Theophraſtus. Solum in quo ſata eſt lætificat ſtercoris vice, ideoq́; circa Macedoniam & Theſſaliam cùm florere incipit, vertunt arua; Plinius. At Columella, ſunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice ſtercoris fungi; quod ego ſic interpretor, non ſationibus eius pingueſcere humum, ſed minus hanc quàm cætera ſemina vim terræ conſumere.*

N A S C I T V R *& ſua ſponte pleriſque in locis, ſicuti in Septẽtrionalis Oceani inſulis, quas ob id fabarias Romani appellarũt. Item in Mauritania ſylueſtris paßim, ſed prædura & quæ percoqui non poßit.*

S E R I *debet ante hyemem, maturæ imbecillitatis ſuæ cauſa, quo ſerenis diebus radices concipiat, quibus valenter frigori & tempeſtatibus hyemis poßit reſiſtere: ſi enim cùm ſata fuerit, imber plus æquo ſucceſſerit, prouentu omnino difficilis redditur. Vergilius per ver eam ſeri iubet, Circumpadanæ Italiæ ritu; ſed maior pars malunt fabalia maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius.*

F L O R E T *vere ortu Vergiliarum. Apicula procedens fabam florere indicat, fabaq́; floreſcens eam euocat. Solſtitio autem metitur.*

P R O D E S T *fabæ imber cùm floret, tunc enim præcipuè madefieri cupit, ſed poſteaquam defloruerit, parum omnino aquæ deſiderat, imberq́; ei tunc nocet.*

S E N T I T *faba inter legumina ἐρυσίβην, hoc eſt, rubi-*

ginẽ magis: tum quia folia vndique multa gerit, tum quia denſè obſeritur, tum etiam quia humorem maximè ad ſe trahit, ſuæ raritudinis cauſa, adde quia fructum terræ proximum gerit: putreſcunt enim inferiora potiſsimum, quoniam minus perflantur.

FABAM *autem hanc Græcè* κύαμον ἑλληνικὸν *appellant, hoc eſt, fabam Græcã: item &* πύανον; *vnde* πυανέψια *Athenienſium feſta, Apollini ſacra, quibus* πύανοι, *id eſt, faba & legumina coquebantur; à quibus rurſus menſis, quo hæc celebrabantur,* πυανεψιῶν *nuncupatus eſt, qui ferè cum Octobri conuenit.*

NOMINANTVR *porro* κυάμοι, *etiã teſticuli, quòd ſint* τοῦ κύειν ἄιτιοι, *hoc eſt, pariendi auctores, vel* ἐις τὸ κύειν δεινοὶ, *quod eſt, ferendo vtero valentes. Ab his* κυάμοις *abſtinendum Pythagoram præcepiſſe pleriq; interpretantur, ac rei venereæ vſum, hoc ſymbolo, eum deteſtatum aiunt, non autem eſculentarum fabarum.*

FARINA *fabarum lomentum, inquit Plinius, appellatur. Græcè* ἔρεγμος *aut* ἔριγμος, *faba freſa aut fracta nominatur; &* ἐρέγμινον ἄλευρον, *fabæ freſæ farina.*

FLATVLENTVS *autem cibus (inquit Galenus lib. De aliment. facult.) faba eſt, etiam ſi cocta diutiſsimè fuerit, ac quouis modo parata. Habent verò ſubſtantiam non denſam nec grauẽ, ſed fungoſam ac leuẽ: quæ vim quandam habet detergendi. Apparet enim perſpicue, ipſarum farina ſordes à cute detergere: ob quam ſane facultatẽ ventrẽ non cunctanter permeat. Quum autem fabarum puls ſit flatulenta, multò adhuc magis erũt flatulẽtæ, ſi quis integris ipſis coctis vtatur. Si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, ſed concoctu ſunt difficiliores, tardèq; prætereunt, & craſsi ſucci alimentũ corpori exhibẽt. Quod ſi virides priuſquam matura ſint atque exſiccatæ, edantur, idẽ eis accidet,*

quod

quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius ſcilicet alimentum corpori præbebunt: obq́ id excrementoſius, non in inteſtinis modò, ſed in toto etiam habitu: merito igitur fabæ eiuſmodi minus quidem nutriunt, ſed promptius deijciuntur.

IN *lib. verò de ſimplic. medicament. facult. faba, ait, in vtroque medij temperamenti proximè eſt in exſiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoq; abſtergentis facultatis continet. ſicuti putamen nonnihil adſtringentis: idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctā, dyſentericis, cœliacis, ac vomētibus exhibuerūt. Excreationibus ex pectore & pulmone idonea eſt: foris impoſita deſiccat innoxiè in podagricis: ea ſæpenumerò vſi ſumus ex aqua cocta, & ita adipi ſuillo admixta: ad neruorū tum contuſiones, tum vulnerationes farinā eius cum oxymelite impoſuimus; ad eos quos ex ictu plegmone occupauerat, cū polenta: ſed & teſtium, & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes quum inflammatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè quando vbera ex lacte in ipſis concreto inflammationem patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicuti puerorum pubes farina fabaceā illita, plurimo tempore glabra permanet.*

FVRVNCVLOS *(addit præterea Dioſcorides) ſugillata parotidasq́ cum fœnigræci farina, & melle, lomentum eius diſcutit: cum roſa autem thure, & oui candido oculorum procidentias, ſtaphylomata & œdomata reprimit: ſubactum vino ſuffuſionibus & ictibus oculorum medetur.*

MANDVCATA *ſine cortice faba, ad ſiſtendas fluxiones fronti imponitur: decocta in vino, teſtium inflammationem ſanat: puerorum pubi ex ea cataplaſma impoſitum, ipſos diu impuberes conſeruat: alphos quoque abſtergit.*

AT *cortices fabarū, capillis euulſis īpoſiti, graciles & vt*

men huius denſum eſt, interior pars reſiccata dura ſolidaq́;, in duas partes facilè finditur, & ab vno latere germinationis principium euidens habet; veluti & ochri, piſa, ciceres, & plura alia legumina. Radices huius longæ ſunt, ac multis fibris firmantur.

SERITVR *bωna hæc in agris ac hortis. floret Aprili ac Maio menſibus, & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit.*

GERMANI boonen/ *Galli* febues, *Itali* fauam, *quaſi fabam, vulgarem appellationem ſequuti, nominant: Hanc etenim veterum Græcorum* κύαμον, *ac Latinorum fabam eſſe, nõ ſolùm officinæ, ſed omnes paſſim crediderunt; qua in re quantum à veritate abſint, ea vel liquidò oſtendunt, quæ de fabæ forma & magnitudine, apud veteres ſparſim reperiuntur, quæ parum admodũ aut omnino nihil, cum bωna, præſertim eius fructu, conueniunt. Nam fabæ quidem fructus rotundus eſt, & paruus; bωnæ verò longus, latus, & fabæ comparatione magnus.*

ROTVNDAM *autem eſſe fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum, ad eam collationes oſtendunt. Theophraſtus, terebinthi ſemen, magnitudine fabæ eſſe ſcribit: ſimiliter & loti rotundum fructum, quem Dioſcorides pipere maiorem facit: tiliæ item fructum, & acinos vitis ideæ (paſſulas corinthiacas nominant) quos hederæ acinis ſimiles etiam perhibet: taxi denique fructum, fabã minorẽ affirmat. Dioſcor. xyridis rotundũ ſemen fabæ ſimile aſſerit. Plinius Tithymali paralij fructũ, magnitudine fabæ eſſe ait. Galenus lib. x i. de ſimplic. medicament. facul. oniſcos qui ſub hydrijs naſcuntur, etiã* κυάμους, *hoc eſt, fabas appellari refert: quod vbi ſeſe in globum cõuoluerint, eſculentis fabis ſunt perſimiles: Libro verò de alimẽt. facult. cap. de Aphace & vicia, Horũ ſeminum, inquit, figura non*

eſt ro-

eſt rotunda, veluti fabarũ. Cornelius Celſus, acrochordones thymos, epinyctidas rotunda & exigua tubercula fabis ſimilia facit.

Q V Æ *omnes ſimitudines & comparationes, non ſolùm fabæ rotunditatem, ſed & paruam eam eſſe, euidenter commonſtrant. Omnia enim ipſis comparata non ſolum rotunda, ſed & exigua quoque ſunt.*

P A R V I T A T E M *porrò earum, præter illa, & hoc ſimiliter confirmat, quòd Dioſcorides Aegyptiam fabam, vulgarem* Græcorum *magnitudine ſuperare tradat: quæ tamen & ipſa parua eſt, bωnaq́ longè minor. Pendet enim Aegyptia faba, auctore Galeno, ſemiobolum tantum: bωna verò ſemidrachmam (vti ſcripſimus) id eſt, obolos integros tres, ſæpe complet. Idẽ oſtendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiũtur & alia, veluti apud Galenũ & alios eius ætatis ſcriptores, huiuſcemodi capituli alicuius titulus: Si calculus aut faba aut conſimile quippiam in auditorium meatum illapſum fuerit. Item quod Lucianus in* ἐνυπνίῳ *Mycillum adducat obijcientem gallo, quòd fabas ſublegiſſet: ac in Icaromenippo formicam fingat fabæ tunicam apportantem: & alia ſimilia, paſſim occurrentia: ſicuti & quod Ariſtoteles libro de animalium hiſtoria ſexto, pullorum gallinaceorum oculos, decimo ab incubitu die, fabis maiores eſſe ſcribit, qui tamen in excluſis, non admodum magni ſunt. Decimo iam die, inquit, pullus totus perſpicuus eſt, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore eſt: oculi capite grandiores hærent, quippe qui fabis maiores per id tempus emineant.*

E x *quibus omnibus euidentiſſimũ manifeſtiſſimumq́, veras fabas rotundas ac paruas eſſe; multoq́ ipſis bωnis minores, quæ omnibus ijs quæ fabis comparantur, longè ſunt maiores, & ea de cauſſa, à fabis differentes. Vt interim præterea-*

tereamus, fabam ſubſtantiam habere, vti Galenus ait, raram & laxam: bωnam verò reſiccatam cornu modo ſolidam. iam & fabam, eodem auctore, minus alere, quàm ciceres; bωnam autem ciceribus gratiorem, ac alimentum corpori humano copioſius præſtare: & ſi qua alia ſunt eiuſmodi argumenta, quæ fabarum & bωnarum diſſimilitudinem aliquo modo oſtendunt.

BΩNA *igitur non faba, ſed omnino alterius nominis legumen. Quum autem apud veteres nullum aliud reperiatur quod bωnæ ſimilius eſſe queat, quàm faſelus, bωnam eandem cum faſelo eſſe conſequi videtur: quem Græcorum complurimi* φασήλον, *Dioſcorides* φασίολον, *Simeon Sethij* φασούλον *nominauit.*

HABET *enim in primis bωna, fructum dolichis formæ ſimilem, at maiorem, quæ maior eſt, cuiuſmodi faſeli eſſe dolichus innuit, diminutiua voce, à ſimilitudine faſeli,* φασέολος *nuncupatus.*

IAM *& bωna alta proceraq́ eſt, qualem faſelum eſſe Columella teſtatur lib.* x.

Et grauis at triplici conſurgit longa faſelus.

VVLGAREM *item olim per Italiam fuiſſe faſelum, ex libris Columellæ, Palladij, Virgilij notiſſimum eſt, ſationis enim eius & tempus & modus in his docetur: bωna verò hac ætate nihil familiarius.*

HIS *accedit quod minoris bωnæ fructus, ſparti fruticis, ſiue ſpartij, lobum magnitudine ac forma, & non raro colore, proximè referat: at ſpartij* λοβοὺς ὥσπερ φασήλους ἢ φασιόλους, *Dioſcorides tradit, id eſt, lobos veluti phaſiolos.*

Spartum frutex.

EST *autem ſpartum non quæ geniſta appellatur, ſiue illa Italica dicta, aut alia quæuis, ſed alia ſtirps, Hiſpaniæ familiaris, geniſtæ quidem Italicæ virgarum multitudine ac tenuitate quadamtenus ſimilis, nullis aut omni-*

no

no pauciſſimis ac minimis foliolis, quæ non ſiliquas veluti geniſtæ, aut legumen aliquod, ſed lobos paruos, hoc eſt, exigua vndequaque concluſa capitula, in rotunditate oblonga & ſubcandida fert, bωnis minoribus magnitudine formáque æqualia, & candidis earum, colore quoque ſimilia, in quibus ſemen vnum aut alterum, conditur nigrum, aliquantulum compreſſum, aphaces, à nobis deſcriptæ, fructum ſatis referens.

EST *verò & aliud ſpartũ, quod à Plinio lib.* XIX. *cap.* II. *deſcribitur, herba ſpontè naſcens, iuncusq; propriè aridi ſoli, Carthaginiẽſis Hiſpaniæ mõtes operiens, ex qua ſtrata ruſticis, calciamina paſtorúmque veſtes, Plinij ætate, nunc & corbes, in quibus vuæ paſſæ & ficus aridæ conduntur, nec non alia texuntur: ſtirps certè nec alteri ſparto (quod ad differentiam huius ſpartum frutex appoſitè nominatur) multò minus geniſtæ ſimilis.* Spartum herba.

PHASIOLI *autem, quibus ſpartij fruticis lobi à Dioſcoride ſimiles perhibentur, ijdem ſunt cum phaſelis, à Galeno in lib. de aliment. facult. appellatis. Differentem etenim* φασίολον, *à ſmilace hortenſi, qui aliàs* δόλιχος, *Dioſcorides facit: tertium autem ſimilis nomenclaturæ legumen, nuſquam deſcriptum reperitur, quam ob rationem, quadriſyllabus* φασίολος *per* ἰῶτα *ſecunda ſyllaba, à triſyllabo* φασήλῳ *per* ἦτα *differre nequit.*

DVORVM *præterea bωna eſt generum, candida videlicet & rubicunda, duplex quoque* φασόυλος *apud Simeonem Sethij: vnus candidus, rubẽs alter.* φασόυλον *autem nuncupat, quem alij* φασήλον.

REPERIVNTVR *poſtremo in bωna facultates eæ, quas* φασιόλῳ *Dioſcorides tribuit: nam recens bωna nondumq; matura eſitata, & inflatiomem parit, & tam ægrè difficulterq; concoquitur, vt ſæpe vnà cum excrementis alui,*

non

non permutata deſcendat, aluū quoq; commouet ac nō rarò eſt; quæ Dioſcorides phaſiolo tribuit. Phaſioli, inquit, inflāt, flatus mouēt, ægrè concoquuntur, virides cibo aluum emolliunt, ad vomitiones autem idonei.

Q V Æ *omnia pariter ac ſimul, tam manifeſtè innuunt, oſtendunt atq; demonſtrant, bωnam Germanicè dictam, veterum Græcorum & Latinorum φασήλον, ac Dioſcoridis φασίολον eſſe, vt dubitandi nullus locus ſupereſſe videatur: nihil enim de phaſelo alicubi occurrit, quod non cum bωna conueniat.*

E S T *autem bωna, ſiue faſelus, quod ad facultates eius attinet, in alimentorum numero non poſtremo loco, arida vt cætera leguinina, decocta & in cibis aſſumpta: nam recens quidem, inflat, & flatus, veluti mox ſcripſimus, gignit. At reſiccata & arida, probèq; deinde cocta, minus aut parum admodum flatulenta eſt, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: deſcendit autem cum putaminibus quidem, nec omnino facilè nec omnino tardè; abſque his autem aluum conſtringit, & potentius quidem, quæ rubra eſt.*

F A R I N A *bωnarum, cataplaſmatis præſertim reſiccantibus, deficiente fabarum eius loco, hac ætate admiſcetur, & non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parum à medio receſſit, ita ad multa vtilis eſt. Talia ſiquidem medicamenta, auctore Galeno, multis alijs miſcentur, ceu materia quædam. Abſtergendi autem facultatem fabaceæ farinæ, bωnarum non habet.*

G A L E N V S *lib.* 1. *de aliment. facult. Phaſelus, ait, medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ ſuccum bonū & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia: tardè & celeriter trāſeuntia: flatulenta & flatus expertia: parū & multum nutrientia. Nullam enim effectricem habet*

habet qualitatem inſtar quorundam, quæ acres, aut auſteros, aut acerbos, aut ſalſos, aut amaros, aut dulces habent ſapores.

DE BΩNA SIVE FASELO MINORI. CAP. XXXIII.

MINOR *bωna caule, folijs, floribus, ac ſiliquis, maiori ſimilis eſt, ſingulis tamen minoribus, & folijs pluribus multòq́ crebrioribus; ex quorum alis, flores in ſingulis paruis pediculis, vt plurimum ſeni, ſpicatim digeſti prodeunt, quos totidem ferè ſuccedunt ſiliquæ, toroſiores minoresq́ quàm alterius: fructus quoque minor eſt, verùm non omnino latus neque compreſſus, ſed teretis quodammodo figuræ, ac in rotunditate oblongus; colore aliâs ſubalbicans aut ſubflauus, aliâs niger, qui & vmbilicum ſuperiori parte paruum ac nigrum habet. Putamen huius duriuſculum quoque eſt; interior autem medulla minus denſa aut dura, ſed rarior & laxior. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem bωnam non ſolùm multitudine foliorum, ſed & florum, ſiliquarumq́ numero ſuperat.*

SERITVR *in agris, & frequentius apud Zelandos, equorum iumentorúmque pabulo. Medium quoddam genus eſt, inter maiorem, ac ſylueſtrem rotundam bωnam: maioribus ſiquidem, minor & rotundior; ſylueſtribus verò maior ac longior.*

BRABANTI *vnà cum Flandris, Hollandis, Zelandis, ac alijs finitimis, vulgo* peerts boonen/ *hoc eſt, bωnam equinam, &* cleyn boonkens/ *id eſt, paruas bωnas, appellant; plerique etiam* zeeuſche boonkens/ *ſiue Zelandicas bωnas.*

EST

EST vero hæc bωna, & phaſelus ſiue phaſiolus quidam, & potiſſimum ille quem Dioſcorides videtur ſolùm nouiſſe; ille certè, cum cuius fructu ſparti lobum comparauit, qui huic fructui, & forma, & magnitudine tam ſimilis eſt, vt ſublato eo, quo ſtirpi adhæret, ac adnaſcitur pediculo, nihil aliud, quàm huiuſcemodi parua bωna, primo aſpectu videatur.

CÆTERVM facultate ac temperamento, hæc bωna non admodum diſſimilis maiori eſt; non tamen, tam hominum cibo, quàm equorum ſaginæ ſeruit ac vtilis eſt. In cataplaſmatis farina huius idem quod maioris poteſt.

DE SYLVESTRI BΩNA SIVE FASELO. CAP. XXXIIII.

SYLVESTRIS ſiue nigra bωna, caule quoque eſt angulari, inani, nullis geniculis interſepto, & quidem vbi ſua ſpontis eſt, vt fertur, breuiori ac erecto, in hortu autem noſtræ inferioris Germaniæ, lõgioris, ac niſi adminiculis fulciatur, caduco: folijs quoque bωnæ ſimilibus, ſed in claiculas deſinentibus, quibus propè aſſiſtentia appræhendit, ac complectitur. Flos bωnarũ forma, colore ex purpura, niger ſiue puniceus, ſiliquæ conſimiles, per maturitatem quoq, nigreſcentes, ac interiore ſui parte albos molleſq; floccos continentes, in quibus ſemina, tria, quatuor, aut quinq, rotunda, eruiliæ forma & magnitudine, ſubinde paulò maiora, colore nigra, paruum candidum vmbilicum habentia; quorum ſeptem, octo, aut ſubinde nouem ſemidrachmam pendent. Subſtantia horum ſeminum rarior eſt, ac minus dura ſolidáue, quàm bωnarum maiorum: dum autem manduntur, fætorem veluti quendam in ore ingratum excitant.

IN Narbonẽſi Gallia ac Aquitania plerisq; locis ſua ſponte exit: apud Belgas rarum eſt legumẽ, neq; alibi quàm vbi

ſatum

ſatum eſt, prouenit. Siccitatibus hic gaudet: imbribus at humido cœli ſtatu offenditur, ac æruginoſum efficitur, maximè cũ in flore eſt: paucis à ſatione diebus exit, citòq; attollitur.

NOSTRI **wilde boonkens & ſwerte boõkens**, *hoc eſt, ſylueſtrem & nigram bonam appellant, à ſimilitudine videlicet & caulis, & foliorũ, & ſiliquarũ cum bona.*

GRÆCORVM *κύαμον, & Latinorum fabam forſitã quis dixerit. Quæ enim de faba ſparſim apud Theophraſtum aut alios veteres reperiũtur, multa cum hac bona cõueniunt, vt ex his, quæ ſequẽti capite de faba collegimus, ſatis manifeſtum eſt. An autem propter hanc ſimilitudinem, pro vera faba haberi debeat, conſiderandum relinquimus. Porro vſum bona hæc nigra nullum apud nos habet, cùm, vt diximus, rara ſit, & in paucorum hortis, quos varietas & ſtudium herbarum delectat, tantùm ſeratur.*

DE FABA, EX THEOPHRASTO & alijs CAP. XXXV.

FABA *inter legumina ſola potiſſimum, inquit Theophraſtus, caule conſtat erecto quadrangulo, ac, vt Plinius tradit, vnico, eoq; geniculato (alias ἀγονατώδη, hoc eſt, abſq; geniculis) & inani, quamobrẽ calamus appellatus eſt: folijs exit rotũdis, multis. floret diutiſſimè, diebus quadraginta, & particulatim quidem, alio atque alio flore ſubinde prodeunte. fructus paruus, rotũdus, & numeroſus, (inuentus eſt enim, teſte Plinio, ſcapus cẽtũ fabis onuſtus) ſiliqua adhæret, germinationis principium euidẽs oſtendit: putamen eius craſſum: interior ſubſtantia rara laxaq;: in colore & ſapore differentiam obtinet, candidior autem dulcior; eſt & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. de medicamentis ſecun-*

ſecundum loca, Aſclepiadis pharmaco admiſcetur, ἄλευρον ἐρεγμένον τοῦ μέλανος, hoc eſt, nigræ fabæ lomentum ſiue farina. Radice nititur faba parua, non numeroſa.

SOLVM amat leue, terramq́; ſolutam. Columella tamen fabæ, ait, pinguiſſimus locus vel ſtercoratus deſtinatur; & ſi veruactum erit, in valle ſitum, quod à ſuperiore parte ſuccum accipit. Aquas fluentes his magis prodeſſe quàm cæleſtes affirmat Theophraſtus. Solum in quo ſata eſt lætificat ſtercoris vice, ideoq́; circa Macedoniam & Theſſaliam cùm florere incipit, vertunt arua; Plinius. At Columella, ſunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice ſtercoris fungi; quod ego ſic interpretor, non ſationibus eius pingueſcere humum, ſed minus hanc quàm cætera ſemina vim terræ conſumere.

NASCITVR & ſua ſponte pleriſque in locis, ſicuti in Septētrionalis Oceani inſulis, quas ob id fabarias Romani appellarūt. Item in Mauritania ſylueſtris paſſim, ſed prædura & quæ percoqui non poſſit.

SERI debet ante hyemem, maturæ imbecillitatis ſuæ cauſa, quo ſerenis diebus radices concipiat, quibus valenter frigori & tempeſtatibus hyemis poſſit reſiſtere: ſi enim cùm ſata fuerit, imber plus æquo ſucceſſerit, prouentu omninò difficilis redditur. Vergilius per ver eam ſeri iubet, Circumpadanæ Italiæ ritu; ſed maior pars malunt fabalia maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius.

FLORET vere ortu Vergiliarum. Apicula procedens fabam florere indicat, fabaq́; floreſcens eam euocat. Solſtitio autem metitur.

PRODEST fabæ imber cùm floret, tunc enim præcipuè madefieri cupit, ſed poſteaquam deflóruerit, parum omnino aquæ deſiderat, imberq́; ei tunc nocet.

SENTIT faba inter legumina ἐρυσίβην, hoc eſt, rubi-

quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius ſcilicet alimentum corpori præbebunt: obq́; id excrementoſius, non in inteſtinis modò, ſed in toto etiam habitu: merito igitur fabæ eiuſmodi minus quidem nutriunt, ſed promptius deijciuntur.

I N *lib. verò de ſimplic. medicament. facult. faba, ait, in vtroque medij temperamenti proximè eſt in exſiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoq; abſtergentis facultatis continet, ſicuti putamen nonnihil adſtringentis: idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctã, dyſentericis, cœliacis, ac vomẽtibus exhibuerũt. Excreationibus ex pectore & pulmone idonea eſt. foris impoſita deſiccat innoxiè in podagricis: ea ſæpenumerò vſi ſumus ex aqua cocta, & ita adipi ſuillo admixta: ad neruorũ tum contuſiones, tum vulnerationes farinã eius cum oxymelite impoſuimus; ad eos quos ex ictu plegmone occupauerat, cũ polenta: ſed & teſtium, & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes quum inflammatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè quando vbera ex lacte in ipſis concreto inflammationem patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicuti puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.*

F V R V N C V L O S *(addit præterea Dioſcorides) ſugillata parotidasq́; cum fænigræci farina, & melle, lomentum eius diſcutit: cum roſa autem thure, & oui candido oculorum procidentias, ſtaphylomata & œdomata reprimit: ſubactum vino ſuffuſionibus & ictibus oculorum medetur.*

M A N D V C A T A *ſine cortice faba, ad ſiſtendas fluxiones fronti imponitur: decocta in vino, teſtium inflammationem ſanat: puerorum pubi ex ea cataplaſma impoſitum, ipſos diu impuberes conſeruat: alphos quoque abſtergit.*

A T *cortices fabarũ, capillis euulſis ĩpoſiti, graciles & vt*

non nutriantur eos conſeruat: cum polenta ſciſſo alumine, & vetere oleo impoſiti, ſtrumas diſcutiunt: decoctum illorum lanas inficit.

FABA *dempto cortice in duas illas partes diuiſa, ex quibus natura coaluit, ſanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, impoſita ſupprimit, ſi dimidia apponatur.*

DE ÆGYPTIA FABA, EX THEOphraſto & alijs. CAP. XXXVI.

AEGYPTIA *faba, folia habet ampla, petaſi ſimilitudine, ſuper aquas eminentia; caulem lignoſiſſimum, quatuor cubitorum, (Dioſcorides cubitalem tradit) digiti craſſitudine, calamo molli, & non geniculato ſimilem, qui rimas intrinſecus habet, tendentes per totum, lilij modo: flos duplo maior, quàm papaueris, colore roſeus, qui vbi defloruerit, caput profert fauo orbiculato veſparum ſimile, in cuius ſingulis cellulis, ſingulæ fabæ continentur, paululum & bullantis, vt Dioſcorides, ampullæ modo ſupereminentes, multitudine, vt plurimùm, triginta, quæ reſiccatæ nigreſcunt, & vulgares Græcorum fabas magnitudine ſuperant. In his amarum quoddam eſt, ex quo fit, inquit Theophraſtus, ὁ πίλος. Radix craſſiſſima harundine plenior, ſpinoſa, rimas ſimiliter ac caulis habet.*

NASCITVR *faba hæc in Aegypto, vel ſua ſponte plurima, in paludibus ac ſtagnis. Seritur & in limo paleis admixtis, vt deſcendat, incorruptaq; maneat, ſicq; fabeta, ſiue Græcè κυάμωνας, faciunt. Si autem ſemel apprehenderit, perpetuò manet: radix enim valida eſt, nec harundinum radicibus diſſimilis; cæterum ſpinas ferens. In Syria etiam & Ciliciæ lacubus reperitur, ſed tractus ipſi non plenè conficiunt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu*

exit,

exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur & perſicitur, & in plenum fructiſicat.

FABAM *hanc Græci* κύαμον αἰγύπτιον, *id eſt, fabam Aegyptiam appellant, nonnulli etiam* κύαμον ποντικὸν, *vt Dioſcorides refert.*

FRVCTVM, *inquit Galenus, incolæ* κίϐη καὶ κιϐώριον *nominant. Item* κιϐώπον, *auctore Dioſcoride, quaſi ſcriniolum, aut arculam, quoniam feratur ipſa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demiſſa.*

RADICI κολοκασίη *nomen eſt, quæ & cruda & elixa & aſſa māditur, eoq́ cibo qui paludes incolūt, vtūtur.*

CÆTERVM *Aegyptia faba, vt Galenus lib. I. De aliment. faculta. tradit, ſicuti Græcorum magnitudine longe ſuperat, ita & naturam habet humidiorem, magisq́ excrementitiam.*

ADSTRINGENDI *facultatem obtinet, Dioſcorides ait, & ſtomacho vtilis eſt: dyſſentericis, cœliacisq́ prodeſt, inſparſa, polentæ vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices in vino mulſo decocti, ſi terni inde cyathi bibantur, magis efficaces ſunt.*

FACIT *ad aurium dolores, quod in earum medio viride ſpectatur, guſtu amarum, ſi tritum & cum roſaceo coctum inſtilletur.*

CORNELIVS *Celſus Aegyptiæ fabæ amarum cum roſis contritū, oculorū cum dolore inflāmationibus adhibet.*

DE DOLICHO SIVE PHASEOLO. CAP. XXXVII.

DOLICHVS *caules profert tenues, longos, ramoſos, perticis ac vicinis fruticibus ſeſe circumuoluentes: folia per interualla hederæ foliis maiora, aſperioraq́ tria vni*

pediculo hærentia: flores ex omnibus aliis erumpunt numeroſi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes eruiliæ ſimiles, ſiliquæ deorſum pendent, longæ, rotundis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum deſinentes, in quibus continentur ſemina ſeptem, octo, aut nouem, oblonga, in latitudinem compreſſa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus bonis ſiue faſelis ſimilia, ſed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, ſæpenumerò etiam candido, qui & reliquis paulo longiores ſunt, & renum formam preſſius referunt. Radices ſubſunt multæ, longæ ac duræ.

FACILE *ac citò dolichus aſſurgit, ac in longitudinem maximam excreſcit, longis pedamentis prope affixis, aut iuxta topiarias ac perticales ſcenas ſatus, quas iis ſeſe circũuoluens adumbrat: aliàs humi procumbit, tardè germinat, difficulter fructificat, vitioſus ac æruginoſus, vt Theophraſtus ait, redditur.*

SERITVR *vere; fructus ſub finẽ æſtatis matureſcit.*

HIPPOCRATES, *Diocles, Theophraſtus & plerique alij, δόλιχον appellant; nõnulli à ſiliquarum magnitudine λόβον ac λόβιον, Latinè ſiliquam: à Dioſcoride σμίλαξ κηπαία nominatur, quòd ſmilacis ſimilitudine conſcendat, & vicina adminicula aut frutices apprehẽdat. Ab aliis φασέολος dicitur voce diminutiua à φασήλῳ, cui fructum, vt diximus, ſimilem, ſed minorem gignit.*

NEQVE *enim, vt quidam exiſtimant, φάσηλος ac φασέολος idem ſunt legumen diuerſis nominibus appellatum, ſed fructus diuerſi ac differentes, veluti Galenus lib. 1. de aliment. facult. ſatis oſtendet, vbi de vtroque agit. Nam primum quidem, de phaſelis & ochris, deinde poſtea, aliis interpoſitis de dolicho, qui & phaſeolus, diſputat: & licèt videatur addubitare, quale legumen ſit à Theopraſto dolichus appellatus; tamen dolichum colligit ac reſoluit, fructum*

ctum eſſe in Italia quidem hortenſis plantæ; in Caria verò, in agris naſcentis, qui formam habeat lathyris longiorem, ac vulgo ſua ætate faſeolus nominabatur.

H V I C *accedit Paulus Aegineta, de phaſelo & phaſeolo, quem dolichum nominant, vt diuerſis, eodē cap. tractās, lib. videlicet primo cap.* L X X I X.

I A M *& faſelus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen; dolichus verò peregrinū. Nā ſationis faſeli, Columella & Palladius rei ruſticæ ſcriptores meminerunt, & vilem eum Vergilius appellat; Georg. primo.*

Si verò vitiam ſeres vilemq; faſelum.

De ſatione verò Dolichi nemo Latinorum ſcripſit, vtpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantum ſatus, veluti Galenus innuit. eum ſubinde plantam hortenſem nominans, ac in Caria, vt diximus, ſeri referens: & ſimiliter Dioſ. σμίλακα κηπάιαν, id eſt, ſmilacem hortenſem eum nuncupans, quòd videlicet in hortis ſeratur. Qui etiam ſeorſim, ſeparato ac alio capite hanc perſtringens, aliam ac differentem eam eſſe à faſelo, quem phaſiolum nuncupat, euidenter commonſtrat.

Q V A S *ob rationes dubium eſſe non poteſt, faſelum trium ſyllabarum, à faſeolo quadriſyllabo diuerſum eſſe, non minus quàm cicer, cicercula, & cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia ſunt: ac à veritate receſſiſſe eos, qui vnum legumen diuerſimodè appellatum eſſe exiſtimant.*

A T *dolichi, vt Hippocrates tradit, magis piſis per aluum ſecedunt, minus inflant, & probe alunt, & non minus quàm piſa, auctore Diocle, nutriūt: præterea flatu ſimiliter caret; quod verò ad ſuauitatem ac deiectionē pertinet, vincuntur.*

S I L I Q V A, *vti Dioſcorides ait, cum ſeminibus cocta oleris loco, veluti aſparagus eſtur; vrinam cit, & tumultuoſa ſomnia facit: Quod tamen poſtremū, perperam à nonnullis*

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

nullis adiectum exiſtimatur, ac ex capite De ſinilace leui, huc, ab imperitis, tranſlatum.

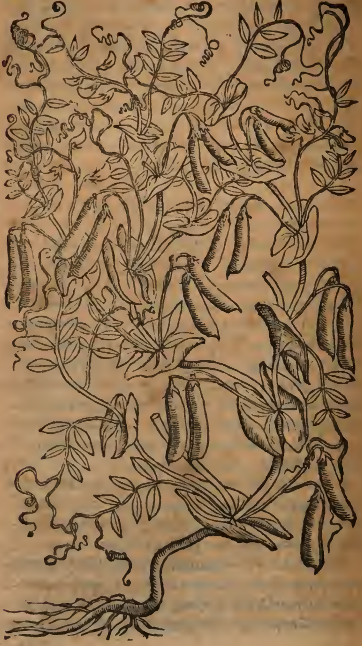
Est *& alius dolichus, minor, breuior, ſiliquis minoribus, cuius flores & fructus, forma dolichis ſimiles, ſed multò minores. Sunt hi fortè faſioli illi quos Alexander Trallianus lib.* VII. *φασιόλους μικρούς, & lib.* XI. *phaſiolos Alexandrinos nominat, ſi modò non per faſiolum paruum, dolichus veniat intelligendus, quod veriſimillimum videtur. Dolichus enim, vt diximus, faſelo minor eſt.*

DE PISO MAIORI CAP. XXXVIII.

Pisum *quod maius vulgò dicitur, caules habet longos, fiſtuloſos, fragiles, ex candore vireſcentes, ramoſos, humi ſparſos, niſi propè appoſitis adminiculis ſuſtineantur: folium frequens, amplum, & longum, ex multis rotundis læuibus ac candidis, vni coſtæ adnatis, & ex aduerſo ſitis, compoſitum, extrema parte in clauiculas, ac capreolos deſinit, quibus iuxta aſſiſtētibus adminiculis ſeſe implicat. Flos candidus, circa vmbilicum purpuream notam habet: ſiliquæ longæ ſunt, teretes cylindri figura, in quibus grana continentur, ochris, id eſt, minoribus piſis, maiora, quæ reſiccata anguloſa ſunt, inæqualesq́ angulos habent: colore aliâs candido, aliâs ſordido: radices ſubſunt paruæ.*

In *Germania ac Belgio, ſubinde in hortis ſeritur: ſerendum autē vere, ſicuti & legumina alia, cum quibus etiã æſtate perficitur. Cœli ſtatu calido felicius prouenit: frigoribus præſertim quando floret, facile offenditur.*

Nostri *vulgo* Roomſche erwiten / *&* groote erwiten *aut* ſtock erwiten *appellãt, ac Latinè piſum Romanũ aut maius. Theophraſtus & alij veteres, Græcè πίσον, Latinè piſũ nominarũt. Pleriq; etiã λάκυθον, ſed parũ propriè nuncu-*

nũcupãt. lecythos ſiquidē nõ peculiare aliquod legumē aut frugis genus, ſed pulmentarium ex leguminum farinis, vti Galenus lib. de Euchimia & Cacochymia teſtatur: ἔτνος appello, inquit, pulticulam quæ ex decorticatis & freſis leguminibus fit, λέκυθον verò ex molitorum farina, in aqua, cum aliquo pingui decocta. ἔτνος. λέκυθος.

Pisvm autem, veluti Hippocrates tradit, minus fabis inflat: per aluum autem magis ſecedit. Galenus, piſa cum fabis tota ſubſtãtia quãdã habent, inquit, ſimilitudinē, eodemq́; cum fabis modo ſumũtur. His duabus tamen rebus ab eis diſcrepãt, tũ quòd nõ æque ac fabæ ſunt flatulēta, tum etiam quòd detergendi facultatē non habent: ideoq́; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt.

DE PISO MINORI, SIVE OCHRO AVT ERVILIA. CAP. XXXIX.

Pisvm minus, ſiue vt Græci ὤχρος, caule inani, folijs capreolis ſiliquisq́; maiori piſo ſimile eſt, ſingulis tamen minoribus: flores habet vt plurimùm candidos, aliquando tamen, ex purpura obſcuros; ſiliquas quoque cylindri figura rotundas ac longas, in quibus ſemina naſcuntur octo, nouem, aut decem rotunda piſis minora, colore vt plurimùm luteo, ſubinde virenti.

In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius eſt, ac niſi propè affixis adminiculis ac pedamentis ſuſtentetur, exiguum fructum eumq́; ſerius reddit. Quod verò in agris ſeritur, amplum vagumq́; humi ſpargitur, ac abſque vllis quibus incumbat aut fulciatur adiutorijs fructum perficit, vberiorem tamen loco aprico, & cæli ſtatu calido ſiccoq́;; nam vliginoſis parum proficit, & veluti piſum frigoribus quoque citò offenditur. Seritur autem vere. Iulio mēſe ad maturitatem peruenit.

ſatum eſt, prouenit. Siccitatibus hic gaudet: imbribus at humido cæli ſtatu offenditur, ac æruginoſum efficitur, maximè cū in flore eſt: paucis à ſatione diebus exit, citòq; attollitur.

NOSTRI wilde boonkens & ſwerte boōkens, *hoc eſt, ſylueſtrem & nigram bœnam appellant, à ſimilitudine videlicet & caulis, & foliorū, & ſiliquarū cum bœna.*

GRÆCORVM κύαμον, *& Latinorum fabam forſitā quis dixerit. Quæ enim de faba ſparſim apud Theophraſtum aut alios veteres reperiūtur, multa cum hac bœna cōueniunt, vt ex his, quæ ſequēti capite de faba collegimus, ſatis manifeſtum eſt. An autem propter hanc ſimilitudinem, pro vera faba haberi debeat, conſiderandum relinquimus. Porro vſum bœna hæc nigra nullum apud nos habet, cùm, vt diximus, rara ſit, & in paucorum hortis, quos varietas & ſtudium herbarum delectat, tantùm ſeratur.*

DE FABA, EX THEOPHRASTO & alijs CAP. XXXV.

FABA *inter legumina ſola potiſſimum, inquit Theophraſtus, caule conſtat erecto quadrangulo, ac, vt Plinius tradit, vnico, eoq; geniculato (alias ἀγονατώδη, hoc eſt, abſq; geniculis) & inani, quamobrē calamus appellatus eſt: folijs exit rotundis, multis. floret diutiſſimè, diebus quadraginta, & particulatim quidem, alio atque alio flore ſubinde prodeunte. fructus paruus, rotūdus, & numeroſus, (iuuentus eſt enim, teſte Plinio, ſcapus cērū fabis onuſtus) ſiliquæ adhæret, germinationis principium euidēns oſtendit: putamen eius craſſum: interior ſubſtantia rara laxaq;: in colore & ſapore differentiam obtinet, candidior autem dulcior; eſt & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. de medicamentis ſecun-*

ſecundum loca, Aſclepiadis pharmaco admiſcetur, ἄλευρον ἐρεγμένον τοῦ μέλανος, hoc eſt, nigræ fabæ lomentum ſiue farina. Radice nititur faba parua, non numeroſa.

S o l v m *amat leue, terramq́; ſolutam. Columella tamen fabæ, ait, pinguiſſimus locus vel ſtercoratus deſtinatur; & ſi veruactum erit, in valle ſitum, quod à ſuperiore parte ſuccum accipit. Aquas fluentes his magis prodeſſe quàm cæleſtes affirmat Theophraſtus. Solum in quo ſata eſt lætificat ſtercoris vice, ideoq́; circa Macedoniam & Theſſaliam cùm florere incipit, vertunt arua; Plinius. At Columella, ſunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice ſtercoris fungi; quod ego ſic interpretor, non ſationibus eius pingueſcere humum, ſed minus hanc quàm cætera ſemina vim terræ conſumere.*

N a s c i t v r *& ſua ſponte pleriſque in locis, ſicuti in Septētrionalis Oceani inſulis, quas ob id fabarias Romani appellarūt. Item in Mauritania ſylueſtris paſſim, ſed prædura & quæ percoqui non poſſit.*

S e r i *debet ante hyemem, maturæ imbecillitatis ſuæ cauſa, quo ſerenis diebus radices concipiat, quibus valenter frigori & tempeſtatibus hyemis poſſit reſiſtere: ſi enim cùm ſata fuerit, imber plus æquo ſucceſſerit, prouentu omnino difficilis redditur. Vergilius per ver eam ſeri iubet, Circumpadanæ Italiæ ritu; ſed maior pars malunt fabalia maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius.*

F l o r e t *vere ortu Vergiliarum. Apicula procedens fabam florere indicat, fabaq́; floreſcens eam euocat. Solſtitio autem metitur.*

P r o d e s t *fabæ imber cùm floret, tunc enim præcipuè madefieri cupit, ſed poſteaquam deflóruerit, parum omnino aquæ deſiderat, imberq́; ei tunc nocet.*

S e n t i t *faba inter legumina ἐρυσίβην, hoc eſt, rubiginem*

*quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius ſcilicet alimentum corpori præbebunt: ob*q; id excrementoſius, non in inteſtinis modò, ſed in toto etiam habitu: merito igitur fabæ eiuſmodi minus quidem nutriunt, ſed promptius deijciuntur.*

I n *lib. verò de ſimplic. medicament. facult. faba, ait, in vtroque medij temperamenti proximè eſt in exſiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoq; abſtergentis facultatis continet, ſicuti putamen nonnihil adſtringentis: idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctã, dyſentericis, cœliacis, ac vomẽtibus exhibuerũt. Excreationibus ex pectore & pulmone idonea eſt: foris impoſita deſiccat innoxiè in podagricis: ea ſæpenumerò vſi ſumus ex aqua cocta, & ita adipi ſuillo admixta: ad neruorũ tum contuſiones, tum vulnerationes farinã eius cum oxymelite impoſuimus; ad eos quos ex ictu plegmone occupauerat, cũ polenta: ſed & teſtium, & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes quum inflammatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè quando vbera ex lacte in ipſis concreto inflammationem patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicuti puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.*

F v r v n c v l o s *(addit præterea Dioſcorides) ſugillata parotidasq; cum fænigræci farina, & melle, lomentum eius diſcutit: cum roſa autem thure, & oui candido oculorum procidentias, ſtaphylomata & œdomata reprimit: ſubactum vino ſuffuſionibus & ictibus oculorum medetur.*

M a n d v c a t a *ſine cortice faba, ad ſiſtendas fluxiones fronti imponitur: decocta in vino, teſtium inflammationem ſanat: puerorum pubi ex ea cataplaſma impoſitum, ipſos diu impuberes conſeruat: alphos quoque abſtergit.*

A t *cortices fabarũ, capillis euulſis ĩpoſiti, gracilis & vt*

 non

non nutriantur eos conſeruat: cum polenta ſciſſo alumine, & vetere oleo impoſiti, ſtrumas diſcutiunt: decoctum illorum lanas inficit.

FABA *dempto cortice in duas illas partes diuiſa, ex quibus natura coaluit, ſanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, impoſita ſupprimit, ſi dimidia apponatur.*

DE ÆGYPTIA FABA, EX THEOphraſto & alijs. CAP. XXXVI.

AEGYPTIA *faba, folia habet ampla, petaſi ſimilitudine, ſuper aquas eminentia; caulem lignoſiſſimum, quatuor cubitorum, (Dioſcorides cubitalem tradit) digiti craſſitudine, calamo molli, & non geniculato ſimilem, qui rimas intrinſecus habet, tendentes per totum, lilij modo: flos duplo maior, quàm papaueris, colore roſeus, qui vbi defloruerit, caput profert fauo orbiculato veſparum ſimile, in cuius ſingulis cellulis, ſingula fabæ continetur, paulùlum & bullantis, vt Dioſcorides, ampullæ modo ſupereminentes, multitudine, vt plurimùm, triginta, quæ reſiccatæ nigreſcunt, & vulgares Græcorum fabas magnitudine ſuperant. In his amarum quoddam eſt, ex quo fit, inquit Theophraſtus, ὁ πίλος. Radix craſſiſſima harundine plenior, ſpinoſa, rimas ſimiliter ac caulis habet.*

NASCITVR *faba hæc in Aegypto, vel ſua ſponte plurima, in paludibus ac ſtagnis. Seritur & in limo paleis admixtis, vt deſcendat, incorruptaq́; maneat, ſicq́; fabeta, ſiue Græcè κυάμωνας, faciunt. Si autem ſemel apprahenderit, perpetuò manet: radix enim valida eſt, nec harundinum radicibus diſſimilis; cæterum ſpinas ferens. In Syriæ etiam & Ciliciæ lacubus reperitur, ſed tractus ipſi non plenè conficiunt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu*

exit,

exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur & perſicitur, & in plenum fructificat.

FABAM *hanc Græci κύαμον αἰγύπτιον, id eſt, fabam Aegyptiam appellant, nonnulli etiam κύαμον ποντικὸν, vt Dioſcorides refert.*

FRVCTVM, *inquit Galenus, incolæ κίβη καὶ κιβώριον nominant. Item κιβώτιον, auctore Dioſcoride, quaſi ſcriniolum, aut arculam, quoniam ſeratur ipſa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demiſſa.*

RADICI *κολοκασία nomen eſt, quæ & cruda & elixa & aſſa măditur, eoq́ cibo qui paludes incolũt, vtũtur.*

CÆTERVM *Aegyptia faba, vt Galenus lib. 1. De aliment. faculta. tradit, ſicuti Græcorum magnitudine longe ſuperat, ita & naturam habet humidiorem, magisq́ excrementitiam.*

ADSTRINGENDI *facultatem obtinet, Dioſcorides ait, & ſtomacho vtilis eſt: dyſſentericis, cœliacisq́ prodeſt, inſparſa, polentæ vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices in vino mulſo decocti, ſi terni inde cyathi bibantur, magis efficaces ſunt.*

FACIT *ad aurium dolores, quod in earum medio viride ſpectatur, guſtu amarum, ſi tritum & cum roſaceo coctum inſtilletur.*

CORNELIVS *Celſus Aegyptiæ fabæ amarum cum roſis contritũ, oculorũ cum dolore inflămationibus adhibet.*

DE DOLICHO SIVE PHASEOLO. CAP. XXXVII.

DOLICHVS *caules profert tenues, longos, ramoſos, perticis ac vicinis fruticibus ſeſe circumuoluentes: folia per interualla hederæ foliis maiora, aſperioraq́ tria vni*

pediculo hærentia: flores ex omnibus alijs erumpunt numeroſi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes eruiliæ ſimiles, ſiliquæ deorſum pendent, longæ, rotundis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum deſinentes, in quibus continentur ſemina ſeptem, octo, aut nouem, oblonga, in latitudinem compreſſa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus bonis ſiue faſelis ſimilia, ſed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, ſæpenumerò etiam candido, qui & reliquis paulo longiores ſunt, & renum formam preſſius referunt. Radices ſubſunt multæ, longæ ac duræ.

F A C I L E *ac citò dolichus aſſurgit, ac in longitudinem maximam excreſcit, longus pedamentis prope affixis, aut iuxta topiarias ac perticales ſcenas ſatus, quas ijs ſeſe circũuoluens adumbrat: aliâs humi procumbit, tardè germinat, difficulter fructificat, vitioſus ac æruginoſus, vt Theophraſtus ait, redditur.*

S E R I T V R *vere; fructus ſub finẽ æſtatis matureſcit.*

H I P P O C R A T E S, *Diocles, Theophraſtus & plerique alij,* δόλιχον *appellant; nõnulli à ſiliquarum magnitudine* λόβον *ac* λόβιον, *Latinè ſiliquam: à Dioſcoride* σμίλαξ κηπαία *nominatur, quòd ſmilacis ſimilitudine conſcendat, & vicina adminicula aut frutices apprehẽdat. Ab alijs* φασέολος *dicitur voce diminutiua à* φασήλῳ, *cui fructum, vt diximus, ſimilem, ſed minorem gignit.*

N E Q V E *enim, vt quidam exiſtimant,* φάσηλος *ac* φασέολος *idem ſunt legumen diuerſis nominibus appellatum, ſed fructus diuerſi ac differentes, veluti Galenus lib. 1. de aliment. facult. ſatis oſtendet, vbi de vtroque agit. Nam primum quidem, de phaſelis & ochris, deinde poſtea, alijs interpoſitis de dolicho, qui & phaſeolus, diſputat: & licèt videatur addubitare, quale legumen ſit à Theopraſto dolichus appellatus; tamen dolichum colligit ac reſoluit, fru-*

ctum eſſe in Italia quidem hortenſis plantæ; in Caria verò, in agris naſcentis, qui formam habeat lathyris longiorem, ac vulgo ſua ætate faſeolus nominabatur.

H V I C *accedit Paulus Aegineta, de phaſelo & phaſeolo, quem dolichum nominant, vt diuerſis, eodē cap. tractās, lib. videlicet primo cap.* L X X I X.

I A M *& faſelus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen; dolichus verò peregrinū. Nā ſationis faſeli, Columella & Palladius rei ruſticæ ſcriptores meminerunt, & vilem eum Vergilius appellat;* *Georg. primo.*

Si verò vitiam feres vilemq; faſelum.

De ſatione verò Dolichi nemo Latinorum ſcripſit, vtpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantum ſatus, veluti Galenus innuit. eum ſubinde plantam hortenſem nominans, ac in Caria, vt diximus, ſeri referens: & ſimiliter Dioſ. σμίλακα κηπαίαν, *id eſt, ſmilacem hortenſem eum nuncupans, quòd videlicet in hortis ſeratur. Qui etiam ſeorſim, ſeparato ac alio capite hanc perſtringens, aliam ac differentem eam eſſe à faſelo, quem phaſiolum nuncupat, euidenter commonſtrat.*

Q V A S *ob rationes dubium eſſe non poteſt, faſelum trium ſyllabarum, à faſeolo quadriſyllabo diuerſum eſſe, non minus quàm cicer, cicercula, & cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia ſunt: ac à veritate receſſiſſe eos, qui vnum legumen diuerſimodè appellatum eſſe exiſtimant.*

A T *dolichi, vt Hippocrates tradit, magis piſis per aluum ſecedunt, minus inflant, & probe alunt, & non minus quàm piſa, auctore Diocle, nutriūt: præterea flatu ſimiliter carēt; quod verò ad ſuauitatem ac deiectionē pertinet, vincuntur.*

S I L I Q V A, *vti Dioſcorides ait, cum ſeminibus cocta oleris loco, veluti aſparagus eſtur; vrinam cit, & tumultuoſa ſomnia facit: Quod tamen poſtremū, perperam à nō- nullis*

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

nullis adiectum exiſtimatur, ac ex capite De ſmilace leui, huc, ab imperitis, tranſlatum.

Est *& alius dolichus, minor, breuior, ſiliquis minoribus, cuius flores & fructus, forma dolichis ſimiles, ſed multò minores. Sunt hi fortè faſioli illi quos Alexander Trallianus lib.* VII. φασιόλους μικρούς, *& lib.* XI. *phaſiolos Alexandrinos nominat, ſi modò non per faſiolum paruum, dolichus veniat intelligendus, quod veriſimillimum videtur. Dolichus enim, vt diximus, faſelo minor eſt.*

DE PISO MAIORI CAP. XXXVIII.

Pisum *quod maius vulgò dicitur, caules habet longos, fiſtuloſos, fragiles, ex candore vireſcentes, ramoſos, humi ſparſos, niſi propè appoſitis adminiculis ſuſtineantur: folium frequens, amplum, & longum, ex multis rotundis læuibus ac candidis, vni coſtæ adnatis, & ex aduerſo ſitis, compoſitum, extrema parte in clauiculas, ac capreolos deſinit, quibus iuxta aſſiſtẽtibus adminiculis ſeſe implicat. Flos candidus, circa vmbilicum purpuream notam habet: ſiliquæ longæ ſunt, teretes cylindri figura, in quibus grana continentur, ochris, id eſt, minoribus piſis, maiora, quæ reſiccata anguloſa ſunt, inæqualesq́; angulos habent: colore aliâs candido, aliâs ſordido: radices ſubſunt paruæ.*

In *Germania ac Belgio, ſubinde in hortis ſeritur: ſerendum autẽ vere, ſicuti & legumina alia, cum quibus etiã æſtate perficitur. Cæli ſtatu calido felicius prouenit: frigoribus præſertim quando floret, facile offenditur.*

Nostri *vulgo* Roomſche erwiten / *&* groote erwiten *aut* ſtock erwiten *appellãt, ac Latinè piſum Romanũ aut maius. Theophraſtus & alij veteres, Græcè* πίσον, *Latinè piſũ nominarũt. Pleriq; etiã* λάθυρον, *ſed parũ propriè nuncu-*

nũcupãt. lecythos ſiquidẽ nõ peculiare aliquod legumẽ aut frugis genus, ſed pulmentarium ex leguminum farinis, vti Galenus lib. de Euchimia & Cacochymia teſtatur: ἔτνος appello, inquit, pulticulam quæ ex decorticatis & freſis leguminibus fit, λέκυθον verò ex molitorum farina, in aqua, cum aliquo pingui decocta. ἔτνος. λέκυθος.

Pisvm autem, veluti Hippocrates tradit, minus fabis inflat: per aluum autem magis ſecedit. Galenus, piſa cum fabis tota ſubſtãtia quãdã habent, inquit, ſimilitudinẽ, eodemq; cum fabis modo ſumũtur. His duabus tamen rebus ab eis diſcrepãt, tũ quòd nõ æque ac fabæ ſunt flatulẽta, tum etiam quòd detergendi facultatẽ non habent: ideoq; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt.

DE PISO MINORI, SIVE OCHRO AVT ERVILIA. CAP. XXXIX.

Pisvm minus, ſiue vt Græci ὦχρος, caule inani, folijs capreolis ſiliquisq; maiori piſo ſimile eſt, ſingulis tamen minoribus: flores habet vt plurimùm candidos, aliquando tamen, ex purpura obſcuros; ſiliquas quoque cylindri figura rotundas ac longas, in quibus ſemina naſcuntur octo, nouem, aut decem rotunda piſis minora, colore vt plurimùm luteo, ſubinde virenti.

In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius eſt, ac niſi propè affixis adminiculis ac pedamentis ſuſtentetur, exiguum fructum eumq; ſerius reddit. Quod verò in agris ſeritur, amplum vagumq; humi ſpargitur, ac abſque vllis quibus incumbat aut fulciatur adiutorijs fructum perficit, vberiorem tamen loco aprico, & cæli ſtatu calido ſiccoq; nam vliginoſis parum proficit, & veluti piſum frigoribus quoque citò offenditur. Seritur autem vere. Iulio mẽſe ad maturitatem peruenit.

GERMANI erweyſſen/ noſtri erwitten/ Galli des pois, *appellant. Græci* ὤχρον, *à luteo videlicet ochræ colore; quem interior fructus medulla refert; Plinius & alij Latini auctores eruiliam, recentiores ac officinæ, paſſim piſum, & piſum minus nominãt: propter eã nẽpe, quam cum piſo, & caulis, & foliorum, & ſiliquarum ſimilitudinem gerit, licèt tamen fructus rotundus, & non anguloſus ſit, quale, Plinio teſte, piſum eſt.*

FACVLTATE *autem, & viribus piſum iſtud faſelo ſimile eſt, nullam effectricem qualitatem inſignem habet, & medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui ſunt ſucci: multum ac parum nutriunt: facilè ac difficulter concoquuntur: tardè & citò deſcendunt; flatulenta ſunt ac flatus expertia, velut Galenus lib. de aliment. facult. de his, & faſelis ſcriptum reliquit.*

DE ERVILIA SIVE OCHRO SYLVESTRI. CAP. XL.

SYLVESTRIS *eruilia, caules promit anguloſos, lathyri quodammodo ſimiles, ſed latiores, infirmos atq; humi procumbentes, ex quibus per interualla folia exoriuntur, longa, lata, in capreolos deſinentia, & inferius quidem ſingularia, altius verò in plura parua foliola diuiſa. Flores candidi ſunt; ſiliquæ lathyri ſimiles, minores, in quibus rotunda ſemina eruilijs minora ac duriora, colore ſubluteæ, ſapore ſubinde ſubamara: radix, vt aliorum leguminum, fibroſa eſt. Caules foliáque piſum, ochrum, ac lathyrum colore referunt.*

RARVM *quidem & peregrinum legumen, quodq; à ſtudioſis herbarum ſtirpiumq; tantùm, ac raro quidem in hortis ſeritur.*

ERVI-

ERVILIAM, *ſiue Ochron ſylueſtrem appellauimus, alio deſtituti nomine, propter eam, quam fructus cum eruilia ſimilitudinem habet.*

MVLTVM *autem à veritate receſſit, qui legumen iſtud Aracum, et quidem nigrum fecit. fructus etenim nequaquam niger eſt, et vt niger alicubi reperiatur, Aracus tamem propriè non eſt. Aracus ſiquidem, Galeno teſte, Lathyro ſimilis eſt, anguloſus videlicet; ſed tamen minor ac durior: iſtius autem fructus, vt diximus, rotundus eſt.*

DE LATHYRO SIVE CICERCVLA. CAP. XLI.

LATHYRVS *caules habet complures anguloſos, vtrimque in membranoſam latitudinem extenſos, vagos, humi procumbentes: folia è caulium geniculis exeunt glabra, anguſta, in mucronem deſinentia, bina vni inſiſtentia pediculo, inter quæ medius hæret capreolus, intortus, quo ad minicula propè aſſiſtentia, ac proprios etiam cauliculos apprehendit: flores candidi ſunt. Siliquæ eruiliæ ſiliquis minores non cilyndraceæ, ſed latæ atque compreſſæ, colore ſimiles; fructus in his gignuntur anguloſi, foris candidi, intus lutei, ſapore eruiliæ: radix tenuis & fibroſa.*

RARVM *Belgio legumen, quodq; in hortis tantùm colitur, & eorum quidem, quos varietas ſtirpium delectat: vnà cum alijs leguminibus & ſeritur, & colligitur.*

GRÆCI λάθυρον, *Latini cicerculam nominant. Subſtantiam ochris & faſelis aſſimilem, vt Galenus ſcribit, habet, craſſiorem tamē: obq; eam ipſam cauſam plus aliquantò quàm illa nutriunt.*

DE ARACO, SIVE CICERA.

CAP. XLII.

SIMILIS *lathyro aracus eſt, caule enim folijſq; eum omnino refert, flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes; ſiliquas paulo minores: atque in his grana angulosa quoq; & lathyris ſimilia, ſed minora duriora q; minusq; compreſſa, colore obſoleta, nigroq; proxima. Rarum & hoc etiam legumen, quod neq; ab alijs quàm rei herbariæ ſtudioſis ſeritur.*

GALENVS *lib. de aliment. facult.* ἄρακον *appellari ſcribit, & poſteriorẽ nominis ſyllabam, per κ, in Ariſtophanis Holcadibus, notatã inueniri, ad differẽtiam videlicet alterius arachi, per χ, qui cerealium frugum vitiũ eſt. Latini ciceram nominant, quòd videlicet cicerculæ ſimilitudinem habeat, atque ſolo potiſſimum colore ab eo diſſideat. Cicera, inquit Columella, ſapore nihil à cicercula differt, colore tantùm diſcernitur: nam eſt obſoletior & nigro proprior. Item Palladius in Martio, nunc cicera ſeritur, quæ diſtat à cicercula ſolo colore, quo ſordet & nigrior eſt.*

VSVS *omnis araci, & facultas, inquit Galenus, lathyri facultati eſt aſſimilis, niſi quòd araci ſint duriores, minusq; facilè elixantur: quæ cauſa etiam eſt, cur cicerculis concoctu ſint difficiliores.*

EST *porro & alius aracus, flore fructuq; candidis, ceterùm magnitudine, & forma ſeminis, reliquisq; omnibus, priori ſimilis, quem non aracum, ſed lathyrum minorem eſſe, fortè quis dixerit.* 2.

DE LATHYRO SYLVESTRI.

CAP. XLIII.

CVM *lathyro & araco, ſimilitudinem magnam, ſylueſtre quoddam legumen habet, quod pleriſque Germaniæ*

 ac Bra-

ac Brabantiæ locis, ſua ſpontè exit. Caules id promit, folia, capreolosq́ lathyri langiores maioresq́, flores araci colore, ſiliquas deinde paruas, & anguſtas, in quibus ſemina parua, rotunda, duraq́ continentur, craccæ, ſiue aracho rotundo ſimilia. Radix huius magna, craſſa, dura, lignoſa, ac diuturna, ſingulis regerminat annis.

LÆTO *pinguiq́ agro, circa eorundem margines, prope ſepes, dumos ac ſenticeta enaſcitur, quæ capreolis ſuis apprehendens conſcendit ac ſuperat.*

SYLVESTREM *lathyrum, aliud eius nomen ignorantes, nuncupauimus, neque enim, vt plerique aliquando perperam crediderunt, eruum eſt. Eruum enim non viuiradice conſtat, ſed veluti alia legumina, ſingulis annis ſeritur, & fruticoſum, ſiue vt Theophraſtus ait,* πλαγιόκαυλον *eſt, ſponteq́ ſua aſſurgit, iſtud autem inualidum, &* ἐπιγειόκαυλον, *per terrã ſpargitur, niſi prope naſcẽtibus fulcaitur.*

DE MOCHO, SIVE CICERE SATIVO. CAP. XLIIII.

LEGVMEN *quod ab Italis* mochus *ſiue* mocho *appellatur, caulum habet duriuſculum, non quidem erectũ, nec tamen procumbentem, ſed in latus vergentem,* πλαγιόκαυλον *ſiquidem (vt huiuſmodi legumina Theophraſtus nominat) eſt: folia lentis ſimilitudine ex paruulis & anguſtis compluribus, vni pediculo, ſiue coſtæ aut* ῥάχι *vtrimque adnatis, & ſibi inuicem oppoſitis, componuntur. Flores exigui ſunt, ſubcandidi, poſt quos paruæ, oblongæ, toroſæ, à ſeminibus interceptæ, ſiliquæ ſequuntur, in quibus terna quaternáue ſemina, plurima quidem parte rotunda, ſed vno eminente angulo, arietinis ciceribus quodammodo ſimilia, ſed multò, atque ipſis etiam eruilijs minora, guſtui non inſua-*

inſuauia, ſed eruiliæ haud multum abſimilia. Radicibus firmatur tenuibus.

NASCITVR *Hiſpaniæ & Italiæ compluribus locis: In Germania ac Belgio nō niſi in hortis, & à paucis ſeritur.*

DIOSCORIDES *legumen iſtud* ἐρέβινθον ἥμερον, *id eſt, ſatiuum cicer appellat. Theophraſtus cicer magnitudine ab arietino differens* ὀροβιαῖον *nominat, ab orobi videlicet aliqua ſimilitudine.*

PLINIVS *verò, Columbinum ac Venereum: Ciceris differentiæ, inquit, plures ſunt, magnitudine, figura, colore, ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile, vnde ita appellatur, candidum & nigrum: eſt & columbinum, quod alij venereum vocant, candidum & rotundum, leue, arietino minus, quod relligio peruigilijs adhibet. Deinde mox: dulciſſimum, quod eruo ſimillimum.*

OFFICINIS *legumen iſtud incognitum eſt, Itali* mocho, *vti ſcripſimus, Hiſpani* yeruo & yeruos, *quaſi eruum appellant, non, vt veriſimile videtur, antiqua nũcupatione, ſed à quibuſdam medicis aut pharmacopœis recèns introducta. nam mochum hunc multi ex recentioribus* ὄροβον *ſiue eruum eſſe exiſtimant. Sed hi noſtra quidem opinione & aliorum rectè iudicantium ſententia, à veritate non parum receſſerunt. Mochus ſiquidem folia non habet anguſta, verùm lentis modo alata, niſi ſingularia, ex quibus totius folij compoſitio eſt: ad quæ foliorum anguſtia non videtur referenda. Nulla præterea guſtabilis qualitas euidenter amara, aut ingrata ei ineſt: vnde & cum eruo nequaquam conuenire poteſt.*

Eruum. ERVVM *enim* στενόφυλλον, *ſiue anguſtifolium eſt, & vt Galenus ait, guſtu inſuauiſſimum, ac praui ſucci, & ab eo quidem homines abſtinent, boues verò, in aqua dulcoratum paſcuntur.*

PORRO

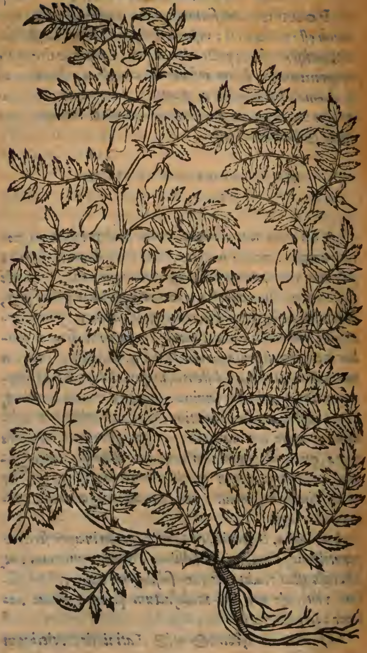
PORRO cicer ſatiuum aluo, Dioſcorides ait, idoneum eſt: vrinam cit: inflationem parit: colorē bonum facit: menſes ac fætus pellit: lac auget. Cūm eruo decoctum imponitur ad teſtium inflammationes & myrmecias: ad ſcabiem: vlcera capitis manantia: impetigenes, λειχῆνας vocant: carcinomata, & vlcera quæ cacoëthe dicuntur, cum melle & hordeo prodeſt.

DE CICERE ARIETINO, CAP. XLV.

ARIETINVM cicer, caules profert tenues, lignoſos, ramoſos, modicè hirſutos, in latus declinantes: folia ex pluribus vni pediculo ſiue ῥάχει vtrimque adnatis, & ſibi inuicem oppoſitis congeſta, quorum ſingularia parua ſunt, lata ac in ambitu crenata, teucrij folijs minora: flores parui ſunt, colore aut cādidi, aut ex purpura rubeſcentes, quibus ſuccedunt ſingulæ paruæ, breueſq́ue ſiliquæ, vtriculorum modo ac veluti à flatu diſtentæ, in quibus duo, aut ad ſummum tria, clauduntur ſemina, anguloſa, turbinata, vnoq́ue acuto angulo prædita, arietino capiti non admodum diſsimilia, colore aut candida, aut ex ſubrubente purpura nigra, quæ germinationis principium haud obſcurum oſtendunt. Radice nititur gracili, candida, longáque: vt enim Theophraſtus ait, radicem inter legumina altiſsimam cicer agit.

IN Italia, Hiſpania, & Gallia, paſsim in agris ſeritur: perutilis eiq́ue familiaris eſt ſalſilago. Natura enim eius, vt Theophraſtus tradit, eſt cum ſalſilagine naſci, ideoq́ue ſolum vrit, & non niſi madefactum pridie, Plinio auctore, ſeri debet.

GRÆCIS ἐρέβινθος κριός, Latinis cicer arietinum

dicitur, & colore quidē ex purpura ſubnigrū, cicer nigrum, officinis rubrum cicer: alterum verò candidum, ſiue album appellatur.

Cicer autem edulium eſt, Galenus lib. de aliment. facult. ſcribit, non minus quàm faba flatulentum, ſed valentius nutrit quam illa. Ad Venerem autem incitat: creditumq́; eſt, ſemen quoque generare, vnde quidem equis admiſſarijs ipſum exhibent. Ineſt præterea ciceribus, facultas abſtergendi maior, quàm fabis: adeò vt quidam ex ipſis calculos in renibus conſtantes manifeſtè comminuant, nigra autem ſunt ea & exigua, arietinaq́; ipſa nuncupant. Satius autem eſt, ſuccum ipſorum in aqua coctorum bibere.

Dioscorides, arietinum vtrumque, inquit, vrinas cit, dato cum rore marino, hydropicis aut regio morbo laborantibus eorum decocto. Lædunt autem ea exulceratam veſicam & renes.

DE SYLVESTRI CICERE, CAP. XLVI.

Cicer ſylueſtre, vt Dioſcorides ait, ſatiuo ſimile eſt, odore acri, ſed ſemine diſcrepat. Quemadmodum autem à Matthiolo depingitur, folijs eſt Mochi ſiue ſatiui Ciceris; fructum in ſummo virgularum Arietinis ciceribus ſimili. Fructum huius aliquando ad nos dedit, clariſſ. vir Iacobus Antonius Cortuſus; fuitq́; is folliculus ciceris Arietini magnitudine & forma ferè; in quo ſemina nigra, exigua. Odor autem herbæ, qualis ſit, compertum non habemus: is autem ſi fuerit δριμύς, id eſt, acris, dubio procul Cicer ſylueſtre eſſe videbitur.

Alivd tamen Cicer ſylueſtre ad nos Doctiſſ. vir Alphonſus Pancius in Academia Ferrarienſi Medecinæ &

Philoſophiæ profeſſor inſignis, nuper miſit; quod cauliculos fert complures, per terram iacentes; circa quos folia mollia ſubhirſuta candicantia, ex quinque ferè ad vnam coſtam commiſſis, compoſita; quorum minima, quæ ad annexum; maximum verò extremum. flores ex annexu foliorem exeunt lutei plures ſimul, ſequuntur folliculi oblongi, molles, & hirſuti; in quorum ſingulis ſiliqua parua, in qua duo grana Arachis ſimilia. Sed iſtud cicer multo minus, quam Matthioli, cum Cicere ſylueſtri Dioſcoridis conuenit.

CÆTERVM *Cicer ſylueſtre, vt Dioſcorides ait, idē quod ſatiuum præſtat. Galenus verò agreſte Cicer ad omnia efficacius ſatiuo ait; & eo tum calidius, tum ſiccius, quanto & acrius & amarius.*

DE LENTE. CAP. XLVII.

LENS *tenuibus exit cauliculis, duriuſculis ac obliquis foliolis, ab vtraque, medij pediculi parte, multis & anguſtis, viciæ ſimilibus, ſed anguſtioribus & minoribus: flores exigui ſunt, colore purpuraſcentes: ſiliquæ paruæ latæ, ſemina in his, tria, aut quatuor, parua, rotunda, plana, compreſſaq́ue: radicibus firmatur paruis.*

SOLVM *amat tenue, cæliq́ue temperiem ſiccam.*

GRÆCIS φακὸς ἢ φακὴ, *Latinis lens & lenticula, Germanis* linſen, *Gallis* lentille. *Italis* lentìchia *nominatur.*

TENENT *autem lentes, vt Galenus ait, medium caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen ſecundo ordine, corticem habent adſtringentem, & quæ ipſorum eſt veluti caro, craſſi eſt ſucci, ac terrei, auſteram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ eſt particeps. Succus porro in*

ipſis

ipſis eſt, adſtringenti contrarius. Quocirco ſi quis in aqua ipſas coxerit, & deinde aquam ſale & garo, aut cum ipſis oleo condiens ſumpſerit, potus is aluum deiicit. At ſi ex biſcoctis lentibus, lens apparata, facultatem habet ſucco contrariam, vt quæ ventris fluxus ſiccet, ſtomachum, inteſtina, & totum denique ventrem corroboret. Quam ob rem cæliacis, & dyſentericis, cibus eſt accommodus.

L E N S *verò decorticata, vt illam adſtringendi vehementiam, & ea quæ ipſam conſequuntur, amittit, ita magis nutrit, quàm quæ cortice ſpoliata non eſt; ſuccum craſſum prauúmque gignit: tardéque commeat; non tamen alui fluxus deſiccat, vti ea cui cortex non eſt ademptus. Iure igitur, qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiaſin, & cancros incurrunt. Siquidem craſſa ſiccáque cibaria, ſucco melancholico generando ſunt idonea. Quare iis duntaxat, quibus aquea in carnibus eſt* καχεξία, *lens in cibo vtiliter præbetur: aridis verò & ſqualentibus admodum damnosè. Eandem ob cauſam viſum integrum & inculpatum hebetat, ipſum immoderatè exſiccans: ei verò, qui contrario modo ſe habet, confert. Ad menſtruas autem purgationes non eſt accommoda: craſſum enim & tardiſſimum ſanguinem reddit: at muliebri profluuio eſt vtiliſſima.*

S O M N I A *tumultuoſa (vt Dioſcorides præter hac ſcribit) excitat, capiti, neruis, & pulmoni inutilis. Contra alui fluxiones, melius ſuo fungitur officio, addito cum aceto, intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrti baccis, aut putamine punici, aut roſis aridis, aut meſpilis, aut ſorbis, aut pyris Thebanis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut arnogloſſo, aut gallis integris, quæ poſt decoctionem abiiciuntur, aut rhoë, quæ obſoniis inſparguntur: verùm acetum*

cum

cum eo diligenter percoqui debet, aliâs aluum conturbat. Contra ſubuerſionem ſtomachi, triginta grana lentis decorticata, deuorari proderit: decocta cum polenta, & illita prodagras lenit: ſinus cum melle glutinat: cruſtas rumpit: vlcera purgat: decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit: cum cotoneo malo aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, ſedisq́ addito roſaceo, verùm in maioribus ſedis inflammationibus & magnis ſinubus, cum putamine mali punici, ac ſiccis roſis adiecto melle decoquitur: & ſimiliter ad nomas gangrenicas, adiecta maris aqua: Puſtulis item & herpetibus, ac eryſipelatis, pernionibusq́, vti dictum eſt. Contra mammas verò, in quibus lac in grumos coijt, & quæ lactis nimiam redundantiam non ferunt, cocta in aqua maris, & impoſita auxiliatur.

DE ERVO, EX THEOPHRASTO. & alijs, CAP. XLVIII.

ERVVM *ex leguminibus eſt, quorum in latus caulis tendit, vt Theophraſtus ait, ſiue, vt Dioſcorides, frutex, paruus eſt, tenuis, anguſtis folijs: floris eius productio diuturniſſima eſt, veluti ciceris.* ςπερμάτια, *id eſt, exigua ſemina, in ſiliquis cylindraceis ſe inuicem contingunt, arachis, Galeno teſte, maiora, æthiopidis verò, dorycnij, ac lythoſpermi ſimilia, lathyridis autem, auctore Dioſcoride, minora, ſapore inſuauiſſima: quæ ſapore & colore differentiam obtinent, & dulciora quidem, ac minus medicamentoſa candida ſunt, ijs, quæ ad flauitiem, ſiue* πρὸς τὸ ξανθὸν, *aut ad ochræ colorem accedunt.*

LÆTATVR *ſolo, ait Columella, macro; maturè ac ſerò ſeritur, ſed ſi vere ſeratur, facile gratumq́ exit, nõ graue, veluti autumno ſatum. Seritur inter braſſicas, contra papiliones.*

GRÆ-

GRÆCI ὄροβον *nominant, officinæ Germaniæ orobi nomen retinuerunt, rem autem ignorantes, pro eo viciam perperam ſubſtituerunt.*

NEOTERICORVM *plerique, eruum eſſe exiſtimant, quod ab Italis* mocho *nominatur, verùm quàm parum cum eruo conueniat, cùm ex capite de mocho ſiue cicere ſatiuo, tum ex præſenti erui deſcriptione, facile animaduerti poteſt.*

ERVO *ſimilius videtur, ſylueſtre quoddam legumen, quod ſubſequenti capite, pro eruo ſylueſtri deſcriptum eſt, quamquàm nec ipſum verum aut legitimum ſit. Nam* στενόφυλλον *quidem eſt, ac* πλαγιόκαυλον*, ſiliquasq; habet cylindraceas, & forma modoq; loquendi Dioſcoridis, oportuniſſimè* θαμνισκὸν *ipſum quis dixerit, nullis enim pedamentis, aut propè aſſiſtentibus adminiculis eget, ſponteq; ſua erigitur, & in altum aſſurgit: cuiuſmodi ſtirpes, Dioſcoridem* θάμνους ἢ θαμνισκοὺς *aliquando appellare,* πολυγόνατον *abundè oſtendit, quod ipſe* θάμνον *facit, non alia de cauſa, quàm quòd ab humo ſurſum ſponte ſua aſſurgat. Sed quum ſemen proferat aracho non maius, & durum, colore nigrum, ſapore non amarum, non ingratum, pro vero eruo haberi non poteſt, niſi fortè & nigrum quoddam eruum ſit, quod in has inferioris ac maritimæ Germaniæ regiones tranſlatum, inſuauitatem ſuam deponat, quod veriſimile non eſt.* θαμνισκά.

CÆTERVM *ab eruo, vt Galenus lib. 1. de aliment. facultat. tradit, homines prorſus abſtinent, eſt enim inſuauiſſimum & praui ſucci; boues verò tum in Aſia, tum apud alias pleraſque gentes in aqua dulcoratum paſcuntur. In magna tamen fame, quemadmodum Hippocrates quoque ſcripſit, neceſſitate coacti ad ipſum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum, quo lupinos præparantes,*

orobis

orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis craſſos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus.

PORRO *inter orobos, albi minus ſunt medicamentoſi ijs, qui ad flauitiem aut ochræ colorem accedunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua identidem dulcorati, inſuauitatem quidem deponunt, ſed vnà cum ea abſtergendi etiam & incidendi facultatem; vt ſola in eo relinquatur terreſtris ſubſtantia, quæ alimentum fit: quod citra inſignem amarorem, deſiccandi vim habet.*

IN *libris verò de ſimplic. medicament. facult. deſiccat, ait, orobus exceſſu ſecundo intenſo, calefacit verò primo: porrò quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, obſtructiones expedit. cæterùm ſi ſumatur copioſè, ſanguinem per vrinas euocat.*

DIOSCORIDES, *capitis, inquit, eruum grauitatem efficit: aluum eſu turbat, & ſanguinem per vrinam extrahit: elixo tamen boues ſaginantur appoſito.*

ὀρόβινον ἄλευρον. FIT *è ſeminibus farina, quam* ὀρόβινον ἄλευρον, *id eſt, farinam eruinam nominant, ad medendi vſus conueniens.*

PARANDÆ *eius ratio hæc eſt: Vberiora grana candidaq; deliguntur, permiſcēdoq; aqua reſperguntur, & donec ſufficienter combiberint, ſinuntur, poſtea torrentur, vſque dum cortex diſrumpatur, deinde mola trita, farinario cribro incernuntur, farinaq; reconditur.*

HÆC *aluo vtilis eſt: vrinam cit: meliorem colorem efficit: frequenter in cibo aut potu ſanguinem cum torminibus per aluum, & veſicam ducit: vlcera cum melle purgat, lentigenes, item, ephelidas & maculas, quas* σπίλους *vocant, totúmque corpus emundat: nomas,* σκληρώματα, *& gangrænas ſerpere nō patitur: mammarum durities emollit: vlcera fera, quæ* θηριώδη *vocant, carbunculos, fauoſq; emarginat ac rumpit: cum vino ſubacta morſibus canum, homi-*

hominum, viperarumq́; illata medetur: vrina difficultates, tormina, teneſmosq́; ex aceto mitigat. Prodeſt etiam ijs, qui alimentum à cibo non ſentiunt, frixa & ad nucis magnitudinem melle excepta ſumptaq́;. Decoctum eius fouendo, per ones & pruritus in toto corpore ſanat.

E ERVO SYLVESTRI SIVE CATANANCE PRIMA. CAP. XLIX.

SYLVESTRE *iſtud à nobis nuncupatum eruum, cauliculos profert pedales aut longiores, rotundos, erectos, nonnihil ad latus inclinantes, in exiguos quoſdam ramuſculos diuiſos: folia tenuia, oblonga, anguſta, graminis folijs multo & minora & anguſtiora: flores tenuibus pediculis, ex foliorum alarumq́; ſinubus exortis hærent, parui luteoli, ſiliquæ deinde ſuboriuntur paruulæ, forma oblonga, tereti & anguſta, in quibus ſemina nouem aut decem vel plura, rotunda, dura, nigra, ſplendentia, arachis aut exiguis eruis ſimilia, guſtu non inſuauia.*

FLORET *magna æſtatis parte, exorientibus ſubinde nouis, prioribus marceſſentibus floſculis. Naſcitur ſua ſponte pleriſque in aruis, & iuxta ſcrobes foſſaſq́; reperitur etiam locis quibuſdam non procul à mari, quod ſiliquas non rotundas, ſed latiuſculas progignere fertur. Herbarum ſtudioſi ſubinde apud Belgas in hortis ſerunt.*

SYLVESTRE *quoddam eruum videtur, cum deſcriptione enim eius, excepto ſolo ſemine, vt ſuperiori capite diximus, cõuenit. Videtur etiam Dioſcoridis prima catanance, tametſi etiã ſemen non in capitulis, ſed in ſiliquis ferat, κεφάλας etenim in quibus ſemen hanc catanancem ferre Dioſcorides ſcribit, non capitula, ſed ſiliquas hoc loco interpretari debere, quod cum eo coniungitur, oſtendit: nam catanan-*

catananchen κεφάλας veluti orobum habere, Dioſcorides ait; at orobus non capitula gerit, ſed ſiliquas.

Dioſcoridis locus expoſitus.

Verba autem Dioſcoridis de priore catanance hæc, in veteri exemplari; ſunt: ἡ μέν τις αὐτῆς ἔχει φύλλα μακρὰ, ὡς κορωνόποδος, ῥίζαν λεπτὴν: σχοινώδη, κεφαλὰς δὲ ὡς ὄροβος, ϛ' ἢ ζ', ἐν αἷς καρπὸς ὅμοιος ὀρόβῳ: κάμπτεται δὲ ξηραινόμενος ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἰκτίνου ὄνυξιν ὁμοιοῦται νεκροῦ, id eſt, vna quidẽ folia habet longa vt coronopus: radicẽ tenuem, ivnceam, ſiliquas veluti eruum ſenas ſeptenáſue; in quibus ſemen eruo ſimile: Areſcens in terram flectitur, & ſe contrahit ad ſpeciem milui exanimati.

Plinius catanancem Theſſalam herbam, qualis ſit, ſuperuacuũ ſcribi ait, quum ſit eius vſus ad amatoria tantum; ad quæ etiam ſola cum hac tum altera à Dioſcoride vtilis traditur. Vtramque, inquit, narrant in amatoria expeti: Theſſalicæ mulieres his vti traduntur.

At erui iſtius ſylueſtris nullus omnino eſt vſus.

DE LVPINO SATIVO.
CAP. L.

Satiuus lupinus caule aſſurgit ſingulari, rotundo, intus concauo, firmo, qui abſq; adminiculo rectus conſiſtit, modicè lanuginoſus eſt, & poſtquam primi emarcuerunt flores, tres alios ramulos, infra ipſorum ſpicam, producit, quorum ſinguli non rarò & alios quoque modo binos, aliàs tres eodem proferunt modo, præſertim ſi tempeſtiuè lupinus ſatus, æſtatem calidam diuturnamq; nactus fuerit. Folia ex quinque, ſex aut ſeptem foliolis cohærentibus compoſita ſunt, viticis ſimilia: quæ ſuperiori parte virent, inferiori verò candida hirſutaq; ſunt; & ſub veſperam, ſolis occaſum veluti præſentientia flaccida facta deorſum dependent. Flores in ſummo caulium, ſpicatim digeſti candidi ſunt, quos

ſuccedunt ſiliquæ craſſæ, latæ, bonæ ſiue faſeli ſiliquis minores, duræ, ſubflauæ, foris tenuiter hirſutæ, intus verò glabræ, in quibus ſemina quina, ſenáue, plana, rotunda ac veluti compreſſa, foris alba, intus lutea, ſapore amariſſima, quæ & germinationis principium haud obſcurum, & qua parte ſiliquæ adhærent, concauitatem quandam, veluti exiguum vmbilicum habent. Radice lupinus nititur ſingulari, tenui, lignoſa, paucis capillamentis fibrata.

POSCIT, *inquit Theophraſtus, ſolum arenoſum ac vitioſum, cultis ægrè prouenit, natura ſua ſylueſtris.*

FLORET *in Belgio, primùm quidem, ſub finē Máij, deinde Iunio, aut initio Iulij ſecundo, tertio verò Iulio aut Auguſto menſibus, ſi anni tempeſtas calida ſiccaq́ fuerit. Fructus duo priores ſæpe ad maturitatem perueniunt, tertius in inferiori Germania rarius.*

GRÆCI *hoc legumen* θέρμον ἥμερον, *Latini lupinum, & lupinum ſatiuum nominãt, Germani* feigbonen/ *Itali* lupino domeſtico, *Hiſpani* entramocos *Brabanti* vijchboonen & lupinen/ *Galli* lupins.

LVPINI *ſemen* πολύχρηστον, *hoc eſt, frequentis multiq́ vſus eſt, Galenus in lib. de aliment. facult. ait: elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantiſper donec in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem, ita demum mãditur cum garo aut oxygaro, vel etiã ſine his, ſale mediocri conditus. Lupini dura & terreſtris eſt ſubſtantia: quocirca ipſe concoctu ſit difficilis, ſuccumq́ craſſum gignat eſt neceſſe, ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus ſuccus aceruatur. Cæterum quum inter parandum quicquid habuit amaritudinis deponat,* τοῖς ἀποίοις, *id eſt, qualitatis quæ ſenſu deprehendatur expertibus, ſimilis euadit, & ita præparatus, vt in lib. de medicament. ſimplic. ait, ex genere eſt emplaſticorum.*

A T *vbi natiua etiamdum manet amaritas, extergendi digerendiq́ vim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eijcere poteſt: tum etiam foris identidem perfuſum vitiligines, achoras, exanthemata, pſoras, gangrenas, vlcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo ſiccandoq́. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere ſuauitatis gratia, aſſumptum: elicit menſes ac fœtum, cum myrrha & melle impoſitum.*

P O R R O *lupinorum farina, ſine mordacitate digerit, nec enim liuida tantùm, ſed & chœradas & phymata curat; ſed tunc in aceto aut oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq́ pro laborantium temperamento & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo: digerit item & quæ liuida ſunt, & quecunque modo diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina.*

D E C O C T I *pluuiali aqua lupini, Dioſcorides præter hæc ſcribit, donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: medentur ouium ſcabiei, cum radice nigri chameleonis, ſi tepente decocto abluantur.*

C I E *vrinam radix cum aqua cocta & pota.*

L V P I N I *vbi edulcati fuerint, triticum aceto, poti ſtomachi faſtidium leniunt, & cibi appetentiam excitant.*

DE LVPINO SYLVESTRI.
CAP. LI.

S Y L V E S T R I V M *lupinorum duo triáue ſunt genera, vnum florem profert luteum: alia purpureum.*

L V T E V S *caule folijsq́ ſatiuo ſimilis eſt, vtriſque tamen minoribus ac breuioribus: flores habet pulchros, luteos, ſuaueolentes, in ſpicam congeſtos, violæ luteæ colore & quadamte-*

damtenus odore: ſiliquas paruas, duras, aliquatenus hirſutas: ſemina parua, plana, rotunda, ſapore amariſſima, colore vario, ſordida ſatiuis multo minora.

PVRPVREI, *caules longiores procerioreśq; ſunt quàm lutei, & in plures alas ramośq; diuiſi: folia verò minora tenuioráq;: flores parui ac luteis minores, ex purpura cerulei, aut ſubrubentes: fructus colore ſimiliter vario, amari, & inter omnes minimi.*

NASCVNTVR *ſylueſtres lupini pleriſque locis ſua ſponte, verùm apud Brabantos non niſi ſati proueniunt, florent eodem quo ſatiui tempore.*

AMARIORES *ſunt, vt Galenus ait, & ad omnia valentiores, quàm ſatiui, eiuſdẽ genere cum ipſis facultatis.*

DE VICIA. CAP. LII.

VICIA *caules habet tenues, quadrangulares, trium ferè pedum altitudine: folia longa in clauiculas deſinentia, lentis ſimilitudine, ex pluribus vni coſtæ ſiue neruo adnatis compoſita, quorum ſingularia maiora, latiora, craſſioráq; ſunt, quàm lentis: flores bonæ ſiue faſelo ſimiles, colore ex purpura nigros: ſiliquas latas, atque in ſingulis grana quina ſenáue non globoſa, ſed lenticulæ inſtar propemodum compreſſa, colore nigra, guſtu inſuauia.*

SERITVR *quocunque ſolo, cultu facillimo.*

LATINIS *vicia, à vinciendo, vt Varroni placet, dicitur, quòd item capreolos, inquit, habet vt vitis, quibus ſurſum verſus ſerpit, ad ſcapum lupini, aliúmue calamum, ad quem vt hæreat, eum ſolet vincire. Galenus in Aſia Pergami βίκιον, ab Atticis verò σάρακον aut κυάμον nominari ait. Germani* wicken/ *Brabanti* vitſen/ *Galli* veſcè *nominant: officinæ pleræque perperam ὄροβον ac eruum: multum enim eruum à vicia differt.*

THEOPHRASTVS *lib.* VIII. *aphaces, cuiuſdam leguminis meminit, cuius ſiliqua lata, & fructus celeriter perit: hæc an cum vicia noſtra conueniat, conſiderandum eſt.* Aphace legumen.

PORRO *viciam, cum ipſis ſiliquis atque integra planta ruſtici reponunt, vt brutis pecudibuſq́ſit pabulo. Per famem tamen noui, Galenus ait, qui hanc quoque comederint, potiſſimum vere, quum etiamnum viret: quemadmodum fabas & ciceres eſitare conſueuerunt. Eſt autem non inſuauis modo, ſed concoctu etiam difficilis, aluumq́ inhibet.*

PERSPICVVM *ergo eſt, quod cùm natura ſit huiuſmodi, alimentum, quod ex ipſa diſtribuitur, habeat, haudquaquam boni ſucci, ſed craſſum & ad ſuccum melancholicum gignendum idoneum.*

DE SESAMO EX THEOPHRASTO, Plinio & alijs. CAP. LIII.

SESAMO *caulis ſiue culmus eſt ferulaceus, altus, craſſior multiplicióque quàm milio. Seminis ferax & fæcundum eſt; quod oleoſum ac pingue & vaſculis continetur, candidumq́, vti Plinius: Theophraſtus, genus eius quoddam candidum, inquit, radici ſingulari cohæret. Viride ſeſamum nullum mandit animal, propter amaritudinem & grauitatem ſaporis: ſed ſiccatus, acceptior euadit frutex eius, & ſuaue ſemen efficitur, ciboq́ idoneum.*

NASCITVR *cum in* Aepypto, *tum in India. Ab Indis, Plinius ait, ſeſama venit, ex eo oleum conficiunt.*

EX *æſtiuis ſementibus eſt, & quæ ante Vergiliarum exortum, Plinio auctore, ſeruntur.*

COLVMELLA *tamen; ſeſama, ſcribit, ab æquinoctio autumnali ſerenda ſunt, in Idus Octob. Putre ſolũ, quod Cãpani pullũ vocant, plerũq́ deſiderant: nõ deterius tamen*

etiam pinguibus harenis, vel congeſtitia humo proueniunt. Sed hoc quidem ſemen Ciliciæ Syriæq́ regionibus ipſe vidi menſe Iunio & Iulio conſeri, & per autumnum quum permaturuerit tolli.

PALLADIVS *in Septembri, nunc ſeſama, inquit, ſeritur, putri ſolo vel pinguibus harenis, vel terra congeſtitia. Quadraginta diebus à flore, Plinius ait, maturatur, magna tamen cæli terræq́ differentia. Moleſtiſſimum terræ ſeſamum, plurimùm eam poſſe extenuare putatur; diuturnum eſt: optimè reponitur, quia pingue.*

HANC *frugem Græci* σήσαμον, *Latini quoq; ſeſamum ac ſiſamum, nonunquam fœminino genere, ſeſamam nominant: officinis Germaniæ incognitum eſt.*

SEMEN *eius, vt Galenus lib. de aliment. facult. ait, pingue eſt, ideoq́ repoſitum celerrimè fit oleoſum: quamobrē eos, qui ipſo veſcuntur, celeriter implet, ſtomachumq́ ſubuertit, ac tardè cōcoquitur, pingueq́ corpori præbet alimentum. Liquet ergo quòd ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodum nec aliud quoduis pingue. Eſt autem craſſi ſucci, ideoq́ non properè peruadit. Ipſo autem ſolo non admodum veſcuntur, ſed cum melle crudo, quas* σησαμίδας *vocant effingentes. Panibus etiam inſpergitur, temperamento eſt calidum, ob eamq́ cauſam ſitim etiam excitat.*

IN *libris verò de facult. ſimplic. ſeſamon non parum in ſe continet, ait, viſcoſum & pingue, quare emplaſticum eſt, & emolliens, ac modicè calidum. Eiuſdem facultatis eſt, quod conficitur oleum, & herbæ quoq; decoctum ſimilem vim obtinet.*

DIOSCORIDES *Seſamum, ſcribit, ſtomacho aduerſatur: oris graueolentiam facit, quoties inter mandendū, commiſſuris dentiū inhæſit: neruorū craſſitiē impoſitū, diſcutit: medetur*

medetur aurium contuſionibus, inflammationibus, ambuſtionibus, artuum doloribus & ceraſtæ morſibus: capitis dolores, qui ab æſtuatione oriuntur, ex roſaceo lenit: eadem efficit herba decocta in vino: præſertim autem inflammationibus doloribusq́; oculorum prodeſt.

EX *ea fit oleum, quo Aegyptij vtuntur, quod auribus, Plinio teſte, vtile eſt.*

DE CAMELINA, SIVE THEOPHRASTI Eryſimo, & Myagrio Dioſcoridis.
CAP. LIIII.

CAMELINA *ſurculoſa eſt herba, caule recto, rotundo, in alas diuiſo, duos aut tres pedes longo: folia oblonga, anguſta, in acutum deſinunt, ſingularibus rubiæ folijs haud diſsimilia: flores ſecundum cauliculos, exigui: ſemen orbiculatis vtriculis, lini vaſculis propemodū ſimilibus, ſed compreſsioribus continetur, minutum fænograco minus, pingue & oleoſum.*

PLERISQVE *Galliæ locis, vt apud Sueſsiones, bene ſubactis & ſtercoratis agris, vt Ruellius ſcriptum reliquit, ſeritur: ſeritur & in agro Leodienſi, apud Zelandos, & alijs Belgij locis: in Germania non nuſquam ſua ſponte, exire fertur, atque vnà cum lino enaſci, cuius vitium exiſtimatur.*

GERMANI flachſdottern & leyndottern *nominant, Galli* cameline, *quo etiam nomine Belgis innotuit: officinæ pleræque ſeſamum appellant, oleoq́; huius pro ſeſamino vtuntur.*

EST *autem camelina hæc, cereale illud eryſimū, quod à Galeno lib. 1. de alimēt. facult. ac à Theophraſto ἐρύσιμον appellatur, quodq́; inter fruges vnà cum ſeſamo refertur. Siccum id, vt inquit Theophraſtus, cibo idoneum eſt,* Eryſimum Galeni.

quia quantum in eo amaritudinis difficultatisq́, ſolis opera percoctum excretumq́ eſt. Viride verò à nullo animali tangi videtur, propter amaritudinem, & grauitatem ſaporis.

Est *tamen & aliud* ἐρύσιμον, *à Dioſcoride lib.* I I *deſcriptum, cuius lib. de ſimplic. medicament. facult.* V I. *Galenus meminit, ab hoc Theophraſti eryſimo multum differens: nam præſentem frugem Dioſcorides non* ἐρύσιμον, *ſed* μυάγρον *nominat, quod aliqui, inquit,* μελάμπυρον *vocāt, ſimilitudine fortè foliorum, quam cum altero Theophraſti ac Galeni melampyro, à myagrio differente, habet.*

Plinivs *frugem ſeſamo ſimilem Latinis irionem, Græcis* ἐρύσιμον, *Gallis* velarum *appellari, lib.* X X I I I. *cap.* X X V. *ſcribit: & Libro* X V I I I. *cap.* X. *huic (ſcilicet ſeſamo) ſimile, ait, in Aſia Græciaq́* ἐρύσιμον, *idemq́ erat, niſi pinguius eſſet; quod apud nos vocant irionem.*

Porrò *quemadmodum, Galenus inquit, milio panicum, adſimile quidē quodammodo eſt, verùm vndequaque deterius: ad eundem modum & ſeſamo eryſimum, corporis ſubſtantia quodam pacto eſt affine: ſed in cibo eſt inſuauius, corporiq́ alimentum parcius exhibet, prædictoq́ omnino eſt deterius.*

Temperamento *autem, calidum quoque, vti ſeſamum eſt, ſitimq́ etiam excitat.*

Seminis *oleoſa pinguitudine corporis aſperitates leuigari atq; expoliri, Dioſcorides ait, creditur.*

Vlceribvs *oris herbam ſucco ſuo mederi: oleo pauperes in epulis, diuites in lucernis vti, Ruellius auctor eſt.*

DE LINO CAP. LV.

Tenvibvs *ac rotundis culmis ſiue virgis linum aſſurgit, folia ei oblonga, anguſta, acuminata: flores in ſum-*

mis

mis virgis ſpecioſi,colore cerulei; quos parua,rotunda,orbiculata capitula,ſiue vaſcula ſuccedunt; in quibus ſemen, figura aliquatenus oblonga, leue,glabrum, ſplendens,ex fuluo colore punicans. radicibus nititur exilibus.

PINGVI *lętoq́ſolo,locis humilioribus non ſitientibus, felicius prouenit.*

PINGVISSIMVM *enim, vt Columella ait, locūm & modicè humidum poſcit. Aliqui, inquit Palladius, macro ſolo ſpiſſum ſerunt, ita aſſequuntur vt linum ſubtile naſcatur. Plinius ſcribit ſeri ſabuloſis, maximè vno ſulco,nec magis feſtinare aliud. vrereq́ agrum & deteriorē ipſum facere, quod & Vergilius in Georgicis atteſtatur:*

Vrit lini campum ſeges,vrit auena,
Vrunt letheo perfuſa papauera ſomno.

SERITVR *linum vere: Maio & Iunio menſibus floret: poſt meſſem (Plinius lib. XIX. cap. I.) virgæ ipſæ merguntur in aquam, ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ, maceratas indicio eſt membrana laxior; iterumq́ inuerſæ, vt prius, ſole ſiccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris lini, lucernarum ferè luminibus aptior.*

GRÆCI *λίνον pariter vt Latini nominãt, Germani* flachß *Itali & Hiſpani* lino, *Galli* du lin, *Belgæ* vlas.

HOC *ſemine, Galenus lib. I. de aliment. facult. ait, nonnulli quidem frixo vti obſonio cum garo, non ſecus ac factitio ſale, vtuntur: Vtuntur autem & melli permiſcentes: quidam panibus & ipſum quoque aſpergunt. Stomacho autem noxium & concoctu difficile, exiguumq́ alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem pertinet, ipſum nec probaueris nec vituperaueris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet cum frixum ſumitur. Tunc autē aluum quoq; magis ſiſtit.*

Ruſtici

Ruſtici autem homines, eo vtuntur ſæpenumerò, frixo tuſoq; mel admiſcentes.

In *libris verò de ſimplic. medicament. facult. lini ſemen eſum flatuoſum eſt, inquit, etiam ſi frigatur. adeò ſanè recrementitia humiditate plenum eſt. Eſt verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, at humiditatis & ſiccitatis quodammodo in medio eſt ſitum.*

Lini *ſemen, vt Dioſcorides memoriæ prodidit, eaſdem quas fœnumgræcum vires obtinet: diſcutit & emollit, omnem intus foriſq; inflammationem, cum melle, oleo, exiguaq; aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: cutis in facie vitia, quas* ἐφήλεις *vocant, crudum, & varos cum nitro & ficubus impoſitum tollit: cum lixiuio verò parotidas duritiaſq; diſcutit: herpetas fauoſq; cum vino decoctum expurgat: vngues ſcabros eximit, cum pari modo naſturtij & mellis: quæ in pectore vitioſa educit, cum melle eclegmatis modo acceptum, & tuſſim lenit: Venerem exſtimulat, ſi pipere & melle acceptum, pro placenta largius aſſumatur.*

Hvivs *decoctum ad interaneorum vuluæq; eroſiones immittitur, & alui excrementa educenda: inſeſſu ad vteri inflammationes, veluti fœnumgræcum, perquam vtile eſt.*

Olevm *quod ex ſemine eius exprimitur, multiplicem vſum habet, nec enim à pictoribus aut ſtatuarijs alijsue artificibus expetitur ſolùm, vel ad lucernas tantùm vtile eſt, ſed etiam medico vſui ſeruit. Nam & duritiès omnes mollit: neruorum tenſiones, contractioneſq; laxat; dolores illitum ſopit. Sunt etiam qui bibendũ exhibeant lateris aut coli dolore laborantibus, verùm recens ſit oportet, rancidũ enim factum & nauſeam excitat, & plus quàm par eſt calefacit.*

Lino *vulgari et alind quoddam pegrinum reperitur ſimile linum. cauliculis id quoque aſſurgit tenuibus, circa*

quos

quos foliola anguſta lini modo: flores etiam ſimiles, ſed minores et lutei, nequaquam cerulei.

Linum ſylueſtre.

L I N V M *ſylueſtre vulgo appellant: Matthiolus tamen in ſtamina trahi poſſe refert. Quod ſi ita eſt, non ſylueſtre linum, ſed lini ſatiua ſpecies fuerit.*

DE CANNABE. CAP. LVI.

C A N N A B I S *caules profert rotundos, erectos, inanes, quinque aut ſex pedes altos, alis compluribus luxuriantes; quando videlicet, ſua ſponte ſylueſtris exit: vbi verò in agris ſeritur, ramis nullis, aut omnino paucißimis: folia ei dura ſunt, aſpera, ſubnigra, & ſi confricentur graueolentia, & ſex, ſeptem, aut pluribus alijs, ſimul hærentibus coaceruata, quorum ſingularia anguſta, oblonga, acuminata, & per oras ſerrata: ſemen ex alarum & foliorum ſinubus exit rotundum, duriuſculum, medulla refertum candida. Radices multas fibras habent.*

E S T *in huius genere quædam ſterilis; flores tamen proferens paruos, herbaceos, racematim cohærentes, ſed inutiles & vaneſcentes: alia verò ſeminis fœcunda; cuius flos non eſt conſpicuus.*

E S T *& ſylueſtris quædam Dioſcoridi cannabis, eadem & maluæ ſylueſtris, ſiue alceæ ſpecies; de qua in olerum hiſtoria inter maluas.*

S O L V M *autem cannabis, vt Columella ſcribit, pingue ſtercoratumq́ & riguum, vel planum atque humidum, & alte ſubactum depoſcit. In quadratum pedem ſeruntur grana ſex ſeminis Arcturo exoriente, quod eſt vltimo menſe Februario, circa ſextum, aut quintum calendas Martias, nec tamen vſque in æquinoctium, ſi ſit pluuius cœli ſtatus, improbè ſeretur.*

A P V D

*A*pvd *Belgas, hac ætate Arcturus ἀκρονυχῶς exoritur circa Martij diem,* ix. *aut* x. *& cannabis Martio ſeritur ac Aprili.*

Græci *κάνναβιν καὶ ἀσέριον nominant, item σχοινοστρόφον, Latini cannabem, officinæ nomen retinent, Germanis* zamer hanff/ *Italis* canape, *Hiſpanis* canamo, *Gallis* chanure, *Brabantis* kemp *dicitur.*

Semen *cannabis, Galenus in lib. de alimentorum facultatibus prodidit, concoctu eſt difficile, ſtomacho ac capiti nocet, prauiq; eſt ſucci.*

Svnt *tamen, qui eo frixo cum alijs tragematis veſcantur.* τραγήματα. *Τραγήματα voco, ait, quæ poſt cœnam, voluptatis, inter bibendum excitandæ gratia, eduntur. Multum autem calefacit, ideoq; ſumptum paulò largius, caput ferit, vaporem ſurſum adipſum mittens calidum ſimul ac medicamentoſum.*

Flatvs *itē extinguit, vt lib. de medicament. facult. adeoq; deſiccat, vt ſi pluſculū edatur, genituram exſiccet.*

Svccvs *ex recenti herba conuenienter aurium doloribus, Dioſcorides ait, inſtillatur, ab obſtructione, vt mihi videtur, Galenus addit, natis.*

Rvstici *in Belgio ſeminis contuſi medullam, ac liquido aliquo expreſſam, ictero laborantibus initio ipſius mali, exhibent, & crebro non abſque præſidio, ſi quando ex ſola obſtructione, citraq; febrim exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet.*

Gallinas *Mathiolus, hoc ſemine, ait, ouiferaciores reddi.*

DE FÆNOGRÆCO. CAP. LVII.

Cavlem *fænumgræcum emittit ſingularem, tenuem, virentem, intus concauum, in alas ramoſq; diuiſum: folia pratenſi trifolio ſimilia, rotundiora tamen ac minora,* quæ

quæ ſuperiori parte virent, inferiori verò ad cineritium inclinant: flores in ſummis virgis exiguos candicantes, lupini floribus minores: ſiliquas longas, graciles, anguſtas, inſtar corniculorum recuruas, in quibus ſemina non magna, forma oblonga, anguloſa, flaueſcentia, quæ reſiccata cum grauitate quadã iucundè olẽt: radice nititur tenui & candida.

SERITVR *in Belgio in hortis medicinæ cauſa, & quidem vere; olim in agris ſerebatur. Lætum poſcit ſolum, tenui enim, vt Theophraſtus ait, inareſcit.*

DVO *tempora ſationum habet, auctor Columella, quorum alterum Septembris menſis, quum pabuli cauſa ſeritur, ijſdẽ diebus quibus vicia, circa æquinoctium: alterum menſis Ianuarij vltimo, vel Februarij primo, quum in meſſem ſeminatur.*

GRÆCIS τῆλις *appellatur, item* κάρπος, *ſiue, vt Pliniana exemplaria,* κάρφος*:* & βούκερως, αἰγόκερως, κεραῖτις, λωτὸν, *Latini fœnumgræcum: ruſtici ſiliquam, Columella ait, appellant. In Plinio ſilicia legitur, apud Varronem verò ſilicula, Germanis* bockſhorn oder kuhorn/ *Italis* fiengreco, *Hiſpanis* alfornas & alholuas, *Gallis* ſenegrec, *noſtris* fenigriecк *dicitur.*

SEMEN *fænigræci inter manifeſtò calfacientia, Galenus in lib. de aliment. facult. tradit, cenſetur, eundemq́; hominibus in cibo vſum præſtat, quem lupini. Sumitur enim ipſum cùm garo, alui ſubducendæ gratia: eſtq́; huic rei multò quàm lupini accommodatius, quum nihil ex propria ſubſtantia habeat, quod tranſitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & garo, ſicut lupini. Multi præterea & fænumgræcum & ulpinos ex vino, garo, & oleo ſumũt: alij etiam panem addunt; eoq́; obſonio ſunt contenti, quod vt ventrem minus ſubducat, caput certè (ceu nonnullis fænumgræcum ex garo facere ſolet) nõ ferit: præterea ſtoma-*

 chum

chum non ſubuertit: nam id quoque fænumgræcum in quibuſdam efficit.

VESCVNTVR *autẽ nonnulli fænogræco, prius quàm planta ipſius ſemen produxerit, aceto & garo intingentes: quidam autem oleum affundentes, eo obſonij vice, cum pane vtuntur: ſunt qui cum aceto quoque & garo ipſum mãdunt. Caput autem, hoc quoque ſumptum copioſius ferit: quod faciet impẽſius, ſi quis ipſum ſine pane ſumpſerit: quibuſdam item ſtomachum ſubuertit.*

SVCCVS *autem elixi fænigræci, cum melle ſumptus, ad omnes prauos humores, qui in inteſtinis habentur, ſubducendus eſt accommodus, ſuo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem abſterſoriæ facultatis quoque ſit particeps, inteſtina etiam ad excretionem inſtigat, ſed parcius mel ei eſt admiſcendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem affectibus, pingues cum eo palmulas elixare quidem oportet, vbi autem ſuccum ipſum expreſſum, copioſo melle miſcueris, ac rurſum ſuper carbones ad mediocrem craſſitiem coxeris, tum demũ longè ante cibum vti.*

IN *lib. de ſimplic. medicament. facult. fænumgræcum, ait, calidum eſt, ſecundi ordinis, deſiccat primo: proinde feruentes phlegmonas irritat acerbatq́; : quæ verò minus ſunt calidæ & magis duræ, eas digerendo curat.*

FÆNIGRÆCI *farina, Dioſcorides tradit, vim habet emolliendi diſcutiendiq́; : cum melicrato decocta & impoſita, facit ad inflammationes, tam internas, quàm externas; lienẽ cũ aceto & nitro ſubacta; & impoſita extenuat.*

DECOCTVM *eius inſeſſu, ad muliebria mala, quæcunq, ex inflammatione, aut præcluſione cõſiſtunt, vtile eſt.*

EXPRESSVS *in aqua decocti ſuccus, capillos, furfures & manãtia capitis vlcera, ἀχῶρας vocãt, purgat: cũ*

anſerino

anſerino adipe peßi vice ſubiectum, locos circa vterum dilatat & emollit.

VIRIDE *cum aceto debilibus locis, & exulceratis prodeſt. Decoctum eius aduerſus teneſmos, & grauiter olentia dyſentericorum excrementa confert.*

OLEVM *quod ex eo exprimitur, capillos & in genitalibus cicatrices abſtergit.*

SVNT *porro et quædam ſylueſtria appellata fœnogræca, de quibus inferius cap: LXXII.*

DE SPERGVLA. CAP. LVIII.

SPERGVLA *cauliculis exit tenuibus, rotundis, geniculatisq́ꝫ, dodrantem aut pedem altis: foliola circa genicula radiantis ſtellæ modo, in orbem diſponuntur, parua, tenuia, & anguſta: flores in ſummo cauliculorum candiduli, alſines perſimiles, emicant: parua deinde rotunda ac orbiculata vaſcula, lini capitulis ſimilia, in quibus ſemen conditur, paruum, rotundum, nigrum, rapi ſemine minus. Radix tenuis eſt.*

SERITVR *in aruis, & potißimum quidem autumno, vt hyeme, ac primo vere, quum alia pabula defecerint, bubus præbeatur.*

VVLGO *in Brabantia* ſpuerie *appellatur, atque inde Latinè ſpergula. Nonnulli polygalum nominant, quòd lactis abundantiam bubus promoueat. Non eſt tamen Dioſcoridis* πολύγαλον, *quod multum ab hac differt.*

PABVLI, *vt diximus, cauſa ſeritur, nec alium vſum, quòd ſciam, habet.*

SEMEN *vomitione pituitoſos humores educere plerique referunt; eſtur tamen à gallinis & columbis, quæ non ſolùm citra noxam idipſum ſublegunt, verumetiam, hoc paſtæ, & oua plura, & citius excludere creduntur.*

DE *frugibus huc vſque egimusnunc ad earum vitia, pabulorumq́ reliqua genera, & ſi qua quoque ipſarum vitia, ac ad alias conſimiles tranſire conſentaneum eſt.*

PRIMVM *autem inter vitia locum lolio conceſſimus. gerit id folia culmosq́ tritici aut hordei, hirſutiora tamen; ſpicam longam veluti ex multis paruulis* παράλληλως, *ac alterno ordine digeſtis, compoſitam, quorum ſingula bina ternáue grana continent, triticeis minora, quæ nullis quoque aut exiguis glumis includuntur, & facillimè ſimiliter exteruntur.*

NASCITVR *in aruis cum tritico ac hordeo, ſeminibus ipſorũ corruptis ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & ſolo quidem, præſertim vliginoſo, per cæli, menſibus potiſsimùm hybernis, tempeſtatem humidam.*

GRÆCI αἶραν *nominant, Arabes* zizaniã & ſceylem, *Galli* yuraye, *Itali* loglio.

DESICCAT, *vt Galenus lib.* VI. *de ſimplic. medicament. facult. & excalefacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus, magis quàm iris: ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ, verùm multum ab hac deficit. Secundum hoc, ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excalefacientium, ſecundi verò in fine exiccantium.*

DIOSCORIDES, *lolium molitum, ait, vim habet compeſcendi nomas, putreſcentia vlcera, gangrenasq́ cum raphanis & ſale impoſitũ: feras impetigines ſiue* λειχῆνας, *& lepras cum ſulfure viuo & aceto ſanat: cum fimo columbino & lini ſemine in vino decoctum, ſtrumas diſcutit, & quæ ægrè maturantur rumpit: decoctum cum* μελικράτῳ, *& impoſitum iſchiadicis prodeſt. Cum polenta autem, aut myrrha, aut croco, aut thure ſuffitum, conceptionem adiuuat.*

DE ÆGILOPE SIVE FESTVCA. CAP. LX.

AEGILOPS *folio triticũ quoq; æmulatur, ſed culmo tenui, ſpicaq́ꝫ ſiue iuba auenæ ſimilis eſt: grana eius oblonga ſunt, hirſuta, ſubrubra, ſolliculis incluſa, ac tenuem capillaceam longamq́ꝫ ariſtam habent.*

FREQVENS, *vt Galenus ait, in hordeis inuenitur. apud Belgas non in hordeo modò, ſed cum ſecali frequentius naſcitur; potiſſimùm vbi hyemis anniq́ꝫ conſtitutio tepens humidaq́ꝫ fuerit: aut ager fimo columbino, vt plerique aiunt, ſtercoratus.*

GRÆCIS αἰγίλωψ *dicitur, Latinis, Plinio teſte, feſtuca, Brabantis* ghebaerde euene.

DIGERENDI *vim obtinet, Galenus ait: id quod ex guſtu patet, leuiter enim eſt acris: verùm & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas & ægilopas ſanat.*

MEDETVR, *inquit Dioſcorides, herba ægilopys & duritias diſcutit, cum farina impoſita: Succus ad eadem ſeruatur, farinæ admixtus & reſiccatus.*

DE ALTERA FESTVCA. CAP. LXI.

ALTERA *feſtuca culmis folijsq́ꝫ ſecale refert, culmos obtinet tritico hordeóue tenuiores, in quorum ſummo veluti effuſæ pendent iubæ, auenæ propemodum ſimilitudine, ſed breuiores arctiusq́ꝫ coniunctæ. Semina oblonga ſunt, longitudine grani ſecalini, ſed anguſtiora, tenuiora, leuioraq́ꝫ multò, quæ membranulis ſiue vtriculis paruis continentur, è quibus quum in area teritur, concidunt.*

PROPRIÈ *ſecalis eſt vitium, cum alijs enim frumentis, aut non aut rariſſimè reperitur: ſuccreſcit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes; anni hyemisq́ꝫ conſtitutionem clementem ac tepidam.*

GERMANI dort & lulch *appellant, Brabanti* drauick: *Latinè feſtucam etiam, aut feſtucam alteram, non male quis dixerit: nã inter frugum ſimilitudinem gerentia,*

rentia, quæ illas infeſtant; minimum ac leuiſſimum eſt, feſtucis ea de cauſa ſimillimum.

DE PHOENICE. CAP. LXII.

PHOENIX *culmis, folijs ſpicáque lolio ſimilis, ſingulis tamen minoribus. culmos habet multos, breues, geniculatos: folia hordei minora anguſtioraq́ʒ: ſpicas lolio ſimiles, ſed minores, tenuiores, breuiores ac rariores.*

NASCITVR *in aruis, ſecus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia & Gallia frequens & vbique ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus.*

Φοίνιξ *Græcis à phœniceo colore dicitur, Latinis etiam lolium rubrum & lolium murinum: Plinius hordeum murinum nuncupari ſcribit.*

APPELLATVR *autem Belgis hordeum aut triticum murinum (vulgò* muyſe coren*) aliud omnino herbæ genus, breue ac humile, frequentibus breuibusq́ʒ culmis, dodrantis altitudine, folijs anguſtis, quod ſpicas gignit complures, frequentibus ariſtis cinctas, hordeo ſimiles, ſed breuiores, tenuiores, mollioresq́ʒ: naſcitur ſecus vias; nullius plàne vſus ac omnino inutile.*

Triticum murinum.

AT *phœnix, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, vim habet, vt in vino auſtero pota diarrhœam, ſanguinis ex vtero profluuium, & copioſiorem vrinæ fluxum ſiſtat.*

Sunt etiam qui ſanguinem eam ſupprimere prodant, phœniceæ lana inuolutam & corpori alligatam.

BRO-

DE BROMO HERBA.

CAP. LXIII.

B R O M V S *herba auenæ & ægilopi ſimilis eſt, habituq́ ipſo ſylueſtris quædam auena, multiplicibus enim geniculatisq́ culmis, folijsq́ eam refert, licèt vtriſque tenerioribus: iuba rarior, ariſtas aſperiores, longioresq́ habet. radice firmatur copioſa ac tenui.*

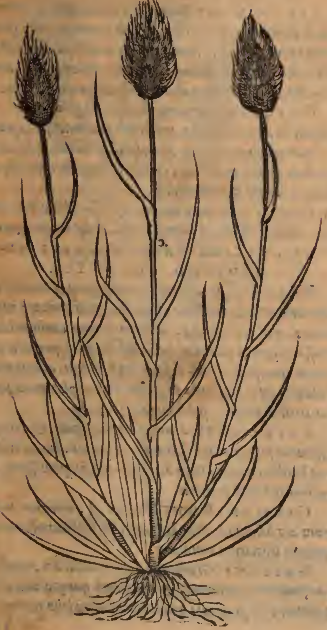
H E R B A *natura ſua in totum ſylueſtris, æſtate ſecus vias & agrorum margines reperitur.*

N O M I N A N T *eam Græci* βρῶμον πόαν, *id eſt, bromum herbam, ad differentiam auenæ, quæ Græcis quoque* βρῶμος *aut* βρόμος *dicitur.*

E X I C C A T O R I A M, *Dioſcorides inquit, vim habet. Decoquitur cum ſua radice in aqua ad tertias, colatur, deinde mellis tantundem admiſcetur, rurſusq́ decoquitur, ad liquidi mellis ſpiſſitudinem: facit ad narium ozænas & fœtida vlcera, linteo eo humore imbuto naribus indito: aliqui tritam aloen addunt, & eo modo vtũtur: facit & cum roſis ſiccis in vino decocta, ad oris graueolentiam.*

E S T *verò & alia quædam quorundam iudicio herba bromos, Agroſtis videlicet altera, cap.* L X X X. *infra deſcripta. Quam nos non Bromum aut Bromi herbæ ſpeciem, ſed à veteribus etiam pro legitimo Gramine ac Agroſti habitam non abſque veterum teſtimonio iudicauimus.*

ALO-

DE ALOPECVRO. CAP. LXIIII.

Alopecvros geniculatis culmis folijsq́; frumentaceis ſimilis eſt, culmos tamen habet breuiores, foliaq́; minora & anguſtiora. Spica eius nec acuta nec ariſtata eſt, ſed mollis, hirſuta, denſaq́; lanugine conſtans, haud multum diſsimilis vulpium caudæ, vnde & nomen obtinet.

Nascitvr in aruis vnà cum frugibus æſtate, reperitur in pluribus Galliæ, præſertim Narbonenſis, agris.

Ἀλωπέκουρον Græcè Theophraſtus nominat, Latinè caudam vulpinam dixeris, Gallicè queue de renard, noſtrati idiomate voſſen ſteert.

Nvllivs, quod ſcitur, eſt vſus; de viribus enim eius, Theophraſtus vel Plinius, nihil ſcriptum reliquere.

DE TRITICO VACCINO, SIVE MELAMPYRO. CAP. LXV.

Vaccinvm triticum, caulem gerit cubitalem aut minorem, in alas diuiſum: folia oblonga, acuminata, nigricantia, per oras ſerrata: ſpicas in ſummo caulium latas, craſſas, aſpectu pulchras, foliorum florumq́; purpureorum plenas, quæ, poſteaquam defloruerunt, virent, ac complures folliculos latos proferunt, in quibus bina vt plurimùm ſemina, triticeis ſimilia, ſed minora nigrioraq́;.

Exit in aruis vnà cum tritico ac ſecali, & læto potiſsimum pingui ac reſtibili agro. Theophraſtus ex tritico, aut hordeo corruptis naſci ait: vnà cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit.

Germani kuhweyſſen/ hoc eſt, triticum vaccinum aut bouinum; nonnulli braun fleiſchblume/ Brabanti peerts bloemen nominant.

Galenvs Græcis μελάμπυρον dici ait, quaſi dicas, nigrum triticum; & ex tritici quoque mutatione generari, ſed prauitate quàm plurimùm à lolio relinqui.

Theo-

THEOPHRASTVS *quoque, res innocens melampyrum ait, neque ſicuti lolium graue, & caput tentans.*

DE

DE VSTILAGINE. CAP. LXVI.

QVAM *recentiores vſtilaginem nuncupant, auenæ ac tritici propriè morbus & vitium eſt, ſpicas ſiue iubas eius, priuſquā perfectè è vaginis ſuis erumpere queant, infeſtans. Marceſcunt hoc vitio ſpicæ, & atro puluere obſidentur.*

NASCITVR *Aprili & Maio menſibus, quum cæli tempeſtas crebrò inconſtãs, aliâs nymboſa, aliâs ſerena, feruenſq́; fuerit; tunc enim ſpicæ humore madidæ, à ſolis feruore corrumpuntur, ac quodammodo, vti aiunt, aduruntur.*

GERMANI *vulgò* brant/ *Latinè vſtilaginem appellant. Videtur* ἐρυσίβη *quædam, Latinè rubigo, ac robigo dicta; quæ, veluti Theophraſtus ait, corruptela quædam eſt reſidentis humoris, ac commune quoddam vitium cerealium ſeminum, frumentacea tamen magis quàm legumina infeſtans: frequentiſſima hæc in roſcido tractu conuallibus ac perflatum non habentibus: è diuerſo carent ea, ventoſa & excelſa. Gignitur plenilunio.*

ἐρυσίβη quid.

DE CRACCA SIVE ARACHO. CAP. LXVII.

FRVGVM, *ac frumentorum præcipuè, vitium quoque cracca ſiue arachus eſt. cauliculos promit graciles, anguſtos. folia ex pluribus, paruis, anguſtis foliolis, vni coſtæ, ſiue* ῥάχει *adnatis, ac ſibi inuicem oppoſitis, congeſta, in capreolos ſiue viticulas deſinunt. flores parui & purpurei. ſiliquæ paruæ, rotundiores, minoresque quàm viciæ; ſemina in his ſena, ſeptenáue, rotunda, nigra, duriuſcula, eruo, vt Galenus inquit, minora.*

GRÆCI *huiuſmodi vitium* ἄραχον *nominant, & tertiam nominis ſyllabam per* χ *exprimunt, ad differentiam alterius araci per* κ *ſcripti. Galli* veſſe ſauuage, & veſſeron, *quaſi viciolam aut viciaſtrum dicas; Germani* wilde wicken/ & Sant Chriſtoffels kraut/ *Braban-*

L

Brabanti cro c. *Ruellius craccam etiam appellari refert. Leonhartus Fuchſius in commentarijs ſuis de ſtirpium hiſtoria, craccam hanc aphacen appellat: Matthiolus verò, in commẽtarijs in Dioſcoridẽ, aphacẽ nominans quam paſſim viciam, craccam non aphacen, ſed viciam fecit: quantum autem vterque hîc à veritate receſſerit, ſeminis craccæ figura oſtendit, exquiſitè globoſa: nam viciæ & aphaces ſeminũ forma non eſt rotunda, ſed aliquanto latior veluti lentium: teſtatur Galenus lib. 1. de aliment. facult.*

CRACCÆ *autẽ huius, & aliud ſimile genus eſt, caule foliiſq; paulo minus: floſculis, in paruis ſpicis, candidulis: ſiliquis deinde breuioribus ac paruulis, in quibus bina, terna aut quaterna gignuntur grana, rotunda, colore & ſapore prioris craccæ ſimilia.* 2.

APPELLATVR *& iſtud genus, Brabantis* croc, *& arachus quoque quidem eſt, aut potius ἀραχὶς quædam: nã vt in expoſitione linguarum Hipp. ſcribitur, minuta tritici legumina, Græci ἀραχίδας nominant.* Arachis.

PROVENIT *vtrũq; vitiũ vnà cum ſegetibus, quibus cæli ſtatu humido admodũ pernitioſum eſt, tunc enim citò incrementũ ſumens, confeſtim ſegetẽ præoccupat, tenerãq; pertinaci vinctu, crebriſq; circũuolutionibus, deorſim trahit, delapſamq; erigi non patitur, ac calamitoſam ipſam efficit.*

SELIGVNT *hæc, Galenus ait, ruſtici apud nos, & abijciunt vti ſecuridacæ ſemen.*

AT *noſtri cũ herbas ipſas virẽtes æſtate, tũ reſiccatas hyeme, cũ alijs frugũ repurgamẽtis, bubus nõ iniucũdè obijciũt.*

CRACCÆ *granum, vt auctor Ruellius, columbarum cibo gratiſſimum habetur, ferunt ea de cauſa eam villici, qui numeroſa fieri columbaria cupiunt, ſiquidem illectæ eo cibatu columbæ, quum emittuntur ad peculiares cellas tam cicures alias, quàm feras adcerſere noſcuntur.*

ORNITHOPODION *paruulis,multis,tenuibus ac gracilibus exit cauliculis nõ quidẽ erectis,ſed per terrã ſtratis.foliola ei ſunt parua,arachi ac lẽtis,minora et tenuiora: floſculi in exiguis corymbis luteoli:ſiliquæ paruæ,tenues, oblõgæ veluti articulatæ,extrema parte recuruæ,in quibus ſena, ſeptenaúe minuta, rotunda ſemina,napi ac rapi ſimilia.*

NASCITVR *in aruis,ſegete potiſſimũ demeſſa:reperitur et locis incultis,veluti in collib.pratisq́; ſiccis et apricis, ac ſecus vias,quod in aruis nato, minus etiã ac tenerius eſt.*

BRABANTI vogelvoet *appellant, id Græcè eſt* ὀρνιθοπόδιον, *Latinè auis pes, à ſimilitudine nempe pedum paruarum auicularum,quos ſimul coniunctimq́; naſcentes, tenues,recurua articulataq́; ſiliquæ referunt. Ex arachidum quoque eſt numero ac genere.*

Polygalon. NONNVLLI πολύγαλον *eſſe exiſtimant, quod Dioſcorides tradit, exiguum fruticẽ eſſe, palmi altitudine, foliaq́; habere lenticulæ ſimilia, & guſtu eſſe ſubacerbo,qui potus lactis abundantiam facere credatur.*

PORRO *ornithopodium eundem quẽ arachides vſum habet: bubus enim ac iumẽtis lætũ iucundumq́; pabulũ eſt.*

ALIVD *præterea ab iſto & nonnulli Ornithopodion oſtendunt; folia cuius maiora & Galegæ ferè ſimilia, attamen minora ſunt: flores in parua vmbella, corymbi forma exeunt, coloris dilutè rubentis; poſt quos tenues aliquantulum recuruatæ, plures ſimul exiguæ ſiliquæ, Ornithopodij ſuperioris ſiliquis ferè ſimiles, ſed maiores, & nequaquam articulatam digitorum ſpeciem referentes.*

REPERIRI *fertur pleriſq; Galliæ,præſertim Narborenſis, locis, ſecus vias & in agris.*

ORNITHOPODION *quoque appellari poſſe videtur; à ſimilitudine ſiliquarum, cum paruarum auicularum pedum digitis:et Ornithopodion quoddam eſſe maius.*

ORNI-

Aphace *tenuibus, anguloſis, geniculatis, longis, lenteq; altioribus cauliculis aſſurgit: folia ei ſunt parua, tenuia, latiuſcula, in acutum deſinentia, è ſingulis geniculis bina, ſibi inuicem oppoſita, & circa hæc, tenues viticulæ, & graciles pediculi flores ferentes, paruos ac luteolos: quos ſiliquæ ſequuntur latæ, lentis longiores, in quibus ſemina quatuor, quináue lata, nigra, dura & lente minora, plana, rotunda. radicibus nititur paruis ac fibroſis.*

In *agris frumentarijs læto pinguiq; ſolo, vnà cum tritico, ſecali ac alijs frugibus exit; floret Maio: ſemen Iunio ac Iulio maturum eſt.*

Nostris *ἀνώνυμος, licet tamen non infrequens ſit. Dioſcoridi verò & Plinio ac ſimiliter Galeno ἀφάκη eſt. eſt tamen & ἀφάκη quædam apud Theophraſtum, cuius ſiliquæ & fructus celeriter perit, quæ cum hac Dioſcoridis aphaca non conuenit, ſed viciæ, de qua ſuprà ſcriptum eſt, ſimilior videtur. Nam aphace, hoc capite depicta durabilis eſt, ac diutinè aſſeruari poteſt.*

Aphace Theophraſti.

Est *item & aphace apud Theophraſtum, ex olerum & intubaceorum numero, herba inguſtabilis & amara, quæ & cum hac aphaca nihil habet commune.*

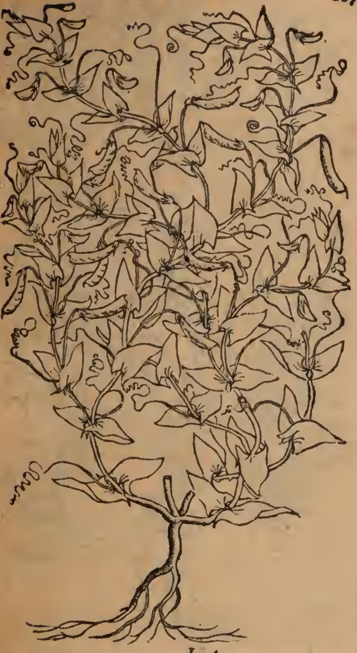
Aphace olus.

Cæterum *aphace, vt Galenus lib. de facult. ſimplic. medicam. ait, facultatem obtinet adſtrictoriam, ſicut & ipſa lenticula: ſed & ſimiliter vt ipſa lenticula edi ſolet; verùm ægriùs quàm illa concoquitur: valentius autem deſiccat, et moderati caloris eſt: his haud diſſimilia de aphace, Dioſcorides ſcribit.*

Semina, *inquit, adſtringendi vim habent, quapropter ſtomachi & alui fluxiones toſta, fracta & decocta lentis modo ſiſtunt.*

Hanc *autem adſtringēdi facultatem ac vim aphacen, quam deſcripſimus, habere, certo experimēto cognouimus.*

Apha-

HEDYSARVM *caules promit à radice multos, cubitales, rotundos: folia oblonga ex multis lentis foliolis rotundioribus, vt arachi viciæ & ſimilium, congeſta: flores in corymbis, luteos: ſiliquas deinde oblongas, planas, nonnihil recuruas, in quibus ſemina complura, anguloſa, ruffa, & amara ſecuris effigie.*

EST *huius & alterum genus, ſuperiori caule folijsq́; ſimile, vtriſq́; tamen minoribus: ſiliquæ huic breuiores ſunt & magis recuruæ, in quibus & ſemina quadrangularia, ancipitem quoque ſecurim æmulantia.*

NASCITVR *hedyſaron, Dioſcorides ait, in hordeis & triticis. Galenus lentis vitium eſſe, atque vnà cum ea enaſci, lib. I. de aliment. facult. ſcribit. Idem teſtatur Plinius. Theophraſtus autem, cum aphace exire refert.*

PRIMVM *in Germanijs incultum non prouenit, floret in hortis Maio ac Iunio menſibus: alterum ſua ſponte, pleriſque ſuperioris Germaniæ aridis & apricis locis exit, Geſnero in hortis Germaniæ teſte.*

GRÆCI *hoc, ſiue legumen ſiue cerealium frugum vitium,* ἡδύσαρον *&* πελεκῖνον *nominant, Latini à ſeminis figura ſecuridacam, officinis incognitum eſt.*

HVIVS *ſemen, Galenus lib. de ſimplic. medicament. facultat. VI. ait, amarum & ſubacerbum apparet. Quamobrem potum gratum eſt ſtomacho, & viſcerum obſtructiones expurgat: idem præſtant totius fruticis germina.*

DIOSCORIDES, *ſtomacho etiam in potu commodum refert, & antidotis admiſceri; ante verò coitus, exiſtimari, cum melle appoſitum conceptionem impedire.*

DE FERRO EQVINO.

CAP. LXXI.

FERRVM *equinum vulgò Italorum nuncupatum, cauliculos habet multos, tenues, & procumbentes: folia tenuia*

tenuia hedyſaro minora; flores ſecundum ramulos paruos: ſiliquas deinde oblongas, latiuſculas, & nonnihil recuruas, quæ ab vno latere, profundas, rotundas, ac ſinuoſas inciſuras, ſoleam equi ferream quodammodo præ ſe ferentes, obtinent. Radix longiuſcula eſt.

PROVENIT *incultis quibuſdam & apricis Italiæ & Narbonenſis Galliæ locis.*

FERRO de cauallo *Itali vulgò nominant, Latinè ferrum equinum dixeris.*

TOTA *amara eſt, & hedyſaro natura aſſimilis.*

DE

DE SYLVESTRI FÆNOGRÆCO.
CAP. LXXII.

SYLVESTRE *appellatum à Trago & recentioribus ſænumgræcum, multis, rotundis, & longis repit caulibus: folia ei oblonga ſunt, veluti viciæ, ſingulis particularium tamen maioribus, latioribus ac rotundioribus. flores ex foliorum ſinubus prodeunt, albicantes. ſiliquæ oblongæ ſunt & aliquantulum recuruæ, ſænigræci ſimiles, ſed minores, in quibus ſemen anguloſum, ſapore viciæ. Radix longa & ſæpe tricubitalis, quæ non facilè intermoritur, verùm ſingulis annis primo vere regerminat.*

REPERITVR *in vtraque Germania, locis ſyluoſis, opacis & incultis.*

GERMANI wild fenigrieck, *id eſt, ſylueſtre ſænumgræcum appellant.*

NVLLIVS *in medecina, aut cibatu, quod ſcitur, vſus.*

PRÆTER *iſtud verò, & aliud ſilueſtre ſænumgræcum recentior ætas obſeruauit, ſænogræco legittimo ſimilius; vtpote etiam trium foliorum. folia ſiquidem habet terna trifolij modo cohærentia, eaq́; exigua et per ambitum crenata: flores perpuſillos, aliorũ minutorũ leguminũ perſimiles: ſiliquas deinde teretes, tenues, paruulas, oblongas, tres quatuorúe ſimul ab annexu foliolorum exeuntes, in quibus ſemen exiguum.*

IN *Hiſpania pleriſq́; incultis locis ſponte exire iſtud ſænumgræcum ſylueſtre accepimus.*

FACVLTATEM *aut vtilitatem porrò, nobis cognitam, nullam habet, in Medicinæ vſu*

Galega *caulibus conſtat rotundis ac erectis. folia arachi maiora ac longiora: flores ſpicati ſunt, colore aut cærulei aut candicantes; ſiliquæ forma oblongæ, rotundæ & anguſtæ. Radix breuis & lignoſa, multas fibras habet, & diuturna eſt, aliquot cõtinuis annis primo vere regerminãs.*

In *Italia paſſim locis pinguibus humectis, & prope aquarum riuos copioſe prouenit. In Germania verò & Belgio non niſi ſata.*

Itali *galegam & rutam caprariam, nõnulli corruptè gralegam nominant. Hieronymus Fracaſtorius herbam Gallicam, Hetruſci* lauaneſe. *Appellatur verò & alijs differentibus nominibus in diuerſis Italiæ locis, vt Geſnerus ait, vt ſunt:* Caſtracane, lauanna, thorina *vel* taurina, martanica, ſarracena, capragina, herbaneſa, *fænumgræcum ſylueſtre, & teſte Braſauolo,* giarga.

Qvidam *onobrychim à veteribus nuncupatam eſſe iudicant, alij glaucem, nonnulli polemonium eſſe volunt: verùm omnibus, non tam Petr. And. Matthiolus in ſuis commentarijs, quàm ſingularum deſcriptiones à Dioſcoride memoriæ mandatæ, ac ſcripto traditæ, cõtradicunt: quẽadmodum & ijs, qui galegam polygalon eſſe autumant, & galegæ nomen à polygalo luxatum; ipſa quoque polygali deſcriptio repugnat: altior enim & maior galega eſt, quam exiguus frutex palmum tantum altus, dici poſſit.*

2. Galegæ *autem huic & alia quædam, altera veluti galega, ſimilis reperitur, quæ caulibus, folijs, floribusq; eam æmulatur. Cauliculis hæc eſt tenuibus: folijs oblongis in exiguos capreolos deſinentibus, aracho ſimilibus. flores in ſpicis ex purpura cærulei ſunt: ſiliquæ verò paruæ, latiuſculæ, & ſemina in his parua, viciæ minora. Radix durabilis quoq; naturæ pluribus annis, primo vere regerminat.*

Nascitvr ſubinde in ſentibus circa margines agrorum, frequentius autem in pratis ſecus foſſas, fluminum ac riuulorum ſiue torrentium ripas.

Nostri wilde vitzen/*hoc eſt, viciam ſylueſtrem appellant: galegam autem ſilueſtrem aut Germanicam non impropriè quis ipſam nominauerit: nam galegæ quædam ſpecies videtur.*

Porrò *galega, vt Baptiſta Sardus, & alij ſcriptum reliquere, ad omnes peſtilentes morbos, contra ventris lumbricos, & venena aſſumpta efficax eſt: remedio quoq; eſt, aduerſus animalium venenoſorum cùm morſus, tum ictus, & ſucco epoto & herba contuſa plagis impoſita. Pueris etiam conuulſis, ac comitiali morbo laborantibus, ſuccus dimidiæ vnciæ pondo ſumptus prodeſſe fertur.*

DE ONOBRYCHIDE. CAP. LXXIIII.

Qvam *onobrychim hoc loco nominamus, caules profert à radice multos, cubitales, non ſua quidem ſponte erectos, ſed procumbentes, & per terram reptantes: folia galegæ ſimilia, tenuiora tamen, ſubtus albicantia, ex pluribus anguſtis in acutum deſinentibus, coaceruata: flores in longiuſculis ſpicis rubent, fructus echinati ſunt, aſperi, plani, ac ſobrotundi.*

Plerisqve *ſuperioris Germaniæ locis exit; circa Curiam, inquit Geſnerus, in pratis abundat: apud Brabantos ac Flandros ab herbarum ſtudioſis in hortis ſubinde ſeritur.*

Ανώνυμος recentioribus herba eſt, à veteribus autem ὀνοβρυχὶς dicta apparet: quæ enim de onobrychide apud Dioſcoridem aut Pliniū reperiūtur, ea omnia huic maximè conuenire videntur. Scribit autem Dioſcorides quidem ſic:

ONO-

M

ONOBRYCHIS *folia habet lenti ſimilia, longiora: caulẽ dodrãtalem, florem phœniceum, radicem paruam: naſcitur in humidis & incultis. Plinius verò hunc in modum.*

ONOBRYCHIS *folia habet lẽtis, lõgiora paulò florẽ rubentem; radicẽ exiguam & gracilẽ: naſcitur circa fontes.*

QVÆ *omnia & ſingula ἀνώνυμον hanc herbam habere euidens eſt. Quam ob cauſam & eam veterum eſſe onobrychim minimè dubium eſſe videtur.*

AT *onobrychis, vt Galenus libr. de facult. ſimplic. medicament. ſcriptum reliquit, rarefaciendi digerendiq́; vim obtinet, proinde folia eius virentis, etiamnum impoſita ad morem cataplaſmatis phymata digerunt: arefacta verò ſi in vino bibantur, ſtranguriaſ ſanant. Quin etiam ſudores elicit, cum oleo inunctum.*

QVÆ *& de onobrychi Dioſcorides quoque his verbis perhibet: Vim habet herba phymata diſcutiendi trita & impoſita; cum vino verò pota ſtrangurias ſanat; cum oleo autem illita ſudores mouet.*

DE TERRÆ GLANDIBVS.

CAP. LXXV.

TERRÆ *glandes exilibus & infirmis cauliculis exeunt: folia tenuia & paruula, oblõgis et tenuibus adnaſcũntur pediculis, qui in viticulas deſinũt, quibus propè aſſiſtentia complectuntur atque apprehendunt: flores ſummis caulibus, piſo ſimiles, ſed minores, ex purpura rubẽt, odoris non ingrati, quos paruulæ, oblongæ ſiliquæ ſuccedunt, in quibus ſemina terna quaternaúe rotunda. Radices craſſæ, oblongæ, glandibus forma quodammodo ſimiles, ſed multò maiores, foris nigræ, intus albicantes, ſapore ferè caſtaneæ, à quibus inferius lõga tenuisq́; fibra depẽdet. Exeunt ab iiſdẽ & aliæ fibræ, iuxta caulis exortum, quibus obliquè ſerpentibus aliæ adnaſcuntur glandulosæ radices, ita ſe multiplicante ſtirpe.*

PROVE-

PROVENIVNT *in agris frumentarijs tum vnà cum ipſis frugibus, tum circa margines agrorum in rubetis & ſenticetis. Reperiuntur in ſuperiori ac inferiori Germania, Belgioq́ʒ locis plurimis, &, vt Ruellius teſtatur, in Gallia quoque.*

SERI *& ſemine & radice poteſt; ſed radice citius perficitur, vna enim glans ſata, in plures breui tempore multiplicatur.*

FLORENT *Iunio & Iulio. poſt meſſem effodiuntur ac colliguntur radicum glandes.*

GERMANI erdnuſſen/ erdeychelen/ grundeychelen ackereychelen/ erdſeyghen: *Belgæ* eerdnoten et eerdeeckelē *appellant, & ſubinde* muyſen met ſteertē/ *hoc eſt, mures caudatas, à domeſticorum paruorum murium ſimilitudine, quam nigræ, rotundæ, oblongæ, glandes retro propendente tenuis fibræ parte referunt. Recentiores Latinè terræ glandes, ſiue terreſtres glandes nominant, & Græcè quidem χαμαιβαλάνους.*

ἄπιος. EST *tamen & alius χαμαιβάλανος, qui ἄπιος, & ἴσχας dicitur, cum quo terreſtres glandes non conueniunt, vtpote & forma non parum; viribus autem plurimùm ab eo differētes. Nam apios quidem radice ſua aluum vtrinq́ʒ mouet, glandes verò iſtæ eandem cōſtringunt, non ſecus ac aſtragalus, cui ſimiliores videntur. Talorum ſiquidem ſimilitudinem quandam gerunt, ac formam etiam quodammodo referunt, vnius ſatiuæ rotundioris, ac breuioris raphanidis, minores tamen, plures quoque παραφυάδας iuxta ipſas naſcentes, ſibi inuicem implicatas habent; & reſiccatæ duræ ſunt, ac ægrè tunduntur.*

PORRO *terræ glandes coctæ ac in cibo aſſumptæ, difficilius quidē quàm rapæ aut paſtinacæ concoquuntur, ſed alimenti tamen non minus quàm paſtinacæ ſubminiſtrānt, minus quàm illæ inflant, tardius deſcendunt, ventrem etiam adſtrin-*

adſtringentes: cruda verò eſitata difficilius cõcoquuntur, & ægrius deſcendunt.

TEMPERIEM *autem obtinet calidã quidẽ mediocrẽ, ſiccã verò paulò intenſiorem, cum non exigua adſtrictione coniunctam; vnde etiã non ſolùm ventris fluxus, ſed & ſanguinis fluores, præſertim ex vtero, aut per veſicã reprimũt.*

DE ASTRAGALO, EX PLINIO & aliis. CAP. LXXVI.

ASTRAGALVS, *vt Plinius tradit, folia habet longa, inciſuris multis, obliqua circa radicem: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem hyacinthi: radices villoſas, implicatas rubras præduras.*

DIOSCORIDES *verò, Aſtragalus, ait, paruulus in terra frutex: folijs & ramis ciceri ſimilis: flores purpurei, parui; radix rotunda veluti raphanus grandis, propagines habet firmas, nigras, duras, veluti cornua, inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes.*

NASCITVR *in petroſis, apricis, & ijſdem niualibus: Plinius. Aut, vt Oribaſius, in ventoſis ac niualibus. Dioſcoridis exemplaria addunt, συσκίοις, id eſt, opacis. Copioſa in Pheneo Arcadiæ, vt Galenus & Plinius. In Dioſcoridis exemplaribus ἐν μέμφιδι τῆς ἀρκαδίας legitur: at Memphis Aegypti ciuitas eſt, in Arcadia verò nulla.* Dioſcoridis locus animaduertitur.

RADICES *habet Aſtragalus, inquit Galenus, adſtringentes: quamobrem etiam ex numero eſt non inſtrennuè exſiccantium: nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatum ſiſtit, ſi quis in vino decoctam radicẽ bibat.*

EADEM *quoque de aſtragali viribus memoriæ Dioſcor. prodidit: alui fluxum, ait, ſiſtit radix in vino pota, & vrinã mouet: facit ad vetuſta vlcera ſicca inſperſa: ſanguinem ſupprimit: ægrè autem propter duritiam tunditur.*

DE LIMODORO SIVE OROBANCHE. CAP. LXXVII.

LIMODORVM *cauliculus eſt pedalis aut maior, ſubrubens, fiſtuloſus, fragilis. flores ſecundum caulem, parte ſuperiore naſcuntur, ſubcandidi, aut ſublutei, vrticæ inertis floribus haud multum abſimiles. floribus ſuccedunt oblongi caliculi, in quibus ſemina minutiſſima, candicantia, & inutilia. Radices ſubſunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis craſſitudine, foris ſquamis nigricantibus contectæ; intus verò ſubcandidæ aut ſubluteæ: quæ recentes ſuccum habent lentum, ac facilè franguntur; aridæ verò cornu modo dureſcũt.*

GIGNITVR *in agris, inter legumina quidem frequentius, cum lino quoq; cannabe, & fænogræco non rarò: exit etiam vnà cum ſegete. iuxta vias quoq; ſecusq; agrorum ſepes, vt Matthiolus ſcribit, in Italia frequens prouenit: In Belgio in arenoſis maris littoribus non rarò reperitur.*

THEOPHRASTVS *huiuſmodi vitium* λιμόδωρον, *appellat, veluti* λίμον, *hoc eſt, famem adferens. frugum enim alimentum ad ſe trahit, ipſaſq; & extenuat, & incrementum ſumere, perfectéue adoleſcere, non ſinit. Sotioni* σπαρολέων *ſiue leguminum leo eſt, alijs* κυνομόριον, *à ſimilitudine canini genitalis, vt Plinius refert: Dioſcoridi verò* ὀροβάγχη *nominatur.*

EST *tamen & alia orobanche, quæ complexu ac circumligando ſe, legumina eruumq; enecat, quam Theophraſtus & Plinius peculiariter orobanchem nominant.*

IN *olerum, inquit Dioſcorides, orobanche numero eſt, & tum cruda tum coctain patinis aſparagi modo editur: cum leguminibus decocta facere creditur, vt ipſa citius percoquantur.*

DE ANBLATO NEOTTIA, ET ALIIS Limodori generibus. CAP. LXXVIII.

A D *Limodori genera referẽda ſunt quoque Valerij Cordi Anblatum, & quam Neottiam ex vernaculæ vocis ſignificatione dixeris.*

S V N T *autem anblato folia quidem nulla, cauliculis verò dodrantalis, erectus & ſucçoſus, à cuius medio ſummum verſus, flores in ruffo candicantes, ab exiguis veluti caliculis ſquamoſis exeunt, omnes antrorſus & ad eandem partem ſpectantes, poſt quos parua acuminata vaſcula prodeunt, in quibus ſemen paruum. Radices habet ſucculentas, & ſquamis, vt limodori contectas. Naſcitur putri & vmbroſo ſolo, locis ſyluoſis.*

P R O F E R T *& neottia caulem abſque folijs, limodori colore quidem ſimilem, ſed tenuiorem, teneriorem, ac minorem, in cuius ſummo floſculi veluti in paruam ſpicam congeſti, eiuſdem cum caule coloris. Radices multæ fibroſæ ſibi inuicem, nidi alicuius auis modo, implicantur; vnde* νεόττιαν, *auis nidum, & vulgò noſtrate Brabantica lingua* vogels neſt *nominarunt, Gallicè* nid d'oiſeau, *Germani autem* margen drehen *appellant.* 2.

Λιμοδώρου, *vt diximus, genus quoddam eſt, quod forte etiam* λειμώδωρον *per* ει *prima ſyllaba, aut* λειμωνόδωρον *potius, haud abs re, quis nuncupauerit, veluti* τῶν λειμώνων δῶρον, *hoc eſt, pratorum donum: nam in paluſtribus & vliginoſis locis prouenit, ac in ſyluis humidioribus, veluti & anblatũ, quod eadem ex cauſa &* λειμωνόδωρον *eſſe poteſt.*

S V N T *porrò & alia limodori genera, vt quæ à ciſti radicibus exit hypociſtis, & rapum quod paſſim cum in ſuperiori, tum in inferiori Germania geniſtæ connaſcitur. Sed de his in capitibus de ciſto & geniſta, ſuis locis agetur.*

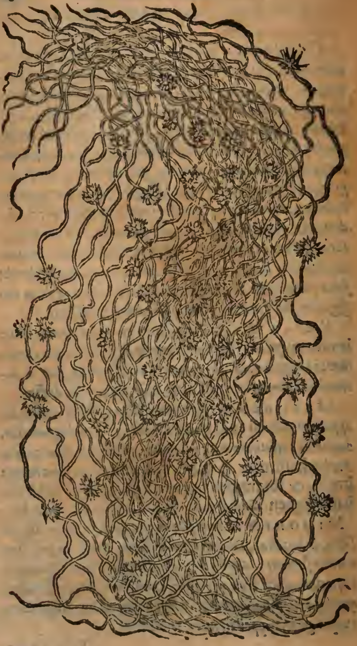
CASSVTHA *plurimis lyrarum fidibus ſimilibus, longis repit cirris, aliâs craſsitudine capreolorum ac clauicularum vitis, aliâs tenuibus ac capillamentorum quorundam inſtar, qui ſtatim ab ipſo exortu, herbarũ fruticumq; ramulis ac folijs ſeſe implicant, atque crebris voluminibus proſerpentes, comas complectuntur, tam ſpiſſo non rarò contextu, vt & propriam parentem ſubinde laqueis ſuis ſtrangulent, ſic vt, aut mole oneratæ ſtirpes procumbant, aut natiuo alimento deſtitutæ contabeſcant. Cirri autem vel candidi ſunt, vel ex dilutiore purpura rubent. Flores edit caſſutha paruos, cirros ipſos quibuſdam locis veluti ambientes, à quibus ſemina quædam exigua, ſed inutilia prodeunt: folia habet nulla. radicibus nititur nullis, in terra enim non gignitur, ſed fruticibus herbiſq; tantùm innaſcitur.*

REPERITVR *Iunio, Iulio & Auguſto menſibus: in rubo, vepribus, lupulo & lino, maior, craſſior & candidior: in thymo verò, thymbra, & alijs humilioribus, ac durioribus, vt eryngio, geniſta, & alijs, tenuior ac ruffior.*

MAIOREM *craſsioremq; officinæ paſsim cuſcutam appellant, nõnulli quòd linum amplectatur, podagram lini, doctiores caſſutham aut caſſytham, Geſnerus* λινοδεσμὸν, *Arabes* keſſuth *ac* chaſuth: *Brabanti vulgari ſua lingua* ſcorſte & wranghe / *Germani* filtzkraut & todtern/ flaſchſeyden/ *Galli* goute de lin, & augurre de lin.

MINOREM *ac tenuiorem, quæ duriori thymo thymbræq; ſe implicat, Dioſcorides* ἐπίθυμον *nominat, officinæ nomen ſeruant. Alij inter quos Actuarius ſolius thymi epithymum; quod verò thymbræ epithymbrum; & ſimiliter quod ſtœbæ innaſcitur, epiſtœben nominauere, ſingularem cuique generi appellationem tribuentes.* ἐπίθυμον. ἐπιστοιβ.

VIDETVR

VIDETVR *autem caſſutha, nonnullis quidem huius ætatis doctis, eadem eſſe cum cadyta, quam Theophraſtus Syriacam herbulam tradit, arboribus, vepribus, & alijs quibuſdam innaſcentem. Verùm quum caſſutha non ſolùm non βοτάνιον, hoc eſt, herbula, ſiue exigua herba, ſed nec herba propriè videatur, vt quæ longioribus tantummodo cirris conſtet, ac vitium ſiue morbus potius ſit, quàm herba: nec in Syria ſolùm, ſed nuſquam ferè nō reperiatur: ac non arboribus quidem, ſed herbis citius, vel herboſis fruticibus, vepribusq́; ſe implicet, cum cadyta non admodū conuenit.*

CADYTAS *etenim, vt Theophraſtus ait, βοτάνιον* Cadytas.
eſt & Syriacum quidem: quod etiam arboribus innaſcitur, modo quo viſcum, ſtelis, hyphear, polypodium, & alia ſimilia quædam, de quibus eodem loco Theophraſtus agit, quo de cadyta ſcribit. Meminit cadytæ Plinius quoq; lib. XVI. Plinij locus emendatus.
exēplaria quædã caſsythas, ſed emēdatiora cadytas habent.

ALII *caſſuthã ſiue cuſcutã, Dioſcoridis androſacen eſſe exiſtimãt, ſed quãtū et illi à vero aberrarint, Antonius Muſa Braſauolus in examine ſimpliciū dilucidè cōmonſtrat: tametſi enim androſace ἄφυλλος ac ſine folijs ſit, alia tamē ac* Androſace.
diuerſa à caſſutha eſt. Nam maritima androſace eſt herba, breuis, tenuibus veluti iūcis aut cirris, ab vna radice conſtãs plurimis, in quorū ſummo, exigui naſcuntur folliculi, ſemen continentes: amara inſuper, totaq́; cãdida eſt, & nō vepribus aut alijs herbis innaſcitur, ſed è terra, Muſa teſte, prodit.

PROBABILIOR *ac veroſimilior, eorum videtur ſententia, qui cuſcutam ſiue caſſutham, orobanchæ ſimilem, & genus quoddam eius eſſe exiſtimant non quidem Dioſcoridis orobanches, ſed eius de qua Theophraſtus, & quam Plinius libr.* XVIII. *ait, circumligando ſe, cicer enecare ac eruum. Hæc etenim orobanche caſſuthæ quædam ſpecies eſſe videtur, erui videlicet caſſutha.*

Orobanche Theophraſti.

OROBANCHEM ſiquidem Theophraſtus erui vitium eſſe ſcribit, eruūq; ipſum ſuperare, & amplexu compreſſuq; ſuo necare: atque in hoc ei ſimilem aparinem facit, quòd ea videlicet lentem ita aggrediatur, ac veluti laqueis, vel retibus totam capeſſat, ſicuti eruum orobanche, ſiue eruangina, vt Latinè Theodorus Gaza vertit.

TEMPERIEM autem, caſſutha habet calidam quidem remiſſiorem, ſiccam verò paulò intenſiorem, ſecundi nempe ordinis, abſtergendi deinde facultatem, cum quadam adſtrictione coniunctam, & præſertim ea quæ in rubo reperitur. Parentis enim ſuæ, cuiq; innaſcitur ſtirpis, naturam ac facultatem aliquam ſibi quoque adſciſcit. Quæ enim calidioribus herbis, thymo videlicet, ac thymbræ adnaſcitur, calidior, ſiccior, tenuiorumq; partium redditur. Quæ geniſtam ſuperat, vrinas potentius mouet, & ad alui deiectiones magis efficax eſt: humidior quæ lino implicatur. Adſtringendi, vt diximus, facultatem admixtam habet, quæ rubo inſidet: quæ & propter hanc potentiam adiunctam, aliis ad iocinoris lienisq; affectus merito præfertur: cùm enim abſtergendi adſtringendiq; facultates ſimul habeat, viſceribus iſtis in primis vtiliſſima eſt. Talia enim iocinoris lienisq; oportere eſſe medicamenta, Galenus lib. XIII. methodi medendi abundè docet.

Caſſuthæ ex rubo vires.

EXPEDIT autem hæc caſſutha iocinoris infarctus, lienisq; obſtructi vitia: venas à pituitoſis bilioſisq; corruptis ac ſuperfluis humoribus exonerat: vrinam mediocriter pellit: renes aperit: regio morbo quem iocinoris fellisq; obſtructio comitatur, ſuccurrit: febribus auxiliatur diuturnis, vt tertianis impuris ac longioribus, item quartanis, & propriè infantium febribus, vt Meſues apud Serapionem ait. Qui et naturam caſſuthæ eſſe tradit, flauam bilem per aluum deducere: ac efficaciorem cum abſynthio præbere effectum: nimio

mio deinde eius uſu ventriculum grauari. Auicenna tamen non grauare eam, ſed fortem efficere ventriculum qui debilis ſit, ſcriptum reliquit, quod & nobis magis probatur.

EPITHYMVM, *caſſutha de qua ſcripſimus, calidius eſt & ſiccius, ad tertium videlicet vtriuſque qualitatis gradum, Galeno teſte, accedens; partium item tenuiorum, & extergendi aperiendiq́; efficaciori potentia praditum; lieni idcirco vtiliſſimum, et longè quàm iocinori vtilius. Nam vt Galenus lib.* XIII. *methodi ſcribit, valentiora lienis medicamenta eſſe debent, quàm iocinoris, tantò videlicet, quantò craſſiori vtitur alimento.* Epithymi vires.

OPITVLATVR *igitur epithymum cunctis ferè lienis affectionibus: obſtructionibus ac ſcirroſis eius vitijs omnibus ſuccurrit: ad diuturnos capitis dolores, morbum comitialem, melancholiam, & potiſſimùm hypochondriacam efficax eſt, alioſq́; ab atra bile morbos exortos: prodeſt lue venerea, malignis vlceribus, elephantiaſi & ſcabie laborantibus: datur etiam vtiliter adverſus quartanas.*

PVRGAT *humores atros & melancholicos per inferna, vt Aëtius, Actuarius & Meſues ſcribunt; nec non pituitam, Dioſcoride teſte. Purgat item & inferiorem ventrem, quod in thymbra ac ſtœbe naſcitur, ſed facultate, vt Actuarius ait, eſt imbecillius.*

DE GRAMINE, QVOD GRÆCIS ἄγρωστις dicitur. CAP. LXXX.

FOLIIS, *culmis, ac iuba parua harundini gramen iſtud haud multùm abſimile eſt: folia enim ei ſunt anguſta in acumen faſtigiata,, harundinis quidem longè minora, pratenſis tamen graminis duriora ac maiora: culmi rotũdi, ſeſquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinque genicula*

niſula habentes: non ſpicam, ſed iubam fert, milij aut harundinis ſimilitudine, minores tamen ac rariores. Radicibus ſerpit longis, candidis, geniculatis, guſtu nō ingrata dulcedinis ſibi inuicem implicitis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, folia cauleſq́ proferunt.

NASCITVR *potiſsimùm in aruis, & agris frumentarijs, tam frugum quàm agrorum vitium ac peſtis, agricolis ingratum: nam agro proſciſſo radices raſtris eruunt, ac collectas, flammis ne renaſcantur exurunt. Facilè enim licèt ſemiáridæ, terra obrutæ radices reuireſcunt: tam pertinacis eſt vita, & ægrè intermoritur.*

FLORET *æſtate vnà cum frugibus, autumno radices leguntur: rura Brabantiæ* peen, *nominant, alij* ledt gras.

GRÆCIS *ἄγρωστις eſt, Latinis communi nomine gramē: Ἄγρωστις autē ab ipſis agris dicta putatur, qui Græcis quoq; ἄγροι nominantur. Appellatur porrò idem & ἀμα-ξίτις, αἰγικὸν, ſanguinalis & vniola.*

RADIX *graminis mediocriter frigida eſt et ſicca, ſapore dulcis inſtar aquæ, acre tamen quiddam exiguum ac ſubacerbum, vti Galenus ſcribit, obtinet: cruenta vulnera glutinat. Decoctum radicis, renibus & veſicæ prodeſt: vrinam mediocriter mouet: calculos ſubinde pellit.*

DIOSCORIDES *eaſdem gramini, quas Galenus, tribuit vires. Radix, inquit, trita & impoſita vulnera glutinat: decoctum eius potum ad tormina facit, & vrinæ difficultatē: calculoſa etiam circa veſicam excrementa conterit.*

RECENTIORES *decoctum radicum infantium ac puerorum vermes necare, ac excludere potū, autumāt.*

ALIVD *item & agroſteos reperitur genus, quod culmis folijſq́ præcedens refert, & non ſpicam, ſed iubam quoque profert; tametſi non tam effuſam, ſed rariorem & auenæ ſimiliorem, nonnihil tamen ab eius differentem. radices* 2.

eius

eius craſsis, magnis, crebriſq́ tuberibus valde ſunt nodoſa, & hac illacq́ ſerpentes progerminant.

NASCITVR *iſtud Gramen ſimilibus vti præcedẽs locis; & non rarò ſecus agrorum margines reperitur.*

NOSTRI *à crebris geniculis ac tuberoſis radicum nodis,* knoopgras, *id eſt, Nodoſum gramen, appellant.*

MEMINIT *huius Marcellus vetus auctor, cap.* XXVI. *Herba, inquit, quæ Gramen dicitur, nodorum* XXVII. *ex vino ad medias decocta & expreſſa atq; colata, potuiq́ ſtrangurioſo ex vini cyatho vno mixta data, adeò potenter ſuccurrit, vt vbi ſine tormẽto vrinam facere cœperit, dari non oporteat: ſed febricitantibus ex aqua ſola dabitur.*

EX *quibus verbis apparet, nodoſum iſtud Gramen, apud veteres pro Gramine propriè dicto ſiue Agroſti habitum, & aduerſus calculum & veſicæ morbos commendatum quoque fuiſſe. Recentior ætas nunc huius, modò illius indifferenter, pro Graminis radicibus vtitur.*

DE GRAMINE MANNÆ. CAP. LXXXI.

AD *Graminis genus referenda videntur & alia duo ſylueſtria ſpuria degeneraq́ frumenta, cerealiũ ſeminũ vitia.*

Gramen Mãnæ primum.

VNVM *culmis aſſurgit cubitalibus aut altioribus, crebro geniculatis, per maturitatem ſubrubentibus: folijs arundinaceis, piloſis, præſertim ea qua culmos ambiunt & amplectuntur parte. Iuba fere Milij modo effunditur, minus tamen denſa, colore nigricans, cuius ſingulæ ſectiones ac veluti ſpicæ, longæ & perquam tenues ſunt, ſemenq́ ab vna tãtũ parte habent, milio minus, forma oblonga; quod à glumis ac vtriculis, quibus continetur, repurgatum candidum eſt. radix vt aliorum cerealium ſeminum fibroſa.*

PLERISQVE *Italiæ & Germaniæ locis incultis ſua ſponte exit; reperitur & in Bohemia ſylueſtre, apud quos tamen*

tamen & in agris ſeritur, veluti & in Goritienſi agro & Carinthia, vti Matthiolus refert; apud Belgas peregrinum, non niſi ſatum, prouenit.

GERMANI himel-dau, *id eſt, Cæli rorem, appellant; Matthiolus ea de cauſa Mannæ gramen. Milij ſylueſtre ac ſpurium quoddam videtur genus. Creditur à Leoniceno ac Ruellio Capriola ac Sanguinaria dicta. Sunt qui velint Plinij Gramen aculeatum eſſe, ſed quia eius omnino breuis deſcriptio, affirmari nihil poteſt. Multum autem à veritate recedunt, qui Coronopum eſſe exiſtimant. Coronopus ſiquidem, vt Dioſcorides ait, per terram repit & folijs eſt fiſſus: huius verò culmi erecti aſſurgunt, & folia harundinacea nequaquam in partes finduntur. quæ Mannæ gramen non eſſe Coronopum euidenter oſtendunt.*

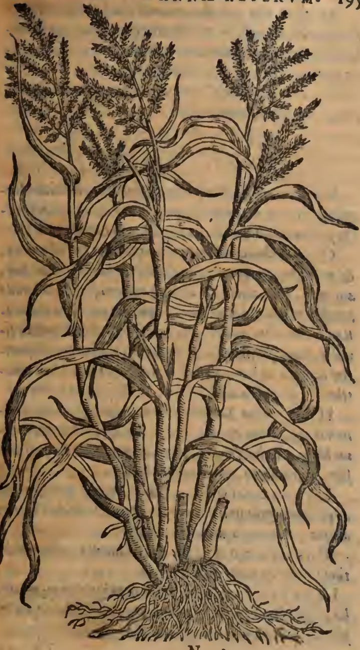
CETERVM *facultate Graminis iſtius ſemen Milio ac Panico ſimile eſſe videtur. Bohemos cum pinguium carnium iure coctum edere, & ſic apparatum gratum orique ſuauè edulium eſſe, Matthiolus & in Commentariis ſuis in Dioſcoridem, & in Epiſtolis medicinalibus ſcriptum reliquit.*

Gramē mannæ alterum.

ALTERVM *Mannæ gramen harundinaceæ quoque naturæ eſt. culmos gignit cōplures, quoſdam autem erectos, nonnullos verò in latus & terram verſus reclinatos: folia vti prioris harundinacea. non iubam, ſed veluti ſpicam fert, eamq; aſperiuſculam, Panici paniculis breuiorem, rariorem & tenuiorem multo; & ſubinde ſingularem, non rarò autem multiplicem ac ex pluribus conſtantem; quandoque itē herbacei coloris, alias in rubore nigricantem; in qua ſemen candicans duriuſculum Panico minus.*

FREQVENS *eſt iuxta agrorū aggeres, in hortis & alibi, reperitur non modo in Germania & Belgio, verùm & Italia, Gallia, ac alijs Europæ prouincijs.*

PANI-

PANICVM *paluſtre nonnulli, alij Panicum ſylueſtre appellant. Eiuſdem cum ſuperiori generis eſt, & cercalium quoque frugum vitium quoddam, veluti & illud, Mãna graminis ſpecies, ea de cauſa, altera.*

SEMEN *à gallinis, columbis, atque alijs auiculis, veluti & ſuperioris, ſubinde editur.*

DE ALIIS GRAMINIBVS. CAP. LXXXII.

SVNT *verò & alia multa propemodum infinita Graminum genera. Ex his quædam iumenta & alia quadrupedia paſcuntur animantia: alia parum aut nihil vtilia ſunt.*

QVÆ *pabulationi conueniunt omnia anguſtis folijs, & gracilibus quoque exeunt culmis: quorum quædam lolij, aut milij, aut panici, aut alterius omnino frugis; nonnulla peculiarem, ac ſibi propriam ſpicam, aut iubam proferunt. Radices omnibus tenues, plurimis fibroſæ, capillamentis ſimiles, pauciſſimis longæ & ſerpentes. Naſcuntur frequentius in pratis ac locis paluſtribus, non rarò tamẽ & in montibus, & quibuſuis alijs incultis, aut deſertis locis virent.*

πόα. HÆC *genera Theophraſtus πόας, hoc eſt, herbas nominat. Eſt tamen & πόα, eodem auctore, generaliter omnis herba à radice foliata, non ramoſa, quæ caule ſemen fert, vt frumenta, & pleraque olera.*

HVIVSCEMODI *autem gramen Latini generali ac communi graminis nomine appellant, Gallis* de l'herbe *dicitur, Germanis ac Belgis* gras.

PASCVNTVR *id boues & iumenta, cùm viride, tùm ſiccum & iam fænum factum.*

INVTILIVM *Graminum non exigua quoq; eſt turba. Quædam horum in locis exeunt paluſtribus riguis & plurima parte aquas habentibus; alia in aridis & apricis.*

INTER

INTER paluſtria aut potius aquatilia, vnum eſt, quod Eriophoron rectè appellatur. Habet iſtud pauca per quàm anguſta & oblonga folia Gramini ſimilia; inter quæ medius exit teres et lõgus ſtilus, iũco læuore et forma ſimilis, ad cuius ſummum (eo ferè quo in iuncis flores erumpũt) mollis, candicans dependet lanugo. radix huius vti aliorum fibroſa.

PLERISQVE humidis & deſertis Brabantiæ & Germaniæ locis, huiuſcemodi Gramen reperitur; præſertim Iunio ac Iulio menſibus, quando, ex ipſis iunceis ſtilis lana candicans dependet. Germani Matten-flachs appellant.

Ex eorum verò numero, quæ in apricis & aridis locis exeũt minimum quoddã ac tenuiſſimũ eſt, ſubinde vix palmum altũ, cui pro folijs iũci ſunt tenuiſſimi, inter quos geniculati, & tenuiſſimi ſimiliter culmi exeunt, dodrantales, aut breuiores, mollem, lanuginoſam, inconditamq́; ſpicam, aut potius φόβην, ſiue iubam, proferentes. Pro radicibus fibræ ſunt capillis ſimiles.

NASCITVR non in paluſtribus, ſed tenui ac macro ſolo, locis aridiſſimis. Spicæ ſiue iubæ, Iunio & Iulio menſibus emicant.

GRAMEN quis dixerit iunceum, propter eam, quam cum tenuiſſimis iuncis, folia ſimilitudinem habent.

SPARTI autem herbæ, quæ in Carthaginienſi Hiſpania gignitur, ſpecies fortè quædam eſt. Nam & huic ſparto, pro folijs, ſtyli iuncei ſunt, lenti, obſequioſi, ad omnia vitilia vtiliſſimi: locis quoque gignitur aridis: Plinio etenim auctore, ſpartum iſtud, iuncus propriè eſt aridi ſoli: culmos etiam profert, in quorum ſummo ſpicæ eminent, vti ex icone eius cognoſcere licuit, quam nobis nuper amicus noſter Carolus Cluſius oſtendit, vnà cum multarum aliarum rariſſimarum & nondum cognitarum ſtirpiũ imaginibus, in ſua per Hiſpanias peregrinatione diligentiſſimè obſeruatarum. Spartum herba.

quæ omnia ſimilitudinem huius graminis cum ſparto herba oſtendunt. Sed ſpartum altum & magnum eſt, gramen verò iſtud humillimum, & non ſparto aut iunco modò, verùm & gramine longè minus ac breuius.

DE GRAMINE LEVCANTHEMO. CAP. LXXXIII.

A D *graminum genera pertinet & Leucanthemum gramen. cauliculos id gerit à radicibus multos, tenues, teretes, crebrò geniculatos, facile in terram niſi propè naſcentibus fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex ſingulis geniculis bina, contra ſe poſita, anguſta, oblonga, duriuſcula, graminis tamen breuiora. Floſculi ſummis caulibus erumpunt plurimi, ſinguli ſuis inſidentes pediculis, candidi, ex aliquot exiguis & anguſtis foliolis congeſti, Leucoij floribus minores; quibus pereuntibus, folliculi ſuccedunt oblongi, in quibus ſemen paruum milio ſimile: radices tenues & geniculatæ, latè veluti agroſteos ſerpunt.*

S E C V S *ſcrobes, agrorum aggeres, locis frutetoſis ac opacis crebrò reperitur.*

F L O R E T *Maio & Iunio menſibus, & non rarò ſeriùs quoque.*

R E C E N T I O R V M *plerique euſragiam faciunt, verùm perperam; multùm enim ab euſragia differt. Germani* augen-trooſt graſz/ *Brabanti* ooghen-trooſt-gras *nominant. cum* κραταιογόνῳ *autem Dioſcoridis ſimilitudinem habet nonnullam, quòd à nonnullis* κραταίονον, *à Theophraſto verò* κραταῖ@- *appellatur. Nam folium quidem habet myagrio, quod à Dioſcoride melampyron quoq; dicitur, haud multum diſsimile, verùm minus: culmos etiam geniculatos, ab radice vna cõplures, et ſemen exiguũ: conueniunt etiam natales, nam ſimilibus crataogoni locis prouenit.*

CRA-

CRATÆOGONON *autem, vt Dioſcorides ait, folia habet melampyro ſimilia: caules ab vna radice multos, geniculatos: ſemen milio ſimile: naſcitur in vmbroſis ac fruticoſis, vehementer autem acre.*

PORRO, *vt Theophraſtus tradit,* κραταῖος *naſcitur* ὥσπερ λίνον πύρινον, *hoc eſt, veluti linum triticeum, & fructum tanquam milium fert.*

Plinij error. PLINIVS *autem crataogonon non melampyri folio, aut lino pyrino: ſed ſpicæ tritici ſimile eſſe prodidit, non abſque errore: qui vti ſatis euidens eſt, ita & ſuſpicionem mouet, Theophraſti quoq; locum corruptum ac vitiatum eſſe, ac pro eo, quod legitur,* ὥσπερ λίνον πύρινον, *legendum eſſe,* ὥσπερ μελάμπυρον: *præſertim quum lini pyrini, vel apud Theophraſtum, vel alios etiam auctores, ne nomen quidem vſpiam reperiatur.*

Theophraſti locus corrigitur.

CÆTERVM *crataogoni, vt Galenus inquit, herba fructus & acris guſtanti eſt, & vtenti admodum ſimilis milio. Traditum eſt à quibuſdam, Dioſcorides ſcribit, ſeminis crataogoni potionẽ efficere, vt mulier maſculum pariat, ſi poſt menſium purgationem, priuſquam concipiat, ieiuna ter in die, trium oboloꝛũ pondo, in cyathis aquæ duobus, per dies quadraginta bibat, ſimiliter & vir, totidem diebus, deinde cum ea coeat.*

DE GRAMINE MARINO, CAP LXXXIIII.

ACCEDIT *graminum generibus et marinum gramen, quod folia pratenſis graminis minora, tenuiora ac breuiora profert: cauliculi inter hæc exeunt dodrantales, folijs vidui, in quorum ſummo floſculi in exigua vmbella compacti, in candido leuiter purpuraſcentes, leucoij floribus ſinguli minores: Radice nititur tenui & longa.*

REPE-

REPERITVR *paluſtribus locis nō procul à mari, pleriſq; etiam, vt fertur, iuxta Rhenū ac Moſam in Eburonū ac Vbiorum finibus; atq; ibi non in paluſtribus modò, verùm in ipſis etiam montibus, præſertim vbi Cadmia ſubeſt. Tranſlatum in hortis diutinè permanet.*

A MAIO *menſe, vſque ad æſtatis finem floret.*

GRAMEN *appellari poterit marinum aut montanū, alio nempe deſtitutum nomine; nam quum μώλυ&-ſimilitudinē nullam habeat, propriè ψευδομώλυ eſſe non poteſt.*

VSVM *habet nullum, floſculi gratiam aliquam obtinent, & coronis ſubinde adduntur.*

DE TRIFOLIO PRATENSI. CAP. LXXXV.

PRATENSE *trifolium caules cubitales aut longiores promit, rotundos, ſubinde nonnihil hirſutos, plurima ſui parte per terram ſerpentes, folia circa hos per interualla ex tribus ſimul hærentibus compoſita, quorum ſingularia, quæ quidem terræ ac radicibus proxima, rotundiora ſunt; quæ verò ſecundum caules enaſcuntur, oblongiora, & crebrò cādidiorem maculam διχοτόμου, Lunæ ferè ſimilitudine in medio habent. Flores in ſummis caulibus exeunt ab vmbella craſſiori ac breuiori veluti ſpica, colore aliâs in rubro purpurei, aliâs candidi, guſtanti dulces: ſemen in exiguis folliculis rotundum. Radix longa & lignoſa.*

NASCITVR *in pratis ac paluſtribus locis, præſertim ijs, quæ ſubinde fluuiali aqua rigantur.*

SERITVR *& in aruis apud Brabantos nonnunquam huius generis trifolium: eſt hoc, eo quod in pratis gignitur, latius & procerius.*

FLORET *Maio & Iunio, ac reliquâ deinde æſtatis maxima ſæpenumerò parte.*

GRÆCI *huiuſmodi trifolium*, τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γινόμενον, *& non rarò*, λωτὸν ὁ ἐν χορτοκοπείοις *nominant, Latinis trifolium pratenſe dicitur, Germanis* wiſenklee vñ fleyſ-blumen *noſtris* claueren; *Gallis* treffle, *& veteri eiuſdem gentis lingua*, viſumarus, *vt tradit Marcellus ſcriptor antiquus. Quod in agris ſeritur, medicam, imperiti cognitionis herbarum ac ſimplicium perperam nominant.*

TRIFOLII *autem huius, cùm folia, tum flores refrigerandi ac reſiccandi potentiam obtinent. Fertur, ex horum decocto addito melle enema, inteſtinorum roſiones ac dolores ſedare, & viſcidos lentoſq; adhærentes inteſtinis humores educere: ex ipſa verò herba cataplaſma vtiliter inflammationibus imponi.*

PASCVNTVR *herbam cùm boues & iumenta, tum vtiliſſimè vituli & agnelli. Flores apibus grati ſunt.*

TRIFOLIVM *quoque inhorreſcere & folia contra tempeſtatem ſurrigere certum eſt, Plinius ait.*

DE TRIFOLIO BITVMINOSO.
CAP. LXXXVI.

TRIFOLIVM *bituminoſum, virgis fruticat tenuibus, magna ex parte erectis, bicubitalibus & altioribus; vnde longiores enaſcuntur pediculi, tenues, veluti ramuli; in quibus terna folia, oblonga, veluti in mucronē deſinentia (quæ tamen ante caulem exeunt rotundiora ſunt) pratenſis trifolij, latiora, maiora ac nigriora, è quorum ſinubus rurſus alij tenues prodeūnt cauliculi, vmbellas ferentes, ſcabioſæ vmbellis ſiue* σκιαδίοις, *minores, plenas florum, coloris cærulei,*

ſiue

ſiue hyacinthini, id eſt, eius quem hyacinthus refert cæruleus. Semen inde ſubſequitur oblongum, & vti Dioſcorides tradit, aliquatenus latum, hirſutum, & ab altera parte ſummoq́; cacumine, veluti apicem habens. Radix tenuis eſt & oblonga. Odorem herba, foliaq́; bituminis referunt.

NASCITVR, *Hippocrates non Cous, ſed Hippiatros ait, locis fragoſis, vt Ruellij conuerſio habet. In Belgio ac Germania, nuſquam ſua ſponte, ſed in hortis tantummodo ſatum prouenit; vbi Iulio & Auguſto demum menſe floret.*

GRÆCI τρίφυλλον, *& vti Dioſcorides ſcribit,* ὀξυτρίφυλλον *nominant: plæriq;* μηνυανθὲς; *alij* ἀσφάλτιον; *nõnulli* κνίκιον: Nicander *etiam* τριπέτηλον: *Romani trifolium acutum aut odoratum: noſtra ætas trifolium bituminoſum. Auicennæ tarifilon eſt, non autem, vt quidam exiſtimant, handacocha. Sub handacochæ ſiquidem nomine Auicenna Dioſcoridi lotos dictas comprahendit, vrbanam videlicet, ſylueſtrem, & Aegyptiã, quas vno capite inter ſe confundit.*

DESCRIBIT *trifolium iſtud Scribonius etiam Largus cap.* CLXIII. *his verbis: Quod* ὀξυτρίφυλλον *Græci appellant, naſcitur hoc Siciliæ plurimùm, nam in Italiæ regionibus nuſquam eam vidi herbam, niſi in Lunæ portu, quum Britanniam peteremus cum Deo noſtro Cæſare, plurimùm ſuper circumdatos montes. Eſt autem folijs & ſpecie & numero ſimilis communi trifolio, niſi quòd huius pleniora ſunt, & quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, & in extrema parte veluti aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conſpicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa prætenſe trifolium inuenitur.*

VIS *autem trifolio, quod aſphaltion dicitur, calida & ſicca, Galenus ait, vti bitumen, vtrimque tertio ordine, pro-*

inde

inde potum laterum dolores ab obſtructione iuuat, et vrinam menſesq́; prouocat.

HIPPOCRATES *trifolium non ſolũ menſes prouocare, ſed & fatus cum ſumptum, tum appoſitum expellere tradit: Mulier, inquit, ſi ex partu non fuerit purgata, trifolium in vino albo bibendum dato, hoc etiam menſes educit & fœtus. Et alio loco: Idem etiam (de trifolio ſcribens) appoſitum menſes erumpere facit, & fœtum eijcit.*

DIOSCORIDES, *ſemen, ait, & folia in aqua pota, pleureticis, vrinæ difficultati, comitialibus, ijs, qui aquæ inter cutem principia ſentiunt, & hyſtericis auxiliantur. Dari autem debent ſeminis drachmæ tres, foliorũ verò quatuor. Præſidio etiam ſunt commorſis à ſerpentibus folia trita & ex aceto mulſo pota. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq́; decoctum, fotu dolores eorũ finire, quos ſerpentes momorderint: qua autem aqua ſanatus quis fuerit, ſi ea quiſpiam alius vlcus habens foueatur, perinde eum affici ac à ſerpente ictus. Quidam etiam terna folia, aut ſemina in tertianis cum vino exhibent, & in quartanis quaterna, veluti febrium circuitus exoluentia. Radix quoque antidotis additur, Dioſcorides ait.*

AT *veteres alij non radicem modò, ſed & ſemen ipſis admiſcuerunt, vt ex plurimis compoſitionibus, lib.* 11. *de antidotis apud Galenum videre eſt: Theriacis videlicet Aelij Galli, Zenonis Laudocei, Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei & Heræ.*

Trifolium ex America.

TRIFOLIO *bituminoſo aliud quoddam ſimile reperitur peregrinum ex America trifolium. caules iſtud fert à radice complures, rotundos, ramoſos, in latus declinantes: folia in ſingulis pediculis terna, colore in virore ſubnigra, figura rotundiuſcula. primis et radice exeuntibus bituminoſi Trifolij, forma, colore et odore quoque quadantenus ſimilia,*

latiora

latiora tamen & per ambitus magis crenata. flores in ſummo ramulorum exeunt, exigui, ſubcandidi, ſpicatim digeſti; fructus inde rotundi, aliquantulum plani, aphaces à nobis deſcriptæ ſemini ferè ſimiles. radix in plures diuiditur.

Ex *America in Belgium Trifolium iſtud illatum eſt; vbi Iulio & Auguſto floret.*

Trifolii *bituminoſi ſpeciem odor grauis, & eius odori haud multum diſsimilis, oſtendere videtur.*

DE TRIFOLIO ODORATO, SIVE MELILOTO. CAP. LXXXVII.

Trifolivm *odoratum, ſiue vt Pharmacopæorum officinæ nominant, melilotus, ſtirps eſt tres aut quatuor pedes alta, caule in alas ac ramulares adnaſcentias complures, mox à radice diuiſo: folia ei terna trifolio aut citius fænogræco ſimilia, candidiora, per oras lentè ac minutè fimbriata: flores lutei melini coloris, in breuibus ſpicis exeunt: ſemen inde ſubſequitur in exiguis, nigris ac latiuſculis ſiliquis, paruum, colore pallidum. Radix longa eſt. Refert tota herba odorem gratum, ac præcipuè flos eius luteus, qui & ſiccescẽtibus ipſis intenditur, exiguam quoq; amaritudinem cum folia, tum flores guſtatu referunt.*

2. Est *& alterum huius genus flore candido, caule, folijs & reliquis priori ſimile.*

3. Item *& tertium quoddã peregrinum ac rariſsimum genus, flore purpureo ceruleo, ſed inodorato.*

4. Reperitvr *& lutei floris longioribus ſiliquis, quam Ciliciam pleriq; cognominant.*

5. Praeter *hanc & alia eſt lutei floris quædam, folijs per circumferentiam non crenatis.*

Nasci-

NASCITVR *lutea non in Germania, Gallia ac Italia modò, verùm & in Belgio, circa aruorum & pratorum margines, fluuiorum ac torrentium ripas, ac ſubinde ſecus viás, locis aſperis & in ruderibus. Similibus locis & candida in multis regionibus exit, apud Belgas tamen rarior, nonnunquam in hortis ſeritur.*

NOMINANT *Melilotum recentiorum nonnulli trifolium odoratum: plerique trifolium equinum & caballinum, quod videlicet ab equis auidiſſimè in pabulo expetatur: Germani* groſſe ſteinklee, *id eſt, noſtra lingua,* groote ſteenclaueren: *item &* beren klee, *id eſt, trifolium vrſinum: Romani ac Hetruſci* tribolo, *vt Matthiolus ſcribit. Et priorem quidem Saxifragam luteã Fuchſius; alij melilotum Germanicam aut officinarum, appellare malunt, quibus & altera, melilotus alba eſt.*

VTVNTVR *autem luteo trifolio odorato, vniuerſæ Germaniæ officinæ in omnibus medicamentis ac compoſitionibus, pro veterum vera meliloto.*

REPRÆHENDVNT *id ex recentioribus complurimi, qui veram eſſe melilotum pernegant: quorum rurſus nõnulli nouum & veteribus incognitum trifolij genus: alij cythyſum veterùm eſſe contendunt: verùm neutri horum veritatem videntur aſſequuti. Cum cythiſo enim exiguum ſimilitudinis habet, vt ex ipſa cythyſi deſcriptione, proximè ſequenti capite tradita, ſatis euidens eſt: nec etiam prioribus ſeculis incognita ſtirps eſt. Nam etiam ſi non alterius (quod tamen non veriſimile) ipſius certè Auicennæ melilotos eſt, quam eandem cum Dioſcoridis meliloto eſſe, de viribus ac facultatibus eius, ipſius Dioſcoridis teſtimonium adductum, conuincit.*

DVORVM *autem generum melilotum Auicẽna facit, vnam videlicet lutei floris: alteram candidi: vtramque odora-*

odoratam et nonnullæ amaritudinis participem, ac ſimul digerendi facultatem cum nonnulla adſtrictione habentem. Qualis vtique eſt præſenti capite delineata, qua officinæ & huius inferioris & ſuperioris Germaniæ, vtuntur. Qua de cauſa nec noua nec veteribus incognita ſtirps, ſed ipſa veterum veriſſima videtur melilotus: præſertim cùm et nullæ veræ meliloti nótæ deſint, & in qua facultates ac vires omnes, meliloto à veteribus aſſcriptæ reperiantur.

EST *enim odorata herba, quæ & plenius reſiccata redolet, ac talis aliquandiu perdurat, qualem melilotum eſſe, Theophraſtus libr. de cauſis ſexto,* XXII. *&* XXIII. *cap. memoriæ prodidit.*

FLOREM *etiam habet lutei coloris, veluti eius eſſe, quæ in Campania naſcitur, Dioſcorides tradit, (color enim ad florem contrahendus, nam herba, Plinius ait, incana eſt) laudatiſſimam ſiquidem in Attica, Cyzico & Chalcedone natam ait, quæ colore croco vicina eſt, & boni odoris; at eam, quæ in Cãpania, in luteum langueſcere ac odore infirmiorem. Vnde colligendum odorem & colorem floris, remitti atque intendi, pro locorum ac regionum varietate.*

IAM *& habet melilotus noſtras amaritudinem, quam Auicenna, vti diximus, meliloto ineſſe ſcripſit.*

DIGERENDI *quoque potentiam obtinet, quam non Auicenna modò, ſed & Galenus meliloto tribuit. Cataplaſmatis ſiquidem, ac emplaſtris digerentibus reſoluentibusq́; necnon concoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiſcetur.*

QVÆ *certè omnia ſatis luculenter oſtendunt, vulgarem melilotum à veterum non diſcrepare, quam Græci quidem* μελίλωτον, *Latini Sertulam Campanam, Cato Sertam Campanam, plerique Coronam Regiam nominant.*

Copiosior *autem, vt Galenus ait, in meliloto ſubſtantia eſt calida, quàm frigida, (primi videlicet ordinis calida & ſicca) habet etiam quiddam adſtringens, ſed & diſcutit & maturat.*

Dioscorides *melilotum tradit adſtringentem & malacticam vim habere: At malacticã habet non propriam, ſed quatenus in inflammationibus, aut alias collectos humores diſcutit ac digerit: nam eatenus, quod durum eſt, ac tenſum emollit, quæ propriè nõ emollitio, ſed digeſtio & per halitum diſcuſſio eſt, cuiuſmodi facultatem* διαφορητικὴν *Græci nominant.*

Atqve *hoc modo inflammationem omnem emollit, præſertim, vt Dioſcorides tradit, circa oculos, vterum, ſedẽ, aut teſtes, cum paſſo cocta & impoſita: interdum autem addito oui luteo aſſato, aut ſænigræci farina, aut lini ſemine, aut tritici farina, aut capitulis papaueris, ſeridéue. Sanat eadem recentes melicerides per ſe in aqua: &* ἀχῶρας *ſiue manantia capitis vlcera, cum terra Chia, vino aut galla illita: ſtomachi item dolorem & cocta, & cruda, cum aliquo ex antedictis, leuat.*

Avrivm *etiam dolores crudæ expreſſæ ſuccus cum paſſo inſtillatus, ſedat: Capitis verò dolorem quem* κεφαλαλγίαν *nominant, lenit, cum aceto & roſaceo irrigatus.*

DE CYTISO, EX DIOSCORIDE, Galeno & alijs CAP. LXXXVIII.

Frvtex *cytiſus eſt, vt Dioſcorides ait, candidus totus, vti rhamnus, (aut, vt Plinius, aſpectu canus, breuiterq́; ſi quis exprimere ſimilitudinem velit anguſtioris trifolij frutex) ramos ſpargit cubitales aut longiores, in quibus folia fænograci aut loti trifoliæ, ſed minora, & medio eorum neruo maiore ac eminentiore, quæ digitis contrita erucam olẽt, guſtu cicer nondun maturum reſipiunt.*

Gale-

GALENVS *lib. I. de antidotis, cytiſum fruticoſam plãtam eſſe tradit, eam altitudinẽ attingentẽ, ad quam myrti crescunt. Theophraſtus* χαλεπὸν, *ſiue moleſtum eum eſſe ſcribit, ac omnia ſibi propè aſsiſtentia enecare, ſed eo tamen valentiorem* ἅλιμον, *qui ipſum etiam cytiſum interimit.*

MATERIES *cytiſi nigra eſt, et proximè ad hebenũ accedere videtur, vt Plinius poſt Theophraſtũ lib.* XVI. *refert.*

INVENTVS *eſt hic frutex in Cythno inſula, inde tranſlatus in omnes Cycladas: mox in vrbes Græcas, magno caſei prouentu, propter quòd maximè miror rarum in Italia: non æſtuum, non frigorum, non grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit: Idem.*

GALENVS *in Myſia, quæ parte Græciæ finitima eſt, tractum quendam occurrere, memoriæ prodidit, quẽ Britũ nominant, vbi collem non magnum, thymo, & origano refertum, alibi locum cytiſo plenum vidiſſe ſe, ſcribit.*

SATIO *autem cytiſi (Columella ait) vel autumno circa Idus Octobris, vel vere fieri poteſt. Cùm terram benè ſubegeris, areolas facito, ibiq́ue, veluti ocymi ſemen, cytiſi autumno ſerito, plantas deinde vere diſponito, ita vt inter ſe, quoquo verſus quatuor pedum ſpatia diſtent. Si ſemen non habueris, cacumina cytiſorum vere deponito, et ſtercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non inceſſerit, rigato quindecim proximis diebus, ſimulatq́ue nouam frõdem agere ceperit, ſarrito. Poteſt etiam ante Septembrem, ſatis commodè ramis cytiſus ſeri, quoniã facilè in quouis agro, quamuis macerrimo comprahendit, & iniuriam omnem ſine noxa ſuſtinet.*

NVNCVPANT *hunc fruticem Græci ac Latini* κυτισὸν, *Theocritus etiam* κυτιλὸν, *nonnulli* κυθίσον *per.* θ, *alij* σπλὶν. *A Cythno, aut vt alij, à Cythiſa inſula nomen, auctore Seruio, habet.*

REFRIGERANT porrò cytiſi folia, Dioſcoride auctore, tumores intra initia diſcutiunt, ſi cum pane trita imponantur: decoctum vrinam cit potum. Galenus cytiſi folia digerẽdi facultatem obtinere refert, aquea ac temperatæ miſtam, ſicut & maluæ.

MVLIERES, Columella ait, ſi lactis inopia premantur, cytiſum aridum in aquam macerare oportet, & quum tota permaduerit, poſtero die expreſsi ſucci ternas heminas permiſceri modico vino, atque ita potandum dari, ſic & ipſæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Hippocrates cytiſum etiam inter ea, quæ lac extinctum reuocant, libr. de natura muliebri, & de morb. mulieb. enumerat. Ariſtomachus quoque Athenienſis apud Plinium, nutricibus in defectu lactis, aridum, atque in aqua decoctum potui, cum vino dari iubet.

APES non defore cytiſi pabulo contingẽte, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Siquidem de cytiſo ſcriptores vno ore, Galenus inquit, tradunt, apes ex cytiſi flore plurimum mellis excerpere.

COLVMELLA cytiſum etiam vtiliſsimum tradit gallinis, apibus, capris, bubus, et omni generi pecudum, quod ex eo citò pingueſcit; & lactis plurimum præbere ouibus.

Cytiſus Marcelli. MARCELLVS antiquus auctor, alium quendam cytiſum deſcribit, à ſuperiore Græcorum cytiſo differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam commendat; ſed mirum eſſe remedium tradit aduerſus iſchiadem & arthritim.

HERBA eſt vel fructetũ, ait, quod maximè circa ſepes vinearũ naſcitur, Latinè cytiſus dicitur; virgultis eſt ſubtortis vel curuis, folijs oblõgis, benè virentibus, floribus cõcluſis, oblongis, albis vel etiã galbineis, bene olentibus, id eſt, mellito odore, fructetum ipſum ſemper virens æſtate atq; hyeme.

DE

DE TRIFOLIO FRVTICANTE. CAP. LXXXIX.

TRIFOLIVM *fruticans virgulas profert tenues, virentes, bicubitales & longiores, in obliquas, breues, ramulares adnaſcentias, ſubinde diuiſas: folia circa has proximè ab ipſis radicibus plurima, ſingulis pediculis terna, ſed medio eorum maiore ac longiore, trifolijs anguſtiora et minora, ex nigro virentia, inferiori tamen parte viridiora: floſculi in ramulorum ſummo, exiguis inſident pediculis, lutei, ab anguſtiori exigua veluti fiſtula, ſeſe in quinque aut ſex foliola pandentes, buglosſi vulgaris floribus quodammodo ſimiles, ſed minores: fructus rotundus eſt, magnitudine eruiliæ, initio viridis, per maturitatem verò niger, in quibus ſemina lata, lentibus ſimilia. Radix alba, longa, latè ſub terra ſerpit, ac plurimis non raro progerminat locis.*

REPERITVR *iſtud trifolium apud Belgas in ſtudioſorum hortis aliunde inuectum. Floret æſtate: autumno ſemen maturatur: frutex ipſe perpetuò viret, & viuiradice conſtat.*

CYTISVM *plerique appellant, nos trifolium fruticans nominare maluimus: cum cytiſo etenim non conuenit, vt ex eius diſcriptione ſuperiori capite ſatis manifeſtum; niſi Marcelli cytiſus ſit, cum quo aliquam fortè ſimilitudinem habere videri poſſet, ſi flos qui ei luteus eſt, albus eſſet aut galbineus.*

GALBINEVS *autem color idem videtur cum cæruleo, aut ſimilis. Vegetius enim Renatus in ſua veterinaria, lib. I. cap. XVII. & lib. III. cap. II. eryngium herbam diſcribens, florem, inquit, habere aureum vel galbineum. Reperitur autem eryngij flos cæruleus et luteus.* Galbineus color.

SVNT verò & nonulli, qui trifoliũ iſtud polemoniũ eſſe exiſtimant, quòd videlicet cum vulgaris rutæ, aliquã huius folia ſimilitudinem habere videãtur. Polemoniũ enim rutæ eſt folio: ſed an paſſim cognitæ & vulgò ſic dictæ, vel potius alterius & ſilueſtris rutæ, ex dictione Dioſcoridis nõ liquet.

QVOD ſi autem vulgaris rutæ folio polemonium eſt, haud parum iſtud trifolium cum eo conueniet: nam præter folia ei ſatis ſimilia, flores complures in laxioribus veluti corymbis cohærent, fructus (qui ſæpe pro ſemine nominatur) niger, & radix alba, quæ omnia polemonio talia ſunt.

SI verò alterius & ſylueſtris dictæ rutæ folio polemonium ſit, veluti veroſimilius, multum à polemonio trifolium iſtud aberit. Huius etenim rutæ folio, trifolij iſtius folium, parum ſimile eſt.

EST autem hæc ſylueſtris ruta, ea cui ſimilia habent folia hypericum, androſæmum, anonis, centaurium minus: quæ in vetuſtis Dioſcoridis exemplaribus deſcripta reperitur, proximo loco à ruta, ſed in poſterioribus editionibus inter notha caput eius reiectum eſt. Ruta ſylueſtris.

DESCRIBIT autem polemonium, Dioſcorides quidem his verbis: Polemonium, aliqui φιλεταίριον, Cappadoces χιλιοδύναμιν appellant, cauliculos habet tenues, τεταρζώμενος (pinnatos reddunt interpretes) folia paulò maiora quàm rutæ, ſed longiora, ad polygoni accedentia: in ſummo veluti corymbi ſunt, in quibus ſemen nigrum, radix cubitalis, & alba ſtruthij radici ſimilis. Exẽplaria vulgaria vbi legitur, πρὸς τὰ τοῦ πολυγόνου, addunt, ἢ τῆς καλαμίνθης, ſed perperam id, ex alterius polemonij deſcriptione acceſſit: Plinius certè in polemonij deſcriptione, calaminthes non meminit, ſed nec polygoni. Polemonium Dioſcoridis. Dioſcoridis locus emendatus.

EST autem alterum polemonium, cuius Abſyrtus meminit, quod latioris calaminthæ ſimilitudinem refert, ſed magis Polemonium Abſyrti.

incaneſcit, amarius eſt, odoremq́ grauiorem habet, & in vliginoſis pratis naſcitur: cum hôc autem, trifolium fruticans multò minus, quàm cum priore conuenit.

PORRO *trifolium fruticans nullius quidem vſus eſt, nec animantium cuiquam, multò minus apibus, quod ſciatur, gratum.*

DE TRIFOLIO ODORATO ALTERO, SIVE LOTO SATIVA.

CAP. XC.

TRIFOLIVM *odoratum alterum, cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulares adnaſcentias multas: foliaq́ ſingulis germinationibus trina, trifolio ſimilia, leniter ac ſuperficie tenus per ambitum crenata, ex quorum alis in ſingulis pediculis: flores in exiguis veluti ſpicis, pallidi ex cæruleo albicantes, quos aſpera ſequuntur capitula, in quibus ſemen fænograeco minus. Radix fibroſa eſt.*

TOTA *herba cum caulibus & folijs, trifolio non ſolum bituminoſo, ſed & pratenſi candidior eſt: odorata item eſt, & aroma cum grauitate quadam ſentit, & plenius reſiccata quidem, qui in decerpta aridaq́ diu etiam odor inhæret, et pluuioſa ac humenti cœli conſtitutione intenditur. Fertur virens atque creſcens ſepties in die odorem mutare, vnde & Germanicè* ſieben gezeiten kraut/ *annoſæ anus ipſum appellant.*

FLORET *Iunio, Iulio ac Auguſto eiuſdem, quo ſatum eſt, anni menſibus: in hortis cum in ſuperiori, tum in inferiori Germania, in Italia, Gallia, ac alijs in regionibus ſeritur.*

TRIFOLIVM *vulgò odoratū appellant, Germani, vt diximus,* ſieben gezeiten / *noſtri* ſeuen ghetijcruyt/ *hoc eſt, ſeptem temporum herbam, Galli* treffle odoriferant

dixerint

dixerint. Lotus videtur vrbana, ſiue ſatiua, de qua Dioſcorides lib. IIII. *quæ Græcis* λωτὸς ἥμερος, *& à quibuſdam* τρίφυλλον, *ab alijs* τριπόδιον *nuncupatur.*

VIM *autem vrbanam ſiue domeſticam lotum mediocriter concoquendi, & reſiccandi poſsidere, Galenus ait, & in caliditatis frigiditatisq; coniugatione mediam quoddammodo ac temperatam eſſe. Quæ certè facultates in hoc odoro trifolio euidenter conſpicuæ ſunt.*

DIOSCORIDES, *extractus, ait, ſuccus addito melle oculorum argemas, nubeculas,* λευκώματα *(albugines vocant) & quæ pupillas oculorum obſcurant, expurgat.*

NOSTRI *oleum in quo folia floresq; odorati huius trifolij macerata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad puerorũ enterocalas, bubonocalasq; plurimùm commendãt. Interponitur & arida herba veſtimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur.*

DE TRIFOLIIS CORNICVLATIS.

CAP. XCI.

1. CORNICVLATORVM *trifoliorum primum genus, multis exit tenuibus, & infirmis cauliculis, humi procumbentibus, circa quos foliola incana, trifolij minora & anguſtiora: flores habet ſplendentes auri penè coloris, in ſummo virgularum, in exiguis veluti ſpicis aut iubis, ochri floribus minores, cæterùm figura aſsimiles: poſt flores ſiliquæ tres aut quatuor ſuccedunt, paruæ, oblongæ, tenues, teretes ac anguſtæ, in quibus ſemina parua & rotunda. Radix durabilis naturæ, dura, ac lignoſa, ſingulis annis regerminat.*

2. ALTERVM *genus cauliculos quoque habet tenues, longos: et folia trifolij aut fœnograci, in ambitu ſerrata: flores luteos, pallentes, in ſciadio ſiue vmbella pratenſis ferè trifolij ſimilitudine, poſt quos ex ſingulis vmbellis complures exiguæ lunatæ ac corniculorũ modo, recuruæ ſiliquæ exeũt, inqui-*

in quibus ſemina parua, ſapore ac forma ſeminis geneſtæ: radicibus firmatur longis, tenuibus & fibroſis.

3. TERTIVM *genus caule, folijs, ac radicibus, prioribus, vti Tragus ait, ſimile, flores autẽ maiores, et in luteo ſplẽdidiores, ſiliquæ verò et lõgiores, ex ſingulis tres, aut quatuor, auiũ vnguibus perſimiles, in quib⁹ ſemina rotũda, vt arachi.*

NASCVNTVR *hæc genera, pluribus Germaniæ locis ſua ſponte: primum Belgio familiarius eſt, vbi ſecus vias, & agrorum margines paßim reperitur: florent æſtate.*

TRIFOLIA *corniculata, ad differentiam aliorum nominari poſſunt, aut loti ſylueſtres. Differunt tamen non parum, à Dioſcoridis ſylueſtri loto, quæ in Lybia prouenit.* Syluestris lotus. *Nam Dioſcoridis ſylueſtris lotus, caule eſt bicubitali, & ſæpe maiori: alis multis: folijs trifolij pratenſis: ſemine fænograeci, multò minore, guſtu medicato: Quale in totum nullum horum corniculatorum trifoliorum eſt.*

HABENT *autem iſta corniculata trifolia, cum Serapionis, aut Yſaaci meliloto ſimilitudinem maximam. Serapio enim ex Yſaaco melilotum deſcribens, vaginas ipſam facere ait, veluti & iſta trifolia faciunt, quam ob cauſam (cæteris notis non repugnantibus) Yſaaci & Serapionis meliloti videntur: non tamen idcirco Dioſcoridis, aut Galeni, licèt tamen has inter ſe Serapio confundat, vt ſæpe multas alias confundere Arabibus propriũ quodammodo eſt vitium.*

DIFFERENTIAM *vtriuſque, ipſe ſiue Yſaac, ſiue Serapio oſtendit, vaginam & ſemen huius meliloti præcipuè cõmendans: nã alterius meliloti floribus potißimũ, veteres Græci vſi ſunt, non ſiliquis aut ſemine, vt ex emplaſtrorum, malagmatum, & aliorum compoſitionibus, quæ apud Galenũ, Paulum, Aetium, & alios reperiuntur, euidens eſt. Meliloti ſiquidẽ, quod à Dioſcoride deſcribitur, in floribus præcipua facultas eſt.*

DESCRI-

DESCRIBIT *autem melilotum ſuam ex Yſaaco, Serapio his verbis: Alchilel,ſiue Melich (ita enim melilotũ Arabes hi nominant)herba eſt,quæ habet folia rotunda,viridia: ramuli eius ſunt ſubtiles multùm, & folia rara, & fructus habens vaginas ſubtiles, rotundas [ſicut virgæ puerorum paruulorum] & ſunt in eis grana pauca, glauci coloris,rotunda,minora granis ſinapis,& quod de ipſa adminiſtratur, ſunt illæ vaginæ,cum eo,quod eſt in eis ex granis.* Melilotus Yſaaci aut Serapionis. [ ] Videtur redundare.

QVÆ *certè deſcriptio iſtis corniculatis trifolijs ſatis reſpondet,& præſertim primo ac tertio generibus.*

1. ATPRIMVM *horum Germani* wilden klee/ ſteẽklee. vnſer frawen ſchuchlin/vnd voghels wickẽ *appellãt: noſtri* ſteen klaueren *&* vogels vitſen:*nonnulli herbam leporinam: Fuchſius melilotum Germanicam facit.*

2. ALTERVM *genus idem melilotum Italicam,& Germanis* welſcher ſteinklee *nuncupat, & cum vera meliloto conuenire exiſtimauit, cum qua tamen per omnia non communicat.*

1. FACVLTATEM *autem primum genus poßidet euidenter adſtringentem, frigidum ac ſiccum natura ſua, incipientibus idcirco inflammationibus vtile, & omnibus, quæ reprimi ac refrigerari deſiderant.*

CÆTERORVM *duorum non ita explorata, aut cognitæ nobis vires ſunt.*

DE TRIFOLIIS COCHLEATIS, HOC eſt,quorum ſiliquæ teſte cochlearum ſimilitudine,in vertiginem tortæ ſunt.

CAP. XCII.

HVIVSCEMODI *trifoliorum duo potiſſimum ſunt genera. cauliculos habent tenues, rotundos non erectos, ſed per terram repentes: folia trifolio ſimilia, verùm minora, tene-*

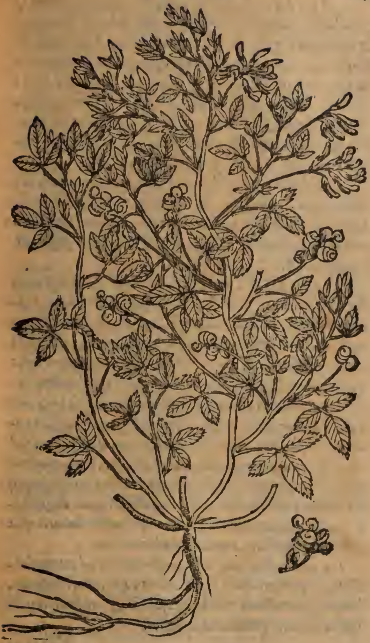

teneriora: & prius genus per ambitũ crenata: flores ex luteo pallẽtes, paruulos in ſummo pediculorũ: radices tenues. fructus vnius quidem eſt latior ac breuior, aliquot circumuolutionibus in ſpiras cochleæ modo contortus: alterius verò, & in nonnullas quoque vertigines tortus, ſed longior, & breuibus aliquot, veluti ſpinulis, echini alicuius modo aſper. Semina in vtriuſq; ſiliquis parua, candida, nõnihil recurua.

GALLI *huiuſcemodi trifolium* l'herbe au limaſſon *nuncupant, Recentiorum plerique hæc trifolia medicas eſſe iudicant; nos trifolia cochleata appellare maluimus, à ſiliquis cochleæ alicuius modo conuolutis: nam cum medicæ deſcriptione (licèt fortè ſimilitudinem aliquam habeant) nõ conueniunt. Lentis enim magnitudinem, fructus ſiue ſiliqua multum excedit. ſemen verò quod in ipſis continetur, non modò lentis formam non habet, ſed nec magnitudinẽ, multò lente minus. Iam & iumentorum aut boum pabulo hæc trifolia nec requiruntur, nec vtilia habentur, ita vt his de cauſis (præter alias rationes) non eſſe veras medicas, abunde conſtare videatur.*

DE MEDICA. CAP. XCIII.

EX *trifoliorum & quidem cochleatorũ genere & medica eſt. Virgulas hæc ſiue cauliculos habet cõplures, rotundos, virẽtes, folia trifolio ſimilia, circa caules minora & cõtractiora. flores in vmbella, breui, craſſaq́; ſpica quodammodo perſimili exeunt, pratenſis trifolij anguſtiori & minori; colore vt plurimum in cæruleo purpurei. ſequuntur inde ſiliquæ ſiue cornicula cochlearum ſimilitudine quoque intorta, ſed multò, quàm cochleatorum trifoliorum anguſtiora; lentis videlicet tantum latitudine, aut paulò ampliori, ac in pauciores ſpiras contracta, duas videlicet aut tres tantùm, in quibus ſemen minutum & candidum. Radices ſubſunt, vti aliorum trifoliorum, longæ, tenues, & lignoſæ.*

NASCITVR *pleriſque Hiſpaniæ locis ſua ſponte, quod ſatiuo tenuiora habet folia, et flores ſubinde ſubluteos. In Valentino regno, & vocata Catalonia, Tarraconenſis Hiſpaniæ prouinciis, in agris ſeritur, vbi crebrò ſingulis æſtiuis menſibus reſecatur, & in decem aut duodecim annos perdurat. Semen illinc tranſmiſit Carolus Cluſius, quod in horto variarum ſtirpium generibus inſtructiſsimo verè nobilis viri D. Ioannis Brancion, Mechliniæ, hoc anno à natiuitate Chriſti* M. D. LXV. *feliciter adoleuit.*

SERENDAM *medicam, Varro ait, in terra non nimium arida, aut varia, ſed temperata. Palladius Aprili menſe, ſerendam eſſe medicam ſcribit, ac ſemel ſatam decem annis permanere, ita vt quater vel ſexies poſſet per annum recidi.*

APPELLANT *hanc herbam Græci* μηδικὴν, *Latini ſimiliter medicam, Caſtellani* mielguas, *Valentini ac Catalani* alfafa, *voce aut Barbara, aut ab Arabica deflexa: nam Arabum princeps Auicenna medicam* cot, alaſeleti *&* alfasfaſa *nominat. Veram autem & legitimam hanc eſſe medicam, ipſa medicæ dilucida apud Dioſcoridem deſcriptio, euidenter oſtendit, quæ talis eſt:* μηδικὴ ἔοικε μὲν ἄρτι φυομένη τριφύλλῳ τῇ ἐν χορτοκοπίοις, προάγουσα δὲ στενοφυλλοτέρα γίνεται, καυλοὺς ἀνιεῖσα τριφύλλῳ ὁμοίους, ἐφ᾽ οἷς τὸ σπέρμα προσπέφυκε φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπεστραμμένον ὡς κεράτιον, *hoc eſt, Medica quum recenter prodiit ſimilis eſt trifolio pratenſi, verùm in progreſſu folia eius anguſtiora, caules producit trifolio ſimiles, quibus fructus accreſcit lentis magnitudine, corniculi modo intortus.*

σπέρμα. IN *qua deſcriptione* σπέρματος *nomen ad totum fructum (vt non rarò aliâs) referendum, qui, vti ſcripſimus, lentis magnitudinem proximè exprimit, & corniculi implicati ac contorti ſimilitudinem refert.*

NOMI-

Nominatvr autem medica à Media. Externa, inquit Plinius, Græciæ, per bellum Perſarum, quod Darius intulit, inuecta.

In medica verò nomen & appellationem recipi quoque poſſe nonnullis videtur trifolij quoddam genus, quod in Germania ac Belgio ſecus vias, agrorũ margines, in agris frumẽtarijs, ac ſubinde in hortis reperitur. cauliculi huic ſunt tenues: folia ex interuallis trifolio ſimilia, verùm minora, per oras leniter crenata: flores exigui & lutei, in breues veluti ſpiculas aut paniculas compacti, quos ſuccedunt parua capitula, ex multis nigricãtibus, latis, recuruis ſeminibus cõgeſta: radix tenuis eſt et fibroſa: plurima æſtatis parte floret. 2.

Plerique noſtrate idiomate ſteenclaueren & Germanico ſteinklee nominant, proprius tamẽ veltklee & veldclaueren, ac Latinè trifolium agrarium quis nuncupauerit: exiſtimatur, vti diximus, medica eſſe ſpecies, propter ſeminis cum lente aliquam ſimilitudinem, quod tamen non rotundum eſt, nec corniculi alicuius intorti, vel cochleæ modo in ſpiras vllas contractum: vnde manifeſtum eius cum medica diſcrimen. Iam & herba ipſa iumentorum, pecudum & quadrupedum pabulo, non expetitur, ſed ferè negligitur. Medica enim, auctor Dioſcorides, pro gramine vtuntur, qui pecora alunt. Trifolium agrarium.

Facvltatem autem medica frigidã habet, ea de cauſa, quibus refrigeratiõe opus eſt, viridis impoſita prodeſt.

DE TRIFOLIO CANDIDO.

CAP. XCIIII.

Candidvm trifoliũ, rectis aſſurgit caulibus compluribus, ſeſquipedalibus, aut altioribus: folia ei trifolio, aut fænograco minora, in ſingulis pediculis trina, acuminata: flores candidi, aut tenuiter ex albido purpuraſcentes. Radix

lignoſa & viuax eſt. Tota herba, vnà cum caulibus & folijs, ab vtraque parte, incana eſt, & molli tenuique lanugine hirſuta.

NASCITVR *in quorundam hortis: peregrina enim Belgio & aliundè inuecta, floret hîc ſub finem æſtatis.*

STVDIOSORVM *plerique glaucem, alij cytiſum faciunt, nonnulli Scribonij oxytriphyllon. At Scribonij oxytriphyllon à trifolio bituminoſo non differt.*

CYTISVS *verò frutex eſt, vti paulò antè ſcripſimus, lignoſus, apibus & iumentis gratus; at iſtud trifolium nec lignoſum eſt nec vel apibus vel animantium cuiquam iucundum eſſe, obſeruari potuit.*

CVM *glauce autem ſimilitudinis quoque nihil aut exiguum omnino habet, neque enim caulibus ſuis ſerpit, neque flores habet purpureos, & ramuli eius dodrante ſunt longiores.*

DESCRIBIT *verò glaucem Plinius his verbis:* Glaux. *Glaux antiquitus εὐγάλακτον vocabatur, cytiſo et lenticulæ folijs ſimilis, auerſa candidiora (ſuperna virent.* Dioſ. *addit) rami in terram ſerpunt quini, ſéniue admodum tenues (dodrantales, Dioſcorides) ab radice: floſculi purpurei exeunt: inuenitur circa mare. Eugalacton ab effectu nominatur, & idcirco à quibuſdam non γλαῦξ, ſed γλᾶξ aut γάλαξ pronunciatur: hæc, inquit Dioſcorides, decocta cum farina hordeacea & ſale, & oleo, & in ſorbitione exhibita, extinctũ lac reuocat: eamque quæ hauſerit, Plinius ſuperaddit, balneis vti conuenit.*

AT *candidum trifolium cuius facultatis ſit, aut ad quæ vtile, incompertum.*

DE

DE LAGOPO. CAP. XCV.

LAGOPVS caule enaſcitur rotundo, erecto, folijs trifolij minoribus, paucis: paniculas, ſiue ſpicas, in ſummo cauliculorum & ramulorum gerit, molles, lanuginoſas, leporinis pedibus ſimillimas: flores vt plurimùm luteoli: ſemen paruum.

IN ſegetibus & hortorum areis Iulio & Auguſto menſibus reperitur: & quibuſdam locis maior & altior, alijs minor & humilior: Græcis λαγώπους, Latinis leporinus pes, & pes leporis, à ſimilitudine dicitur, Germanis haſen fuſz/katzen klee: noſtris haſen poortkens & haſen voetkēs: Gallis pied de lieure: nōnullis trifolium humile: quibuſdam Hippocratis λαγώπυρος videtur.

AT lagopyrus, non trifolio, ſed tritico ſimilis eſt vbi areſcit, & folio paruo velut olea, ſed longiore, vti Hippocrates ſcribit. Lagopyrus.

ADSTRINGIT autem lagopus & exſiccat. Vim habet, Dioſcorides ait, ſiſtendi aluum, cum vino pota: febrientibus autem, cum aqua danda. Alligatur eadem, contra inguinum inflammationes.

DE TRIFOLIO ACETOSO. CAP. XCVI.

HVMILIS *herba trifolium eſt acetoſum, cauliculi ei è radice tenues exeunt, in quorum ſingulis tria inſident foliola, exigua, tenuia, pallidè virentia, ſapore acida, quorum ſingula cordis effigiem quadamtenus referunt. Flores in breuibus pediculis inter folia è radice proſiliunt, candidi, quinq; foliolorum, poſt quos capitula ocbris minora, pentagona. in quibus ſemẽ exiguũ et luteũ: radix obliqua, tenuis et ruffa.*

NASCITVR *locis ſyluoſis, humidioribus, iuxta arborum radices, ac circa aquoſa, & non rarò petroſa loca: floret Aprili & Maij initio.*

capitulum, paucis & exiguis ſtaminibus candidis circumdatum, in quo ſemen deinde naſcitur paruum candicansq́; quod ſua ſponte maturum exilit. Radices ſubſunt graciles, numeroſæ, nigræ, & in diuerſa tendentes. Folia hyeme permanent: flores, ſi cælum clemens fuerit circa Februarij medium erumpunt: ſin rigidius, menſe Martio. Semen Maio matureſcit. Poſt florum defluuium noua erumpunt folia, quæ auerſa parte nonnihil purpureſcunt, ſed minus tamen quàm Cyclamini minoris.

Reperitvr plerisque Germaniæ ſuperioris locis in ſyluis vmbroſis, inter fruteta: in inferiori hac non niſi ſatū prouenit. Inueniri & apud Italos, & non modo cæruleo flore, eoq; ſubinde multiplici, ſed & candido, ab Alfonſo Pancio Doctore Medico in Academia Ferrariēſi, in ſimplicium cognitione verſatiſſimo accepimus.

Herbarii noſtræ ætatis hepaticam appellant, Germanicè edel leberkraut: item & guldenklee: hoc eſt, trifolium aureū: noſtris edel leuercruyt: & gulden leuercruyt: Gallis hepatique. Baptiſta Sardus, Trinitatem & Trinitatis herbam nominat

βάλαρις. Svnt qui βάλαριν eſſe ſuſpicentur, quam trifoliam herbam eſſe Heſychius ſcribit. Sed Balaris deſcriptione nuſquam extante, nihil definiri poteſt.

Refrigerandi autem ac reſiccandi potentia cum adſtrictione, hæc herba prædita eſt, hepati per caliditatem debilitato conferre fertur, nam & refrigerat, & robur ei non exiguum confert.

Lavdatvr, & ad ramicem efficax à Bapt. Sardo perhibetur, ſi reſiccatæ puluis cochlearis menſura, ex vino aut iure aliquo, aliquot continuis diebus exhibeatur.

DE TRIFOLIO PALVSTRI. CAP XCVIII.

Palvstre trifolium caulibus exit cubitalibus, virentibus, leuibus, interna parte poroſis: folia ei lata, glabra & carnoſa, faſeolorum, ſiue bœnarum folijs ſimilia, niſi quòd in ſingulis pediculis non plura, ſed tria tantum vt trifolio: flores à medio caulis ſurſum verſus ordine digeſti, candidi, folioſi: folliculi inde parui, rotundi, in quibus ſemen ruffum milio ſimile: radicibus ſerpit pluribus, geniculatis, intus candidis,

didis,& poroſis in diuerſa tendentibus, quæ & pluribus locis erumpunt, & caules foliaq́; promunt, vnde facilè herba ipſa latè propagatur. Saporem habet ſemen nonnullæ amaritudinis participem.

NASCITVR *vliginoſis paluſtribus locis, ſterili ac macro ſolo. Germani* biberklee/ *id eſt, Caſtoris trifolium, ſiue trifolium fibrinum nuncupant.*

BELGÆ *autem à ſimilitudine foliorum cum bωna ſiue faſelo,* bocxboonen/ *hoc eſt, faſelum hircinum: aut bωnam hircinam: Recentiores trifolium paluſtre nominãt. Cum iſopyro autem nõ exiguam ſimilitudinem, habet: nam phaſiolo, ſiue faſelo, folijs ſimillimum eſt, ita vt propter hanc quoque ſimilitudinem, vulgò etiam à Belgis, vti iam diximus, faſelus nuncupetur hircinus.*

ISOPYRON *enim & phaſiolum dici, propter eam quam cum phaſiolo ſimilitudinem habet, Dioſcorides auctor eſt. Additur & alia in vulgaribus Dioſcoridis & Plinij exemplaribus ratio: & in illius quidem* τῷ κατ' ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρειν, *id eſt, quod in ſummo folio clauiculas ferat: In huius vero, quoniam folium, quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Quæ vtrique auctori, perperam acceßiſſe, ſatis manifeſtum: nec etenim faſeli, nec faſeoli, ſiue dolichi, folium clauiculas habet; & aniſi folium, præter quod clauiculis careat, cum faſeli aut etiam faſeoli folijs, nullam habet ſimilitudinem.*

Dioſcoridis & Plinij loca emendata.

EMENDANDVM *igitur Dioſcor. exemplar, & hoc modo legendum:* Ισόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ λεπταὶ, σπερματίων πλήρεις, παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν, *hoc eſt, Iſopyron aliqui phaſiolum nominant, à ſimilitudine phaſioli, capitula ei ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis, in guſtu melanthio ſimilis.*

Iſopyron.

QVOD

QVOD verò deinde ſequitur: τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ, id eſt. folium verò aniſo, aut acceſſorium ſimiliter eſt, aut de guſtu quoque venit intelligendum: forma ſiquidem folium Iſopyri aniſum referre non poteſt, quum phaſioli folijs ſimile ſit: ſed veriſimilius eſt ab aliquo adiectum; Oribaſij enim liber ex Dioſcoride tranſſcriptus, hoc poſtremum non habet.

ATQVE hoc quidem modo, Iſopyri deſcriptione emendata & caſtigata, trifolium paluſtre ei tā ſimile eſt, vt non aliud quàm verum iſopyrum videatur.

ISOPYRI autem ſemen, vt Dioſcorides ait, contra tuſſim & dolores circa thoracem cum melicrato ſumptum prodeſt: confert etiam hepaticis & ſanguinem exſcreantibus. Extergit enim, inquit Galenus, & incidit humores craſſos, cum hoc, vt corpora contrahat & conſtringat.

DE CRISTA GALLI. CAP. XCIX.

TENVIS & erectus caulis altitudine pedis criſtæ galli eſt: folia anguſta per ambitum crenata: flores lutei aut candidi, inertis vrticæ haud multum abſimiles: ſemen latum, colore nigrum aut ſubluteum, in valuulis latis, quæ quodam veluti folliculo breui, conteguntur. Radix tenuis & parua.

EXIT in aruis & non rarò in pratis, vtrobiq; inutilis & vitioſa: plurima æſtatis parte floret.

BELGÆ ratelen & geele ratelen nominãt, et pleriq; hanecammekens/ vulgò Latinè criſtam galli, & gallinaceã criſtam, Germani geel rodel. Videtur nonnullis ἀλεκτωρολόφος veteribus dicta, aut mimmulus herba.

DE priore Plinius lib. XXVII. cap. V. ſic: Alectorolophos, quæ apud nos criſta dicitur; folia habet ſimilia gallinacei criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemẽ nigrum in ſiliquis. Alectorolophos.

MIMMVLVM

MIMMVLVM autem in pratis peſſimam, ſiliquis etiam diram ferendis tradit, lib. XVIII. cap. XXVIII. Mimmulus.

SED alectorolopho ſimilior, quàm mimmulo, criſta galli noſtra videtur.

QVA autem hæc facultate aut potentia prædita, cognoſcere, curæ adhuc nulli fuit, cùm inutilis habeatur.

DE FISTVLARIA. CAP. C.

FOLIA fiſtularia parua habet, crebris inciſuris criſpa; caules tenues, breues, quoſdam per terram ſerpentes, alios erectos, circa quos flores vt criſtæ gallinaceæ, ſed minores & colore rubentes aut albicantes: ſiliquæ deinde haud abſimiles, paruæ, in quibus ſemen latum, & nigricans. radix tenuis & fibroſa.

NASCITVR in vliginoſis pratis: herba non ſolùm parum vtilis, ſed & noxia, ac pratorum ipſorum vitium.

MAIO ac Iunio mēſibus cũ flore ac valuulis reperitur.

GERMANORVM plerique **braun rodel**/ alij **leuſzkraut** & **braun leuſzkraut**/ Græcè φθίριον, Latinè, pedicularem ab effectu nominant, quòd pecori ac iumentis, quæ in pratis vbi hæc prouenit, paſcuntur, pediculorum copiam gignat: noſtri **roode ratelen**/; recentiorum nonnulli fiſtulariam, non pauci criſtam etiam galli appellant. Cum mimmulo Plinij plus ſimilitudinis, quàm ſuperior habet.

CREDITVR ad fiſtulas & ſinuoſa vlcera vtilis eſſe, nec non menſes & aliunde profluentem ſanguinem, in vino auſtero decocta, potáque ſiſtere.

CAP. CI.

TERRESTRIS *tribulus, quem nunc deſcribimus, caules promit tenues folioſos, circa quos folia ex multis vni coſtæ adnatis congeſta, mochi ſiue ſatiui ciceris, aut citius lentis folijs ſimilia: fructus ſecundum caules, poſt quinq; foliolorum floſculos, iuxta foliorum exortus, à breuibus dependent pediculis, duri, multis aculeis ac ſpinis horridi, in quibus ſemen; radice nititur fibroſa.*

APVD *Hiſpanos in aruis frequens, frugibus infeſtus, ſed tamen, vt Plinius ait, inter frugum morbos potius, quàm inter terræ peſtes numerandus: reperitur & pleriſq; Italiæ ac Galliæ locis: fructus æſtate perficitur.* τρίβολος *Græcè, & Latinè tribulus dicitur, ac ad differentiam alterius in aquis naſcentis* τρίβολος χερσαῖος, *& tribulus terreſtris.*

EST *autem terreſtris tribulus Theophraſto duplex, vnus folio exit ciceris: alter ſpinoſo conſtat. Hunc* φυλλάκανθον *appellari ait, ſerius germinare, & ſemen nigricans in lobo ferre: illum verò* πρώϊον *ſiue præcoquum eſſe. Cum* πρωΐῳ *autem, qui hoc loco deſcriptus, magis conuenit; quem & terreſtrem Theophraſti tribulum, non omnino abs re, quis nuncupauerit. Dioſcorides enim, qui vnius terreſtris tantùm meminit, hunc omiſit. Suum ſiquidem tribulum, non ciceri ſed portulacæ, ſimilia tradit habere folia, ac tenuiora, &* κλήματα, *ſiue tenuiores teneroſq; ramulos, per terram ſtratos, in quibus ſpina acerba & dura. Qui certè tribulus* φυλλακάνθῳ, *alteri videlicet Theophraſti tribulo, magis ſimilis eſt, quàm* πρωΐῳ *ſiue præcoquo.*

Tribulus terreſtris Dioſcoridis.

CÆTERVM *in terreſtri tribulo terrea & frigida qualitas, quæ & adſtringens, auctore Galeno, ſuperat: fructus eius quum tenuium ſit partium, potus lapides in renibus comminuit.*

TERRE-

TERRESTRIS *tribulus, Dioſcorides ait, drachmæ pondere epotus et impoſitus commorſis à viperæ opitulatur: auxiliatur etiam aduerſus venena cum vino potus; decoctum eius reſperſum pulices necat.*

DE TRIBVLO AQVATILI.
CAP. CII.

AQVATILIS *tribulus caules habet longos, inferiori & ea quæ ſub aquis eſt parte graciliores, adhærentibus quibuſdam locis tenuibus fibris, veluti capillamentis; iuxta verò aquæ ſuperficiem craſsiores & folioſi, quorum longitudo lacuum & locorum in quibus gignitur, profunditatem conſequitur, in ipſo enim fundo capillamentis nonnullis figitur, ſumma autem parte aquæ ſuperficiem contingit: folia lata ſunt populeis aut vlmeis quodammodo ſimilia, ſed breuiora & forma quodammodo rhombi, per oras crenata; inter quæ floſculi exeunt, deinde frvctus auellanis nucibus maiores, nigricantes, quatuor duris aculeis modicè recuruis, ſpinoſi; in quibus nucleus candidus, guſtu non ingratus, qui & recens mandi, & arefactus moláq; contritus in panem, vt fertur, cogi poteſt.*

IN *Germania ſuperiori, vt Cordus refert, in lutoſis lacubus & vrbium foßis, quibus limoſus ſubeſt fundus, naſcitur. apud Brabantos ac alios finitimos Belgas, in ſtagnantibus, puris & fontanis aquis non rarò reperitur. Matthiolus non ſolùm in dulcium aquarum lacubus, ſed & in marinis quibuſdam, iuxta Venetias reperiri, memoriæ prodidit.*

Τρίβολος ἔνυδρος *Græcis; Latinis tribulus aquatilis ſiue aquaticus, et tribulus lacuſtris; officinis tribulus marinus dicitur;* Germanis waſſernuſz/ weihernuſz/ ſeenuſz/ ſtachelnuſz/ ſpitznuſz: Belgis waternootē et minckyſers: *Gallis* macres. *Exiſtimatur quoque à nonnullis Butomon* Butomum. *illud eſſe, quod in Geoponicis Caßiani Baßi, Conſtantino imperatori dedicatis, locis ſcribitur exire paluſtribus: & quod interpres vertit populneis nigris folia ſimilia*

ſimilia habere: Ruellius verò, folia ferre Irinis proxima. Græcè autem ſic legitur: βούτομον γίνεται ἐν τοῖς ἕλεσι, φύλλα δὲ ὅμοια φέρει ἀκείροις.

F R V C T V S *autem huius tribuli, plerique caſtaneas aquatiles appellant.*

R E F R I G E R A N T I S *porrò tribulus iſte eſt naturæ: ex humida & frigida eſſentia componitur, quæ magis in hoc aquea eſt, quàm in terreſtri, in qua terreum frigidum potentius, vt Galenus ait: proinde inflammationes omnes, vti Dioſcorides tradit, cataplaſmate adiuuat: cũ melle aphtas, tonſillas, oris putredines, gingiuasq; perſanat. Succus ad oculorum medicamenta colligitur.*

T H R A C E S, *Plinius inquit, qui Strymona habitant, folijs tribuli equos ſaginant, ipſi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem.*

DE FONTALI SIVE POTAMOGEITONE. CAP. CIII.

C A V L I C V L O S *habet fontalis, tenues, viticuloſos, geniculatos, folia oblonga, betæ folijs minora, dutioráque, quæ tenuibus ac longiuſculis pediculis inſidẽtes, ſupra aquas eminent, & ipſius ſuperficiei, vti nymphææ folia incumbũt. flores in breuibus ſpicis, ex dilutiore purpura rubent, vt biſtorta. ſemen durum.*

R E P E R I T V R *in paludibus, lacubus, vrbium foſſis, & alijs ſtagnantibus aquis, non rarò etiam in riuulis lentè fluentibus: vbique frequens.*

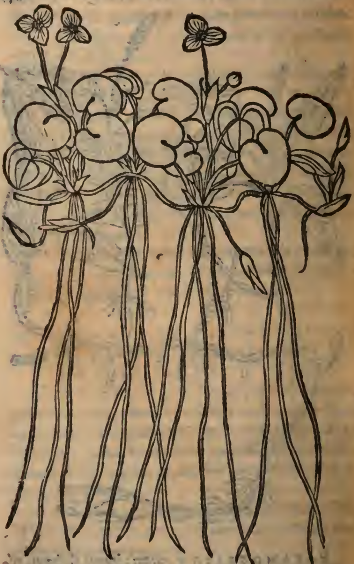
F L O R E S *conſpicui ſunt, Auguſto aut Septembri.*

C R E D I T V R *à Græcis* ποταμογείτων *dicta, quæ &* σταχυίτης, *Latinis fontalis & ſpicata, Germani* zamkraut/ *noſtri* fonteyncruyt/ *Galli* eſpi d'eaue *nominant.*

P O T A-

POTAMOGEITON *autem, inquit Galenus, adſtringit & refrigerat ſimiliter polygono, ſed eſſentia eius craſſior eſt, quàm polygoni: pruriginibus vtile, & contra veterum vlcerum depaſtiones; auctor Dioſcorides.*

2. FLVITAT *& in aquis, ac eius occupat ſuperficiem, ſicuti fontalis, huius veluti altera ſpecies, quem ranæ morſum plerique nominant; ſunt huic folia breuiora, rotundæ;*

Aſari

Aſari folijs fere ſimilia ſed minora, eodem quo fontalis modo, aquæ innatantia.

FLORES *in longioribus pediculis inter folia exeunt, parui, candidi, medio lutei; ex tribus foliolis, plantaginis aquaticæ floribus maiores, Iulio aut Auguſto conſpicui. Pro radicibus tenues fibræ ſunt, quæ ex breui ac paruo veluti capite, vnde foliorum exortus, fundum verſus tendunt: à quo etiam obliquæ fibræ exeunt, quibus progerminantibus, ſeipſum multiplicat.*

REPERITVR *ſimilibus & ijſdem crebrò, quibus fontalis, locis.*

NOSTRI vorſchen beet *id eſt, ranæ morſum, vti diximus, appellant; plerique etiam nymphæam paruam, &* cleyn plompen.

FONTALIS *ſiue potamogetonis ſpecies videtur, eiuſdem cum eo facultatis.*

DE VIOLA AQVATILI. CAP. CIIII.

AQVATILIS *viola caules habet teneros, rectos, ſingulares, folia circa imum caulis, orbiculatim ipſum ambientia, multifida, ſimilia quodãmodo fæniculo, aut vulgari millefolio, verùm quàm huius ampliora maioraq́; flores iuxta ſummum caulis proueniunt, & ipſi orbiculato ambitu digeſti, & ex quinque foliolis congeſti, Leucoijs ſimiles, ſed minores, candidi, medio illorum luteo, odorati: radices ſubſunt tenues, fibroſæ, nigræ, extrema tamen parte alabaſtri modo reſplendentes. Tota herba, ante caulis prouentum, ſub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur abies: caulis verò vbi excreuerit, vnà cum floribus ſuperficiem ſuperat ac ſupra aquas eminet.*

Reperitvr *in lacubus & aquis ſtagnantibus aut pigrius fluentibus, apud Belgas plurima.*

Nostri *violam aquatilem, & vulgò* water violieren *appellant, Gallicè* gyrofflees d'eaue. *Petrus And. Matthiolus in commentarijs ſuis pro Myriophyllo pinxit, quod Latinè etiam millefolium, aliud tamen à millefolio habetur, qui* ϛρατιώτης χιλιόφυλλος *nominatur.*

Describitvr *autem* μυριόφυλλον *à Dioſcorde his verbis: Cauliculus eſt* μονοφυὴς, *id eſt, ſingularis, tener, vnica radice nixus, circa quem folia multa, læuia, fœniculo ſimilia. Caulis ipſe* ὑπόκιῤῥος *ſiue ſubrubens,* διαποίκιλος, *verſicolor. Naſcitur paluſtribus locis.* Myriophyllon.

Cvm *qua deſcriptione, viola iſta paluſtris non admodum conuenit, quæ nec caule eſt ſingulari, nec radice vnica: conſtant enim radices multis fibris, & caules promit complures.*

Facvltatem *autem viola paluſtris frigidam videtur habere & ſiccam, nullius tamen in medecina vſus.*

DE NYMPHÆA. CAP. CV.

Aqvarvm *ſoboles & nymphæa vtraq; eſt, candida videlicet & lutea: folia candida habet in longis, teretibus, glabris, intuſq; poroſis pediculis, magna, lata, & propemodum rotunda, aquæ plurima parte ſupernatantia, quæ ſuperiori parte glabra & læuia ſunt, inferiori verò fibris aliquot diſtincta: flores in ſimilibus cauliculis & in ſingulis ſinguli, candidi, ex compluribus foliolis oblongis & acuminatis, in quorũ medio ſtamina multa lutea: poſt florem capitulum prodit rotundum, in quo ſemẽ nigricans, ſplendens, milio maius. Radices ſubſunt craſſæ, nodoſæ, foris nigræ, intus candidæ ac fungoſæ, vnde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret.*

LVTEÆ, folia ſimilia candidæ ſunt, paulò tamen oblongiora, foliorum florumq́; pediculi ſimiles, niſi anguloſi eſſent; flores lutei, ex quinque tantùm foliolis breuibus, rotundiuſculis commiſſa, in medio quorum capitulum gignitur rotundum, turbinatum, compluribus luteis ſtaminibus, circumdatum, in quo, vbi ad maturitatem peruenerit, ſemina quoque ſplendentia, maiora quàm alterius, triticeo grano minora. Radices craſſæ ſunt, longæ, quibuſdam veluti acetabulis aſperæ, intus forisq́; candidæ, ſubſtantia fungoſa & poroſa. Naſcitur vtraque in paludibus, ſtagnantibus aquis, amplioribus foſſis, & pigro lapſu dilabentibus riuulis, ac ſubinde fluminibus: Maio ac Iunio floret.

GRÆCIS νυμφαία ac Latinis ſimiliter nymphæa, quòd aquoſa loca amet, dicta, auctore Dioſcoride: officinæ nenuphar nuncupant. Apuleius Latinè ait appellari, matrē Herculaniam, algam paluſtrem, papauer paluſtre, clauum Veneris ac digitum Veneris. Marcellus peruetuſtus auctor, Latinè clauam Herculis, & Gallicè baditin nominari refert. Germani waſſer mahem / hoꝛwurtz / hoꝛſtrang / ſeeblumen / waſſer gilgen; Belgæ plompen appellant, Galli blanc d'eaue. Luteæ flos βλέφαρα, vt Dioſcorides refert, dicitur.

HABET autem, Galenus ait, nymphææ tum radix, tum ſemen deſiccandi vim citra morſum: itaque ventris profluuia cohibet, ſemenq́; ſiue per inſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dyſentericos.

CÆTERVM nymphæa, quæ candidam habet radicem, potentioris eſt facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem ex vino nigro auſtero bibitur: nonnullam habent & abſtergendi potentiam: itaque & alphos ſanant, & alopecias: ad alphos macerantur aqua: ad alopecias pice liquida.

Sed

Sed ad hæc aptior eſt ea, cuius radix nigra eſt; ſicuti ad alia, cuius alba. Theophraſtus, trita, inquit, & plagæ impoſita, ſanguinem ſiſtere traditur.

NOSTRA *ætas, candidæ nymphææ flores, ad capitis ex cauſa calida affectus commendat: luteæ verò radicem, renum & veſicæ calidis morbis mederi, & aduerſus gonorrhœam efficacem, non temerè exiſtimat.*

DE LENTE LACVSTRI. CAP. CVI.

LACVSTRIS *lens, veluti muſcus quidam viridis eſt, minimis foliolis, rotũdis, lentis magnitudine, è quorum medio, inferiori parte, tenuiſsimæ fibræ capillorũ inſtar deſcendunt, quæ ipſis radicũ loco ſunt: caule, flore & fructu caret.*

IN *lacubus, vrbium foſsis, & alijs non decurrentibus aut fluentibus aquis, innatans & latè ſæpe ſuperficiem eius occupans reperitur.*

GRÆCIS φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων *dicitur; Latinis lens lacuſtris, lens aquatilis, & lens paluſtris. Pharmacopœi aquæ lenticulã nominãt, Germani* meerlinſen/ *Belgæ* waterlinſen/ *& frequentius* enden gruen/ *hoc eſt, anatum herbam, quòd videlicet eam anates paſcantur, Galli* lentille d'eaue.

EST *autem, vt Galenus tradit, humidæ & frigidæ temperaturæ, vtrimque ex ſecundo quodammodo ordine.*

PRODEST, *Dioſcorides ait, omnibus inflammationibus, eryſipelatis, podagriſq;, & per ſe, & cum polenta impoſita: puerorum etiam enterocelas glutinat.*

DE RANVNCVLO AQVATILI. CAP. CVII.

RANVNCVLVS *aquatilis cauliculos habet rotundos, tenues, in rectum & obliquum ſparſos: folia ſub aquis multifida, chamameli folijs ſimilia, extra aquas autem rotunda,*

tunda, & per ambitum crenata: flores candidi & odorati, forma ranunculi perſimiles, quos, veluti in hortenſi ranunculo, aſpera conſequuntur capitula, ſemen continentia: radices tenues ſunt & capillacea.

I n *foßis aquas habentibus, & lentè decurrentibus riuulis, necnon iuxta eorundem ripas, ac alijs locis humentibus gignitur.*

A p r i l i, *Maio & ſubinde Iunio menſibus abundè & latè floret.*

R a n v n c v l v s *quidem eſt aquatilis, et polyanthemum aquatile. pharmacopæorum & herbariorum plerique hepaticam aquaticam, & hepaticam albam perperam appellant, & cum maiori errore refrigeranti hepaticæ albæ loco, medicamentis admiſcent: facultate ſiquidem hic aquatilis ranunculus calidus eſt, et ranunculo herbæ ſimilis.*

DE SAGITTA. CAP. CVIII.

S a g i t t a *herba in longis triangularibus leuibus pediculis, folia profert triangularia, ari folijs longiora & anguſtiora, alatæ ſagittæ cuſpidem proximè referentia, inter quæ medius exit caulis rotūdus, leuis, intus ſpōgioſus, in quo per interualla terni naſcuntur flores, et ipſi ex tribus foliolis commiſſi, candidi, ſtaminibus quibuſdam in medio puniceis.*

F l o r i b v s *ſubnaſcuntur, virentes, rotundæ et nonnihil aſperæ pilulæ, caſtaneis minores: radices ſubſunt pallidæ & fibroſæ: gignitur in lacubus & aquis reſedibus: radices in fundo hærent: folia & fructus ſuper aquas eminent: floret potiſſimùm Maio: fructus Iulio perficitur menſe.*

S a g i t t a m *& ſagittalem recentiores appellant, nonnulli linguam ſerpentis, & vulgò* ſerpents tonghen.

πιστάνα. *Sagittam autem, à Græcis πιστάναν appellari; Magonem referre Plinius tradit; piſtanam dicit à Græcis vocari, quam inter vluas ſagittam appellamus, lib.* XXI. *cap.* XVII.

SAGITTA

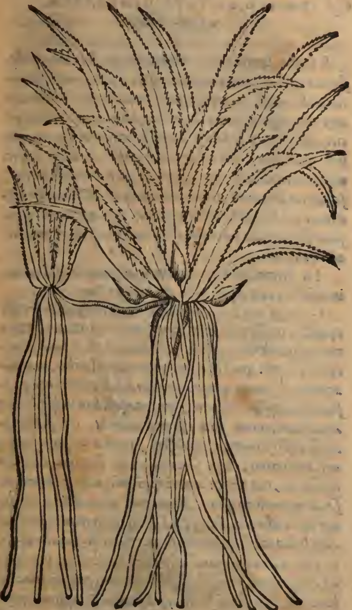

Aqvatile *ſedum, folia habet aloes herbæ ſimilia, ſed breuiora & minora, per ambitus, duris quibuſdam breuibus aculeis ſpinoſa; inter quæ vaginæ quædam erumpunt, cancrorum forficulis perſimiles, quibus dehiſcentibus flores exeunt candidi, trium foliorum, ranæ morſus perſimiles, luteola, exigua ſtamina in medio gerentes. Pro radicibus fibræ longæ ſunt, rotundæ, candidæ, craßioribus lyrarum fidibus, aut longis lumbricis perſimiles, quæ ab ipſo folia promente, breui capite deſcendentes, aquæ fundum petunt, quem tamen rarius aſſequuntur. Exeunt ab eodem & aliæ obliquæ fibræ, quibus vti ranæ morſus multiplicatur.*

Reperitvr *in ſtagnantium aquarum lacubus, & foßis locis circa Scaldim & Diliam Belgij flumina, complurimis. Maxima foliorum pars vnà cum floribus aquas ſuperat, reliquæ ipſius ſtirpis, ſub aquis conduntur. Iunio, Iulio, & ſubinde Augusto floret.*

Sedvm *appellari poteſt aquatile, ab aloes videlicet ſimilitudine, quod Latinè quoque ſedum appellatur; à quibuſdam cancrichela, ſiue cancri forficula dicitur. Videtur autem* στρατιώτης ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φυόμενος, *id eſt, ſtratiotes aquatilis, quem &* στρατιώτην ποτάμιον *nominant, Latinè militarem aquatilem quis appellauerit. Nam aquis innaſcitur, ijſdemq́ ſupernatat, et ſi fibræ illæ quas ad aquarum fundum demittit, radices non ſunt, abſq́ radice etiam viuit: iam & ſemperuiuo orbiculato foliorum ambitu ſimilis eſt, folijsq́ quam illud maioribus ac longioribus, necnon refrigerantis etiam naturæ, qualem ſtratiotem potamium eſſe Dioſcorides memoriæ prodidit.*

Sistit *autem hic ſtratiotes, eodem auctore, ſanguinem è renibus fluentem; vulnera ab inflamatione aſſeruat: eryſipelatis & œdematis cum aceto impoſitus prodeſt.*

DE SIO AC EIVS GENERIBVS. CAP. CX.

S I V M *longis, tricubitalibus aut amplioribus, craſſis, ſtriatis & inanibus aſſurgit caulibus, qui ſuperius attenuati, in alas quaſdam diuiduntur: folia ei oblonga, ex pluribus alijs commiſſa, quorum ſingularia, pinguia, glabra, & per circumferentiam ſerræ modo inciſa, particularibus hipposelini folijs minora: flores in vmbellis candidi. Radices tenues, nigræ & capillaceæ veluti fibræ ſunt, quæ non modò ſubſunt; ſed & caulium geniculis adnaſcuntur, ijs quibus aquis conduntur aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam hipposelino, tota herba odoratior eſt, naphthæ (vulgò petrolei) odore vicina.*

I N *perennibus naſcitur riuulis, & ſubinde, ſed rarius, in reſedibus exit aquis. Iulio & Auguſto floret.*

G E R M A N O R V M *pleriq;* waſſer eppich / froſch eppich / waſſer merck / *& noſtrate dialecto* water eppe *nominat; Itali* Gorgoleſtro. *Plinio ac Latinis lauer; Dioſcoridi σίον eſt: quod in vetuſtis eius exemplaribus, anagallis aquatica et iuncus quoque dici odoratus legitur: vnde occaſionem ſumpſiſſe videntur, qui anagallidem vulgò dictam aquaticam, verum ſium eſſe exiſtimarunt. Qui ſi diligenter ſij deſcriptionem expendiſſent, vocibus his ſuppoſititijs, aut adulterinis, licet ſæpenumerò ad ſtirpium notitiam conferant, non tamen temerè ipſis quicquam tribuendum, facile animaduertiſſent. Nam cum anagallide aquatica, aut iunco odorato, ſium, vti à Dioſ. deſcribitur, ſimilitudinis habet nihil. Eſt etenim ſium, vti ſcribit,* θαμνίον ὀρθὸν, λιπαρὸν, φύλλα ἔχον πλατέα ἱπποσελίνῳ ἐοικότα, μικρότερα δὲ καὶ ἀρωματίζοντα, *id eſt, frutex rectus, pinguis, folia habens lata, hipposelino ſimilia, ſed minora & odorata, qualis*

non eſt

non eſt iuncus odoratus: nec etiam anagallis aquatica, quæ neq; fruticis ſpecie adoleſcit, aut odorata, vel hippoſelmo aliquo modo ſimilis, ſed plane diſſimilis, à ſio his de cauſis multum differens..

PORRO ſium, vti Galenus ait, quantum guſtu odoratum eſt, tantum etiam excalefacientis facultatis eſt particeps. Crudum coctumq́; eſu calculos, Dioſcorides tradit, conterit & expellit, vrinas cit, partus & menſes euocat, comeſtum dyſentericis vtile.

2. SIO autem ſiue laueri odore & facultate proximũ eſt, alterum quoddam veluti ſij genus, multò tamen & minus et tenuius. Cauliculi huic ſunt tenues, rotũdi, læues, obſcurè geniculati, inanes, iuncis quodammodo ſimiles. pro folijs pauci; tenues ſunt & inanes quoq; pediculi, ſiue ῥάχεις aut coſtæ, à quibus parua aliquot & anguſta promuntur foliola. flores in exiguis vmbellis, ſcabioſæ anguſtioribus & minoribus, candidi, ſimul compreſſi exeunt: ſemen aniſo maius, ſubcandidum, ſuperiori parte latius. Radices tenuiſſimæ & nigræ fibræ ſunt, caulibus inferius adhærentes: emittit verò & ex imo caulis, fibras obliquè ſerpentes, quæ alicubi terræ aut luto hærẽtes, radices faciunt et cauliculos promunt, ſeipſam hoc modo multiplicante ſtirpe, quæ tamen & ſemine ſeri poteſt.

REPERITVR in perennantibus riuulis, aut alijs aquis frequentius, ac ſæpiſſimè vbi ſium gignitur: non rarò etiam in paluſtribus & riguis, iuxta riuulos ac foſſas.

ADOLESCIT etiam in hortis aut alibi, locis non perinde humidis, ſatum; quod tamen minus attollitur & breuius eſt; foliáque habet terræ proxima, cærefolio ſimilia, ſed tenuiora; reliqua verò, vti eius quod in aquis exit; radices autem craſſas, paruis ſylueſtribus rapis ſimiles, verùm minores ac breuiores, à quibus & tranſuerſæ quædam ſerpentes

pentes exeunt fibræ, quibus ſeipſum multiplicat. Ita non rarò in alium locum tranſlatæ ſtirpes, formam effigiemq́ue aliqua parte commutant.

FLORET *vtrumq́ue æſtiuis menſibus. Auguſto ſemen, in hortis quidem, ad maturitatem peruenit.*

ANONYMOS *& abſque nomine eſt, niſi ſium illud ſit, cui σχοίνου ἀρωματίκου, id eſt, iunci odorati nomen tribui poteſt: quod ſio datum legitur, inter eas voces, quæ ſuppoſitæ habentur: quo nomine iſtud ſij genus non impropriè appellari poſſe videtur, quando illi caules ſunt iuncis ſimiles & odorati; tametſi non ille ſit odoratus iuncus qui propriè ac verè talis nominatur.*

Iuncus odoratus.

MATTHIOLVS *huius genus illud, quod in hortis aut alibi loco non paluſtri natum, formam commutauit, inter Oenanthes à ſe depictas quartam fecit; ab Oenanthe tamen multum differentem.*

EST *verò & tertium, ſio odore & facultate cognatum genus: caulem iſtud habet craſſum, inanem, geniculatum, ſupra aquas bicubitalem, aut longiorem, in plures alas diuiſum, primùm viridem, poſtea verò, quum ſemen maturum eſſe cœperit, in luteum langueſcentem: folia hortenſis apij (vulgò petroſelini) tenuiora: flores in non magnis vmbellis, parui ſunt et candidi: ſemen odoratum, ſubnigricans, aniſo maius. Radices fibræ ſunt, veluti ſij nigræ, ad inferiorem caulis partem ipſis geniculis adhærentes.*

EXIT *iiſdem ac ſimilibus quibus ſium locis, & ſimul cum eo ſæpe reperitur. Aeſtate floris productio: Auguſto ſemen maturum eſt.*

APVD *noſtros, quod ſciam, nomen nō habet, officinis etiam incognitū, ſicuti & ſium; à Plinio phellandrium nominatum videtur, quod lib. XXVII. cap. XII. ſcribit in paluſtribus naſci, folio apij. poteſt autē et iſtud genus, ſium illud*

Phellandriū.

illud eſſe, quod Pſeuſippus, apud Athenaũ in aqua naſci affirmat, foliũq́ habere paluſtri apio ſimile, de quo Homerus:

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίου ἠδὲ σελίνου, *id eſt,*

Sunt apio atque ſio circum mollißima prata.

Si modò hoc Pſeuſippi ſium non idem eſt, cum priori loco deſcripto ſio.

Qvo'd *autem ad facultates harum duarum ſtirpium attinet, haud dubium eſt, quin vtraque calida ſit & ſicca, ac ſio potentia ac temperamento ſimillima. Qua de cauſa, vrinam & menſes prouocant; ad veſicæ frigidos affectus vtiles, & ad calculum, quem cõminuere ac expellere poſſunt, ſi natura ſua friabilis fuerit.*

Plinivs, *phellandrij, inquit, ſemen bibitur propter calculos & veſicæ incommoda.*

DE NASTVRTIO AQVATICO, SIVE SIO CRATEVÆ.
CAP. CXI.

Nastvrtio *aquatico caulis eſt craſſus, longus & inanis: folia multa, oblonga, & virentia, ex pluribus in rotũditate oblongis compoſita: flores iuxta alarum & caulis ſuperiores partes particulatim prodeunt: ſiliquæ deinde rotundæ, tenues, oblongæ, in quibus ſemen paruum lutei coloris. Pro radicibus fibræ tenues candidæque ſunt, cauli qua parte aquis immergitur, pluribus locis adhæreſcentes.*

In *fontium limpidißimorum riuulis, & alijs locis puras aquas habentibus, gignitur.*

Floret *æſtate, ſemen intereà maturatur: hybernis menſibus ad epulas infertur, & acetariorum locum explet. Tota herba odorem, ſed ſaporem magis naſturtij refert, vnde & illi nomen.*

Appellatvr autē noſtris waterkerſſe/*Germanis* brunkreſz, *Italis* creſſione, *Gallis* creſſon d'eaue. *Latinè recētiores naſturtiū nominant aquaticū: pleriq; etiā naſturtiariā. Dioſcoridis autē σισύμβριον ἕτερον ſiue ſiſymbriū alterū eſt, ꝙ à nōnullis, quia guſtu κάρδαμον, hoc eſt, naſturtiū repraſētet, καρδαμίνη nominatur; ab alijs verò ſiū.*

Appellatvr *autem ſium, à Crateua, ac Plinio.*

Sium Crateuæ. *Crateuas ſiquidem* σίον, *ait*, πόα θαμνοειδὴς, ὀλίγη, ἔχουσα φύλλα πολλά, περιφερῆ, μείζονα ἡδυόσμου, μέλανα, παρεγγύζοντα εὐζώμῳ, *id eſt, Sium herba eſt fruticoſa, vilis, multa referens folia, rotunda, maiora quàm menthæ, nigra & ad erucam accedentia. Plinius verò libr.* XXII. *cap.*

Sium Plinij. XXII. *Sium, inquit, latius apio in aqua naſcēs, pinguius nigriusq;, copioſum ſemine, ſapore naſturtij.*

Qvarvm *deſcriptionum vtraque naſturtio aquatico conuenit, quod non modò diuiſura foliorum, aut flore & ſemine ad erucam accedit: verumetiam odore ac ſapore hortenſi naſturtio, ac erucæ ſimile eſt.*

Facvltatem *autem iſtud naſturtium euidenter habet calidam & ſiccam: ad ſtomacacen, quam Germani* ſcorbuck *&* ſcoorbuyck *nuncupāt, in vino aut lacte decocta, & aliquot continuis diebus epota, multum prodeſt. Vrinam prouocat, calculum & arenulas conterit ac expellit; renibus & veſicæ vtile.*

Svnt *qui referant maligna, & antiqua vlcera, vtiliter decocto eius foueri, ac lauari, herbamq; ipſam deinde imponi. Galenus ſiſymbrium alterum, calidam habere & ſiccam temperiem, ait, & virens quidem ſecundi, ſiccum verò tertij ordinis.*

Estvr, *inquit Dioſ. crudum: vrinas mouet: purgat lentiginem & ephelim, tota nocte impoſitum, matutinoque tempore detractum.*

DE FLORE CVCVLI.
CAP. CXII.

Flori, vti vulgò nuncupant, cuculi mox à radice folia in oblongis pediculis ſunt rotūdiuſcula, inter quæ medius exit caulis tenellus, pedali ferè altitudine, circa quem folia tenuia, erucæ hortenſis foliorum diuiſura: flores in ſummo candidi, aut modicè purpuraſcētes, paruis leucoijs quodammodo ſimiles: ſemen in exiguis valuulis minutum: radix fibroſa eſt.

Nascitvr non tam in aquis, quàm in locis humilioribus, & quæ creberrimè, non modò cæleſti ac pluuia, ſed & riuulorum, ac redundantium ſtagnorū aquis irrigantur.

Florem Aprili ac Maio edit. Vulgò, vti ſcripſimus, cuculi florem appellant: pleriq; naſturtium aquaticum minus, vel naſturtium aquatile alterum: Germanicè gauchblum / wilderkreſz / & wiſen kreſz dicitur: Brabanticè coeckcoec bloeme / cleyn waterkerſſe: Gallicè paſſerage ſauuage.

Sisymbrii alterius ſpecies quædam eſſe videtur, ei facultate ac temperamento ſimilis, acris quoq; et calida.

DE ANAGALLIDE AQVATILI.
CAP. CXIII.

Cavles anagallis habet aquatica, pingues, rotundos, & in nōnullas alas diuiſos: folia craſſa, leuia, lata, ſubnigra: flores circa cauliculorum & alarum ſumma, cæruleos, anagallidis fœminæ floribus ſimiles, ſed minores. Radix ſubeſt candida, longa, ſerpens, tenuibus hærens fibris, ex qua complures attolluntur caules.

Et in reſedibus exit aquis, & circa fontes, ac riuorum ac fluuiorum margines. Iunio, Iulio ac Auguſto flores, ſeménque profert.

Nos-

NOSTRA *ætas anagallidem aquaticam nominat, plerique becabungam, à Germanica appellatione voce mutuata*, Germani bachpunghen *&* punghen / Belgæ waterpunghen *&* beeckpunghen: Galli berle *nominant, vnde & berula Latine dicitur. Marcellus tamen berulam dici refert, quam Græci καρδαμίνην vocant.*

PVTATVR *autem anagallis hæc, cepæa eſſe, quam Dioſcorides portulacæ ſimilem ſcribit, ſed nigriora habere folia, & radicem tenuem, cum qua anagallis iſta aquatica conuenire poteſt, ſi per ἀντίφρασιν, κηπαία, id eſt, hortenſis dicatur. Quod ſi verò idcirco κηπαία, quòd vel ſolùm, vel vt plurimùm in hortis naſcatur, nominata ſit; parum ei anagallis hæc reſpondebit, quæ nuſquam minus quàm in hortis naſcitur: natura ſua in totum ſylueſtris, aquoſa requirens loca, perenniterq́ue rigari poſtulans.* Cepæa.

QVALITATEM *autem ac temperiem anagallis aquatica calidam habet ac ſiccam, naſturtio aquatico ſimilem, remiſsiorem tamen: editur etiam vt illud, & ad Germaniæ maritima ἐπιχώριον malum, quod* ſcuerbuyck *appellant, vtilis quoque, eodem quo naſturtium aquatile ſumptum modo.*

DE COCHLEARIA.

CAP. CXIIII.

HVMILIS *herba cochlearia eſt: folia fert in mediocris lõgitudinis pediculis à radice exeũtibus, cõplura, ſplendentia, lata, craſſa, modicè caua, inſtar parui & non valde profundi cochlearis, interdum nonnihil anguloſa. inter folia caules prodeunt dodrantales. flores in coliculis candidi, ſecundum longitudinem eorum naſcuntur. ſemen paruum, ruffum, in exiguis valuulis, vti naſturtij. radices tenues ſunt*

& albæ

& alba fibra. In Friſia, Hollandia, ac alijs maritimis inferioris Germaniæ regionibus, locis paluſtribus, et circa aggeres ſponte naſcitur: apud Brabantos & alibi quoque, in hortis ſata, feliciter prouenit.

A M A T *autem non aquas ſed paluſtria loca & rigua.*

F L O R E T *Aprili & Maio menſibus, altero à ſatione anno: ſemen Maio & Iunio particulatim matureſcit.*

N O M I N A N T *eam Hollandi, Friſij, ac aliæ finitimæ nationes* loffelcraut & lepelcrupt/ *Latinè cochleariam: veteribus, ni fallor, incognita. Nam cum Telephio aut Britannica (quod aliquando ſuſpicati fuimus) non conuenit. Caule enim & folijs portulacam non refert, vti telephiū: nec adſtringens aut lapathis facultate aſsimilis, veluti Britannica eſt, Dioſcoride et Galeno auctoribus.*

F A C V L T A T E M *autem cochlearia calidam euidenter habet, & ſiccam, virenti naſturtio ſapore, & qualitate perſimilem. Malo, quod* ſcorbuck *Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota.* Scorbuck.

E S T *autem malum iſtud graue, permoleſtum, ac diuturnum; abſcedunt, tument, exulceranturq́ gingiua: ex ore malus odor: in femoribus aut cruribus liuores, haud multum diſsimiles ijs, qui parte quapiam ſuggillata excitantur, creberrimè concomitantur: facies reliquumq́ corpus ſæpenumerò pallet: pedesq́ œdematoſi, veluti in leucophlegmatia.*

C A S T R E N S I S; *Olaus Magnus ait in gentium Septentrionalium hiſtoria, eſt morbus, qui vexat obſeſſos, & incluſos; ac ſalſorum videtur ciborum eſu naſci, frigida verò murorum exhalatione foueri.*

N O M I N A N T *hoc malū Germani, vt diximus,* ſcorbuck & ſcoorbuyck: *à Plinio huius mali ſymptoma, os*

infeſtans

infeſtans στομακάκη*; crura verò afficiens*, σκελοτύρβη *appellatur: Marcellus vetus ſcriptor, oris malum oſcedinem nuncupat.*

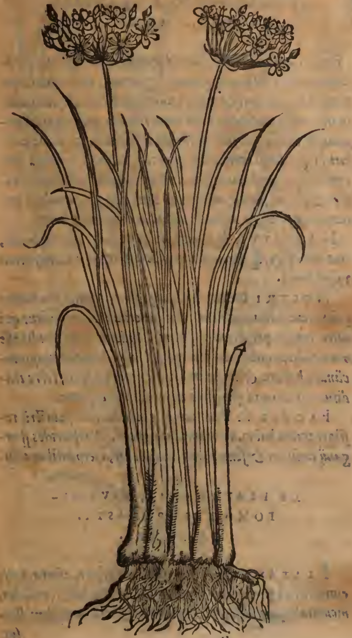
HIPPOCRATES *lib. de internis affectionibus, huic malo ſimile (ſi modo non idem eſt) deſcribit, quod* εἰλεὸν αἱματίτην *nominat. Ex ore malè, ait, olet à dentibus, & gingiuæ diſcedunt, & à naribus ſanguis fluit: aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia ſaneſcunt, alia emergunt, & color fit niger, & cutis tenuis.*

EX *craſſo autem, frigido, lentoq; ſanguine, qualis eſt, non ex aduſtione, ſed qui veluti limus ſanguinis, melancholicus ſuccus, originem ſumit: qui ex praua viuendi victusq; ratione, vt diximus, in corporibus colligitur.*

AFFICIVNTVR *autem per hoc malum, non modò oculis patentes partes, verùm & interiores non parum læduntur: nam iecur quidem non rarò, creberrimè autem lien, craſſo huiuſcemodi, frigido lentoq; ſucco repletur, tumidumq; efficitur, vtpote cuius ſubſtantia rara laxaq; ſit, & promptiſſima ad recipiendos huius generis craſſiores frigidioresq; humores.*

QVOD *& Hippocrates, prorhetici lib.* II. *ſcriptum reliquit. Gingiuæ, ait, viciatæ, & ora graueolentia his ſunt, quibus ſplenes magni. Quicunq; verò habent ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones ipſis contingunt, neque oris graueolentia, horum tibiæ vlcera praua habent & cicatrices nigras. Tradit idem Paulus Aegineta lib.* III. *cap.* XLIX. *vbi huius morbi differentiam, ab ictero nigro, promptum eſt videre.*

SED *de hoc morbo hactenus, & præter inſtitutum: nunc ad ſtirpes herbasq; reuertimur.*

S

DE GLADIOLO AQVATILI. CAP. CXV.

FOLIA à radice gladiolus aquatilis multa emittit pſeudoiridis luteæ folijs anguſtiora, longioraq́ꝫ, inter quæ caulis medius exit, duos lõgus cubitos, aut altior, læuis, æqualis, nullis internodijs interceptus, in cuius ſummo complures erumpunt floſculi, longioribus pediculis inſidentes, in purpura diluti, in quibus ſtamina exigua crocei coloris: ſequuntur inde capitula purpurea, quaſi rotunda, paruarum pilularum inſtar, & in his ſemen minutum. Radix craſſa, candida, geniculis conſtat, & adhærentes fibras complures habet.

NASCITVR locis paluſtribus in ſtagnantibus aquis, aut lentè pigreq́ꝫ fluentibus riuulis. A Maio ad Auguſtum vſque floret.

NOSTRI wåter liſch appellant, Latinè gladiolum paluſtrem ſiue aquatilem: plerique etiam ſcirpum: ſunt qui inter iuncos perperam referant. Videtur Dioſcoridis eſſe

Sparganion. σπαργάνιον, quod folia gladioli ſed anguſtiora, et magis inclinata habere, & in ſummo caule quaſi globulos ferre traditur. ξιφίδιον id quoque à nonnullis nuncupatur.

FACVLTATEM autem gladiolus iſte paluſtris refrigerantem habet, non tamen inſignem. Dioſcorides ſparganij radicem & ſemen, cũ vino dari ait, à ſerpentibus ictis.

DE PLATANARIA, SIVE BVTOMO THEOPHRASTI. CAP. CXVI.

PLATANARIA anguſta habet folia, aſpera, dorſo eminentiori quodammodo triangula: caules læues, rotũdos, bicubitales, aut altiores, in ramulos & alas quaſdam diuiſos:

ſos: fructus circa hos complures, rotundi nucis paruæ magnitudine, & vbi ad perfectionem peruenerunt, aſperi, platani pilulis quadamtenus ſimiles, coloris herbacei: radices ſubſunt fibroſæ.

L O C I S *paluſtribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorundamq́; fluuiorum margines: pilulas Auguſto menſe profert.*

P L A T A N A R I A *à fructuum cum platani pilulis ſimilitudine nuncupari poteſt. Ex noſtris plerique* rietgras *nominant, id eſt, gramen arundinaceum, ac Græcè* καλαμάγρωσιν*: non videtur tamen gramen arundinaceum eſſe, quod Dioſcorides, ait, in Babylone iuxta vias naſci & iumenta necare, tradit.*

Gramen arũdinaceum.

M A T T H I O L V S *hanc vel huic omnino ſimilem pro ſparganio depingit: verùm quantum ab eius deſcriptione abſit, vel ſolus pilularum ſitus oſtendit, quæ non* ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ καυλοῦ *ſiue in ſummo caulis modò, ſed et multò infra eius ſummum & alibi quoque, exoriuntur.*

Butomon Theophraſti.

P L V S *ſimilitudinis platanaria cum* βουτόμῳ *habet, cuius Theophraſtus lib.* I I I I. *de ſtirpium hiſtoria ſæpius meminit, quodq́; ait, locis paluſtribus exire, folijs multis angularibus harundini ſimilibus: caule, qui æqualitatem peculiarem ſortitus ſit; & fructu nigro, ſidæ magnitudine proximo.*

Sida.

S I D A *autem lacuſtris eſt planta, quæ caput gerit vti papaueris, eodem Theophraſto teſte, lib.* I I I I. *Meminit butomi & Democritus in Geoponicis Conſt. Imp. dicatis: id autem, ſi folia fert* αἰγείρῳ*, ſiue populo nigræ, ſimilia, ab iſto diuerſum eſt.*

P O R R O` *facultas plantanariæ, quum ea nullius vſus noſtris ſit, incomperta eſt.*

DE HARVNDINE VVLGARI.

CAP. CXVII.

HARVNDO *Belgio vulgaris, multos profert culmos, craſſiores quidem quàm vllius vulgaris frumēti, ſed tenuiores quàm multarum aliarum harundinum, inanes, geniculatos, interiore partē membrana tenui ſubcinctos: folia longa, lata, aſpera. In ſummo caulis effuſa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginoſa. Radices ſubſunt longæ, numeroſæ, geniculatæ, latè ſerpentes.*

NASCITVR *in aquis reſedibus, veluti in vrbium foſſis, & circa fluminum laxiorum ripas. Iubæ ſub finem æſtatis exeunt.*

HARVNDINEM *Græci* κάλαμον *nuncupant, noſtri* riet/ *Germani* roꝛh/ *Galli* canne ou roſeau.

TRADVNT *autem veteres calamorum ſiue harundinum complura genera. Theophraſtus omnes in duo prima genera primùm diſtinxit, inde in plures ſpecies ſubdiuiſit: Calami, ait, duo genera tradunt,* τόν τε ἀυλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον, *hoc eſt, tibialem, vt Plinius reddidit, & reliquum ſiue alterum.*

Α'υλητικὸν, *ſiue tibialem, Plinius foraminibus multis peruium eſſe ſcribit, ac tibijs vtilem, eumq; et orchomenium nominat: reliquos autē calamos inter ſe differre, Theophraſtus affirmat, firmitate, craſſitudine, tenuitate, exilitate.*

CRASSAM *& validam* χαρακίαν *nominant, Gaza harundinem vallatoriam; tenuem verò & exilem* πλόκιμον, *texilem, Plinius plotiam, ſi modò non vitioſum exemplar: hanc naſci, Theophraſtus refert,* ἐπὶ τῶν πλοάδων, *id eſt in inſulis fluitantibus, Plinio interprete: illam verò* ἐπὶ τοῖς κώμυσι, *in ripis expatiantis lacus, reddit Plinius.*

Κώμυθας *autem appellant, vbi aceruata harundo, multo radicum mutuo implexu eſt.* κωμύθαι

FERVNTVR *auletica, ſiue tibiales harundines, aucta altitudine lacus, durante inundatione craſſari, & vt Plinius ait, quum anno vno, inundatio permanſerit, proficere in aucupatoriam amplitudinem, hanc* ζευγίτην *ille, hic armamentariam appellat: quum verò aqua nõ permanſerit, & maturius reciproca fuerit, graciles* βομβυκίας, *ſiue bombycinas naſci.*

EST *autem* ζευγίτης *plenior, carnoſior, folium eius amplius candidiusq́;, & minus lanuginis habet quàm cætera: quædã etiam omnino nihil habent, quas* εὐνούχιας, *& ſpadones nominant: ex hac optima fieri affirmãt* τὰ ζεύγη, *Gaza paria: Plinius, hinc erant armamenta ad incluſos cãtus, vertit.*

GENERA *autem non hæc ſolùm, ſed plura etiã intelligũtur, Theophraſtus deinde ſcribit: Quædã enim denſa tam carne, quàm geniculis; alia caua tota, quã* σύριγγα *ſiue* συρίγγιαν *& fiſtularẽ nominãt, fiſtulis vtiliſſimam: alia ſolida et penè tota intus repleta. Item, alia breuis: alia procera, excelſa craſſaq́;: & alia gracilis & folioſa: alijs paucis omnino folijs, ſiue vnifolia. Multæ etiam differentiæ pro natura vſuq́; intelligũtur, ſingulæ autem ad ſingula vtiles, nominibus autem varijs appellãtur, ſed* δόναξ *cõmuniſſima, quam denſiſſimam maximè omnium referunt, & apud flumina lacusq́; potiſſimum naſci,* τοξικὴ *quoque, quam creticam quidam appellant, Plinius ſagittariam, ſui generis eſt, nodis paucis geniculata, carnoſior omnibus, flexumq́; maximè recipiens, obſequensq́; quò libeat flecti, calefacta.*

SVNT *& differentiæ magnæ, ex foliorum non multitudine, aut magnitudine modò, ſed & colore, quippe quæ Laconica cognominatur, verſicolor eſt, item & ab ipſo ſitu, quædam enim ab ima parte foliorum plurimum ferunt, alia fruticis modo adoleſcit.*

GENVS etiam quoddam ἐπίγειον naſcitur, quod non erigit caulem, ſed iuxta terram graminis modo ſe ſpargit, vocatur à quibuſdam elegia: Plinius inquit. Huius maſcula ſolida eſt, fœmina verò caua & inanis.

DIOSCORIDES harundines in quinq; contraxit genera, verùm an bene, vel ſecus, expendendum lectori relinquimus.

1. PRIMAM in harundinũ genere, ναστόν, id eſt, ſolidam ſiue plenam facit, ex qua ſagittæ fiunt: τοξικὸν κάλαμον hunc Theophraſtus, id eſt, ſagittariam harundinem nominat.

2. PROXIMA fœmina eſt, ex qua ligulæ tibiarum, hæc ζευγίτης καὶ ἐυνέχας dicitur.

3. TERTIA ſyringias, quam πολυσάρκην, hoc eſt, multum carnoſam, ſiue multum carnis habentem, πυκνογονάτην ſiue frequentibus geniculis, & ad librorum conſcriptionem vtilem, ait. Theophraſtus hanc κοίλην cauam & inanem eſſe tradit, quod & ſyringiæ nomen ſatis oſtendit.

4. QVARTA δόναξ, craſſa, concaua, apud amnes naſcens, quæ à quibuſdam Cypria.

5. QVINTA phragmites, ſepicularis, ſepiaria, gracilis, candicans, vulgo cognita: Ruellius hanc vallatoriam interpretatur: at Gaza vallatoriam eam conuertit, quam Theophraſtus χαρακίαν vocat. Quod ſi Matthiolus animaduertiſſet, non tam facilè vitioſam Dioſcoridis lectionem eſſe, ſuſpicatus fuiſſet: nam mendum hîc nullum apparet, tali omnino exiſtente ſepiculari, qualem eam Dioſcorides perhibet. Si quidem, vt exiſtimamus, phragmites ſit paßim Belgio ac Germaniæ vulgaris, tenuis, candicans, præſertim vbi inaruerit, & inanis harundo: quæ certè non ſolùm ad operiendas domos vtilis, ſed & ſepimentis maximè idonea eſt.

INANEM *verò & φραγμίτην eſſe, ipſe etiam Hippocrates, lib. de Hæmorrhoidibus, oſtendit, vbi καυςῆρα, ſiue γλυςῆρα efformare docet, ad modum calami phragmitis, inſtrumentum per quod ferrum candens in anum mittatur. Poteſt verò hæc vulgaris harundo et Theophraſti συρίγγιας, ſiue fiſtularis eſſe, quæ, Theophraſto & Plinio auctoribus, vacua & inanis eſt.*

CÆTERÙM *quod ad facultates attinet, calami phragmitis, inquit Galenus, radicem cum bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripſere, ceu trahendi quædam vis ei ineſſet: nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm quantum guſtu liceat conijcere, abſtergentem facultatem poſſidet non paucam, minimeq́ acrem. Quinetiam folia ipſa abſtergentis ſunt facultatis: cortex verò eius combuſtus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abſterſorium quiddam, vt exſiccet & excalefaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen deſiccet quàm excalefaciat. Vitandus eſt eius flos, quem ἀνθήλην vocãt: nã ſi in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, vt auelli non poſſit, auditumque vitiat: quamobrem ſæpiſſimè exurdat.*

DE TYPHA PALVSTRI.

CAp. CXVIII.

PALVSTRI *typhæ oblonga ſunt folia, anguſta, dorſo eminentiori triangula: caulis inter ea exit rectus, altus, glaber, læuisq́ & enodis, non inanis, cui ſummo cacumine panicula quædam veluti ſpica gignitur, denſa compactaq́ lanugine ſtipata, pollicis craſſitudine, palmo non raro longior, punicei ac obſcuri coloris, in pappos tandem euaneſcens, quæ florum eſt loco, radices craſſæ, geniculatæ, candidæ, ſapore dulces.*

LOCIS paluſtribus in ſtagnantibus aquis, & iuxta laxorum fluuiorum ripas exit: Iulio & Auguſto menſibus ſpicæ reperiuntur.

A DIOSCORIDE τύφη ſiue typha nuncupatur: recentiores ad differentiam alterius typhæ, quæ inter fruges eſt, paluſtrem & lacuſtrem typham hanc nominant: appellatur ab iiſdem Ceſtũ morionis, necnon typha aquatica.

THEOPHRASTVS typhæ ſiue tiphæ etiã cuiuſdam meminit in lacubus exeuntis, quæ abſq; folio, vti ſcribit, eſt, quia non vt reliqua radice numeroſa adhæreat, & huic noſtræ ea de cauſa parum ſimilis. Plus certè ſimilitudinis

φλεώς. noſtra cum φλεῷ Theophraſti habet, eo videlicet qui in lacubus naſcitur.

REPERITVR enim & alter phleus, ſpinoſa ſtirps, quæ & σοίβη.

ἀνθήλη. LACVSTRIS phlei flos ἀνθήλη ſiue ἀνθάλη, id eſt, panicula dicitur: id παλαιανθῶδες, Theophraſtus ait, quoddam molle & ſubrubens eſt, quo vtuntur πρὸς τὰς κόνιας, hoc eſt, ad opera tectoria, miſcentes videlicet (vti veriſimile eſt) pappos ſiue lanuginem luto aut calci, ſicuti nũc iiſdem, pilus aliquis fœnum, aut conſimile quippiam, ab his qui in operibus verſantur tectoriis, adiicitur admiſceturque, quò aut tenacius parietibus adhæreant: aut minus ſindantur diſrumpantúrue, ex luteo illiniti, cratitii parietes.

HVIVS generis fœminam, ait quoque, ſterilem & ad nexus vtilem, marem verò inutilem. Quod & noſtri de typha paluſtri referunt, aiunt enim folia eius, quando caulem non promit, ad tegetes & ſtoreas, quas mattas vulgò, contexendas, vtilia fore; vbi verò caulem facit, inutilia.

DIOSCORIDES typhæ paluſtris florem ἀνθήλην quoque à nõnullis nuncupari, refert. Ouidius hanc ſtirpem

ſcirpum

ſcirpum videtur nominare, ex ea etenim ſtoreas ſcirpeas Scirpus.
mattas nominat, vt Faſtorum VI.

At dominus diſcedite, ait, plauſtroq́, morantes
Suſtulit, in plauſtro ſcirpea matta fuit.

GERMANI *caulem cum ſpica* narrenkolben *&* lieſzknoſpen/*noſtri* liſchdoddē *et* donſen: Galli maſſes *appellitant: & appoſitè quidē, inquit Ruellius: Galliæ rura maſſas dixerunt, quòd ſceptra regum, maſſas vulgò dictas, perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur. Hetruſcis, Matthiolo auctore,* mazza ſorda *dicitur, quòd eius lanugo, ſi in aures decidat, ſurditatem afferat.*

CIBO *idonea, Theophraſtus ait, phlei pars tenera ab radicibus proxima eſt, vt quam pueri paruuli potiſſimum mandunt.*

DIOSCORIDES *typhæ florem ſuillo adipe eloto exceptum, ambuſtis mederi, refert.*

HERODOTVS *Indos qui in paluſtribus fluminis habitant, veſtem ferre ſcribit* φλοΐνην, *id eſt, ex* φλεῴ, *quem ipſe* φλοῦν *nominat.*

NOSTRI *ex folijs ſtoreas ſiue mattas, & alia multa contexunt.*

IVNCVS.

IVNCORVM *non vnum genus eſt, omnes autem abſq; folijs, foliorum verò loco rectos, rotundos, tenues, longos et enodes promunt, veluti ſtylos, in acumen faſtigiatos: fructum non omnes, ſed qui ferunt, paulò infra cacumen, ab vno latere findente ſe iunco edunt, in paruis breuibusq́; pediculis, cohærentium paruarum vuarum modo, in quibus ſemen exiguum cuſpidis effigie. Radices tenues & fibroſæ. Plinius et eo prior Theophraſtus, iunci radices omnibus annis emori, renaſci autem eundem ex ſemine, marem verò ſterilem ex ſemetipſo cacumine in terram defixo, affirmant. Quale tamen nihil à nobis obſeruari potuit.*

HORVM *vnum genus magnitudine & craſſitudine reliquos ſuperat, quod læue, plenumq́; medulla eſt fungoſa, candida, ad lucernarum lumina, in quibus ellychnij vice eſt, tum & alia multa vtili. iuncus etiam ipſe ad tegetes & vtilia omnia vtiliſſimus, locis gignitur humidioribus, aquas crebrò aut ſemper habentibus.* 1.

PROXIMVS *huic læuore ſimilis alter eſt, ſed minor, breuior, tenuiorque, qui et ad nexus ſimiliter vtilis, et medulla candida fungoſaq́; refertus: exit locis haud diſſimilibus, ſed non perinde humidis.* 2.

TERTIVS *ſecundo magnitudine ſimilis eſt, ſed aſperior, & medullam habet candidam quidem, ſed omnino exiguam, plurima parte inanis, ad vinciendum quoq; idoneus, & præſertim reſiccatus & aridus: huius iunci ſiue ſtyli, non omnes è radicibus, vt duorum aliorum, ſed nonnulli ex aliorum ſinubus oriuntur, ſicuti iridis & ferulaceorum multorum folia ab alijs ante caulis productionem exeunt: reperitur ijſdem, quibus priores, locis.* 3.

APPEL-

poſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida & aquea leuiter calida: vt & inferna deſiccare poſſent, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſummittere, quibus ſomnolentos efficiant.

DIOSCORIDES, *quæ proxima ſunt radici folia tenera, cõuenienter ait, imponuntur à phalangijs demorſis.*

DE PLANTAGINE, VVLGO /. DICTA, AQVATICA.

CAP. CXX.

PLANTAGO *aquatica, vti à recentioribus nominatur, folia habet in prælongis, craßis pediculis, longa, lata, in mucronem deſinentia, plantaginis maioris folijs longiora & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi, triangulares, intus fungoſi, in complures ramulos diuiſi, in quibus flores candidi, parui, tribus conſtantes foliolis, & fructus deinde parui, & triangulares, virentes. Radices ſubſunt fibroſæ.*

EXIT *humilioribus & aquas habentibus locis, in foßis iuxta lacuum & riuulorũ margines. Floret Iunio, Iulio, & ſubinde* Auguſto *menſibus. Noſtræ ætatis ſtudioſi plantaginem appellãt aquaticã, et Germanicè* waſſer wegerich/ *id eſt, noſtrate lingua,* water weeghbzee/ *& Gallicè* plantain d'eaue, *plantagini tamẽ non admodum ſimilem: præter enim folium, nihil habet plantaginis, quod tamen & ipſum plantaginis folio non ſatis reſpondet: nam longius, magis faſtigiatum & minus neruoſum eſt.*

SVNT *qui velint aliſma eſſe; cui quoque non videtur ſimile: aliſma ſiquidem, Dioſcoride & Plinio auctoribus, folia habet plantaginis anguſtiora, in terram reflexa, & caulem ſimplicem, ſed hæc herba, plantaginis maiora, longiora, non deorſum reflexa, at ſurſum erecta habet, &* Aliſma.

caulem

caulem plurimis alijs ramoſum. Quæ manifeſtam huius cum aliſmate differentiam oſtendunt.

FACVLTATEM *autem hæc plantago frigidam videtur habere & ſiccam, nullius interim tamen, quod ſciatur, vſus.*

DE HYDROPEPERI.
CAP. CXXI.

HYDROPEPERI *caules edit cubitales, rotundos, læues, geniculatos, in plures ramulos diuiſos: folia oblonga, mali perſicæ aut ſalicis folijs ſimilia: flores ex alarum foliorumq; ſinubus, tum & in ſummis cauliculis, in longioribus pediculis racematim cohærent, colore candidi, aut purpurei: quos deinde ſemen ſequitur minutum, latiuſculum, ruffum, aut nigricans: radicibus multis ac fibroſis nititur. Tota herba cum folijs, floribus & ſemine, acris eſt, & piper ſapore refert, citra tamen vllam odoris gratiam.*

NASCITVR *locis paluſtribus, in foſſis & ſcrobibus hybernis menſibus aquas habentibus, & iuxta ſtagnantes aquas. Iulio & Auguſto potiſſimùm floret.*

GRÆCIS ὑδροπέπερι, *Latinis Hydropeper ſiue Peper aquaticum, aut piper aquatile dicitur*, *Germanis* waſſer pfeffer/oder munckē kraut/*noſtris* water peper/*Gallis* curaige.

FACVLTATEM *autem habet euidenter calidam & ſiccam: non tamen, vti Galenus affirmat, tam calidum, quàm piper. Folia vnà cū fructu impoſita, Dioſcorides ait, œdemata & veteres duritiës diſcutiunt, ac ſugillata delent.*

DE PERSICARIA. CAP. CXXII.

PERSICARIA *caulibus,folijs,floribus,ſemine, hydropeperi ſimillima eſt.caules habet rotundos,geniculatos,folia quoque perſicæ aut ſalicis,ſed ſæpè latiora & nigriora quàm hydropeperis, macula ſiue litura in medio nigra,plumbi colore,qua nota manifeſtiſſima ab hydropepere dignoſcitur:flores ſimiliter racemoſi, candidi, frequentiùs purpuraſcentes,ſemen nigrũ,& radices fibroſæ.Sapore autẽ hæc herba non eſt acris,ſed ſubacidum quippiam reſipit.*

REPERITVR *ſimilibus, & ſæpe ijſdem quibus hydropeperi locis;floretq́ eodem tempore.*

PERSICARIA *à foliorum perſicæ ſimilitudine, nuncupatur. Germani* perſichkraut vnd flochkraut/ *Belgæ* perſencruyt *nominant.Sunt qui velint Plinij plũbaginẽ eſſe,propter eas,quæ in folijs conſpiciuntur plumbei coloris,notas. Sed plumbaginem Plinius non à colore, ſed magis ab effectu nomen habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectu medeatur.*

NASCITVR, *Plinius lib.* XXV.*cap.* XIII.*ait, vulgò molybdæna,id eſt,plũbago etiã in aruo, folio lapathi, craſſa radice,hiſpida:hac commanducata,ſi oculus ſubinde linatur,plumbum, quod eſt genus vitij,ex oculo tollitur.* Molybdæna Plumbago.

TEMPERIEM *autem perſicaria frigidam habet, & nonnihil ſiccam,inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodeſſe impoſita.*

T 2

FINIS.

INDEX HVIVS LIBRI.

A.

ADor. 32
Adoreum. 32
Aegilops. 151
Aegyptia faba. 103
Alectorolophos. 239
Alga paluſtris. 252
Alica. 45
Alimonia. 224
Aliſma. 287
Alleluya. 234
Alopecuros. 157.158.
Amblatum. 183.
Amydum. 47
Amylum. 47
Amyleum frumentum. 36
Anagallis aquatica. 267
Anatum herba. 253
Androſace. 187
Aphace. 135.156
Aphace, legumen. 166.167
Aphacæ olus. 166
Aquæ lenticula. 253
Aracus. 115
Arachus 160
Arietinum cicer 117.118
Arinca 39
Aſphaltion 205
Aſtragalus 181
Athera 48
Auena 83
Aureum trifolium 235
Azymus panis 29

B.

Bactrianum triticum 80
Beta. 63
Berula 269
Biſcoctus panis 30
Bona, ſiue faſelus maior 89.90
Bona minor 95
Bona ſylueſtris. 96.97
Briza 35.52
Bromus herba. 155.156
Butomum. 276
Butomon. 274.275.&c.
Byne. 62

C.

Caditas. 187
Calamus. 277
Camelina. 137.138.139.
Canarienſe ſemen. 83
Cãcri chela ſiue forficula. 256
Candidum trifolium. 229
Canicæ. 28
Cannabis. 142.143
Cantherinum hordeum. 55
Caſſutha. 185.186.187
Caſtoris trifolium. 238
Catanance prima & altera. 127
Cepæa. 267
Ceruiſia. 64.65.66.
Ceſtum morionis. 151
Chondrus. 42.43
Cibarius panis. 29
Cicera. 115
Cicercula. 113
Cicer arietinum. 120
Cicer ſatiuum. 117
Cicer ſylueſtre. 121.& 122
Claua Herculis. 252

Clauus Veneris. 252
Cochlearia. 269
Cracca. 160.162.& 163
Cratæogonon. 200
Cſimnum. 61.62
Criſta galli. 239.270
Cuſcuta. 187
Cyriſus. 212.213

D.

Digitus Veneris. 252
Dolichus ſiue phaſeolus. 103. 104.

E.

Epithymum. 189
Eruilia. 111.112
Eruilia ſylueſtris. 112
Eruum. 114.125
Etuum ſyueſtre. 127.& 128
Etylimon. 137.139
Eſcharites. 30
Eugalacton. 230

F.

Faba. 98.99.100
Faba Aegyptia. 103.112 274.
Faba Græca. 100
Fænumgræcum. 144
Fænum græcum ſylueſtre. 172
Fagotriticum. 57
Far 31
Farris genera. 31
Far Cluſinum. 37.41
Far factitium. 40
Far halicaſtrum. 36
Far venniculum rutilum. 35
Farina confuſanea. 28
Farrago. 51
Faſelus, ſeu bana maior. 88
Faſelus minor. 95.96
Faſelus, & Faſeolus. 104.
Faſelus hirſinus. 238
Fegopyrum. 85.86.87
Fermentatus panis. 29
Ferrum equinum. 170.171
Feſtuca. 151
Feſtuca altera. 153
Fiſtularia. 241
Flos cuculi. 267
Flos tritici. 27
Fontalis. 246
Frumentum loculare. 35
Frumentum monococcum. 33.
Frumentum Turcicum. 79
Furfuraceus panis. 29
Furnaceus panis. 29

G.

Galega. 174
Gallinacea criſta. 239.240
Geniſta. 92
Gladiolus aquatilis. 273
Glaux. 230
Gramen. 189.190
Gramen arundinaceum. 276.
Gramen leucanthemum. 198
Gramen Mannæ. 192
Gramen marinum. 200.201
Gramen nodoſum. 192

Halica.

H.

Halica. 43.44
Halicaſtrum. 36
Harundo vulgaris 277
Hedyſarum. 168
Hepatica. 235
Hepatica alba. 253
Hepatica aquatica. 254
Holoſcœnus. 286
Hordeum. 53
Hydropeper. 290

I.

Irion. 139
Iſopyron. 238
Iuncus,& eius genera. 184
Iuncus odoratus. 261

L.

Lachryma Iobi. 70.71
Lagopus. 232
Lagopyrus. 232.233
Lathyrus ſylueſtris. 113
Lauer. 258
Lecythus. 109
Lens. 122.123
Lens aquatilis,ſiue paluſtris. 253.
Lens lacuſtris. 253
Lenticula. 122
Leporinus pes. 231
Leucanthemum gramen. 198
Limodorum. 182
Lingua ſerpentis. 254
Linum. 239.140
Linum ſilueſtre. 142
Lolium. 150
Lomentum. 100
Lotus ſatiua. 218
Lotus vrbana. 220
Lotus ſylueſtris. 220
Lupinus ſatiuus. 129.130.131
Lupinus ſylueſtris. 132

M.

Maltum. 62
Marinum gramen. 100.101
Mariſcum. 286
Maſſepanes. 61
Mater Herculania. 252
Maza. 60
Medica. 226.227
Mel frugum. 73
Melampyrum. 158
Melica. 75.76.77
Melilotus. 223
Milium. 68
Mimmulus herba. 241
Mochus. 116
Molybdæna 191
Morſus ranæ. 249
Myagrion. 137
Myriophyllon. 251

N.

Naſturtium aquaticum. 264
Naſturtium aquaticũ minus. 265.
Nenuphar. 252
Neotria. 183
Nymphæa. 251
Nymphæa parua. 249

Ochrus.

O.

Ochrus. 109
Ochrus ſylueſtris. 111
Ocymum. 87
Olyra. 38.39
Onobrychis. 176.177
Oriza. 77.78
Oriza Germanica. 36
Ornithopodion. 164
Orobanche. 188
Oxys. 234
Oxytriphyllon. 230

P.

Paluſtre trifolium. 236
Panicum. 70.72.73
Panicum peregrinum ſeu Indicum. 73.
Panis genera. 28.29
Panis cuculi. 234
Panis ex tritico. 26
Panes hordeacei. 56
Papauer paluſtre. 252
Paſpale. 68
Paſſulæ Corinthiacæ. 90
Pedicularis. 241
Perſicaria. 291
Pes leporis. 231
Phœnix. 154
Phalaris. 81.82,83
Phaſiolus. 238
Phaſioli 92.& 93
Phellandrium. 263
Phleus. 281
Phragmites calamus. 281
Piper aquaticum. 289
Piſtana. 254.255
Piſum maius. 107
Piſum minus 109
Piſum Romanum 107
Plantago aquatica. 287
Platanaria. 274.275
Plumbago. 291
Polemonium. 217
Polenta. 59.
Pollen. 27
Polyanthemũ aquatile. 254
Polygalum. 164
Potamogeiton. 246
Pratenſe trifolium. 202
Ptiſana. 57
Puls. 48

R.

Ranæ morſus. 248
Ranunculus aquatilis. 253.254.
Robigo. 160
Robus 42
Rogga. 49

S.

Sagitta. 254
Sagittalis. 254
Sanguinalis. 191
Santalum Plinij. 37
Scirpus. 283
Secale 49
Securidaca. 170
Sedum aquatile. 256
Semen. 32
Serta Campana. 211
Sertula Campana. 211
Seſamum. 135.136
Setanium 23

Sida

Sida. 276
Siligo. 27
Siligineus panis. 29
Siliqua 105
Simila. 28
Similago. 28
Similagineus panis. 29
Siſymbrium alterum. 264
Sium. 258
Sium Plinij. 266
Sium Crateuæ. 266
Smilax hortenſis. 106
Sorghum. 75
Sparganion. 274
Spartum frutex. 92
Spartum herba. 192
Spelta 31
Spergula. 147.148.149.
Spica. 246
Stratiotes aquatilis. 256
Stratiotes potamius. 256
Subcineritius. 30
Syluestris bona ſiue faſelus. 96
Syluestris eruilia. 111.112
Syluestris lotus. 222
Syluestris cicer. 121
Syluestre fœnumgræcum. 172

T.

Terræ glandes. 178.179
Teſtuaceus panis. 29
Tragus. 46.47
Tribulus aquatilis. 245
Tribulus marinus. 244
Tribulus terreſtris. 242
Trifolium acetoſum. 233
Trifolium acutũ, ſeu odoratũ. 209.
Trifolium agrarium. 229
Trifolium aureum. 235 210
Trifolium bituminoſum. 203.204.205.
Trifolium candidum. 229
Trifolium cochleatum. 223. 224
Trifolia corniculata. 210
Trifolium equinum. 210
Trifolium ex America. 207
Trifolium fibrinum. 238
Trifolium fruticans. 215 216
Trifolium humile. 231
Trifolium odoratum. 209
Trifolium odoratum alterum 219.
Trifolium paluſtre. 237
Trifolium pratenſe. 202
Trimenon ſeu trimeſtre triticum. 22.
Trinitatis herba 216
Triticum. 21 22
Triticum Bactrianum. 80
Triticum Italicum. 26
Tricum murinum. 154
Triticum Romanum. 26
Triticum typhinum. 25
Triticum vaccinum. 159 160
Turcicum frumentum. 78 80
Typha. 39
Typha cerealis. 38

Typha paluſtris.	281	Vniola.	191
Typhinum triticum.	24	Vſtilago.	160
V.		**Z.**	
		Zea ſiue ſpelta.	31
Vicia.	133	Zea Mneſithei.	33
Vicia ſylueſtris.	176	Zeopyron.	37
Viola aquatilis.	249	Zizania.	149
Viris Idæa.	90	Zythum.	65

FINIS.

Animaduertenda.

Fol. 31. Lin. 4. permiſtus 33. lin. 27. Mneſithei 46. 24. Oribaſij Eupotiſtôn vetus interpres 59. 3. tenuius decoctum 65. 11. oſtendunt 121. 22. fructu in 122. 5. foliorum 142. deſideratur Imago Lini ſylueſtris, ſub finem huius operis addita. 145. 29. Lupinos 185. 22. λιποδερμὸν 206. 31. & è radice 256. 21. Cancri chela 262. 16. differens 276. 13. tradi 283. 19. φλοῖνον.

INDEX GRÆCARVM

VOCVM.

A.

ἄχρωσις 189
ἄζυμος 29
αἰγικὸν 191
αἰγίλωψ 151
αἰγόκερως 145
αἶρα 149
ἀλεκτοριολόφος 239
ἄλευρον 29
ἄλευρος 61
ἄλιξ 45
ἄλφιτον 59
ἀμαξίτης 189
ἀνθήλη 282
ἄπιος 180
ἄρακος 116
ἄραχος 160
ἀστέριον 144
ἀσφάλτιον 205
αὐτόπυρος 28
ἀφάκη 166

B.

βάλαρις 236
βλέφαρα 252
βύκερως 145
βύτομον 246
βρῶμος 156
βρύτον 63
βρῶμος πόα 156
βύνη 62
βόσμορος 80

Γ.

χράσις 51
γυμνόκριτον 55

Δ.

δίεφτος 29
δίπυρίτης 30
δόλιχος 105

E.

ἐγκρυφίας 30
ἔλυμος 73
ἐπανθρακὶς 30
ἐπίθυμον 185
ἐπιστοίβη 185
ἐρέβινθος 119
ἔρεγμος 100
ἐρισίβη 99
ἐρύσιμον 137
ἐσχαρίτης 30
ἔτνος 109
ἐυγαλακτον 230

Z.

ζέα, ζεία 31. 32
ζεόπυρον 37. 38
ζῆθος 65
ζῦθον 64
ζυμίτης 29

H.

ἡδύοσμον 170

Θ.

θαμνισκὸς 125

K.

κάλαμος 277
καλαμάγρωστις 276
κάνναβις 144
καρδαμίνη 269
κέγχρος 68
κηπαία 269
κνίκιον 205
κόλλα 48
κραταίονον 198
κραταιόγονον 198

κραταῖος 200
κριθὴ 55
κρίμνον 61
κύαμος 90
κύαμος ἑλληνικός 100
κυνομόριον 182
κυρίζεια 29
κυπλὸς 213
κυλικὸος 213
κωμύθαι 279

Λ.

λαγάτυς 231
λαγώπυρος 231
λάθυρος 113
λέκυθος 109
λιμόδωρον 183
λίνον 140
λωτὸς ὁ ἐν χορτοκοπείοις 203
λῶτος ἥμερος 220

Μ.

μάζα 60
μελάμπυρον 158
μελίλωτος. 211
μελίνη 73
μηδικὴ 227.228
μνιανθὲς 205
μυριόφυλλον 229

Ν.

νυμφαία 252

Ο.

οἶνον κρίθινον 63
ὀλεσχῖνος 286
ὀνοβρυχὶς 176
ὀξυτρίφυλλον 205
ὀρνιθοπόδιον 164
ὀροβάγχη 182
ὄροβος 118
ὀρόβινον ἄλευρον 126
ὄρυζα 37
ὀστρολέων 182

Π.

παιπάλη 27
πελεκῖνον 170
πίσον 107
πτισάνα 254
πίτυρα 28
πόα 196
πολτὸς 62
πολύγαλον 147
ποταμογείτων 246
πυρὸς 22
πυρίας 29

Ρ.

ῥύπαρος 30

Σ.

σεμίδαλις 28
σήσαμον 136
σητάνιας 23
σιλίγνις 27
σίον 266
σισύμβριον ἕτερον 266
σμίλαξ κηπαία 105
σπαργάνιον 174
σταχνίτης 246
στρατιώτης ποτάμιος 256
σχοῖνος 286
σχοινόστροφον 286

Τ.

τῆλις 145
τηλὶς 213
τραγήματα 144
τραγόπυρον 87
τρίβολος 242
τρίμηνος πυρὸς 22
τριπέτηλον 205
τριπόδιον 220
τρίφυλλον 203
τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γινόμενον 203
τύφη 282

ὕδρεα

Υ.

ὑδροπέπερι 289

Φ.

φαγόπυρον 87

φακὸς 122

φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων 253

φαλαρὶς 82. 83

φασέολος 92

φασήλος 105

φασίολος 105

φθίριον 241

φιλεταίριον 217

φλεώς 282

φυλλάκανθος 242

Χ.

χαμαιβάλανος 180

χιλιοδύναμις 217

χόνδρος 45

χονδροπτισάνη 45

Ω.

ὠμὴ λύσις 57

ὦχρος 109

SVMMA PRIVILEGIORVM.

NE quis hanc *Remb. Dodonæi frumentorum, leguminum, paluſtrium & aquatilium herbarum, ac eorum quæ eò pertinent, hiſtoriam*, intra proximos quinque annos imprimat, præter Chriſtophorum Plantinum, cui hoc Dodonæus permiſit; aut alibi impreſſam diſtrahat, Regijs priuilegijs cautum eſt, Datis Bruxellæ, An. cIɔ Iɔ LXV.

Iulij quarta *Signat. Bourgeois*

& Iulij ſexta *Signat. de VVitte.*

A